

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu • Alueelliset kehitysnäkymät •
2023:28

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2023

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:28

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2023

Jouko Nieminen ja Satu Tolonen (toim.)

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use.

Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-327-830-1

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Alueelliset kehitysnäkymät keväällä 2023

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:28		Teema	Alueelliset kehitysnäkymät
Julkaisija	Työ- ja elinkeinoministeriö		
Tekijä/t	Jouko Nieminen, Satu Tolonen		
Kieli	suomi	Sivumäärä	216

Tiivistelmä

Alueelliset kehitysnäkymät 1/2023 on ELY-keskusten yhdessä muiden aluekehittäjien kanssa muodostama näkemys alueiden nykytilasta ja lähiajan näkymistä. Katsauksen arviot on tuotettu kuluvan vuoden huhtikuussa.

Alueilla on eletty viimeiset kolme vuotta epävarmuudessa ja erilaisten uhkien varjossa. Alueiden talouden ja työllisyyden arvioissa näkyvät riskeinä globaali epävarmuus, kohonnut korkotaso, kustannusten nousu ja työvoiman saatavuuden haasteet. Osa alueista ennakoivat kasvun hidastumista, mutta osa alueista näkee jo orastavia positiivisia merkkejä tulevaisuudesta mm. vihreään siirtymän investointeihin liittyen. Alueiden, toimialojen ja yritysten välillä on kuitenkin suuriakin eroja tulevaisuuden näkymissä.

Venäjän jo toista vuotta jatkunut hyökkäyssota Ukrainassa aiheuttaa epävarmuutta kansainväliseen talouteen ja vaikeuttaa monen yrityksen ja toimialan toimintaa. Alueiden arvioiden mukaan yritykset ovat osoittaneet merkittävää sopeutumiskykyä, ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset ovat jääneet pelättyä vähäisimmiksi. Suomen Nato-jäsenyyden nähdään vakauttavan myös taloudellista toimintaympäristöä.

Työvoiman saatavuuden haasteet jatkavat pahenemistaan ja työvoimapulasta kärsitään eri puolilla maata. Sosiaali- ja terveysalan työvoimapulasta on kerrottu jo pitkään, mutta ongelmia on myös teollisuudessa, maataloudessa, palvelualoilla ja rakentamisessa.

Asiasanat alueelliset kehitysnäkymät, alueet, aluekehitys, ennakointi, työllisyys, elinkeinoelämä

ISBN PDF 978-952-327-830-1 **ISSN PDF** 1797-3562

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-830-1>

Regionala utvecklingsutsikter våren 2023

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2023:28	Tema	Regionala utvecklingsutsikter
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet	
Författare	Jouko Nieminen, Satu Tolonen	
Språk	finska	Sidantal 216

Referat

Regionala utvecklingsutsikter 1/2023 är närings-, trafik- och miljöcentralernas och de andra regionutvecklarnas gemensamma bild av nuläget och utsikterna för den närmaste framtiden. Översikten har tagits fram under april månad detta år.

Regionerna har levt med mycket osäkerhet och olika slags hot under de senaste tre åren. Riskfaktorer i fråga om ekonomin och sysselsättningen är enligt översikten den globala osäkerheten, den höjda räntenivån, de stigande kostnaderna och tillgången på arbetskraft. En del av regionerna förutspår att tillväxten kommer att avta, medan andra redan ser små tecken på positiv utveckling, till exempel i anslutning till investeringar i grön omställning. Det förekommer emellertid stora skillnader i regionernas, olika branschers och företags framtidsutsikter.

Rysslands anfallskrig orsakar mycket osäkerhet i den globala ekonomin och försvårar många företags och branschers verksamhet. Enligt regionernas egna bedömningar har företagen visat stor anpassningsförmåga, och konsekvenserna av Rysslands anfallskrig har förblivit mindre än väntat. Finlands Natomedlemskap anses också påverka de ekonomiska förutsättningarna.

Utmaningarna i fråga om tillgången på arbetskraft blir allt större och det råder brist på arbetskraft på flera håll i landet. Det har redan länge varit tal om bristen på arbetskraft inom social- och hälsovården, men det förekommer också problem inom industrin, jordbruket, servicebranschen och byggbranschen.

Nyckelord regionala utvecklingsutsikter, regionutveckling, prognostisering, sysselsättning, näringsliv, regioner

ISBN PDF 978-952-327-830-1 **ISSN PDF** 1797-3562

URN-adress <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-830-1>

Regional Development Prospects in Spring 2023

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2023:28	Subject	Regional Economic Prospects
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland	
Author(s)	Jouko Nieminen, Satu Tolonen	
Language	Finnish	Pages 216

Abstract

Regional Development Prospects 1/2023 is a review produced by the Centres for Economic Development, Transport and the Environment (ELY Centres) and other regional developers of the current situation and short-term prospects in the regions. The review was conducted in April this year.

Over the past three years, the regions have faced uncertainty and lived under the shadow of various threats. The main risks mentioned in the regional economic and employment estimates include global uncertainty, higher interest rates, increased costs and challenges in the availability of labour. Some regions anticipate a slowdown in growth, but others already see positive signs emerging in the future, such as investments related to the green transition. However, there are major differences between regions, sectors and companies as concerns future expectations.

Russia's war of aggression in Ukraine, which has continued for more than a year, causes uncertainty in the international economy and weakens the operating environment for many companies and sectors. According to the regional estimates, companies have demonstrated significant adaptability and the effects of Russia's invasion have been less serious than expected. Finland's membership in NATO is also considered a stabilising factor in the economic operating environment.

The challenges related to the availability of labour continue to worsen and many parts of the country suffer from a shortage of labour. In addition to the health and social services sector where labour shortages have been common for a long time, the availability of labour has become a problem in industry, agriculture, services and construction too.

Keywords regional development prospects, regions, regional development, anticipation, employment, business and industry

---

ISBN PDF 978-952-327-830-1 **ISSN PDF** 1797-3562

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-830-1>

Sisältö

1	Taustaa.....	7
2	Yhteenveto.....	8
3	Uusimaa	17
4	Varsinais-Suomi	27
5	Satakunta.....	38
6	Pirkanmaa.....	48
7	Kanta-Häme	57
8	Päijät-Häme	67
9	Kymenlaakso.....	76
10	Etelä-Karjala	86
11	Etelä-Savo.....	95
12	Pohjois-Savo.....	105
13	Pohjois-Karjala.....	115
14	Keski-Suomi.....	124
15	Etelä-Pohjanmaa.....	135
16	Pohjanmaa	144
17	Keski-Pohjanmaa	155
18	Pohjois-Pohjanmaa.....	166
19	Kainuu.....	178
20	Lappi	187
	Liitteet	199

1 Taustaa

Alueelliset kehitysnäkymät 1/2023 on ELY-keskusten yhdessä muiden aluekehittäjien kanssa muodostama näkemys alueiden nykytilasta ja lähiajan näkymistä. Katsauksen arviot on tuotettu kuluvan vuoden huhtikuussa.

Katsausta on laadittu vuodesta 2006 alkaen ja se on keskeinen osa lyhyen aikavälin alue-ennakointia. Kyseessä on laadullinen arvio, jossa keskeisessä roolissa ovat aluekehittäjien ja yritysten kehittämisen parissa toimivien henkilöiden näkemykset. Laadullista arviota tukevat tilastotiedot sekä alueelliset kyselyt ja barometrit mm. pk-yritysbarometri ja Ammattibarometri. Alueellisten katsausten laatimisessa monilla alueilla tärkeässä roolissa ovat alueilla toteutetut keskustelupaneelit, joissa osallistujat muodostavat yhteisen näemyksen alueen nykytilasta ja tulevaisuudesta.

Katsauksessa nimeltä mainittujen yritysten tiedot perustuvat pääosin mediaseurantaan.

2 Yhteenveto

Taulukko 1. Koko maan avainluvut

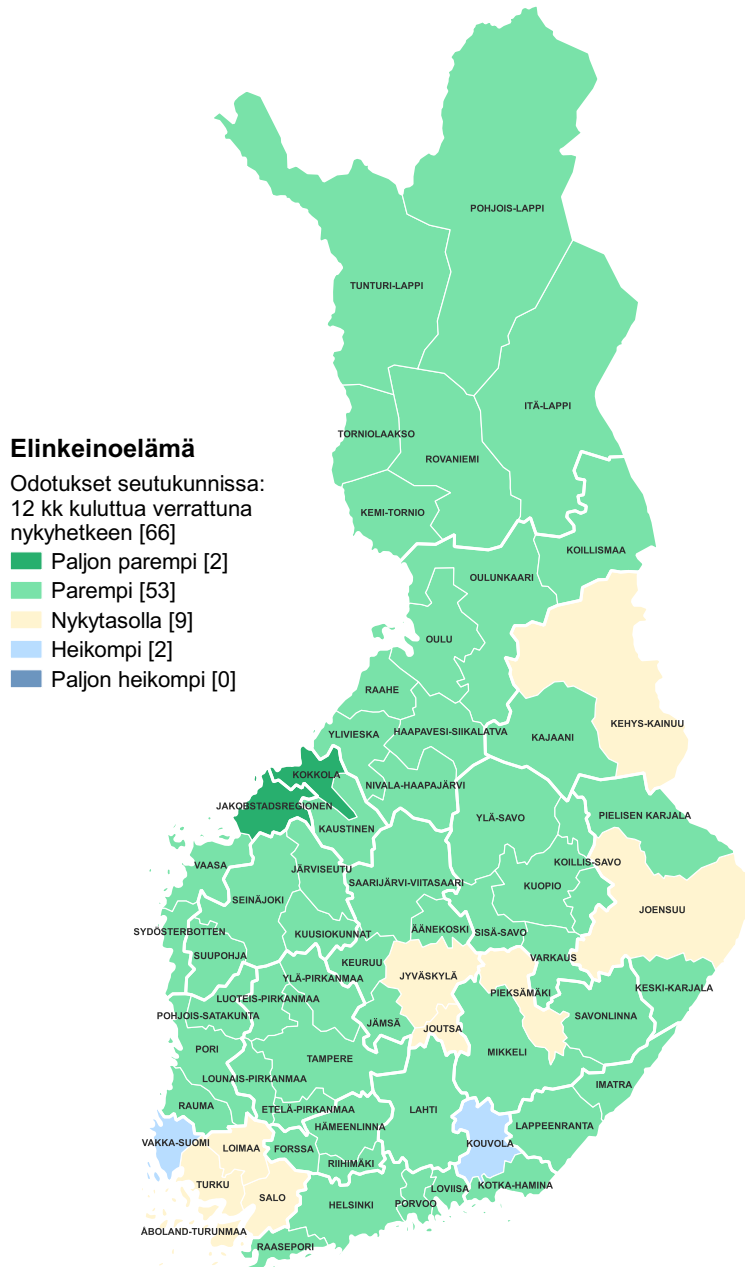
	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	5 563 970	5 548 241	5 513 130	0,3 %	0,9 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	258 064	265 591	332 166	-2,8 %	-22,3 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	26 975	28 181	40 817	-4,3 %	-33,9 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	85 149	103 806	117 309	-18,0 %	-27,4 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	9,7	10,1	12,6	-0,4 %-yks.	-2,9 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	91 964	122 434	57 317	-24,9 %	60,4 %

Alueilla on eletty viimeiset kolme vuotta epävarmuudessa ja erilaisten uhkien varjossa. Alueiden talouden ja työllisyyden arvioissa näkyvät riskeinä globaali epävarmuus, kohonnut korkotaso, kustannusten nousu ja työvoiman saatavuuden haasteet. Osa alueista ennakoivat kasvun hidastumista, mutta osa alueista näkee jo orastavia positiivisia merkkejä tulevaisuudesta. Alueiden, toimialojen ja yritysten välillä on kuitenkin suuriakin eroja tulevaisuuden näkymissä.

Elinkeinoelämän näkymien odotetaan kehittyvän myönteiseen suuntaan seuraavan kuukauden aikana 23 seutukunnassa ja heikkenevää kehitystä ennakoidaan viidessä seutukunnassa. Yli puolessa seutukunnista, eli 38 seutukunnassa, ennakoidaan tilanteen pysyvän nykyisellä tasolla (kuva 1). Vuoden päähän ulottuvat arviot ovat selvästi positiivisempia. Elinkeinoelämän myönteiseen kehitykseen uskotaan 55 seutukunnassa ja heikkenevään kehitykseen kahdessa seutukunnassa (kuva 2).

Kuva 2. Seutukuntien odotukset elinkeinoelämän ja yritystoiminnan tilanteesta vuoden päästä².

2 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen raja-pintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Venäjän jo toista vuotta jatkunut hyökkäyssota Ukrainassa aiheuttaa epävarmuutta kansainväliseen talouteen ja vaikeuttaa monen yrityksen ja toimialan toimintaa. Alueiden arvioiden mukaan yritykset ovat osoittaneet merkittävää sopeutumiskykyä, ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset ovat jääneet pelättyä vähäisimmiksi. Hyökkäyssodan seurauksen vaikutus on ollut voimakkainta Itä-Suomen maakunnissa, jotka ovat kärsineet kansainvälisen matkailun ja Venäjälle suuntautuneen viennin romahduksesta sekä lisäksi Saimaan kanavan kautta maailmalle suuntautuneen viennin vaikeutumisesta. Suomen Nato-jäsenyyden nähdään vakauttavan myös taloudellista toimintaympäristöä.

Tuotantokustannusten ja korkojen nousu ovat heikentäneet kuluttajien ostovoimaa sekä vähentäneet investointihalukkuutta. Rakentamisen hiljenemistä ennakoidaan eri puolilla maata, mikä tulee näkymään alan työllisyydessä. Myös pienten rakennusalan yritysten konkurssit ovat lisääntyneet viime aikoina.

Vihreään siirtymään liittyvät investoinnit ovat keskeinen positiivisten odotusten lähde alueilla. Tuuli- ja aurinkovoimahankkeita on käynnissä tai suunnitteilla lukuisa määrä eri puolilla maata ja suuria odotuksia kohdistuu vireillä oleviin vihreän vedyn hankkeisiin. Maatilayritykset investoivat aktiivisesti biokaasu- ja aurinkoenergiaan. Energiapuun kysyntä ja hinta ovat nousseet, kun tuonti Venäjältä on loppunut ja vihreän siirtymän myötä hakepuun kysyntä on kasvanut voimakkaasti.

Maatalouden kustannus- ja kannattavuuskriisi jatkuu, vaikka lannoitteiden hinnoissa on hieman laskua ja sähkön huippuhinnoista on tultu alas.

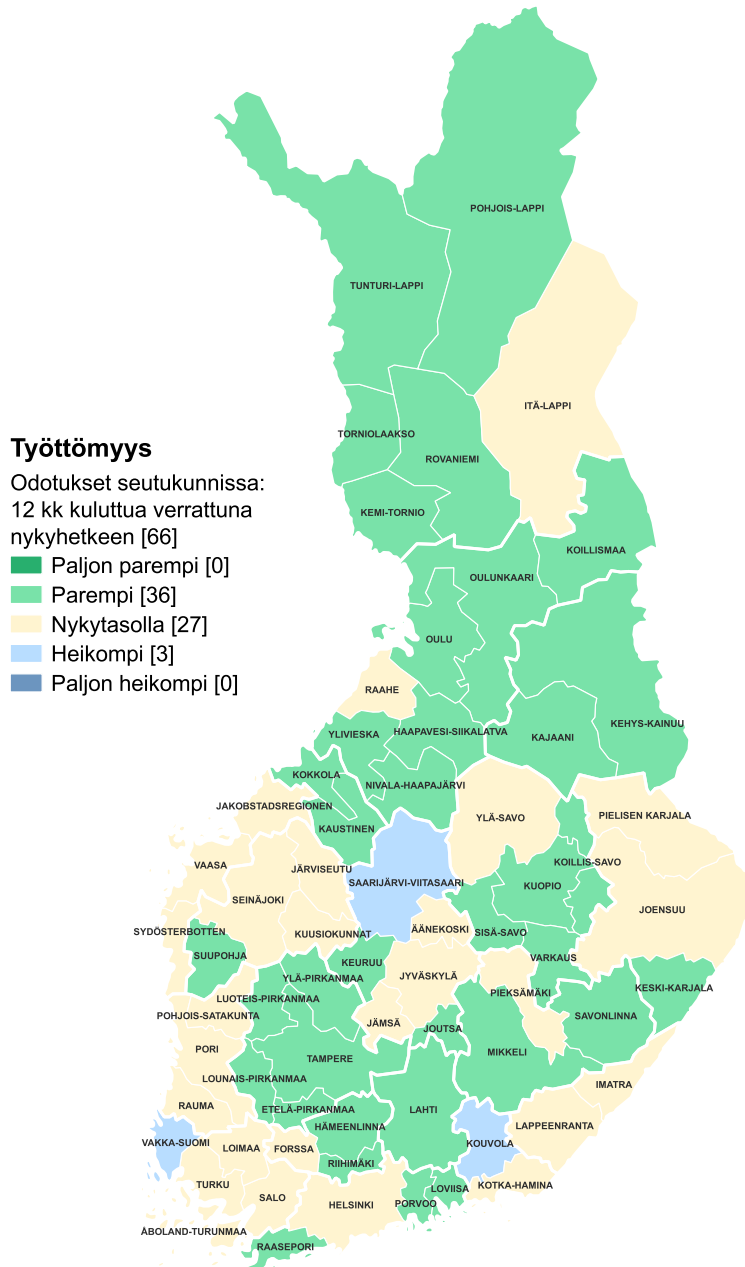
Teknologisteollisuudessa tilauskanta on vielä varsin vahva, vaikka komponenttien saatavuus ja pula osaavasta työvoimasta vaikeuttavatkin toimintaa. Vakka-Suomessa haasteita aiheuttavat autotehtaan mittavat henkilöstövähennykset.

Työvoiman saatavuuden haasteet jatkavat pahenemistaan ja työvoimapulasta kärsitään eri puolilla maata. Sosiaali- ja terveysalan työvoimapulasta on kerrottu jo pitkään, mutta ongelmia on myös teollisuudessa, maataloudessa, palvelualoilla ja rakentamisessa.

Työllisyys on kehittynyt kriiseistä huolimatta hyvään suuntaan, mutta viime aikoina on myönteinen kehitys hidastunut eri puolilla maata. Työvoiman kysyntä on edelleen vahvaa, mutta lähitulevaisuudessa taloustilanteen epävarmuuden jatkuminen tulee heikentämään työvoiman kysyntää. Muutosneuvottelut ovat jonkin verran yleistyneet. Työttömyyden ennakoidaan vähenevän seuraavan puolen vuoden aikana 12 seutukunnassa, mutta vuoden päästä työttömyys vähenisi jo 36 seutukunnassa (kuvat 3 ja 4).

Kuva 4. Seutukuntien odotukset työttömyyden määrästä ja rakenteesta vuoden päästä⁴.

4 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen raja-pintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Lisätietoja

Uudenmaan ELY-keskus

tutkija Linnea Alho

p. +358 50 350 8289

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Varsinais-Suomen ELY-keskus

työelämäkoordinaattori Timo Vahtonen

p. 0295 020 035

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Satakunnan ELY-keskus

ylivohtaja Marja Karvonen

p. 0295 022 111

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

työmarkkina-asiantuntija Hannu Ahvenjärvi

p. 0295 022 114

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pirkanmaan ELY-keskus

ennakointiasiantuntija Juha Salminen

p. 0295 036 208

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Hämeen ELY-keskus

erikoissuunnittelija Sanna Paakkunainen

p. 0295 025 159

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Kaakkois-Suomen ELY-keskus

erikoistutkija Tarja Paananen

p. 0295 029 076

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Etelä-Savon ELY-keskus

yrittäjäasiantuntija Kristiina Laatikainen

p. 0295 024 261

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Savon ELY-keskus

yksikön päällikkö Jan Blomberg

p. 0295 026 552

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Karjalan ELY-keskus

strategiapäällikkö Reijo Vesakoivu

p. 0295 026 116

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Keski-Suomen ELY-keskus

johtava asiantuntija Päivi Hamarus

p. 0295 024 657

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus

strategiapäällikkö Timo Takala

p. 0295 027 708

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjanmaan ELY-keskus

tutkija Meeri Koski

p. 0295 028 686

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

asiantuntija Jarkko Pietilä

p. 0295 038 116

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Kainuun ELY-keskus

työvoima-asiantuntija Atte Laitinen

p. 029 5023 886

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

johtava asiantuntija Taina Leinonen

p. 029 502 3065

Lapin ELY-keskus

toimiala-asiantuntija Heino Vasara

p. 0295 039 689

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

tutkija Tuula Uusipaavaliemi

p. 0295 037 142

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

KEHA-keskus

strategiajohtaja Jouko Nieminen

p. 0295 022 769

etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

3 Uusimaa

Taulukko 2. Avainluvut Uudellamaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	1 733 033	1 714 741	1 655 624	1,1 %	4,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	83 912	89 388	89 642	-6,1 %	-6,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	7 104	7 924	8 668	-10,3 %	-18,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	33 348	41 116	36 827	-18,9 %	-9,4 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	9,4	10,1	10,6	-0,7 %-yks.	-1,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	27 119	39 906	18 092	-32,0 %	49,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Uudenmaan alue muodostaa lähes 40 % Suomen bruttokansantuotteesta ja Uudella-
maalla korkeakoulutettujen osuus väestöstä on Suomen suurin. Uudenmaan alue koostuu
26:sta väkiluvultaan ja elinkeinorakenteeltaan hyvin erilaisesta kunnasta. Osa kunnista on
kaksikielisiä. Suomen vieraskielisistä 58 % asuu Uudellamaalla.

Tilastokeskuksen tilastojen mukaan Uudenmaan väkiluku oli tammikuussa 2023 1,7 mil-
joonaa, joista 665 000 asui Helsingissä, 306 000 Espoossa ja 243 000 Vantaalla. Uudenmaan
väestöluvultaan pienimmät kunnat ovat Lapinjärvi (2 500 asukasta), Myrskylä (1 800 asu-
kasta) ja Pukkila (1 800 asukasta). Huomattavaa on, että vuonna 2021 Uudenmaalta muutti
enemmän väkeä pois kuin mitä Suomen muista maakunnista saapui. Väestö kasvoi siis
ainoastaan luonnollisen väestönlisäyksen ja maahanmuuton tuloksena.

Uudenmaan väestöennuste vuodelle 2040 on 1,9 miljoonaa asukasta. Väestökasvun arvioidaan kohdistuvan erityisesti pääkaupunkiseudulle sekä Järvenpäähän, Sipooseen ja Nurmijärvelle. Väestön ennustetaan vähenevän eniten Lohjalla, Raaseporissa ja Hangossa. Uudenmaan väestörakenne on muuta maata nuorempaa, eli alle 40-vuotiaita työikäisiä on Uudellamaalla erityisen paljon.

Uudenmaan seuduilla näkyy erikoistuminen eri toimialoille. Pääkaupunkiseudulla on informaatio- ja liike-elämän palveluiden keskittymä. Teollisuuden osuus työpaikoista on pienempi kuin muilla alueilla, muuta pääkaupunkiseudulta löytyy kuitenkin esimerkiksi elektroniikka- ja sähköteollisuutta sekä elintarviketeollisuutta.

KUUMA-alueella logistiikka on vahvassa asemassa. Länsi-Uudenmaan alue on erikoistunut teollisuudessa metalli- ja öljytuotteiden jalostukseen ja valmistukseen. Itä-Uudellamaalla Porvoon Kilpilahti on Pohjoismaiden suurin öljynjalostuksen ja petrokemian teollisuuden keskittymä.

Palvelusektorin lähdettyä toipumaan koronakriisistä keväällä 2022 työllisyystilanne Uudellamaalla parani ripeästi. Kuten koko maassa, myös Uudellamaalla työllisyysaste nousi vuonna 2022, ja vuoden viimeisellä neljänneksellä se oli 76,1 % (73,8 % koko maassa). Yritykset selvisivät Venäjän hyökkäyssodan alkamisesta ja kauppasuhteiden katkeamisesta, eikä tässä suhteessa näkynyt merkittäviä vaikutuksia maakunnan työllisyyteen.

Valtiovarainministeriö ennusti kuitenkin jo syksyllä hidastuvaa talouskasvua vuodelle 2023. Näkymien heikkenemisestä alkuvuonna kertoo, että TE-toimistoon ilmoitettujen muutosneuvottelujen määrässä on selvää kasvua edellisvuoteen verrattuna. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että yritykset ovat sisäistäneet työvoiman saatavuuden haasteet ja yrittävät pitää osaajista kiinni mahdollisimman pitkälle. Hallinto- ja tukipalveluista etsitään säästöjä, mutta suorittavan työn tekijöistä koetetaan pitää kiinni. Työttömyyden lasku onkin jatkunut Uudellamaalla alkuvuonna 2023, vaikka useissa maakunnissa lasku pysähtyi ja joissakin työttömyys kääntyi jopa hienoiseen nousuun.

Tilastokeskuksen mukaan Uudenmaan kaikkien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto oli vuoden 2022 kolmannella neljänneksellä euroestimaatteina 68,9 miljardia. Pandemiaa edeltävään tasoon verrattuna se on 30 % enemmän kuin vuoden 2019 ensimmäisellä kvartaalilla, ja vuoden 2021 tasoon verrattuna toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto kasvoi 18,4 %. Vaikka siis tunnelmia alkuvuonna 2023 leimaa epävarmuus ja varovaisuus, yritysten lähtötilanne on kuitenkin vuoden 2022 jäljiltä varsin vahva.

Elinkeinoelämän näkymät vaihtelevat Uudellamaalla osin alueellisesti, mutta myös toimialojen sisällä riippuen esimerkiksi siitä, millaisia raaka-aineita yritys tarvitsee, mikä niiden maailmanmarkkinahinta on, millainen sähkösojimus yrityksellä on ja onko yritys sellaisessa toimitusketjussa, jossa kysyntää riittää. Esimerkiksi Patrian alihankintaketjussa olevilla tilanne on erittäin hyvä.

Alueasiantuntijat toivat pääkaupunkiseudun yritys kentältä huolestuneempia viestejä kuin pääkaupunkiseudun ulkopuolella, jossa tunnelmat olivat vakaammat. Pääkaupunkiseudulla rakennusalan tilanne oli selkeästi huonompi kuin muiden toimialojen. Reuna-alueilla taas vähäiset julkiset yhteydet ja heikko poikkaitaliikenne hankaloittavat elinkeinoelämän tilannetta.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Uudellamaalla yritysten suhdanneodotukset ovat vaisut. Odotuksia kuvaava saldoluku on -30, mikä on lähellä koko maan keskiarvoa. Aiemmin ammattityövoiman saatavuus oli suurin kasvun este, mutta alkuvuonna 2023 heikko kysyntä on kirinyt selkeälle ykkösjalle sekä valtakunnallisesti että Uudellamaalla Elinkeinoelämän keskusliiton tammikuussa 2023 julkaistun suhdannetiedustelun mukaan.

Espoossa, missä perinteisesti yritysten odotukset tulevalle ovat olleet pääkaupunkiseudun parhaat, suhdanneodotukset olivat Espoon Yrittäjien kyselyn mukaan alkuvuodesta alimmillaan sitten vuoden 2009 ja investointinäkymät alimmillaan sitten vuoden 2012.

Helmikuussa 2022 alkanut Venäjän hyökkäyssota vaikutti koko Suomeen muun muassa energian hintojen nousuna. Uudellamaalla erityinen vaikutus on ollut Venäjän ylilento-kiellolla ja nopeiden Aasian reittien katkeamisella. Tästä syystä Finnair aloitti syksyllä 2022 muutosneuvottelut, sillä yhtiö varautuu pysyvämpään lentojen vähenemiseen. Kansainvälisten matkustajien määrä Helsinki-Vantaan lentokentällä oli hyvästä kehityksestä huolimatta vuonna 2022 vielä 60 prosenttia siitä, mitä se oli vuonna 2019. Vielä ei ole selvillä, miten hyvin ilmailuala pystyy uudistumaan tilanteessa. Lentokentän vaikutus on suuri etenkin Vantaan alueelle ja toisaalta koko Suomen ilmailualan kehitykselle. Suomen ilmailukenteen työpaikoista 96 % sijaitsee Vantaalla.

Venäjän hyökkäyssodan vauhdittama irtaantuminen fossiilisista polttoaineista ja nopeutunut vihreä siirtymä on lisännyt kysyntää suomalaiselle teknologian osaamiselle. Geopolitiikka vaikuttaa Suomen eduksi myös siinä, että yritykset ovat viime vuosien kriisien seurauksena alkaneet tarkastella tuotantoketjunsä toimitusvarmuutta tästä näkökulmasta, mikä näkyy positiivisesti alihankintana kotimaisista pk-yrityksistä. Ylipäätään positiivista on, että pelätystä kriisitalvesta selvittiin energian hintojen suhteen paljon vähemmällä kuin oli etukäteen pelätty eikä sähkökatkoja tullut.

Meriliikenteeseen vihreä siirtymä vaikuttaa siten, että liikennöitsijät ajavat nyt suuremmilla, hitaammilla ja vähäpäästöisemmillä ro-ro-aluksilla. Hangon sataman kilpailusema on tästä syystä parantunut. Laivoille on enemmän tilaa ja matka Keski-Eurooppaan on lyhyempi kuin Vuosaaresta. Ongelmana on, että Suomen viennistä ja tuonnista suuri osa kulkee valtateiden 51 ja 52 kautta, joiden kunto on huolestuttavan heikko. Riskialtista on, että isoja kemikaalikuljetuksia kulkee niiden kautta, ja niillä on usein läheltä piti -tilanteita. Hanko-Hyvinkää radan sähköistys tuonee ainakin osittain helpotusta valmistuessaan vuonna 2024. Raidehanke on joka tapauksessa tärkeä Hangon sataman kasvumahdollisuuksille.

Yritysten varovaisuudesta huolimatta positiivisiakin signaaleja on ilmassa. Ulkomaankaupan suhteen positiivinen merkki on, että vuonna 2022 Helsingin sataman kautta kulki enemmän tavaraa kuin koskaan aiemmin. Maaliskuussa 2023 Etna ennustikin ulkomaankauppaan hienoista 1,2 prosentin kasvua vuodelle 2023, vaikka BKT:n odotetaan lievästi supistuvan.

Alueen elinkeinoelämän asiantuntijat toivat esille, että vihreä siirtymä tarjoaa mahdollisuuksia kunnille houkutella alueelle investointeja sekä yrityksille useilla toimialoilla. Ensimmäisessä aallossa energiateollisuus näyttää suuntaa, ja sieltä vaikutuksen ulottuvat suunnittelutoimistojen kautta laitteita valmistavien teollisuusyritysten tilauksiin ja siitä edelleen korjaus- ja huoltopuolelle asti. Yhdysvaltain isosta vihreän siirtymän investointiohjelmasta odotetaan vetoapua myös eurooppalaisille yrityksille alihankinnan muodossa. Yhdysvaltojen 360 miljardin dollarin IRA-ilmastolakipaketista odotetaan toisaalta vetoapua eurooppalaisille yrityksille, toisaalta se on herättänyt myös huolta. Vastauksena tähän tammi-helmikuun vaihteessa 2023 komissio esitteli EU:n oman investointipaketin, jonka tavoitteena on parantaa päästöttömän teollisuuden kilpailukykyä.

Vuosaassa Helenin biolämpölaitos alkoi tuottaa joulukuussa 2022 energiaa kaukolämpöverkkoon. Sen tuottama kaukolämmön energia vastaa noin neljännessä Helenin kaukolämmön tuotannosta. Vantaan energialla vireillä olevia hankkeita ovat biokaasulaitos ja synteettisen metaanin tuotanto.

Hyvinkäällä panostetaan vihreään kaukolämpöön, joka toteutuu täydessä mitassa vuoteen 2025 mennessä. Kuusankoski Oy:n keksintö tuulimyllyjen lapojen valmistamiseksi kierrätysmateriaalista on innovaatio, jolta odotetaan myös merkittäviä työllisyysvaikutuksia Keski-Uudenmaan alueella.

Vihreä siirtymä ja geopolitiikan uudet painotukset ovat avittaneet myös Länsi-Uudella maalla yrityksiä. Inkooseen suunnitellusta vihreän teräksen tehtaan hankkeesta johdon rekrytoinnit on tehty, mutta tästä on vielä matkaa hankkeen käynnistymiseen täydessä mittakaavassa.

Osalla teollisuudenaloista kysyntä on kuitenkin hiljentynyt. Länsi-Uudenmaan asiantuntijat kertoivat joidenkin valmistavan teollisuuden yritysten lomauttaneen väkeä, mutta yleisempi tapa reagoida hiljaisempaan kysyntään on laittaa tuotantoa alas esim. sairaspöissaolojen vuoksi ja tehdä tilauskantaa valmiiksi verkkaisempaan tahtiin. Tuotantoa suunnitellaan lyhyissä sykleissä mm. komponenttien saatavuuden mukaan parin viikon jaksoissa, mikä ei ole tietenkään optimaalinen tilanne.

Teollisuudessa heikentyvän kysynnän vaikutuksia puskuroid hyvin täytetyt tilauskannat, jolloin negatiiviset odotukset realisoituvat vasta myöhemmin, ellei maailmantaloudessa tapahdu käännettä parempaan.

Suomessa rakennusinvestoinnit ovat olleet 2000-luvun alusta asti korkeammalla tasolla suhteessa BKT:hen kuin muissa EU-maissa. Vuonna 2022 koko maassa rakentaminen kasvoi 1,5 %, mikä johtuu uudisrakentamisen edeltävästä työmäärästä. Vuoden sisäinen kasvu jäi Rakennusteollisuuden maaliskuussa 2023 julkaistun suhdannekatsauksen mukaan niukaksi.

Rakennusteollisuudessa korkomarkkinat ja nousevat kustannukset vaikuttavat asuntorakentamiseen. Asuntorakentaminen jarrutti voimakkaasti Venäjän hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Käynnistyneiden lupaprosessien vähentyminen vuoden 2022 aikana ennakoii myös rakentamisen vähenemistä seuraavan puolen vuoden päähän. Erityisesti alan pienemmät yritykset ovat ongelmissa, mutta keskisuuriakin on jo kaatunut. Rakennusteollisuuden suhdannekatsauksen mukaan pääkaupunkiseudulla hienoinen positiivinen signaali on muiden kuin asuntorakentamisen hankkeiden lupien kasvu tammikuussa 2023.

Rakentamisen suhteen Uudenmaan alueet kuitenkin eroavat toisistaan, sillä pääkaupunkiseudun ulkopuolella rakennusalan tilanne ei näyttänyt alueen asiantuntijoiden mukaan aivan yhtä negatiiviselta. Keski-Uudellamaalla, muun muassa Hyvinkäällä, tonttimaata myydään yhä ja rakennetaan uutta. Suunnittelutoimistoissa hiljeneminen näkyy kuitenkin jo. Korjauspuolella suuri vaikutus on nyt korkotasolla, mikä jarruttaa taloyhtiöitä korjausrakentamisessa, vaikka tarve olisikin selkeä. Länsi-Uudellamaalla kunnat haluaisivat rakentaa kerrostaloja ja edullisia asuntoja työntekijöille, mutta ongelmana tällä hetkellä on, että rakennusyhtiöt eivät ole kiinnostuneita aloittamaan projekteja. Itä-Uudellamaalla rakentaminen on hieman hiljentynyt, mutta kriisitunnelmaa ei ole. Askolassa on rakennusteollisuuteen kytkeytyvää alihankintaa ja siellä näkyy alan avoimissa työpaikoissa jonkin verran vähenemistä.

Uudenmaan matkailu kärsii yhä Venäjän ylilentokiellosta ja Aasian matkailun puuttumisesta. Toisin kuin Lapin matkailu, Uudenmaan kohteet eivät vedä samalla tavoin turisteja Keski-Euroopasta. Vuonna 2022 Helsingin alueella ulkomaiset yöpymiset olivat 66 % vuoden 2019 tasosta ja muualla Uudellamaalla 51 % pandemiaa edeltävästä tasosta.

Tulevan kesän näkymät matkailun osalta ovat vielä kysymysmerkki, vaikka muun muassa Helsinki panostaa kulttuuritarjontaan. Länsi-Uudellamaalla odotetaan vilkasta kesää, mutta työvoiman saatavuus saattaa olla rajoitteena. Esimerkiksi kausityöntekijöiden on vaikea löytää Hangosta asuntoa riittävän läheltä työpaikkaa.

Palveluiden kysynnän on odotettu hiipuvan ostovoiman heikkenemisen myötä, mutta alueasiantuntijat totesivat, etteivät ole kuulleet tästä kentältä mitenkään laajamittaisesti viestiä. Vaikka lisäksi nousevien kustannusten vuoksi hintojakin on jouduttu jonkin verran nostamaan, asiakkaat eivät ole kadonneet.

Vaikuttaa siltä, että ostovoiman heikentyminen on vaikuttanut yllättävän vähän kysyntään ravintola- ja palvelualoilla. Tämä on merkki siitä, että ainakin tietty joukko ihmisiä on tottunut käyttämään palveluita, eikä kovin herkästi lähde muuttamaan kulutuskäyttäytymistään. Lisäksi osa palveluista perustuu jatkuvaan toimitukseen, mikä vähentää suhdanneherkkyyttä.

Itä-Uudellamaalla elinkeinoelämän näkymät ovat vakaat ja hyvät, ja yrityskantaa tulee lisää. Porvoossa kuitenkin huolestuttaa keskustan alueelle tärkeiden kivijalkakauppojen tulevaisuus. Vaikuttaa siltä, etteivät nuoret yrittäjät ole kovin kiinnostuneita kivijalkatoiminnasta, vaan mieluummin tekevät bisnestä verkossa. Alueella merkittävä asia on Loviisan ydinvoimalan 20 vuoden jatkolupa. Sen vaikutus heijastuu erityisesti majoituspalveluihin, jonne tarkastustyöntekijät asettuvat työjaksojen ajaksi.

Etlä ennustaa kevään 2023 Suhdanne-julkaisussa yksityisen kulutuksen supistuvan tänä vuonna 0,5 %. Kuluttajahinnat nousevat yhä, mutta eivät niin paljon kuin viime vuonna. Loppuvuodesta 2023 kulutuksen odotetaan piristyvän ja seuraavalle vuodelle ennakoidaan kasvua prosentin verran.

Kuluttajabarometrin mukaan ihmisten luottamus on kuitenkin keväällä 2023 parantunut viime vuodesta ja pääkaupunkiseudulla luottamus on hieman parempaa kuin maassa keskimäärin.

Kaupan alalla on joitakin muutosneuvotteluja käynnissä, mutta toisaalta alan uusin palkkatarkaisu viestii, että työvoimasta aiotaan pitää kiinni. Keski-Uudellemaalle on tulossa uusia liikkeitä, muun muassa Hyvinkäälle Biltema ja Tuusulan Hyrylään Prisma, mikä todennäköisesti tuo alueelle myös muita kaupan toimijoita.

Keski-Uudenmaan kunnissa korostuu logistiikkasektori, kaupanala sekä konepaja- ja elintarviketeollisuus. Alueen asiantuntijoiden mukaan näkymät ovat tällä hetkellä näillä toimialoilla valtaosin positiiviset ja uusia investointeja on käynnissä. Muun muassa Hyvinkäällä on käynnissä Keskon logistiikkahankkeiden lisäksi Ahlsellin ja Brandtin hankkeet.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Työ- ja elinkeinoministeriö ja Tilastokeskus selvittävät säännöllisesti työnantajien kokemuksia rekrytointivaikeuksia. Rekrytointiongelmien vaivaavat Uuttamaata kuten koko Suomea. Viime vuonna 53 % työnantajista Uudellamaalla ilmoitti kokeneensa ongelmia työntekijöiden löytämisessä, mikä vastaa koko maan tasoa. Kymmenen vuotta aiemmin rekrytointiongelmista kertoi 35 % työnantajista Uudellamaalla ja 31 % koko Suomessa.

Uudenmaan työttömyysaste oli alkuvuodesta 2023 9,4 %, mikä on hieman koko maan tasoa parempi (9,7 %). Toisaalta Uudenmaan työttömyysaste ennen pandemiaa oli 8,2 %, mikä oli silloista koko maan tasoa selvästi parempi. Tälle tasolle ei hyvästä kehityksestä huolimatta olla vielä päästy. Lisäksi ulkomaalaisten työttömyys on kääntynyt nousuun alkuvuodesta.

Alkuvuodesta 2023 OP:n suuryrityskyselyn mukaan yrityksen eivät pyri tulevana vuonna kasvuun, vaan turvaamaan jatkuvuuden toimintaa tehostamalla. Se tarkoittaa useimmissa tapauksissa kuitenkin muita toimenpiteitä kuin irtisanomisia, sillä ammattitaitoisista työntekijöistä kilpaillaan yhä ja heistä yritetään pitää kiinni.

Kevään 2023 Pk-yritysbaremetrissä 24 % yrityksistä Uudellamaalla ilmoitti tarpeesta sopeuttaa toimintaa tulevana vuonna. Edellisenä keväänä osuus oli ollut 15 %. Keinovalikoimasta lomautukset olivat kärjessä, mutta tilanne oli sama edellisvuonnakin. Irtisanomisia harkitsi nyt yhä useampi samoin kuin työaikajärjestelyjä.

Elinkeinoelämän keskusliiton tammikuussa 2023 julkaistussa suhdannebarometrissa henkilöstömäärän suhteen Uudenmaan saldoluku on 0, eli henkilöstömäärän odotetaan pysyvän ennallaan seuraavan kolmen kuukauden aikana. Pk-yritysbaremetrissa tulokset ovat samansuuntaisia muualla Uudellamaalla, pääkaupunkiseudulla henkilöstömäärissä odotettiin jopa hieman nousua.

Muutosneuvottelujen osalta tuki- ja hallintopalvelut sekä rakennusala korostuvat. Tämä korreloi myös avointen työpaikkojen suhteen, joissa Uudellamaalla asiantuntijatehtävät sekä toimisto- ja asiakaspalvelutehtävät ovat tulleet nopeasti alaspäin. Samoin rakennusalan avoimet paikat ovat vähentyneet nopeasti. Helmikuussa 2023 kaikissa näissä ammatiryhmissä laskua oli yli 40 % viime vuodesta. Uudellamaalla avointen paikkojen lasku on ollut selvästi reilumpaa kuin koko maan tasolla.

Sote-alalla odotettavissa paljon rekrytointitarpeita, kun hyvinvointialueet ovat päässeet alkukäynnistelystä eteenpäin kevään mittaan. Heti tammikuussa 2023 uusia avoimia sote-alan paikkoja oli Uudellamaalla yli 6 000, mikä on enemmän kuin kertaakaan viime vuoteen.

IT-alan osalta alueen asiantuntijat arvioivat, että ”villeimmät vuodet” ovat takana. Aiemmin väkeä palkattiin niin paljon, että kriteerit saattoivat olla löyhemmät. Nyt pyritään enemmänkin huolehtimaan yrityksen pitovoimasta, jotta osaajat ovat tallella sitten kun käänne parempaan tapahtuu. Yritykset ovat oppineet kantapään kautta viime vuosina, minkälainen kasvun este osaajapula voi todella olla. Kynnys muutosneuvotteluiden aloittamiselle on korkea, vaikka talouden luvut näyttäisivät siltä, että tarvetta voisi olla.

Pääkaupunkiseudulla työllisyyden asiantuntijoita huolestuttaa pitkäaikaistyöttömyyden sitkeys, nuorten mielenterveyshaasteet sekä työllisyystilanne, jos talous heikentyy. Myös työntekijöiden jaksaminen työvoimapulan oloissa herättää huolta. Monin paikoin sosiaali- ja terveys- sekä palvelualalla työntekijät joutuvat venymään ja paikkaamaan puuttuvaa henkilöstöä sekä perehdyttämään kokemattomampia samaan aikaan.

KUUMA-alueella panostetaan vieraskielisten työllistämiseen muun muassa logistiikka-alalla. Vieraskielisten, erityisesti ukrainalaisten ja venäläisten, sekä nuorten ja osatyökykyisten työllistämiseksi tarvittaisiin kuitenkin enemmän työssä mukana olevia valmentajia, yleisperhdyttäjiä sekä muita käytännön tukitoimia. Pitkäaikaistyöttömyyden hoitamista vaikeuttavat nyt välityömarkkinoiden ja hyvinvointialueiden yhteistyön alkukankeudet.

Länsi-Uudellamaalla on pulaa työntekijöistä kahviloissa ja ravintoloissa. Alueelta puuttuu edullisia asuntoja ja joukkoliikenneyhteydet ovat huonot ja bussilippujen hinnat melko kalliita. Myös oman auton kustannukset nousevat nopeasti yli kipurajan matalapalkkaisilla aloilla. Lisäksi nuoret eivät välttämättä edes hanki ajokorttia. Hoitoalalle helpotusta tuo se, että Novian koulutuksia on saatu Raaseporiin ja siellä pystytään nyt kouluttamaan muun muassa kaksikielisiä sairaanhoitajia.

Kaiken kaikkiaan sekä Itä- että Länsi-Uudellamaalla heikot julkiset liikenneyhteydet vaikeuttavat sekä työntekijöiden löytämistä että koulutuspaikkojen täyttämistä, mikä tietysti pahentaa entisestään rekrytointiongelmia. Keski-Uudellamaalla käydään etenkin logistiikka-alalla kovaa kilpailua työvoimasta, ja niillä, joiden sijainti ei ole radan varressa, on vaikeampi tilanne. Kaupan alalla ennakoidaan Tuusulan seudulle työvoimapulaa.

Porvoossa elinvoimainen kivijalkakauppa on tärkeä matkailun ja alueen vetovoiman kannalta. Alueen asiantuntijoita kuitenkin huolestuttaa työntekijöiden saatavuus sekä toiminnan jatkuvuus, sillä nuoret yrittäjät vaikuttavat suuntautuvan enemmän digiin kuin kivijalkaan.

Lähitulevaisuudessa Itä-Uudellamaalla tarvitaan asentajia energia-alalle. Maalämpöpumpputyöryitys Loyal tarvitsee metallialan osaajia, mutta työ niin spesifiä, että yritys joutunee kouluttamaan itse tekijät. Neste varautuu rekrytoimaan työvoimaa ulkomailta. Itä-Uusimaa

on saanut teollisuuteen työvoimaa maakuntarajan takaa Kotkasta, mutta Kotkaan tuleva akkutehdas saattaa vaikeuttaa tilannetta merkittävästi, kun alan osaajat löytävät työtä lähempäkin.

Vihreän siirtymän hankkeissa ratkaiseva tekijä on ollut pitkälti tonttien saatavuus, mutta todennäköisesti jatkossa alan investointipäätöksissä katsotaan yhä enemmän sitä, missä on osaavaa työvoimaa. Itä-Uudenmaan arvioidaan olevan tässä hyvässä asemassa: yliopistot ovat suhteellisen lähellä ja Porvoosta löytyy ammatti- ja ammattikorkeakoulu.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Uusimaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	-	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Helsingin seutukunta Espoo, Helsinki, Hyvinkää, Järvenpää, Karkkila, Kauniainen, Kerava, Kirkkonummi, Lohja, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Siuntio, Tuusula, Vantaa, Vihti	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	-	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Raaseporin seutukunta Hanko, Inkoo, Raasepori	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Porvoon seutukunta Askola, Myrskylä, Porvoo, Pukkila	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Loviisan seutukunta Lapinjärvi, Loviisa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

4 Varsinais-Suomi

Taulukko 3. Avainluvut Varsinais-Suomessa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	485 567	483 477	477 677	0,4 %	1,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	20 738	21 631	27 788	-4,1 %	-25,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	2 174	2 368	3 267	-8,2 %	-33,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	6 618	7 798	9 710	-15,1 %	-31,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	9,0	9,4	12,2	-0,4 %-yks.	-3,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	8 492	10 891	4 569	-22,0 %	85,9 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Varsinais-Suomen tilanne näyttää todella utuiselta lähitulevaisuuteen katsottaessa. Monet elinkeinoelämästä ja työmarkkinoilta tulevat signaalit ovat ristiriidassa keskenään ja lisäksi globaali tilanne on erittäin herkkä erilaisille heilahduksille, joilla tuntuu olevan lähes välitöntä vaikutusta myös paikallisesti. Poikkeuksellisen odotettu signaali markkinoille oli, että Unkari ja Turkki saivat Suomen NATO-jäsenyyden ratifoiduksi. Varsinkin ulkomaalaisen pääoman saamiseksi Suomeen, on jäsenyydellä todella iso merkitys. Lisäksi NATO-jäsenyys vakauttaa koko Pohjois-Euroopan turvallisuustilannetta ja avaa uusia markkinoita ainakin kotimaisille turvallisuus- ja puolustusalan yrityksille.

Eri toimialojen näkymät ovat maakunnassa hyvin kaksijakoiset; osalla näyttää menevän hyvin mutta toisilla nykyhetki ja lähiajat eivät näytä niin ruusuisilta. Meriteollisuus ja muu teknologiateollisuus (pl. Valmet Automotive), ICT-sektori ja erilaiset palvelut ovat aloja, joilla meno on positiivissävytteistä. Negatiivisen puolelle valahtavat kuljetus ja logistiikka,

kaupanala ja rakennusteollisuus. Rakennusteollisuuden tilanne näyttäytyy asiantuntijoidenkin silmiin varsin ristiriitaisena, valtiovarainministeriön ennustaessa alalle 3–4 prosentin taantumaa tänä vuonna, vaikka maakunnan yritysten tilanne vaikuttaakin varsin hyvältä.

Varsinais-Suomen yrittäjien jäsenyrityskyselyyn pohjautuva maakuntaennuste ennakoii talouden kasvun hidastuvan tai kääntyvän laskuun vuonna 2023. Yritysten liikevaihdon ja henkilöstömäärän arveltiin kasvavan edelleen, mutta erittäin huolestuttavaa oli, että yritysten investointihalukkuus oli maakuntaennusteen 30-vuotisen historian alhaisimmalla tasolla. Vuoden alkupuolella ilmestynyt Pk-yritysbarometri komppaa maakuntaennusteen synkähköjä arvioita kuluvan vuoden kehityksestä ja suhdannenäkymä koetaan muuta maata heikompana. Yritysten investointihalukkuutta rajoittaa osaltaan varmasti epävarmuus siitä, löydetäänkö osaavaa työvoimaa investoinnin mukanaan tuomaa työmäärää toteuttamaan. EK:n suhdannebarometrissä (I/2023) kerättiin Lounais-Suomen yritysten näkymiä, jotka havaittiin kyselyn perusteella melko harmaiksi ja varovaisemmiksi kuin koko maassa keskimäärin. Paikalliset ennusteet ovat hyvin linjassa valtiovarainministeriön kevään taloudellisen katsauksen kanssa, joka ennakoii BKT:n lievää supistumista tänä vuonna kotimaisen kulutuskysynnän heiketessä hintojen ja korkojen nousun takia. Myöskään käynnissä olevien yhteistoimintaprosessien runsas määrä ei lupaa kovin hyvää lähitulevaisuuden talouskehitykselle. Yt-prosesseja on käynnissä maakunnan yrityksissä normaalivuosiin verrattuna 50 prosenttia enemmän.

Työvoimapula on riehunut edelleen erittäin rajuna monilla toimialoilla huolimatta työmarkkinoiden yllä leijuvista uhkakuvista. Varsinkin sosiaali- ja terveysalalla sekä opetuslalla kärsitään todella kovasta työvoimapulasta. Lisäksi esimerkiksi kone- ja metalliteollisuuden sekä rakennusteollisuuden ylemmistä toimihenkilöistä on selkeää puutetta. Muilla työvoimapulasta kärsivillä aloilla voidaan nähdä myös kohtaanto-ongelmaa, jossa työpaikat ja työntekijät eivät eri tekijöistä johtuen kunnolla kohtaa toisiaan. Raju puute työvoimasta on aiheuttanut sen, että työnantajat pyrkivät pitämään osaavasta työvoimasta kiinni ennakoidusta laskusuhdanteesta huolimatta ja hakevat ratkaisuja tilanteeseen lomautuksin, töiden uudelleenjärjestelyillä sekä muilla työaikajoustoilla välttääkseen irtisanomiset. Työllisyysaste oli maakunnassa viime vuoden viimeisellä kvartaalilla valtakunnan kolmanneksi paras sen trendin ollessa 76,1 prosenttia.

Autoteollisuudella ei mene tällä hetkellä kovinkaan hyvin ja jäljet näkyvät ikävästi Valmet-Automotiven autotuotannossa Uudessakaupungissa. Yritys on joutunut irtisanomaan ja lomauttamaan väkeään kahdessa erillisessä yt-prosessissa vuoden sisällä. Peruuntuneet tuotantotilaukset, tuotantokustannusten nousu, autoteollisuuden murros sekä laskenut kuluttajakysyntä, lähinnä inflaation takia, ovat suurimpia syyllisiä toimialan alennustilaan.

Huojentavaa todellakin on, että Valmet Automotive ei ole pelkästään enää autonvalmistuksen varassa, vaan toisena tukijalkana toimii sähkö- ja hybridautojen akkutuotanto, jolla pyyhkii selkeästi paremmin.

Ukrainalaisten määrä Varsinais-Suomessa on noin 5 500 henkeä. Määrä on pysynyt suhteellisen tasaisena, mutta lukujen taakse jää liikettä Suomen sisällä toisiin maakuntiin ja ulkomaille. Samaan aikaan Suomeen saapuu noin 400–500 ukrainalaista viikossa. Viime viikkoina samoja ukrainalaisia, jotka olivat viime vuonna kausityössä ja palasivat syksyllä Ukrainaan, on tullut takaisin kausityöhön. Maaliskuun alusta alkaen tuhansilla ukrainalaisilla on ollut mahdollisuus hakea kotikuntaa Suomesta. Pelkästään Varsinais-Suomen kunnissa on noin 2 000 ukrainalaista, joilla vuoden asuminen täyttyy maaliskuun aikana. ELY-keskus arvioi vielä muutama kuukausi sitten, että noin 3 000 ukrainalaista saisi kotikunnan Varsinais-Suomen kunnista tämän vuoden aikana. Maaliskuun puoliväliin mennessä, kuitenkin vain reilut 10 prosenttia (1 300 henkeä) oli hakenut kotikuntaa koko Suomessa. Ukrainalaisilta saadun palautteen perusteella erityisesti asunnon järjestymisen epävarmuus, omakielisen palvelun loppuminen ja mahdolliset paluumuuttosuunnitelmat aiheuttavat suurta epävarmuutta. ELY-keskuksen uusi arvio kotikunnan vuonna 2023 saavista ukrainalaisista Varsinais-Suomessa on noin 800 henkeä. Määrä jakautunee tasaisesti eri kuntiin.

Turun seutu on onnistunut viime vuosina kääntämään muuttotappionsa voittoisaksi. Se näyttää viehättävän asumispaikkana pääkaupunkiseutua enemmän ja Helsingin seudulta onkin pari viime vuotta saatu nettomuuttoa Turun seudulle. Koronaepidemia ja etätyön lisääminen lienee selvästi madaltanut kynnystä valita asuinpaikkakuntansa uudelleen. Lisäksi vaakakuppia Turun suuntaan kääntää pääkaupunkiseutua ainakin kolmanneksen halvempi asumisen hinta. Väestön lisäys kertoo yksinkertaisesti alueen dynamiikasta ja houkuttelevuudesta. Varsinais-Suomen pääkaupunki Turku tulee tänä vuonna todennäköisesti puhkaisemaan 200 000 asukkaan rajan.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Teknolohiateollisuudessa ja ICT-sektorilla vallitsee yllättävänkin positiivinen vire ja kohtalaiset näkymät myös eteenpäin. Pois pyyhityn Venäjän kaupan tilalle on korvaavaa vientimarkkina-aluetta löydetty muualta Euroopasta ja myös Amerikan mantereelta. Venäjän vaikutus ei tosin alun perinkään ollut näillä aloilla kovinkaan merkitsevä. Maakunnassa on myös kova usko siihen, että vihreän siirtymän avulla on oikein toteutettuna mahdollista luoda maailmanlaajuistakin kilpailuetua. Osaavan työvoiman saanti nähdään alojen kasvua ja kilpailukykyä selkeästi rajoittavana tekijänä, joka pitäisi saada jotenkin ratkaistua.

Valmet Automotiven kaksi uutta tilaaja-asiakasta, hollantilainen Atlas Technologies sekä saksalainen Sono Motors, joutuivat pakon sanelemana vetäytymään suunnitelluista aurinkokennoautojen valmistuksesta Uudessakaupungissa. Molempien edistyksellisten projektien esteeksi nousi viimekädessä puuttuva rahoitus. Tilausten peruuntuminen ja alalla vallitseva matalapaine johtivat tehtaalla toiseen yt-prosessiin vuoden sisällä. Sen seurauksena vähennetään lähes tuhat työntekijää, joista puolet toistaiseksi jatkuvilla lomautuksilla. Autotehtaan tilauskanta rajoittuu tällä hetkellä valmistettavaan Mercedesen A-sarjaan sekä syksyllä alkavaan Mersun AMG GT Coupe -katumaasturimalliin valmistukseen. Autotehtaalla on töissä 1 400 työntekijää. Automotiven akkupuolen tilanne näyttää kuitenkin toisenlaiselta ja suunnitteilla on laajentaa tuotantoa tasaisesti vihreän siirtymän vetämänä. Akkutehdas työllistää 700 työntekijää Salossa, 300 Uudessakaupungissa sekä piakkoin 200 työntekijää myös Kirchartissa Saksassa, johon avautui hiljakkoin suursarjatuotantoon yltävä akkutehdas. Yhtiö suunnitteli myös Helsingin pörssiin listautumista vielä syksyllä, mutta joutui luopumaan aikeistaan toistaiseksi, koska hetki listautumiselle ei ollut otollinen talouden näkymien ja markkinoiden epävarmojen tunnelmien vuoksi.

Turun telakan tilauskirjat eivät ole kasvaneet uusilla alustilauksilla, ja tilauskanta ulottuu nykyisellään vuoteen 2026 asti. Seuraavana telakan luovutusvuorossa ovat Royal Caribbean -varustamon alus Icon of the Seas (2023) ja TUI Cruisesin tilaama Mein Schiff 7 (2024). Meyer Turulta tilattujen kahden rajavartiolaitoksen aluksen kansirakenteiden valmistus ja varustelu ostettiin Uudenkaupungin Työveneeltä. Tilaus oli pienehkölle telakalle erittäin merkittävä ja työllistää Työveneen oman henkilökunnan lisäksi merkittävän määrän alihankintayrityksiä. Parhaimmillaan hankkeen parissa saattaa työskennellä alihankkijat mukaan lukien 400 henkeä. Tilauksen myötä Työveneellä riittää töitä vuoteen 2026 saakka. Turun Meyerin telakalla on rakenteilla neljä risteilijää ja näin ollen rajavartiolaitoksen tilaamien alusten samanaikainen rakentaminen telakalla olisi ollut mahdottomuus.

Alan tulevaisuuden uskoa lisää telakan asiakasyritysten markkinoilla näkemä kasvu sekä Business Finland - rahoitusta saanut, kehitteillä oleva ilmastoneutraali risteilijäkonsepti. Tummia pilviä taivaalle on silti ajanut hintojen kohoaminen viime vuosina, jonka seurauksena aiemmin lukkoon lyödyt risteilijätilaukset eivät välttämättä jää voittoisiksi. Meyer Turku saikin taloutensa pönkittämiseksi Suomen valtiolta 80 miljoonan euron lainan viime vuoden lopulla. Turun yliopiston tekemän tutkimuksen mukaan Turun telakan osuus maailman risteilijämarkkinoista on peräti 15 prosenttia ja sen käyttämästä alihankintaverkostosta yli 70 prosenttia on suomalaisia, joten tilauksen arvosta jää Suomeen merkittävä osa. Viranomaisveneitä valmistava salolainen pk-yritys Marine Alutech vastaanotti Tanskan merivoimien tilauksen kahdesta aluksesta, joka lienee oiva esimerkki suomalaisten yritysten kasvavasta markkina-arvosta juuri NATO-maissa. Yritys sai myös ison ja hyvin työllistävän tilauksen Suomen rajavartiolaitoksen veneiden peruskorjaamisesta.

Turkulainen teknologiayhtiö Teleste sai tehtyä merkittäviä päänavauksia Yhdysvaltain markkinoilla. Sen onnistui myydä modernia ja nopeaa kaapeliverkkoteknologiaa kahdelle operaattorille, joista toinen toimii siellä valtakunnallisesti. Yhdysvaltoihin saadut sopimukset ovat erittäin merkittäviä, koska sikäläiset markkinat ovat kolme kertaa suuremmat verrattuna Eurooppaan. Loimaalainen hitsaus- ja tuotantoautomaatioyhtiö Pemamek sai viime vuoden puolella tilauksen Saudi-Arabiasta, johon se toimittaa tuotantoautomaatio-linjoja maatuulivoimaloiden valmistukseen. Uusikaupunkilainen levylämmönsiirtimiin erikoistunut Vahterus kasvattaa tuotantoaan ja henkilöstömääräänsä (yli 400 työntekijää) nopeaan tahtiin. Kasvun taustalla voidaan nähdä lämmönsiirrinmarkkinoiden nopean kasvun vihreään siirtymään liittyen. Kaivoskoneiden tuotantoon ja kehittämiseen erikoistunut Sandvik laajentaa parhaillaan Turun tehdastaan. Uudet tilat saadaan käyttöön vuoden 2023 lopussa. Kaivoskoneiden tulevaisuus on sähköinen ja Turun tehtaan näkymät ovat erittäin hyvät.

Lääke- ja diagnostiikkateollisuuden tulevaisuudennäkymät ovat maakunnassa valoisat, vaikka koronatestauksen mukanaan tuoma hurja kysyntäpiikki onkin jo rauhoittunut. TEM on palkannut kahden vuoden määräajaksi organisaatioonsa johtavan asiantuntijan, jonka tehtävä on vauhdittaa lääkekehityskeskukseen käynnistymistä. Kansallisen keskuksen tehtävä on tukea tutkimusta ja elinkeinoelämää sekä parantaa uusien lääkkeiden päätymistä markkinoille. Isoista yrityksistä Bayer on rakennuttamassa Turkuun laajasti robotiikkaa ja automaatiota hyödyntävän lääketehdastaan, jonka kokonaiskustannusarvio on 250 miljoonaa euroa. Myös Orionilla menee hyvin. Sen kahden eturauhassyöpään kehittämän lääkeaiheen (darolutamidi ja ODM-208) nähdään omaavan valtavia kaupallistamismahdollisuuksia. Darolutamidin (yhteiskehittäminen Bayerin kanssa) kohdalla voidaan puhua jo potentiaaliaan lunastaneesta lääkkeestä, koska se on saanut myyntiluvat merkittävimmillä markkina-alueilla, kuten nyt myös Japanissa ja Kiinassa.

Turun rautatieaseman ratapihan ja Kupittaa–Turku-kaksoisraiteen rakentaminen on parhaillaan käynnissä runsaan EU-rahoituksen tukemana. Hankekokonaisuuteen kuuluu myös Aurajoen ratasillan uusiminen. Hankkeen kokonaiskustannukset nousivat tarkemmassa arvioinnissa peräti 60 prosenttia yli 100 miljoonan euroon, sisältäen EU:n 23 miljoonan euron tukipäätöksen. Varsinais-Suomen logistisia yhteyksiä parantamaan ajatellut tunnin juna (Turku–Helsinki) sekä lähijunayhteydet (mm. Turku–Uusikaupunki ja Salo–Turku–Naantali) ovat jatkuvan poliittisen väännön kohteina. Tällä hetkellä ”ilmasto” näyttää suotuisammalta lähijunaliikenteen suunnitelmien eteenpäinviemiselle kuin tunnin junalle, jonka suunnittelua haastavat monen miljardin investointikustannukset tässä taloudellisessa tilanteessa. Väylävirasto on tosin ottanut Turku–Naantali-rataosuudenkin peruskorjauksen ja sähköistyksen pois uusimmasta investointiohjelmastaan.

Varsinais-Suomen rakennusmarkkinoilla menee edelleenkin kohtuullisesti ja yrityksillä on vielä paljon projekteja työn alla, vaikka maaliskuussa ulos tulleessa rakennusteollisuuden katsauksessa povataankin rakentamisessa maanlaajuisesti 3,5 prosentin laskua tänä vuonna. Laskusuhdanteen taustalla vaikuttavat korkojen ja asuinkustannusten nousu sekä asuntojen kasvava tarjonta. Turun seudulla ja varsinkin Turussa asuntotuotanto on edelleen korkealla tasolla ja myös rakentamisen lupajonoja on saatu viime aikoina lyhennettyä kiitettävästi. Juuri lupajonojen purkautuminen saattaa nyt näkyä Turussa parempana kehityksenä kuin maassa yleisesti. Uusi runsas asuntotarjonta ja korkojen nousu on kuitenkin pidentänyt asuntojen välitysaikaa huomattavasti.

Julkisia silta-, tie- ja rataverkon ulkopuolisia rakennushankkeita on käynnissä monia, joihin liittyen Turku julkaisi listan omista lähivuosien painopisteistään. Turku tulee panostamaan viiteen kärkihankkeeseen, joista isossa osassa keskitytään uusiin rakennuksiin ja infraan. Kaupunkialueen kehittämisen tulevia toimenpiteitä ovat mm. Ratapihan elämyskeskusta koskevat päätökset, historian ja tulevaisuuden museon kv. arkkitehtikisa, musiikkitalon toteutuspäätös, päätös raitiotien eteenpäin viemisestä, matkakeskuksen hankekehityskilpailu sekä päätös kumppanista, jonka kanssa toteutetaan nk. tiedepuisto Kupittaaan kansi ja siihen liittyvät Taito Kampus ja pysäköintilaitos. Myös satamayhtiön rahaa sisältävä sata-materminaalin suurinvestointi (172 miljoonaa euroa) on edelleen kaupungin suunnitelmassa. Toimitiloihin ja infraan on Turun tarkoitus investoida vuosina 2023–2026 yhteensä yli 700 miljoonaa euroa. Myös muualla maakunnassa on isoja rakennushankkeita käynnissä, joista mainittakoon 37 miljoonaa euroa maksava Kaarinan Valkeavuoren kampus (valmis 2025), reilut 44 miljoonaa euroa maksava Raision Tiedepuiston koulu (2025), yli 20 miljoonaa euroa maksava Naantalin Kalevanniemen kampus ja monitoimihalli (2026), reilun 20 miljoonan euron Paraisten koulukeskus Campus Brava (2023) sekä 90 miljoonan euron Uudenkaupungin monitoimitalo Winter (2025).

Maanteiden tiestön osalta kuluvan vuoden päällystysohjelman pituus on aiempia vuosia lyhyempi, kohonneen kustannustason takia. Vilkasliikenteisen tiestön kunto pysyy ennallaan, mutta erityisesti vähäliikenteisen tieverkon kuntotilanne on huolestuttava. Saaristotien suurten siltojen, Kirjalansalmen sekä Hessundinsalmen siltojen, uusimisten ohella on käynnissä mm. Pakurlan sillan uusiminen Paimiossa ja loppukesästä käynnistyvä Kuusistonsalmen sillan uusiminen Kaarinassa. Alueella on suunnitelmavalmiudeltaan useampia merkittäviä toteutusvalmiita hankkeita, joista E18-tien Raision kohdan parantaminen odottaa ensimmäisenä toteutusrahoitusta. Turun kaupunkiseudun MAL-ohjelman rahoituksella toteutetaan jonkin verran pienempiä joukkoliikenteen, jalankulun ja pyöräilyn sekä liikenneturvallisuuden parantamistoimia.

Varsinais-Suomen energiahankkeista merkittävintä on sovitettu Naantaliin, johon turkulaisella Green North2 Energyllä on suunnitteilla 580 miljoonan euron vihreän vedyn tuotantolaitos. Vetyä olisi tarkoitus hyödyntää ammoniakkin tuotantoon, mitä varten lähetyville

pitäisi rakentaa myös uusi voimalaitos. Hankkeen tonttivarauksista on jatkettu ja keväällä on käynnissä ympäristövaikutusten arviointi. Maakuntaan on suunnitteilla myös monta aurinkovoimalahanketta, joista eniten julkisuutta ovat saaneet Kalannin (300 hehtaaria), Perniön (60 hehtaaria) ja Loimaan (170 hehtaaria) hankkeet. Energiayhtiö Helenin ostama Kalannin voimala on periaatteessa rakentamista vaille valmis ja kaikki luvat ovat jo kunnossa. Energiayhtiö Ilmatar on puolestaan jo vuokrannut Loimaan aurinkovoimalapuistoa varten tarvittavan maan kaupungilta. Ilmattarella on suunnitteilla aurinkovoimalapuisto (60 hehtaaria) myös Pöytyälle. Pöytyän puiston kehittämisessä on seuraavana vaiheena lupien haku ja tarvittavien selvitysten teko, kuten myös Perniön hankkeessa (Pohjan voima).

Kaupanalalan tilanne on haastava korkeana laukkaavan inflaation takia. Kuluttajien luottamusindikaattorin viime syksyn pohjalukemista on tultu johdonmukaisesti ylöspäin, mutta odotukset seuraavan vuoden kehityksestä ovat erittäin maltilliset kuluttajahintojen reippaan nousun takia. Turun seudun suurilla kauppakeskuksilla meni viime vuonna ihan mukavasti, ja ne selvisivät koronapandemian höykytyksestä valtakunnallisia verrokkejaan paremmin. Huippuvuosien myyntimääristä jäätiin viime vuonna toki jonkin verran, mutta kasvua vuoteen 2021 verrattuna tuli kaikissa kolmessa kauppakeskuksessa kävijämäärissä ja myynnissä. Kuluvan vuoden arviot riippuvat paljon inflaatiosta, korkojen noususta ym. tekijöistä, mutta varovaista optimismia on kuitenkin ilmassa. Kokonaan uusi kauppakeskitymä on syntymässä Naantaliin, johon liittyen Kesko ja vantaalainen kiinteistökehitysyritys Nordicon ovat kertoneet suunnitelmistaan. Keskon rakennustyöt ovat alkamassa jo ensi kesänä, mutta Nordiconin suunnitelmat edellyttävät vielä asemakaavan muuttamista.

Finnlines rakennuttaa parhaillaan kahta isoa Superstar ropax-alusta Kiinassa, joiden on tarkoitus aloittaa liikennöintinsä Naantalista, Ahvenenmaan Långnäsistä ja Ruotsin Kappelskärin välillä vielä tänä vuonna. Yritys on rekrytoimassa noin 200 uutta työntekijää laivoilleen ja toistaiseksi rekrytoinnit ovat sujuneet yllättävänkin jouhevasti. Finnlinesin uusissa laivoissa panostetaan rahdin lisäksi myös henkilöliikenteeseen ja ajankohdalle tyypillisesti vihreisiin energialähteisiin. Laivayhtiö Tallink Silja ilmoitti jatkavansa liikennöintiään Turku–Tukholma -reitillä vain yhdellä risteilijällä jatkossakin. Sen päätöksellä ei ole vaikutusta sataman yhteisterminaalisuunnitelmien etenemiseen kuin mitoituksen suhteen. Finnlinesin uusien alusten uskotaan paikkaavan Tallink Siljan nk. toisen vuoron puuttumista hyvin Suomen ja Ruotsin välisessä liikenteessä.

Kesän matkailusesongista ennakoidaan erittäin vilkasta Turun seudulla ja saaristossa. Koronaepidemian aikaan päätään nostanut kotimaan matkailu näyttää jatkuvan vahvana ja esimerkiksi saariston majoituskohteiden varustilanne on vuoden alussa parempi kuin koskaan aikaisemmin. Tämä viittaa kansainvälisten asiakkaiden määrän kasvun jatkumiseen sekä siihen, että kotimaisetkin asiakkaat näkevät lomailun saaristossa potentiaalisena

vaihtoehtona ulkomaanmatkailulle. Kapasiteetti- ja työvoimapula sekä lyhyt sesonki lienevät isoimpia pullonkauloja hyvässä kehityksessä. Turun alue matkailukohteena on kovassa nosteessa, joka luo edellytyksiä monenlaisille palveluille.

Poliittinen epävakaus näkyy alkutuotannossa selvästi. Lannoitteiden valmistuksessa käytettävän ammoniakkin hinta on tullut alaspäin ja tämä on luonut kasvavaa epävarmuutta markkinoille. Elintarvikealalla noussut energian hinta näkyy lopputuotteissa, mikä on joutanut kuluttajakäynnän siirtymisen kalliimmista tuotteista (esim. luomutuotteet) halvempiin. Kasvihuoneisiin rajusti iskenyt energiakriisi pystyttiin katkaisemaan lyhyeen, kun energian hinta lähtikin väliaikaisen piikin jälkeen yllättäen laskemaan. Osa kasvihuoneista ehti ajaa jo tuotantoaan alas, mikä on näkynyt tuotteiden kohonneissa hinnoissa kauppojen hyllyillä. Metsäsektorilla puun tuonti Venäjältä on lakannut, mikä on kasvatanut hakkuita ja nostanut puusta saatavaa hintaa. Elintarviketeollisuudessa toimiva Raisio-yhtiö on nostanut tulevaisuuden odottamaansa. Yhtiön kasvunäkymä perustuu uuden tuotantolaitoksen käyttöönottoon Raisiossa sekä maakunnan ulkopuolella tehtyihin yrityskauppoihin.

Varsinais-Suomi sai opetus- ja kulttuuriministeriön jakamia uusia koulutusvastuita siten, että Turun yliopisto sai teknillisen tiedekunnan tuotantotalouden ja Turun ammattikorkeakoulu rakennusarkkitehdin koulutusohjelman toteutusvastuun. Turku on saanut viime vuosina lähes kaikki hakemansa koulutusvastuut, mikä onkin selkeästi vauhdittanut koko talousalueen kehittymistä. Uudet koulutusvastuut astuvat voimaan vuoden 2024 syksyllä. Tulevaisuuden suurimpien tarpeiden nähdään kohdistuvan rakennusalaan. Koulutussektorin negatiivisiin seikkoihin kuuluu Turun yliopiston kehittämis- ja koulutuspalveluja tuottavan Brahea-keskuksen lakkautus osana yliopiston rahoituksellisia sopeutustoimia.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Varsinais-Suomen työllisyyden trendiluku nousi viime vuoden viimeisellä kvartaalilla 76,1 prosenttiin, joka oli maakunnista kolmanneksi paras, koko maan trendiluvun ollessa 74,4 prosenttia. Maakunnan trendi parani suhteessa vuodentakaiseen yli kaksi prosenttiyksikköä. Työvoiman kysyntä piristyi loppuvuonna tulleen suvantovaiheen jälkeen ja avoimia työpaikkoja oli todella runsaasti tarjolla taas alkuvuonna. Tosin erityisesti kuljetus- ja rakennusosalalla kysyntä on ollut selkeästi vähäisempää kuin hurjana viime vuonna. Kuljetus- ja rakennusalan lievä alamäki kielii negatiivisesta lähitulevaisuuden kehityksestä, kyseisten alojen reagoidessa yleensä nopeimmin suhdannevaihteluihin. Sosiaali- ja terveysalla, opetusalaalla sekä maatalous- ja puutarha-aloilla kysyntä on ollut jopa vielä viime vuotta rajumpaa.

Työttömyyden rakenteissa on tapahtunut selkeitä muutoksia. Ulkomaalaisten työttömien määrä on kasvanut alkuvuoteen 2022 verrattuna liki 20 prosentilla. Varsinkin Valmet Automotiven viimekesäiset irtisanomiset ja lomautukset ovat vetäneet määrät kasvuun. Kokonaisuudessaan työttömyys on pudonnut muiden ryhmien osalta ja jopa pitkäaikaisyöttömien määrä on pudonnut viime vuodesta 15 prosentilla. Naisten työttömyys (-8 %) on supistunut huomattavasti nopeammin kuin miesten (-1 %), jos verrataan tilannetta vuodentakaiseen. Seutukunnallisesti tarkasteltuna Vakka-Suomen työttömyys on kärsinyt eniten, juuri autotehtaan alaspäin kiskomana. Uusimman, maaliskuussa päättyneen yt-kierroksen takia tullaan huhti-toukokuun vaihteessa irtisanomaan noin 500 työntekijää ja lomauttamaan lähes toinen mokoma lisää. Turun seutukunnan työmarkkinat ovat imeet työttömiä työmarkkinoille kohtuullisen hyvin ja siellä tilanne on parantunut vuodessa huomattavasti. Tämä on luonnollisesti näkynyt myös koko maakunnan tilanteessa Turun seutukunnan muodostaessa sekä alueen väestöstä mutta varsinkin työpaikoista valtaosan.

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman Työvoimatiekartan mukaan selkeästä työvoimapulasta kärsiviä toimialoja Varsinais-Suomessa ovat sosiaali- ja terveysala, puhtaanapito- ja kiinteistöhoitoala, talous- ja rahoitusala sekä opetusala. Näillä aloilla lähes kaikki helposti työllistyvät (ilman tiekarttatyössä määriteltyjä työllistymisen riskitekijöitä) ammattilaiset ovat jo työnsyryssä kiinni, eikä työttömien joukoissa ole enää juurikaan reservejä. Varsinais-Suomessa normaalisti pula-aloiksi mielletyt rakennusala, kone- ja metalliteollisuusala sekä matkailu- ja ravitsemusala kärsivät tiekartan mukaan työvoimapulan lisäksi myös selkeistä kohtaanto-ongelmista. Kohtaanto-ongelman kasvussa on kyse enemmänkin työsuhteen tyypistä kuin alueellisen kohtaannon heikkenemisestä. Kone- ja metalliteollisuudessa sekä rakennusteollisuudessa korkeakoulutuksen omaavista johtotason tekijöistä on myös selvästi pulaa. Ylitarjontaa tekijöistä on perinteisesti luovilla aloilla ja tekstiilialalla sekä joissain yksittäisissä ammateissa kuten baarimestarit, kemianteollisuuden prosessinhoitajat, sovellusohjelmoijat ja konepuusepät.

Valtiovarainministeriön kevään ennusteessa uskotaan Suomen kokonaistuotannon supistuvan niukasti vuonna 2023 ja työvoiman kysynnän vähentyvän, jolloin huippukorkealla oleva työllisten määrä supistuu noin puoli prosenttia. Orastava taantuma vetänee myös työttömien määrän lievään nousuun vuoden 2023 aikana. Taantuman odotetaan kuitenkin jäävän hyvin väliaikaiseksi ja työllisyyden ennakoidaan paranevan vuonna 2024 uudelleen. Varsinais-Suomen tilanne vientivetoisena maakuntana on vielä enemmän sidoksissa myös kansainvälisen tilanteen kehitykselle, jolloin heilahtelut voivat olla koko Suomea suuremmat.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Varsinais-Suomi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	-	0
Työvoiman saatavuus	-	-	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Turun seutukunta Kaarina, Lieto, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Paimio, Raisio, Rusko, Sauvo, Turku	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0
Työvoiman saatavuus	-	-	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Salon seutukunta Salo, Somero	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	0	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Turunmaan seutukunta Kemiönsaari, Parainen	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	0
Työvoiman saatavuus	-	-	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Loimaan seutukunta Aura, Koski TI, Loimaa, Marttila, Oripää, Pöytyä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Vakka-Suomen seutukunta Kustavi, Laitila, Pyhäranta, Taivassalo, Uusikaupunki, Vehmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	--	--	-
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	--	-
Työvoiman saatavuus	+	+	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

5 Satakunta

Taulukko 4. Avainluvut Satakunnassa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	212 556	214 281	220 398	-0,8 %	-3,6 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	9 249	9 205	13 667	0,5 %	-32,3 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	1 069	1 059	1 683	0,9 %	-36,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	2 490	3 073	4 142	-19,0 %	-39,9 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	9,7	9,5	13,5	0,2 %-yks.	-3,8 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	2 440	3 189	2 203	-23,5 %	10,8 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Satakunnassa työllistävimmät toimialat ovat sosiaali- ja terveystalvet, teollisuus, tukku- ja vähittäiskauppa sekä rakentaminen. Satakunta on teollisuuden palveluksessa olevalla henkilöstöllä ja vientiosuudella mitaten Suomen teollisuusvaltaisimpia maakuntia. Satakunnan vahvoja teollisuuden aloja ovat teknologiateollisuus, elintarviketeollisuus ja metsäteollisuus. Maakunnan meriteollisuudessa on ollut viime vuodet voimakasta kasvua erityisesti Rauman seudulla. Porin ja Ulvilan seuduille keskittyneen automaatio-, robotiikka- ja ohjelmointialojen klusterin kasvu on jatkunut, joskaan ei niin voimakkaana kuin aiemmin. Energiantuotanto on Satakunnan vahvuus, sillä Olkiluoto 3:n valmistuttua Satakunta tuottaa parhaimmillaan runsaat 40 % Suomen sähköstä. Muita kehittyviä aloja ovat mm. liike-elämän palvelut, hyvinvointiala sekä elämys-, kulttuuri- ja tapahtumapalvelut ja matkailu. Monipuolisen elinkeinorakenteen ansiosta maakunnan ja seutujen muutostavuuus on koko maahan verrattuna hyvää tasoa.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n 15.2.2023 julkaiseman Kuntaranking-tutkimuksen mukaan Rauman seutu on Suomen toiseksi vetovoimaisin alue yritystoiminnalle. Rauma on sijoittunut toiseksi myös vuosina 2021 ja 2019 tehdyissä tutkimuksissa. Porin seutu sijoittui 25 seutukunnan vertailussa sijalle 15.

Satakunnan talous kasvoi edelleen voimakkaasti vuoden 2022 tammi-syyskuun aikana, ja liikevaihdon nousu on ylittänyt selvästi valtakunnallisen tason teollisuuden vahvan vedon ansiosta. Valtaosassa päätoimialoista liikevaihto kasvoi nopeasti, osin jopa poikkeuksellisen ripeästi. Näitä olivat metsä- ja teknologiateollisuus keskimäärin sekä rakentaminen. Liikevaihdon kasvun taustalla vaikuttaa vahvasti myös hintojen nousu etenkin teknologiateollisuudessa. Toisaalta usean päätoimialan henkilöstömäärä oli kasvussa, mikä viittaa osaltaan tuotantomäärien nousuun. Henkilöstömäärän nousu jatkui vuoden 2022 tammi-syyskuun aikana keskimääräistä ripeämpänä kaikilla päätoimialoilla, mutta liikevaihdosta poiketen koko maassa keskimäärin nousu oli hieman Satakuntaa nopeampaa. Palkkasummakin on kohonnut samalla vankasti.

Satakunnan vienti veti vuoden 2022 tammi-kesäkuussa vahvasti, sillä merkittävimpien vientialojen, teknologia- ja metsäteollisuuden, vienti kasvoi maakunnassa yhä rivakasti. Molempien alojen viennin kehitys oli poikkeuksellisen vauhdikasta.

Tilastokeskuksen tuoreimpien suhdannetietojen mukaan Satakunnan yritysten yhteenlaskettu liikevaihto kohosi vuoden 2022 tammi-kesäkuussa 21,4 % vuoden 2021 vastaavaan aikaan verrattuna. Heinä-syyskuussa kasvua kertyi 25,2 %. Koko maassa kasvua kirjattiin vastaavasti 17,2 % ja 16,7 %. Ero Satakunnan hyväksi selittyy pitkälti maakunnan teollisuuden ja rakentamisen paremmalla vedolla. Satakunnassa ja maassa keskimäärin korona edeltänyt taso on ylitetty selvästi. Satakunnan yrityksistä 59 % saavutti tammi-kesäkuussa liikevaihdon kasvua. 42 % yrityskannasta ylsi vähintään 15 %:n nousuun. Toimiala- ja yritys-kohtainen vaihtelu on ollut aiempaa vähäisempää, sillä lähes kaikkien päätoimialojen liikevaihto kasvoi nopeasti tai erittäin nopeasti.

Kotimaan matkailun odotetaan jatkuvan vilkkaana Satakunnassa edellisvuosien tapaan. Porin tulevan kesän suur tapahtumat, Suomiareena ja Pori Jazz, toteutetaan aiemmasta poiketen eri aikaan. Tämä luo positiivisia odotuksia mm. majoitus-, ravitsemis- ja matkailusektorille sekä kauppaan, kun yhden superviikon sijasta matkailuvirtaa on odotettavissa tasaisemmin pitkin kesää myös muiden musiikkifestivaalien kuten Porispheren ja Iskelmä-festivaalin ansiosta. Uutena elämys-, tapahtuma- ja matkailualalla on Rauman panostus Pitsikaupungin jouluun, jota kehitetään tavoitteena lisätä ympärivuotista vetovoimaa ja houkuttelevuutta. Selkämeren kansallispuiston hyvinvointi-, elämys- ja matkailualan kehittyminen näkyy vahvasti Rauman saariston kehittämisessä mm. retkeilyn infrastruktuurin ja palveluiden paranemisessa. Pohjois-Satakunnassa luontomatkailun kehittäminen jatkuu kansainvälisen, Unescon alaisen Geopark-brändin mukaisena ja alueen yhdeksän

kunnan muodostaman yhteenliittymän Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark ry:n johdolla. Geoparkin ytimen alueella muodostavat Lauhanvuoren ja Kauhaneva-Pohjankankaan kansallispuistot sekä Hämeen kankaan harjoitus- ja monikäyttöalue.

Epävarma taloudellinen tilanne ja kuluttajien heikko luottamus heijastuvat kehitysnäkymiin. Kohonnut inflaatio, korkojen nousu ja Venäjän hyökkäyssodasta johtuvat taloudelliset seuraukset esim. raaka-aineiden ja komponenttien hintoihin ja saatavuuteen sekä energiakustannusten ja polttoaineiden hinnannousu vaikuttavat maakunnan toimialoihin eri tavoin. Majoitus- ja ravitsemis-, kulttuuri- sekä useat kulutuskäyttötymisestä riippuvaiset palvelut eivät ole vielä saavuttaneet koronapandemiaa edeltänyttä tasoa. Esimerkiksi lounasravintoloiden tilanne on edelleen haastava, sillä lisääntynyt hybridityö on vähentänyt asiakkaita.

Vuonna 2022 Satakunnan väkiluku väheni yli 1 700 hengellä. Satakunnan väkiluvun kehitys on jo pitkään ollut laskeva. Väestönmuutokset ovat näkyneet nuorten ja työikäisten määrän vähentymisenä.

Satakunnan kaltaiselle vientimaakunnalle hyvien liikenne- ja kuljetusyhteyksien turvaaminen on yksi alueen kilpailukyvyn avainkysymyksistä. Tällä hetkellä ajankohtaisia raideyhteyshankkeita ovat Tampere–Pori/Rauma-ratavälien kehittämiselvityksien toimenpiteet, joita Väylävirasto suunnittelee ja toteuttaa yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Vuonna 2022 on käynnistetty Pori–Mäntyluoto–Tahkoluoto-osuudella ratasuunnitelma, jonka tavoitteena on saada tasoristeyksiä vähennettyä vuoteen 2024 mennessä. Maakunnallisena tavoitteena on myös henkilöjunaliikenteen käynnistäminen Rauma–Kokemäki-radalla vuonna 2024. Raideliikenteen kehittämisen ohella maakunnassa on priorisoitu VT 2:n kehittäminen ja VT 8:n perusparannus sekä Porin ja Rauman satamien kehittäminen. Rauma–Eurajoki-tieosuudella tehdään ympäristövaikutusten arviointia ja sen jälkeen yleissuunnitelmaa. Valtatielle 2 laaditaan Porin keskustan kohdan tiesuunnitelmaa, joka tähtää tieosuuden nelikaistaistamiseen ja turvallisuuden parantumiseen. Vientimaakunnalle tärkeät lentoliikennedytydet Porista Helsinkiin jatkuvat Porin kaupungin tukemana. Lentoyhteyksien osalta Satakunnan tulee päästä yhdenvertaiseen asemaan muiden yli kolmen tunnin matkan päässä pääkaupungista olevien maakuntakenttäalueiden kanssa. Valtio tukee Porin ja Helsingin välisiä lentoja miljoonalla eurolla vuonna 2023.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

EK:n suhdannebarometrin mukaan Lounais-Suomen suhdannetilanne oli tammikuussa normaalia heikompi (saldoluku -24). Myös lähikuukausien suhdannenäkymät olivat vaisut, sillä alueen teollisuuden, rakentamisen ja palveluiden yrityksistä 43 % odotti suhdanteiden heikkenevän ja vain 9 % niiden paranevan. Kevään 2023 Pk-yritysbaremetrin mukaan satakuntalaisten yritysten odotukset ovat laskeneet viime syksyyn verrattuna ja yleisten

suhdannenäkymien saldoluku on jo selvästi miinuksella (-26). Jatkuva epävarmuus painaa suhdanneodotuksia alas. Pk-yritysten investointihalukkuus on laskussa ja myös liikevaihdon ja kannattavuuden arvioidaan yleisemmin heikkenevän kuin paranevan.

Ukrainan kriisi ei viime vuonna sanottavammin vaikuttanut ELY-keskuksen yritysrahoituksen kysyntään, sillä sekä maaseuturahaston että Euroopan aluekehitysrahaston käynnistyneisiin hakuihin tuli hakemuksia odotetusti. Finnvera -rahoituksen kysyntä on normalisoitunut koronavuosien jälkeen. Erityisesti pk-yritysten investointien ja toimitusvakuuksien rahoitus vuonna 2022 selvästi väheni edellisvuoteen verrattuna.

Suomessa keskimäärin teollisuuden uudet tilaukset kääntyivät laskuun lokakuussa, ja loivaa pudotusta on jatkunut ainakin vuoden 2022 loppuun saakka. Sitä ennenkin joihinkin kuukausina tilaukset alenivat, mutta keskimääräinen nousu jatkui Ukrainan sodasta huolimatta. Metalliteollisuudessa uusien tilausten arvo aleni vuoden lopulla vähiten. Eniten laskua kirjattiin kemianteollisuudessa, ja metsäteollisuus sijoittui näiden alojen väliin. Alavireinen tilauskehitys näkyy ainakin jossain määrin myös Satakunnassa, mutta maakunnassa merkittävän metallien jalostuksen näkymät lienevät suotuisampia. Meriteollisuudessa on ollut ajoittain voimakasta kasvua.

Valmet Automotive ilmoitti maaliskuussa vähentävänsä muutosneuvotteluiden päätteeksi enintään 940 työntekijää Uudenkaupungin autotehtaalta, joka heijastunee myös Satakuntaan, sillä Satakunnasta käy päivittäinen nelisensataa henkilöä töissä autotehtaalla. Yhtiön mukaan noin puolet vähennystarpeesta hoidetaan irtisanomisin ja puolet lomauttamalla henkilöstöä toistaiseksi. Yhtiö valmistaa Uudessakaupungissa henkilöautoja muun muassa Mercedes-Benzille. Yhtiön akkuliiketoiminnot eivät olleet päättyneiden neuvotteluiden piirissä.

HK Scan aloittaa Rauman tehtaalla muutosneuvottelut, mutta myös panostaa uusiin investointeihin samanaikaisesti. Muutosneuvotteluissa esityksenä on enintään 45 työpaikan vähennys. Siipikarjanlihan leikkaamoon tehdään samalla merkittävä uudistusinvestointi.

Maataloudessa vuoden 2022 hyvä keskimääräinen sato sekä kohonneet tuottajahinnat helpottivat jonkin verran maatalojen selviytymistä valtavista tuotantopanosten hinnanousuista. Lannoitteiden saatavuus on tällä hetkellä parantunut ja hinnat laskeneet huipulukemista. Suomessa lähes kaikkien maataloustuotteiden tuottajahinnat kuitenkin laskivat tammikuun aikana, mikä aiheuttaa epävarmuutta talousnäkyymiin.

Turvetuotannon työpaikkojen arvioidaan vähentyvän Satakunnassa noin 250:llä, joista suurin osa Pohjois-Satakunnassa. Energiakriisi saattaa huoltovarmuusnäkökulma huomioon ottaen hidastaa turvetuotannon alasajoa. Korvaaviksi tulonlähteiksi ja aluetalouden uudistajiksi pyritään löytämään liiketoimintamahdollisuuksia vihreästä kasvusta,

kiertotaloudesta ja resurssiviisaudesta sekä digitaalisuudesta. Toimia voidaan rahoittaa mm. EU:n oikeudenmukaisen siirtymän tuen (JTF, Just Transition Fund) avulla, jonka tukitoimet käynnistyvät keväällä 2023.

Rakentamisen liikevaihto Satakunnassa kääntyi vuoden 2021 lopulla jälleen nousuun. Satakunnan rakentamisen liikevaihdon kehitys jatkui hyvin myönteisenä ainakin vuoden 2022 syyskuun loppuun asti. Liikevaihdon nousun taustalla vaikuttaa osin kustannusten voimakas kasvu. Silti henkilöstömääräkin kohosi yhä nopeasti. Koko maassa keskimäärin rakennusalan liikevaihdon kehitys oli samansuuntaista, joskin Satakuntaa maltillisempaa.

Rakennusteollisuus RT ry:n maaliskuussa julkaistun suhdannekatsauksen mukaan rakentamisen kasvunäkymiä painavat edelleen nopea inflaatio ja korkojen nousu. Toisaalta näkymiä parantavat hidastuvat rakennuskustannukset ja suurimpien taantumapelkojen hälventyminen. EK:n mukaan maamme rakennusyritysten luottamus kohentui hieman helmikuussa, mutta se on yhä selvästi alle tavanomaisen tason.

Satakunnan tukku- ja vähittäiskaupassa vuoden 2022 tammi–syyskuu sujui hyvin myönteisesti, sillä liikevaihto kasvoi edelleen ripeästi. Nousuun on vaikuttanut osaltaan hintojen kohoaminen. Henkilöstöäkin on lisätty. Korona lienee siirtänyt edelleen kulutusta kotiin ja tukkukauppa lienee saanut vauhtia talouden kasvusta. Valtakunnallisesti liikevaihdon ja henkilöstömäärän kehitys oli vielä Satakunnan hyvää kehitystä suotuisempaa. EK:n mukaan vähittäiskaupan luottamus koko maassa nousi lievästi helmikuussa.

Sote-alan tilanne on ollut pitkään haastava mm. työvoimapulan ja kannattavuusongelmien vuoksi. Sote-alalla yksityisen sektorin piirissä on Satakunnassa noin 3 300 työntekijää. Sote-palvelujen järjestämisen siirtyminen kunnilta hyvinvointialueelle aiheuttaa epävarmuutta alan yrityksissä mm. palvelusopimusten jatkumisen ja hintatason näkökulmasta.

Maakunnan teollisuuspuistoissa investoidaan merkittävästi. ELY-keskusten tekemän selvityksen mukaan Satakunnassa on suunnitteilla tai jo toteutumassa usean miljardin euron investoinnit pääosin vihreään siirtymään. Vuosina 2023–2025 toteutuvien investointien välitön työllistävä vaikutus uusina työpaikkoina on varovaisestikin arvioiden 700–800.

Meri-Poriin on suunnitteilla BioEnergo Oy:n mm. bioetanolia ja nesteytettyä biokaasua tuottava laitos. Alueelle suunnitellaan myös australialaisten Critical Metalsin ja Neometalsin vanadiinin talteenottolaitosta. Mäntyluodossa uuden laiturin kylkeen valmistuu Boliden Oy:n uusi rikasteterminaali. Pori Energia Oy selvittää yhteistyössä Critical Metalsin kanssa mahdollisuutta hiilidioksidin talteenottolaitoksen rakentamiseen Porin.

Harjavallan suurteollisuuspuistossa Fortum on rakentanut hydrometallurgista kierrätyslaitosta, jossa tullaan kierrättämään mm. sähköautojen litiumakuissa käytettyjä metalleja. Laitoksen kaupallisen toiminnan on määrä käynnistyä alkukesästä. P2X Solutions -yhtiön vihreän vedyn tuotantolaitoksen rakentaminen on myös käynnistynyt ja sen on määrä valmistua kesällä 2024. STEP Oy puolestaan suunnittelee kiertotalousvoimalaitoksen rakentamista. BASF:n akkumateriaaleja valmistavan tehtaan rakentaminen Harjavaltaan alkoi keväällä 2020. Laitoksen käynnistymistä viivästyttää keskeneräinen ympäristölupakäsittely. Aesir Technologies suunnittelee Kokemäelle akkutehdasta. Nornickel Harjavalta puolestaan vastaa sähköautojen akkumetallien kasvavaan kysyntään yli kaksinkertaistamalla tuotantonsa lähivuosien aikana.

Rauman kauppakeskushankkeen valmistelevat työt jatkuvat. Rauman keskusta-alueelle rakennetaan Karin kampus -hankekokonaisuutta. Hana- ja vesikalustevalmistaja Oras Group investoi Raumalle muovikromaamoon, joka valmistuu tuotannon käynnistysvaiheeseen tulevana kesänä. Meri- ja raskaan konepajateollisuuden yrityspuisto Seaside Industry Park Raumalla on uusi monitoimihalli, joka vuokrataan RMC Oy:n käyttöön.

Kankaanpäässä Knauf Oy investoi vähäpäästöisempään kipsilevytuotantoon tavoitteenaan energiatehokkuuden parantaminen ja tuotantoprosessien hiilijalanjäljen pienentäminen. Hankkeen on määrä valmistua vuoden 2025 loppuun mennessä.

Mittavia aurinkoenergiainvestointeja ja tuulivoimahankkeita on rakenteilla ja suunnitteilla eri puolilla maakuntaa. Toteutumassa ovat mm. IBV Suomen ja CPC Finland Oy:n mittavat aurinkovoimalat Raumalla. Neoen Renewables Finland Oy suunnittelee Raumalle teollisen mittaluokan sähkövaraston rakentamista. Yhtiöllä on vireillä myös Kankaanpäässä ja Nakkilassa merkittäviä aurinkovoimalainvestointeja, jotka ovat etenemisvalmiudessa odottaen investoijien lopullista rakentamisen käynnistämispäätöstä. Boliden Harjavalta rakennuttaa aurinkovoimalan Harjavallan suurteollisuuspuiston kupeeseen entiselle prosessijätteen kaatopaikalle. Isoja aurinkovoimaloita on suunnitteilla myös esim. Huittisiin, Ulvilaan, Euraan ja Säskylään. Suomen Hyötytuuli Oy alkaa rakentamaan Porin Tahkoluotoon mitattavaa merituulipuiston laajennusta. Demonstraatiohankkeelle, jossa rakennetaan kaksi merituulivoimalaa, on saatu työ- ja elinkeinoministeriöltä 30 miljoonan euron tuki. Tahkoluodon laajennus käsittää kokonaisuudessaan neljäkymmentä yli 15 megawatin voimalaa ja hankkeen arvioitu valmistumisajankohta on vuonna 2027. Suomen Hyötytuuli Oy:n Porin ja Eurajoen alueille sijoittuva Oosinselän tuulipuistohanke on rakenteilla. Tuulivoimahankkeita on suunnitteilla myös esim. Säskylään, Huittisiin, Kankaanpäähän ja Siikaisiin.

Olkiluoto 3:n koekäyttö on saatu päätökseen ja säännöllinen sähköntuotanto alkoi huhtikuussa. Olkiluoto 3 -laitosyksikön tuotanto tulee vastaamaan noin 14 prosentista koko maan sähkön kokonaiskulutuksesta ja siten laitoksen valmistuminen parantaa merkittävästi Suomen sähköomavaraisuutta.

Vuoden 2022 kolmella ensimmäisellä vuosineljänneksellä Satakunnassa perustettiin noin 940 uutta yritystä. Yritysten perustamisaktiivisuus laski edellisvuoden vastaavasta ajankohdasta. Starttirahalla tai työttömyysetuudella yritystoiminnan aloitti viime vuonna 266 henkilöä. Lopettaneita yrityksiä oli kolmella ensimmäisellä vuosineljänneksellä 680, mikä oli vähän vuotta aiempaa enemmän. Konkurssiin haettujen yritysten määrä oli viime vuonna hieman alle sata. Se oli suurin piirtein saman verran kuin edellisenä vuonna ja alle pitkän aikavälin keskiarvon.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisyysaste (15–64-vuotiaat) vuonna 2022 oli Satakunnassa 71,0 %, missä laskua edellisvuodesta oli 0,8 prosenttiyksikköä. Myös työllisten määrä (15–74-v.) laski ja oli viime vuonna keskimäärin 91 000 henkeä (-2 500). Pitkällä aikavälillä työllisten ja työvoiman määrä on Satakunnassa laskenut.

Satakunnassa oli helmikuun lopussa 9 250 työtöntä työnhakijaa. Vuoden takaiseen verrattuna työttömien määrä on pysynyt lähes ennallaan. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli helmikuussa 9,7 %, mikä oli sama kuin koko maassa keskimäärin. Lomautettujen määrä on hieman kasvanut rakentamisen ja teollisuuden ammattialoilla, mutta palvelualoilla lomautukset ovat vähentyneet. Viime vuonna päättyneissä muutosneuvotteluissa irtisanottujen määrä oli noin 200 henkeä, mikä oli vähemmän kuin kertaakaan aiemmin tällä tai viime vuosikymmenellä. Muutosneuvottelut ovat viime aikoina jonkin verran lisääntyneet.

Eri ryhmissä työttömyyden kehitys on viime aikoina ollut eri suuntaista. Pitkäaikaistyöttömien ja yli 50-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden määrä on vielä huomattavasti laskenut vuoden takaiseen verrattuna. Kasvua on ollut ulkomaalaisten työttömien määrässä. Nuorten, alle 25-vuotiaiden työttömien määrä on pysynyt lähes ennallaan. Jäljelle jäävän työttömyyden rakenne on entistä haastavampi. Pitkäaikaistyöttömistä jo yli puolet on yli kaksi vuotta työttömänä olleita, joiden työllistyminen ainakin avoimille työmarkkinoille on vaikeaa.

Kahtena viime vuotena TE-toimiston kautta hakuun on Satakunnassa tullut ennätysellisen paljon uusia avoimia työpaikkoja. Kuitenkin seuraavan vuoden aikana, kun talouden epävarmuuden jatkuminen näyttää todennäköiseltä, on odotettavissa, että työvoiman kysyntä heikkenee yritysten monilla aloilla sopeuttaessa toimintaansa.

Ukrainasta tullut työikäinen väestö on ennakoarvioista poiketen hakeutunut suhteellisen hitaasti työmarkkinoille. Satakunnassa on vastaanottokeskustoiminnan piirissä noin 1 800 ukrainalaista. Työnhakijoiksi ilmoittautuneita on katsauksen laatimisajankohtana noin 400 henkilöä. Sodan jatkuminen on kuitenkin viime aikoina lisännyt ukrainalaisten

työnhakijaksi ilmoittautumista. Yritykset ovat kiinnostuneita ukrainalaisesta työvoimasta. Tilapäisen suojelun mukaisen oleskeluluvan saaneiden työllistymisen tueksi on järjestetty erilaisia työllistymistä tukevia kieli- ja ammatillisesti suuntautuvia koulutuksia.

Rekrytointiongelmat ovat voimakkaasti yleistyneet. Tilastokeskuksen työ- ja elinkeinoministeriölle tuottamien työnantajahaastattelujen perusteella viime vuonna 58 % työvoimaa hakeneista toimipaikoista Satakunnassa oli kokenut vaikeuksia työpaikkojen täyttämässä. TEM:n Työvoimatiekartta-hankkeessa kehitetyn datamallin avulla on voitu selvittää työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainoa ammattialoittain ja ammateittain. Vuonna 2022 työvoimapula keskittyi Satakunnassa erilaisiin prosessityöntekijöihin sekä sote-alan ammatteihin. Myös eri alojen insinöörien osalta työvoiman kysyntä monesti ylitti tarjonnan. Eniten ylitarjontaa oli ammateissa yleissihteerit ja myyjät. Joillain ammattialoilla oli samanaikaisesti sekä paljon avoimia työpaikkoja että korkea työttömyys. Suurimmista ammattiryhmistä tällaisia kohtaanto-ongelma-ammatteja olivat talonrakentajat sekä ravintola- ja suurtaloustyöntekijät.

Pitkään jatkunut negatiivinen väestönkehitys ja kasvava työvoimapula edellyttävät panostuksia kaiken käytettävissä olevan työvoimapotentialin hyödyntämiseen ja työ- ja koulutusperäisen maahanmuuton edistämiseen. Maakunnan isona haasteena on alueen työmahdollisuuksien viestiminen ja tunnettuuden parantaminen. ELY-keskus pyrkii helpottamaan yritysten kasvavaa osaajapulaa mm. yrityslähtöisellä RekryKoulutuksella ja työmarkkinalähtöisellä ammatillisella työvoimakoulutuksella. Työ- ja opiskeluperäisen maahanmuuton ja osaajahoukuttelun kehittämiseen panostetaan monin eri tavoin maakunnan toimijoiden yhteistyönä. Satakunnassa on meneillään useita kansainvälisten rekrytointien lisäämistä tähtäviä toimia. Esim. Raumalla on kehitetty seutukaupunkien yhteistyöhankkeen tuella ns. yhden oven palvelumallia, ja International House-palvelupiste maahanmuuttajille ja kv-työvoimasta kiinnostuneille yrityksille avautui maaliskuussa 2023.

Satakuntaan on saatu viime vuosina useita merkittäviä koulutuspanostuksia kohdistuen erityisesti maakunnassa voimakkaasti kasvavaan automaatio- ja robotiikkaklusteriin. Ohjelmoinnin ja rakennustekniikan koulutusta on järjestetty Satakunnan ammattikorkeakoulussa (SAMK) osaajapulan helpottamiseksi. Lisäksi SAMK:ssa alkaa syksyllä 2023 tieto- ja viestintätekniiikan insinöörin koulutus. Syksyllä alkaa myös elintarvikeinsinöörin koulutus, joka tulee vastaamaan alueen elintarviketeollisuuden yritysten työvoimakysyntään. Kevään yhteishaussa oli Porin yliopistokeskuksessa ensimmäistä kertaa haussa Tampereen ja Turun yliopistojen yhdessä Porissa toteuttama tietotekniikan kandidaattikoulutus. Jo viime syksynä alkoivat tietojenkäsittelyopin maisteriohjelman ja tietotekniikan DI-ohjelman mukaiset koulutukset.

Ylioppilaspohjaisen korkeakoulutuksen lisääntyminen vahvistaa maakunnan elinvoimaa tarjoamalla koulutusmahdollisuuksia oman maakunnan nuorille ja toimii vetovoimatekijänä tänne muuttaville. Tärkeää oli Turun yliopiston opettajankoulutuksen säilyminen Rauman kampuksella. Rauman kaupunki tulee tukemaan opettajankoulutuksen jatkumista ja kehittämistä vuosittain 1,25 miljoonalla eurolla. Diakonia-ammattikorkeakoulu puolestaan syventää yhteistyötään Porin kaupungin ja Satakunnan hyvinvointialueen kanssa. Uusi konkreettinen avaus on Porissa ensi syksynä alkava terveydenhoitajakoulutus. Yhteisten oppimisympäristöjen hyödyntämiseen ja opiskelupolkujen rakentamiseen toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja amk-tutkinnoista maisteriopintoihin eri asteen oppilaitosten yhteistyötä syventämällä on Satakunnassa hyvät mahdollisuudet. SAMK on jo käynnistänyt väyläopinnot alueen ammatillisista oppilaitoksista ammattikorkeakoulun opintoihin. SAMK on myös mukana Vaasan yliopiston suoraväylä DI-opintoihin -pilottihankkeessa. Suoraväylän kautta SAMKin insinööriopiskelija voi saada paikan Vaasan yliopiston DI-ohjelmaan suorittamalla AMK-opintojen aikana Vaasan yliopiston opintoja.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Satakunta	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Porin seutukunta Harjavalta, Huittinen, Kokemäki, Merikarvia, Nakkila, Pomarkku, Pori, Ulvila	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Rauman seutukunta Eura, Eurajoki, Rauma, Säkylä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pohjois-Satakunnan seutukunta Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Siikainen	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

6 Pirkanmaa

Taulukko 5. Avainluvut Pirkanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	532 671	527 478	514 333	1,0 %	3,6 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	22 154	22 952	34 103	-3,5 %	-35,0 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	2 359	2 503	4 510	-5,8 %	-47,7 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	6 055	7 600	13 333	-20,3 %	-54,6 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	8,7	9,2	13,9	-0,5 %-yks.	-5,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	13 472	14 732	5 918	-8,6 %	127,6 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Maakunta muodostuu viidestä seutukunnasta sekä 23 kunnasta. Pirkanmaan väestö oli vuoden 2022 joulukuussa lähes 533 000 henkilöä ja huoltosuhde 60 %. Työvoiman määrä oli 250 000 henkilöä ja työllisyysaste oli 74 %. Vuoden 2022 kolmannen neljänneksen lopulla yrityskanta oli Pirkanmaalla 40 600 kpl, joissa työskenteli yli 170 000 henkilöä. Aloittaneita yrityksiä samaisena aikana oli noin 900 kpl. Konkurssien määrä vuonna 2022 oli samaa luokkaa kuin vuotta aiemmin, myöskään henkilöstön määrän muutos ei poikennut edellisen vuoden tilanteesta. Työttömien ja lomautettujen määrä laski vuositasolla vertailtaessa. Signaalit työvoiman saannin ongelmista ovat hieman vähentyneet. Avoimien työpaikkojen keskimääräinen kertymä oli vuoden 2022 aikana noin 12 200 kpl. Se oli suurin mittaushistorian 15 vuoteen.

Pirkanmaan talous kohentui vuoden 2022 aikana hyvää vauhtia. Taloudessa suurin muutuja oli työllisyysasteen nousu sekä yritysten liikevaihto ja tuloksen kehityssuunta. Velka-aste oli entisellään. Ulkomaiset investoinnit painottuivat alueellisesti Tampereen seutukunnan keskusalueelle. Eniten investointeja sijoittui ICT-sektorille sekä liike-elämän palveluihin. Houkuttelevimmat sijoituskohteet olivat ohjelmistoala, sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaminen sekä yritys- ja asiantuntijapalvelut. Yritysten lukumäärä tänä aikana oli lähes vakio. Viennin arvo oli vuonna 2022 kasvava eli Pirkanmaan vientiyritysten tilanne näyttää hyvältä. Ongelmaksi koetaan osaavan työvoiman saanti. Vuoden 2023 osalta on selvästi enemmän haasteita, jotka osittain johtuvat energian hinnasta, puolivalmisteiden ja komponenttien saannista, lainaehtojen kiristymisestä sekä korkojen noususta.

Pirkanmaan osuus koko maan tavaraliikenteestä on kymmenen prosenttia ja liikennemäärät Tampere–Helsinki-välillä ovat maan kolmanneksi suurimmat. Tieverkon monipuolinen kunnossapito olisi tärkeää, sillä valtaosa, yli kaksi kolmasosaa, tavaraliikenteestä alueella kulkee rekkaliikenteen muodossa. Tiestön kunnossapidon kannalta riittävä rahoitus puuttuu edelleen. Pirkanmaan sijainti valtakunnan keskiössä mahdollistaa monia asioita ja varsinkin Tampere on vuodesta toiseen suosituimpien asuinkuntien joukossa. Tämän tueksi asumisen, liikkumisen ja työmarkkinoiden on oltava toimivat. Asuntojen hintojen ja vuokratason olisi syytä olla houkuttelevia. Julkisen liikenteenverkoston kuin myös yksityisautoilun toimivuus vaatii huomioimista.

Talouden kasvu tarvitsee työvoimaa, kuten on yritysten ilmoitusten mukaan nähtävissä. Kansainvälinen kauppa on ratkaiseva kasvun kannalta. Haaste Pirkanmaalla on investointihalukkuus. Onneksi yrityskauppojen määrä on aloittanut vuoden 2022 aikana kasvu-uran. Maaseudun kehittäminen sekä nykyisten toimintojen ylläpito vaatisivat panostusten tarkempaa kohdentamista. Myös alemman tieverkon kunnon pitäminen hyvänä auttaisi maaseutumaista asumista sekä maaseututaajamien elinkelpoisuutta. Haja-asutusalueiden palveluiden säilyminen tai riittävän helppo saatavuus olisi myös huomioitava asumismukavuutta parantavana tekijänä. Pirkanmaan seutukunnat ovat kuitenkin selviytyneet kohtalaisen hyvin jatkuvasta muutoksesta, varsinkin väestön ikääntymisen vaikutuksista. Pirkanmaata voidaan kuvata väestörakenteen osalta Suomeksi pienoiskoossa. Kestävyysvaje saattaa muodostaa haasteen.

Venäjän hyökkäyssodan suoranaiset vaikutukset ovat hyvin lieviä niin yritysten kuin työmarkkinoiden osalta. Viennin osuus on laskenut molempiin sota käyviin osapuoliin. Osa yrityksistä etsii aktiivisesti tuotteilleen uusia markkinamahdollisuuksia muualta. Työllistävä vaikutus on tällä hetkellä pientä em. maiden kaupan osalta.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Pirkanmaalla oli reilut 1 000 yritystä, joiden investoinnit olivat merkittäviä vuoden 2022 aikana. Vuoden 2023 tilanne näyttää tulevan olemaan samankaltainen. Arvio vuodelta 2023 on kuitenkin hieman epävarma. Investoinnit ovat melko matalalla tasolla Pirkanmaalla kokonaisuutena. Investoinnit on suunnattu ohjelmistoihin, koneisiin ja kalusteisiin sekä uusiin toimipaikkoihin ja uutena lisänä ovat yritysfuusiot ja -ostot. Monen yrityksen toiminta on säilynyt vakaana tai jopa merkittävästi kasvanut, varsinkin informaatio- ja viestintäalan sekä rahoitus- ja vakuutustoiminnassa olevien yritysten. Myös liike-elämän palveluiden tilanne näyttää hyvältä. Perinteinen raskasteollisuus toimii hyvin ja alan kasvu saattaa olla positiivista myös vuonna 2023. Kannattavuus konepaja-alan yritysten osalta oli hyvä. Ongelmia syntyy jonkin verran puolivalmisteiden ja komponenttien saannin osalta, koska toimitusketjun pää on usein ulkomailla. Tämä on osaltaan hidastanut toiminnan ylläpitoa ja tarvittavaa kasvua. Vähittäiskauppa, kuten ruokakauppa, menestyy nyt hyvin. Muun kuluttamisen kauppa on hidastunut vuoden 2022 loppupuoliskolla. Pirkanmaalla ulkomaan kauppaan suuntautuneita yrityksiä on noin 1 460 kpl. Vuoden 2023 osalta näkymiä on vaikea arvioida, mutta Pirkanmaa tulee kuitenkin onnistumaan olemassa olevaa tilannetta paremmin. Investointien määrää on syytä nostaa, jotta myös kymmenen vuoden kuluttua tilanne olisi hyvä. Tulevaisuuteen katsominen ja asiakastarpeiden ennakointi ovat yrityksissä jatkuvan kehittämisen kohteita, vaikkakin asian pitäisi olla päivittäistä arkityötä.

Suurin haaste näyttää olevan inflaatio sekä mahdollinen pitkittynyt taantuma vuoden 2023 aikana. Pahimmassa tilanteessa siihen yhdistyvät korkea työttömyyden taso sekä mahdollinen lama. Tilannetta kuvataan stagflaatio-termillä. Markkinatilannetta yritetään mahdollisuuksien mukaan korjata mm. hintojen laskulla, vaikka kustannuksia ei muutenkaan pystytä täysimääräisesti siirtämään hintatasoon. Polttoaineiden hinnat ovat suuri haaste, koska maakunnan vienti koostuu vahvasti suurista laitteista tai materiaaleista. Jos investointihyödykkeiden menekki EU-alueella hiipuu, siitä saattaa tulla haaste monelle yritykselle maakunnan vientirakenteen takia. Onneksi Kiinan sekä Yhdysvaltain talous näyttää pysyvän hyvällä tasolla, vaikka näiden kasvuun saattaa liittyä inflaation nousu. Tulevaisuustyön merkitys yrityksissä koetaan tärkeäksi niin julkisen kuin oman toiminnan kannalta. Panostukset kuitenkin puuttuvat molemmilta osa-alueilta.

Pk-sektorin näkymät ovat samankaltaiset kuin aiemmin, riippuen hieman yritysten koko- luokasta ja toimialasta. Henkilöstön määrä ja liikevaihto ovat entisellään, kannattavuuden odotetaan hieman laskevan. Kasvuhakuisuus sekä ulkomaan kaupan merkitys ja siihen panostaminen ovat entisellä tasolla. Vienti koetaan tärkeäksi kasvureitiksi kaikissa koko- luokissa. Työvoiman saatavuusongelmat ovat hieman helpottuneet. Panostuksia ovat mm. alihankinnan kasvattaminen ja kehittäminen, nykyisen työvoiman koulutus ja panostus hyvinvointiin. Jos tilanne muuttuu, tulevat lomautukset ja työajan sopeuttaminen

ratkaisuiksi. Rahoitustarve on vähentynyt merkittävästi jo korkotason nousunkin takia ja oma maksukyky on hyvällä tasolla. Omistajavaihdoksia suunnitellaan saman verran kuin aiemminkin. Säästöt yritetään tehdä järkevästi.

Investoinnit em. yritysryhmässä suuntautuvat kone- ja laitehankintoihin merkittäväällä osuudella. Vahvoja toimialoja vientisektorilla ovat metsäteollisuus, muovi ja kumi, kemikaalien valmistus ja konepaja- ja metallituoteteollisuus. Pk-barometrin mukaisesti 30 prosenttia yrityksistä tekee tai suunnittelee tekevänsä vienti- tai tuontikauppaa. Uusien osaamisalueiden yritysten tilanne näyttää hyvältä kokonaisuus huomioiden. Näiden yritysten vientikysyntä on jopa kasvanut ja kotimaan markkinat ovat olleet kiinnostuneita niin investointiosaamisen kuin kuluttajaosaamisen suhteen. Merkitys on kasvamaan päin. Useimpien toimijoiden tarve henkilöstön nopeaan palkkaamiseen sekä alihankintaketjun luomiseen on ollut asiakokonaisuutena esillä. Teollisuusvaltaisena alueena yritysten investointien merkitys on erittäin tärkeä. Pelkillä kehittämistoimilla on rajallinen vaikutus talouteen. Kokonaisuutena suurimmat toimialat kuten teollisuus, rakentaminen, kaupan eri tasot, liike-elämän palvelut sekä yksityinen terveydenhuoltosektori tulevat olemaan talouden ja ennen kaikkea viennin vetureita. Näkymät kuitenkin koettiin haasteellisiksi ja odotukset ovat vain lievästi positiiviset.

Teollisuuden osalta mm. sahateollisuus pärjää hyvin, samoin kemiallinen metsäteollisuus. Konepajojen osaaminen korostuu investointihyödykkeiden tuottamisessa, joiden kysyntä on tällä hetkellä suuri. Liike-elämän palvelut ovat säilyttäneet tasonsa ja näkyvissä on merkittävää kasvua, kuten myös finanssisektorilla. Rakentaminen jatkuu kasvukeskuksissa, myös korjausvelkaa pienennetään vanhan rakennuskannan osalta. Kasvuhakuisuutta pk-barometrin mukaan löytyy lähes neljälläkymmenellä prosentilla haastatelluista yrityksistä. Alueen palvelutarjonta rakentuu voimakkaasti Tampereen seutukunnan ympärille muodostuneen taajamakehän sekä maaseutumaisten keskusten läheisyyteen. Suurin osa kauppakeskuksista tai hyvinvointikeskuksista sijaitsee Tampereen seutukunnan alueella. Näiden lisäksi reuna-alueiden kunta-/kaupunkikeskustojen liepeillä palveluverkko on hyvällä tasolla ja sitä pidetään yllä. Etätyön jatkuvuus, ostoruokailu, palveluiden saapuminen kotiin sekä uudenlainen ajattelu matkailussa ovat todennäköisesti tulevaisuudessa-kin voimissaan. Näiden kasvu vaikuttaa palvelu-/kaupan alan yritysten sekä työpaikkojen määrän kasvuun sekä erilaiseen ajatteluun ostokäyttäytymisessä ja kuluttamisessa.

Asuntomarkkinat kaavoitustoiminnasta huolimatta ovat alkuvuonna 2023 selvästi alemmalla tasolla kuin aikaisempina vuosina. Arvioiden mukaan tilanne korjautuu vuoden 2023 toisen ja kolmannen neljänneksen aikana. Kysyntää omistusasunnoille tulee kyllä riittä-
mään muuttoliikkeen vuoksi ja myös vuokraaminen lisääntyy. Syrjäseutujen asuntomarkkinat saavat tästä mahdollisen kasvusykäyksen, joka varmasti muuttaa kaikkien ajattelua etätyön todellisesta olemuksesta.

Hyvälaatuisen koulutuksen ja työmarkkinoiden laajuuden sekä monipuolisen yritysverkoston ansiosta uusiokäyttö ja kierrättäminen sekä ekologisuus ovat päivän sanat. Suurin osa toimialoista oli nostanut kasvuodotusta niin liikevaihdon, kannattavuuden kuin henkilöstön määrän kasvun osalta. Lähitulevaisuudessa kierrätysosaamisen kaupallistaminen olisi yksi hyödyllinen sekä taloudellisesti kannattava vientituote. Pirkanmaalaiset yritykset ovat vahvoja erityisesti bioenergiaa, puhtaita prosesseja ja energiatehokkuutta koskevissa ratkaisuisa. Kehitystyötä ja kasvua on odoteltavissa älyteknologian osalta. Pirkanmaa tekee merkittävää ilmastotyötä sekä siihen liittyvää kiertotalouden osaamisen kehittämistä niin julkisen kuin yksityisen sektorin osalta. Tämä osaltaan luo mahdollisuuksia olla kärkimaa-kunta uusien innovaatioiden syntymiseen. Osaamista on kehitettävä ja samoin taloudellisia resursseja olisi lisättävä.

Uuden toimistotilan rakentaminen jatkuu, tosin ei yhtä voimakkaasti kuin aikaisempina vuosina. Tuotanto- ja varastotilojen kysyntä on pysytellyt kohtalaisena. Tonttikysyntää ja uudisrakentamista esiintyy parhailla sijainneilla jonkin verran, kun yritykset tarvitsevat ajanmukaisempia tiloja. Kehätien varteen sijoittuvat alueet ovat kysytyjä hyvien liikenneyhteyksien ansiosta. Vireillä on useita mittavia investointeja, jotka kehittävät keskustan toimivuutta ja ilmettä huomattavasti. Kahden tunnin ajomatkan sisällä Tampereen kaupunkiseudusta; toimii 80 % Suomen teollisuudesta, tehdään 80 % patenttihakemuksista, investoidaan 80 % tutkimus- ja kehittämistoiminnan menoista, asuu 70 % työikäisestä väestöstä sekä lähes 70 % korkea-asteen koulutuksen saaneista. Tampereen seudulla; on 1 300 ICT-yritystä, 4 700 AI:n ja analytiikan parissa työskentelevää asiantuntijaa, sekä yli 50 000 opiskelijaa korkeakouluissa ja ammattiopistossa, sillä joka kuudes tamperelainen on opiskelija ja suurimmat tamperelaisten ikäluokat ovat 20–34-vuotiaat.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Yritysten viestit vuoden 2022 lopulla sekä 2023 alkuvuoden aikana; työvoimaa ei ole löytynyt siinä mittakaavassa kuin olisi ollut hyvä löytää. Vuoden 2023 alkupuolella tilanteen odotetaan hieman helpottuvan työvoiman kysyntään liittyen, tietenkin riippuen toimialasta. Uusia avoimia työpaikkoja on tarjolla edelleen poikkeuksellisen paljon, tosin monet tarjotut työpaikat eivät välttämättä ole heti täytettäväksi tarkoitettuja. Nyt olisi oikea aika digitalisaatiolle sekä ilmastoinnovaatioiden, uusiutuvien ja kierrätettävien tuotteiden ja kehittyneiden palvelukonseptien luomiselle. Osaaminen on vahvaa ja tarpeita syntyy jatkuvasti em. osa-alueille. Tarpeen täyttäjää olisi siis luotava nopeasti. Tavoitteena on auttaa yrityksiä tehostamalla yhteistyötä, omaehtoisella kontaktinotolla, edesauttamalla yhteistyöverkkojen syntymistä yritysten ja muiden organisaatioiden välillä sekä ottamalla vastaan tietoa yritysten tarpeista ja auttamalla asioiden ratkaisemisessa niillä keinoilla, joita on mahdollista julkisella sektorilla antaa yritysten käyttöön.

Panostukset erilaisten rahoitusinstrumenttien hyödyntämiseen tulevat myös kysymykseen, joten erilaisia toteuttamis- ja kehittämistapoja sekä hyviä rahoituksen toimintamalleja on oltava tarjolla ja niitä pitää jatkossakin kehittää sekä ylläpitää. Rahoituksella tuetaan myös työvoiman koulutusta niin yritysten sisällä, kuin autetaan täydentämään työvoimatarpeita. Työllisyys kehittyy suotuisaan suuntaan, mutta vaatii myös panostuksia julkisen vallan osalta, sekä kotimaan yritysten halukkuutta lisätä henkilöstöä tai säilyttää nykyisen työvoiman osaaminen. Pk-barometrin mukaan tarpeita työllistää lisää henkilöstöä oli noin kolmannekselle yrityksistä. Saatavuuskin on ollut haaste. Pk-sektorilla on ollut haasteita kilpailla työvoimasta suurempien yhtiöiden kanssa.

Uhkakuvina ovat kiinteistöjen arvon jatkuva aleneminen syrjäseuduilla, sukupolvenvaihdoksien väheneminen sekä tilakoon kasvun hidastuminen. Tätä kautta työikäinen väestö muuttaa kasvukeskuksiin. Myös työvoimatarpeet ja työvoiman saatavuuden varmistaminen korostuvat. Tällä hetkellä olisi edelleen tarjolla kilpaileville yrityksille henkilöstöä, jolla olisi taitoa ja tietoa. Osaamisen parantaminen kaikilla koulutustasoilla koetaan mahdollisuutena. Nopea tilanteen haltuunotto edellyttää työvoimakoulutuksen vahvaa osallistumista yhteishankintakoulutukseen sekä täydennys- että perustehtäviin vaadittavan perusosaamisen tarjoamista. Tämä vaatisi merkittävää rahoituksen määrän kasvua. Myös työnantajien omalta osaltaan olisi syytä käyttää yrityksen sisäisiä resursseja, jotta yritykseen tulisi uutta osaamista, jota voisi kutsua henkiseksi investoinniksi. Alat, joilla on selviä rekrytointiongelmia ovat sote-ala, metalliala, sähköala, rakentaminen, liikealan palvelut koulutustasosta riippumatta, majoitus- ravitsemisala, koulutussektori ja ICT:n eräät osat alueet. Asiaan vaikuttaa mm. palkkauspolitiikka. Pk-barometrin mukaan ilmastotavoitteet eivät ole yrityksille suurin huolenaihe, joka on aivan ymmärrettävää. Myöskään ilmastonmuutosta ei nähdä merkittävänä liiketoimintamahdollisuutena. Kierrätystä vastaavasti on kehitetty lähes puolessa vastanneista yrityksistä.

Työttömien tilanne on muuttunut osittain huolestuttavaan suuntaan, koska jokaisen talouden suuremman taantumun jälkeen osa työllisistä jää työttömiksi. Tällä hetkellä työttömien lukumäärä on alempi kuin vuotta aiemmin. Seutukuntien osalta tilanne oli lähes kaikissa samankaltainen. Muutokset ovat positiivisia, työttömyys laskee ja työvoiman kysyntä elpyy, pitkäaikaistyöttömyys sekä rakennetyöttömyys kevenee. Pirkanmaan työllisyyden ongelma tällä hetkellä ovat kuitenkin edelleen määrällisesti rakennetyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys. Toinen haasteellinen asia on palveluiden piirissä olevien määrä. Heidän työmarkkina-asemaansa kannattaa miettiä tarkasti. Osaavan työvoiman tilannetta arvioidessa ja eri toimialoja käsiteltäessä on todettava, että osaavan työvoiman haaste on yleisesti kohtalainen ja joillain aloilla merkittävä. Työvoiman liikkuvuus on ollut ongelma. Koulutukselle asetetaan jatkossa entistä suurempia paineita.

Oppiminen on edelleen tärkeää työmarkkinoille pääsemiseksi. Tärkeää olisi varmistaa kaikille vähintään toisen asteen tutkinto. Toinen merkittävä osa-alue on yhteistyö muiden yritysten kanssa, henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä koulutustarpeet. Yritysten sisäisen roolituksen ja luottamuksen merkitys kasvaa työvoiman kysyntää ajatellen. Suurin ongelma pk-sektorilla on rahoituksen saatavuus sekä vakuuksien puuttuminen, jotta rahoitus järjestyisi. Samalla uskallus palkata lisää henkilöstöä myös normaalioloissa on haaste. Asian helpottaminen ja keventäminen olisi välttämätöntä. Rahoitustarpeet kohdistuvat investointihyödykkeisiin ja kasvun rahoittamiseen sekä toiminnan ylläpitoon että henkilöstön kustannuksiin. Pirkanmaan työllisyystilanteen ongelmista vaikein korjattava on kohtaanto-ongelma, joka osittain liittyy työvoiman liikkuvuuteen, yritysten kasvaneeseen vuokratyövoiman käyttöön ja etuusjärjestelmän haasteisiin.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Pirkanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Tampereen seutukunta Hämeenkyrö, Kangasala, Kuhmoinen, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Pälkäne, Tampere, Vesilahti, Ylöjärvi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-

Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi

Etelä-Pirkanmaan seutukunta Akaa, Urjala, Valkeakoski	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Ylä-Pirkanmaan seutukunta Juupajoki, Mänttä- Vilppula, Ruovesi, Virrat	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Lounais-Pirkanmaan seutukunta Punkalaidun, Sastamala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Luoteis-Pirkanmaa Ikaalinen, Kihniö, Parkano	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

7 Kanta-Häme

Taulukko 6. Avainluvut Kanta-Hämeessä.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	169 537	170 213	172 720	-0,4 %	-1,8 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	7 051	7 505	9 251	-6,0 %	-23,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	771	785	1 252	-1,8 %	-38,4 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	2 507	3 161	2 941	-20,7 %	-14,8 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	9,0	9,6	11,3	-0,6 %-yks.	-2,3 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	2 587	3 417	1 959	-24,3 %	32,1 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Kanta-Hämeen sijainti Suomen kasvukäytävällä on hyvä ja saavutettavuus merkittävä vetovoima- ja vahvuustekijä. Alue on houkutellut uusia yritystoimijoita, ja uusia yritysalueinvestointeja tehdään muun muassa teollisuuden, logistiikan ja kiertotalouden käyttöön. Tontti- ja sijoittautumiskysyntä on vilkasta. Erityisesti logistiikan tilat ja tontit ovat kysytyjä ja logistiikkatiloista on jopa pulaa. Alueen kunnista Hämeenlinna ja Janakkala ovat edelleen mukana neuvotteluissa, kun Posti valmistelee uuden logistiikkakeskuksen sijoittumista. Päätös sijoittumisesta tehdään aikaisintaan vuonna 2023.

Poikkeuksellinen maailmantilanne ja talouden epävarmuus näkyvät suhdanneodotuksissa. Toteutuneet ja käynnissä olevat investoinnit ja erikoistuva huippuosaaminen luovat kuitenkin kysyntää ja työtä. Vahvasti kehittyvän logistiikka-alan lisäksi mm. bio- ja kiertotaloudessa on käynnissä ja toteumassa merkittäviä investointeja esimerkkeinä Biotekniikkayritys Synbio Powerlabs Oy:n Hämeenlinnaan rakentuva biotekniikan pilottilaitos ja

Envor Groupin Humppilaan suunnittelema biokaasulaitos. Hämeenlinnan korkeakoulukeskukseen rakentuu uusi Smart Systems & Biotechnology -koulutus- ja tutkimusympäristö vihreän siirtymän edistämiseksi ja osaamisen ja työntekijöiden saatavuuden varmistamiseksi yritysten vihreän siirtymän tarpeisiin. Epävakaa energiamarkkina on lisännyt kiinnostusta mm. aurinkoenergiaan ja yritysten investoinnit omaan sähköntuotantoon ovat yleistyneet. Tuoreen ilmastokyselyn (Hämeen kauppakamari) mukaan Hämeessä toimivista yrityksistä lähes 65 % kertoi, että ilmastotoimet ovat osa yritystoiminnan vastuullisuutta. Liki kolmannes kertoo ilmastotoimien olevan yritykselleen myös kannattavia ja yli neljännes arvioi ilmastotoimien vahvistavan yrityksen mainetta. Lähes 38 % pitää ilmastotoimia taloudellisesti kannattavina pitkällä aikavälillä ja 36 % näkee ilmastotoimet sekä kilpailuetuna että välttämättömänä markkinoilla pysymiseksi.

Kanta-Hämeessä työskentelee vajaa 3 % Suomen työllisistä. Työllisyyttä on keskimääräistä enemmän etenkin luonnonvara- ja elintarviketuotannossa ja prosessiteollisuudessa. Keskimääräistä vahvempia aloja ovat myös rakennus- ja sote-ala. Julkisten työpaikkojen osuus on suuri, jolloin työpaikat eivät ole laskusuhdanteessa vaarassa yhtä nopeasti, mutta eivät myöskään takaa toipumista tai pidemmän aikavälin uudistumista. Tilastokeskuksen työsäkäyntitilaston tuoreimman tiedon (2021) mukaan alueen työpaikkojen määrä alitti pandemian edeltäneen tason (2019). Kuitenkin työpaikkojen määrä oli lisääntynyt yksityisellä sektorilla, kuten myös valtiolla. Sen sijaan kunnissa ja valtioenemmistöisissä osakeyhtiöissä työpaikkoja oli vähemmän kuin vuonna 2019. Myös yrittäjien määrä oli vähentynyt. Alueen työpaikkaomavaraisuus on Suomen pienin. Pendelöinti on erityisen merkityksellistä Hämeenlinnan ja Riihimäen seutukunnissa ja esim. Uudenmaan työmarkkinoiden kehitys näkyy vahvasti Kanta-Hämeessä.

Väkiluku jatkaa laskussa. Vuosina 2020 ja 2021 Kanta-Häme sai muuttovoittoa, joka perustui kasvuun Hämeenlinnan seutukunnassa. Seutukunnat eroavat toisistaan ja Forssan seutukunta on ollut pitkään väestökehitykseltään haasteellinen Hämeenlinnan ja Riihimäen seutukuntiin verrattuna. Tilapäisen suojelun direktiivillä oleskeluluvan saaneet ukrainalaiset eivät vielä näy tilastossa, mutta kotikuntaoikeus voi näkyä väestön kasvuna. Ukrainalaisia on eniten Riihimäellä ja kaupungin ukrainalaistiheys on valtakunnallisesti korkea. Riihimäki on yksi eniten sotaa paenneita siviilejä vastaanottanut kunta. Riihimäellä käynnistyi tammikuussa uusi yhteistyökoulutus ukrainalaisille työnhakijoille. Koulutuksen tarkoituksena on parantaa Suomessa työllistymisen mahdollisuuksia, ja osallistujat voivat työllistyä jo koulutuksen aikana tai sen päätteeksi (Osuuskauppa Hämeenmaa). Loppuvuodesta toteutetun kyselyn (Hämeen kauppakamari) mukaan ukrainalaisten työllistäminen oli vielä vähäistä. Vastanneista yrityksistä vain vajaa 7 % oli työllistänyt ukrainalaisen työntekijän tai työntekijöitä. Lukema oli pienempi kuin valtakunnallinen keskiarvo. Kanta-Hämeessä oli helmikuun lopussa yli 400 ukrainalaista työnhakijaa, joista 240 työttömänä. Kaikkiaan ukrainalaisia on alueella yli 1 700, joista Riihimäellä vajaa 1 000.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Poikkeuksellinen maailmantilanne heijastuu edelleen suoraan yritysten lähiajan näkemyksiin suhdannekehityksestä laskien odotuksia voimakkaasti. Talouden suunta riippuu paljon esimerkiksi sodan, korkotason ja kustannusten kehityksestä. Toimintaympäristön ennustettavuus on heikentynyt nopeasti. Suhdannebarometrin (Hämeen kauppakamari ja EK) mukaan teollisuuden, rakentamisen ja palvelualojen yritysten suhdannetilanne heikkeni edelleen. Kuitenkin tammikuussa Hämeessä vastanneista yrityksistä 58 % odotti suhdanteiden pysyvän ennallaan tai paranevan. Yritysten kannattavuus heikkenee ja lähes puolet vastaajista piti hiipunutta kysyntää kasvun esteenä. Samanaikaisesti pula ammattitaitoisesta työvoimasta heikentää edelleen hämäläisyrietysten kasvunäkymiä. Näin vastasi yli neljännes. Toimialoitain ja yrityskohtaisesti on selkeästi suuria eroja.

Globaalin epävarmuuden keskellä myös pk-yritysbarometrin (Suomen yrittäjät, Finnvera ja TEM) arviot heikkenivät syksystä ja vuodentakaiseen verrattuna. Kantahämäläisten yritysten odotukset suhdanteiden osalta olivat kuitenkin hieman vähemmän negatiiviset kuin koko maan ja useimpien lähialueiden. Odotukset olivat kuitenkin laskeneet koko maan tapaan heikommiksi kuin koronavuonna 2020. Seutukunnittain odotukset vaihtelivat suuresti ollen Hämeenlinnan seutukunnassa merkittävästi muita paremmat. Hämeenlinnan seutukunnassa lähes neljännes (23 %) pk-yrityksistä arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana, kun taas Forssan seutukunnassa näin arveli 15 % ja Riihimäki-Hyvinkää alueella vain 7 %. Riihimäki-Hyvinkää alueella 40 %, Forssan seutukunnassa 38 % ja Hämeenlinnan seutukunnassa 24 % arvioi suhdannetilanteen heikentyvän. Myös arviot liikevaihdon ja investointien arvonn osalta olivat Hämeenlinnan seutukunnassa muita ja myös valtakunnan tasoa paremmat. Lähes viidennes (18 %) arvioi investointien arvonn paranevan seuraavan 12 kk aikana, kun Riihimäki-Hyvinkää alueella näin arveli 9 % ja Forssan seutukunnassa 6 %. Investointien vähentymistä ennakoivat Forssan seutukunnassa 41 % ja Riihimäki-Hyvinkää alueella 37 %. Hämeenlinnan seutukunnassa osuus oli 22 %. Positiivista Hämeenlinnan seutukunnassa on lisäksi, että pk-yritysten kannattavuusodotukset ja vakavaraisuusarviot ovat koko maata paremmat.

Sota ja energiakriisi eivät ole tukahduttaneet yritysten kasvu- ja investointihaluja, mutta yritys- ja toimialakohtaiset erot ovat suuria. Maailman myllerrys on luonut uusia mahdollisuuksia kantahämäläisille yrityksille esimerkiksi bio- ja kiertotaloudessa ja puolustusteollisuudessa. Pk-yritysbarometrin mukaan yritysten kasvuhakuisuus alittaa kuitenkin valtakunnan tason koko alueella. Kasvuhakuisten yritysten merkitys tuleville investoinneille ja työllistämislle on tärkeää, erityisesti vaikeassa suhdannetilanteessa. Huolestuttava trendi tuloksissa onkin pidemmän aikavälin lasku mahdollisuuksien mukaan kasvavien ja voimakkaasti kasvuhakuisten pk-yritysten määrissä. On kiinnitettävä huomiota keinoihin, joilla nykyistä useampi pienemmistä yrityksistä löytäisi kasvupolulle. Tämä vaatii vähintäänkin yritysten toimintaympäristön kriittistä tarkastelua ja todennäköisesti myös toimenpiteitä sen parantamiseksi.

Positiivinen signaali on ELY-keskuksen yritysten kehittämisrahoituksen ja kehittämispalvelujen aktiivinen kysyntä. Hakemusten käsittelyajat ovat edelleen uuden tietojärjestelmän puutteitten takia pitkiä. Rahoituksen kohdentumisessa perinteisen perusteellisuuden rinnalla esimerkiksi it-ala kasvattaa osuuttaan. ELY-keskuksen Yrityspalveluiden tuotteita (analyysi, konsultointi, koulutus) käytetään aktiivisesti. Erityisen suosittu on ollut Kasvun ja kansainvälistymisen konsultointi, jolla on edistetty mm. yritysten omistajanvaihdoksia, toiminnan uudistamista ja laadittu kasvustrategioita. Maaseudun yritysrahoituksella investointeja ovat tehneet mm. elintarvikkeita jalostavat ja maaseutumatkailun yritykset. Maaseudun kehittämishankkeina rahoitettiin mm. vähähiilisyysratkaisuja tukevia hankkeita. Maatalouden investoinneissa energiainvestoinnit ovat kasvaneet huomattavasti, mutta investoinnit lypsykarjatalouteen hiipuneet hälyttävästi aikaisempiin vuosiin verrattuna. Myös sukupolvenvaihdokset ovat vähentyneet. Keskeisenä syynä navettainvestointien ja sukupolvenvaihdosten vähenemiseen on maatalouden kustannusten nousu. Starttirahalla perustettiin uusia yrityksiä selvästi edellisvuosia enemmän. Alkuvuoden määrät ovat jääneet vuodentakaista pienemmiksi. Ilahduttava kehitys palkkatuen myöntämisessä yksityiselle sektorille jatkui. Erityisesti yrityksiin työllistäminen on kasvanut, mutta myös esim. oppisopimuksella työllistäminen on kasvussa. Finnveran rahoitus Kanta-Hämeessä putosi ja laski pandemiaa edeltävää aikaa alemmalle tasolle. Investointien osuus rahoitetuista kokonaishankkeista oli huolestuttavan alhainen ja laski jopa edellisvuoden tasosta. Myös rahoitettujen omistusvaihdosten määrä laski. Kyseessä on pieni maakunta, jossa on myös keskimääräistä vähemmän kasvuhakuisia yrityksiä samoin kuin pk-vientiryhtiä. Viimeisen pk-yritysbarometrin mukaan maakunnassa noin joka viides yritys suunnittelee omistajanvaihdosta kahden seuraavan vuoden aikana. Omistuksen muutokset tuovat yrityksiin yleensä myös kasvu- ja investointihaluja, mikä voi tuoda uutta virettä maakunnan talouteen. Toimialoista rahoitusta myönnettiin eniten teollisuuteen. Rahoitus matkailu- ja ravintolatoimintaan sekä kaupan ja kuluttajapalvelujen yrityksille laski koronaa edeltävälle tasolle.

Alueella on meneillään ja suunnitteilla merkittäviä investointihankkeita mm. logistikkassa, teollisuudessa, kiertotaloudessa ja kaupassa. NATO-jäsenyys on pienentänyt maaris-kiä luoden yrityksille kasvumahdollisuuksia NATO-hankinnoissa. Alueella on merkittävää puolustusteollisuutta ja alan osaamista. Esimerkkinä investoinneista Forssassa ballistisia suojarusteita valmistava C.P.E Production investoi uuteen tehtaaseen, jossa valmistetaan komponentteja suojaliivien kovaan luotitestaukseen, luotisuojakypäriin ja ajoneuvojen luotisuojaukseen. Ase- ja ampumatarvikevalmistaja Sako Oy on laajentamassa tehdastaan Riihimäellä, mikä luo uusia työpaikkoja. Hämeenlinnassa panssaroituja ajoneuvoja suunnitteleva ja valmistava Patria Land Oy rekrytoi. Muita julkisuudessa olleita investointeja ovat esimerkiksi Fiskars Groupin investointi litalan lasitehtaaseen tavoitteena vähentää hiilidioksidipäästöjä. Etran Logistiikkakeskuksen laajentaminen on suunnittelussa ja Tammer Brands investoi logistiikkakeskuksen laajennukseen Hämeenlinnan Moreenissa kansainvälisen liiketoiminnan sekä verkkokauppa-asiakkuuksien kasvun siivittämänä.

Kansainvälinen rehualan yritys Golden Fields OU käynnistää Humppilassa kuivarehutuotannon. HK-Scanin investointi elintarviketeollisuudessa vahvistaa toiminnan jatkuvuutta Forssassa. Matkailu on kasvussa ja alueella on käynnissä monia matkailun kehittämisen hankkeita niin kotimaanmatkailussa kuin kansainvälisten matkailijoiden tavoittamiseksi. Isojen julkisuudessa olleiden investointien lisäksi pk-yrityksistä saadaan hyviä signaaleja. Rahoitukset kiinnostavat yrityksiä. Hyviä pieniä yrityksiä on kasvamassa ja yksinyrittäjien joukossa on kasvua pohtivia.

Uudet kansainväliset avaukset kiinnostavat yrityksiä sekä viennin että hankintojen näkökulmasta. Yrityksiä ovat kiinnostaneet erityisesti Yhdysvallat ja Pohjoismaat. Kuitenkin kysyttäessä panostusta kansainvälistymiseen seuraavan 12 kk aikana, on panostusta lisääviä keskimääräistä (10 %) vähemmän; eniten Forssan seutukunnassa (9 %). Hämeenlinnan seutukunnassa panostusta oli lisäämässä 6 % ja Riihimäki-Hyvinkään alueella 5 %. Forssan seutukunnassa (41 %) ja Riihimäki-Hyvinkään alueella (38 %) panostusta vähentäviä oli keskimääräistä (28 %) enemmän. Hämeenlinnan seutukunnassa näin arvioi 23 %.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Työvoimaa kysytään, työllisten määrä kasvaa ja työttömien määrä vähenee. Epävarmat tulevaisuuden näkymät ovat kuitenkin heikentäneet odotuksia henkilöstön määrän kehityksestä. Pk-yritysbarometrin mukaan merkittävimmät työllistämisen esteet olivat ei ole tarvetta työllistää (32 %), työvoiman saatavuus (24 %) ja kysynnän riittämättömyys tai epävakaisuus (20 %). Kysynnän riittämättömyys työllistämisen esteenä oli hieman yleisempää kuin valtakunnallisesti. Työvoiman saatavuuden ja työllistämisen tarpeen osalta oltiin valtakunnan keskiarvossa.

Muutosneuvotteluja käynnistyy, mutta neuvottelujen määrä on laskenut vuodentakaisesta. Molempina vuosina teollisuus on ollut suurin muutosneuvotteleva toimiala. Pienemmissä muutostilanteissa vilkkainta on ollut kaupan alalla. Puurakentamiseen erikoistunut FM-Haus Jokioisissa asetettiin konkurssiin helmikuussa. Työttömäksi jäi 70 henkilöä, joista osa on työllistynyt jo muualle. Tämä kertoo akuuteista työvoimatarpeista alueen yrityksissä.

Suhdannebarometrin mukaan (Hämeen kauppakamari ja EK) työllisyystilanne säilyisi lähes ennallaan seuraavina kuukausina; 72 % vastanneista arvioi henkilökunnan määrän olevan seuraavan 3 kk aikana yhtä suuri kuin tammikuussa. TEM työnantajahaastattelussa 18 % Hämeen toimipaikoista kertoi suunnitelmista palkata lisää henkilöstöä seuraavan 12 kk aikana ja 8 % suunnitteli vähentämistä. Myös pk-yritysbarometrissa epävarmuus heijastuu henkilöstöodotuksiin, vaikka suurin osa aikoo säilyttää nykyisen henkilöstömääränsä. Kolme neljästä (74 %) Forssan seutukunnan yrityksestä toteaa työvoiman määrän pysyvän seuraavan vuoden aikana ennallaan Hämeenlinnan seutukunnassa osuuden ollessa 68 %

ja Riihimäki-Hyvinkään alueella 71 %. Työvoimaa oli lisäämässä 15 % Hämeenlinnan, 13 % Forssan ja 12 % Riihimäen seuduilla vastanneista yrityksistä. Vähentäjiä oli eniten Hämeenlinnan (18 %) ja vähiten Forssan (14 %) seutukunnissa. Runsas viidenes kantahämäläisistä pk-yrityksistä (22 %) kokee tarvetta sopeuttaa toimintaansa, kun vuosi sitten näin totesi 16 %. Ensisijaiset keinot ovat lomautukset ja työaikajärjestelyt, mikä kertoo työnantajien voimakkaasta sitoutumisesta työntekijöihin. Lomautuksia ennakoi lähes puolet (49 %) ja työaikajärjestelyjä runsas kolmannes (37 %). Arviot ovat kasvussa vuodentakaisesta, mutta alhaisemmat kuin maassa keskimäärin. Vain joka kymmenes sopeuttamistarvetta kokeva yritys (11 %) pohtii irtisanomisia. Osuus on kasvussa, mutta pienempi kuin maassa keskimäärin.

Vuonna 2021 työllisten määrä ja työllisyysaste laskivat koko maasta ja monista alueista poiketen. Viime vuonna työllisten määrä kasvoi, mutta alittaa edelleen pandemiaa edeltäneen tason; toisin kuin maassa keskimäärin. Vuodentakaiseen verrattuna työllisyys kasvoi maa-, metsä- ja kalataloudessa, teollisuudessa, rakentamisessa ja koulutuksessa. Vuoteen 2019 verrattuna työllisten määrä lisääntyi teollisuudessa, mutta väheni erityisesti tukku- ja vähittäiskaupassa ja rakentamisessa sekä myös kuljetuksessa ja varastoinnissa. Työllisyysaste (15–64-vuotiaat) nousi 74,6 %:iin ollen jälleen maakuntien kärkipäätä. Sen sijaan 15–74-vuotiaiden työllisyysaste (60,4 %) on kasvusta huolimatta keskimääräistä matalampi (63,6 %), mikä kertoo yli 64-vuotiaiden työllisyyden olevan keskimääräistä vähäisempää. Valuma työvoiman ulkopuolelle pysähtyi ja työvoiman määrä kasvoi johtuen lisääntyneestä työvoiman kysynnästä. Työvoimaosuus (15–64-vuotiaat) nousi 80,1 %:iin palaten maan keskiarvoa (79,3 %) korkeammaksi. Myös nuorten (15–24-vuotiaat) työllisten määrä kasvoi ja ylittää pandemiaa edeltäneen tason. Työllisyysaste nousi 47,7 %:iin ollen valtakunnan keskiarvoa ja vuotta 2019 korkeampi. Nuorten työvoimaosuus on keskimääräistä korkeampi.

Työttömien kokonaismäärä laskee edelleen, mutta työttömiä on Forssan seutukuntaa lukuun ottamatta edelleen enemmän kuin ennen pandemiaa. Lomautettujen määrä on kaikissa seutukunnissa korkeammalla kuin helmikuussa 2019 ja 2020. Alkaneiden työttömyysjaksojen määrissä ei ole havaittavissa merkittävää muutosta, mutta lomautusjaksoissa on kasvua vuodentakaiseen verrattuna. Lomautusjaksoja on alkanut eniten rakentamisessa ja teollisuudessa mm. prosessityöntekijöillä.

Pandemian seurauksena Kanta-Hämeen suhteellinen asema työllisyydessä heikkeni, mutta on palannut keskimääräistä paremmaksi. Hyvän lähtötason takia työttömyysaste (TEM) pysyi koko ajan keskimääräistä matalampana. Pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi kuitenkin voimakkaasti ja osuus työttömistä nousi aiemmasta poiketen maakuntien kärkijoukkoon. Vaikka yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä on pudonnut viidenneksen vuodentakaisesta, on pitkäaikaistyöttömien osuus yhä maakuntien kärkipäätä. Samanaikaisesti yli kolme vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä kasvaa yhä sekä

kuukausi- että vuositasolla. Joukossa on heitä, joilla työttömyys on alkanut tai pitkittynyt pandemian vaikutuksesta. Monilla työnhakijoilla on mm. terveydellisiä haasteita. Tämä tarkoittaa, että ennen työllistymispolun rakentamista on ratkaistava terveyteen ja muut sosiaalisiin ongelmiin liittyvät palvelutarpeet. Alueella toimii Hämeenlinnan seudun työllisyyden kuntakokeilu.

Nuorten työttömyys on vähentynyt merkittävästi ja määrä on pienimmillään sitten vuoden 2008. Samanaikaisesti vastaava ikäluokka on pienentynyt. Nuorten työttömyysaste (helmikuu 11,5 %) on hieman keskimääräistä korkeampi. Kanta-Häme osallistuu kaksivuotiseen nuorten Start Up -hankkeeseen (That's my business), jossa tuetaan alle 30-vuotiaiden yrittäjiksi ryhtymistä ja etsitään nuoria yritystoiminnan jatkajia. Sekä vieraskielisten että ulkomaalaisten työttömien määrä on kasvanut ja on suurempi kuin kertaakaan helmikuussa käytössä olevan tilastojärjestelmän mittausjaksolla, joka alkaa vuodesta 2006. Kasvu on merkittävin Riihimäen seutukunnassa johtuen erityisesti ukrainalaisten määrän kasvusta. Ulkomaalaisten työttömyysaste on noussut maan keskiarvoa korkeammaksi ja oli helmikuussa 28,7 %. Riihimäen seutukunnassa ulkomaalaisten työttömien osuus työvoimasta nousi 37,4 %:iin ja oli Hämeenlinnan seutukunnassa 25,4 % ja Forssan seutukunnassa 25,0 %. Ulkomaalaisten ja vieraskielisten osuus kansalaisista on pienempi kuin maassa keskimäärin, mutta sekä osuus että määrä ovat kasvussa.

Tilastollisesti matala koulutus, työttömyyden pitkittyminen, korkea ikä, jokin sairaus tai vamma ja ulkomaan kansalaisuus pidentävät keskimääräistä työllistymiseen kuluva aikaa. Työ- ja elinkeinoministeriön työvoimatietokartta-analyysissä työttömistä työnhakijoista erotettiin henkilöt, joilla on vähintään kolme näistä työttömyysriskiä kasvattavista tekijöistä. He eivät usein ole välittömässä työmarkkinoiden käytössä, ja työllistymiseen tarvitaan pelkän työnvälityksen tehostamisen lisäksi osaamisen tai työkyvyn tukemista erilaisin koulutuksin ja muiden tukitoimien avulla. Kanta-Hämeessä 7 %:lla työttömistä työnhakijoista, joilla on tilastoitu hakuammatti, on riskeistä vähintään kolme. Osuus on maakunnista toiseksi suurin Päijät-Hämeen jälkeen. Myös yli 55-vuotiaiden, osatyökykyisten, perusasteen varassa olevien, pitkäaikaistyöttömien ja ilman ammattia olevien osuus työttömistä on korkeampi kuin maassa keskimäärin.

Julkisessa työnvälityksessä ennätykset uusien avoimien työpaikkojen määrissä eivät enää rikkoudu, mutta työvoimaa kysytään edelleen. Viime vuonna kysyntää oli etenkin sote-alalla, teollisuudessa mm. kone- ja metalli- ja puu- ja sahatavateollisuuden tehtävissä, myynnissä, logistiikassa ja varastoinnissa, ravitsemustoiminnassa ja rakentamisessa. Alkuvuoden aikana kysyntää on ollut etenkin sote-alalla, myynnissä, ravitsemustoiminnassa ja logistiikassa ja varastoinnissa. TEM työvoimatietokartta osoittaa, että edellisen kahdeksan vuoden aikana työmarkkinatilanne on tiukentunut, koronan aiheuttamaa

korjausliikettä lukuun ottamatta: työvoimaa etsitään entistä enemmän, mutta samaan aikaan työttömyysaste on laskenut. Kysyntä on kasvanut erityisesti sote-alalla ja elintarviketeollisuudessa.

TEM työnantajahaastattelun mukaan valtaosa Hämeen toimipaikkojen rekrytoinneista (55 %) siirtyi tehtävään toisesta työpaikasta. Yleisimmät syyt työpaikkojen täyttöön olivat tarve lisähenkilöstölle (35 %), edellisen työntekijän siirtyminen toiseen työpaikkaan (24 %) ja sijaisuuden täyttö (20 %). Kun lisähenkilöstön tarpeeseen lisätään syynä uuden tehtävän täyttö, voidaan tarkastella uusien työpaikkojen syntyä. Kaikkiaan uusia työpaikkoja oli rekrytoinneista 40 %. Osuus oli vuodentakaista korkeampi ja ylitti pandemiaa edeltäneen tason. Rekrytoinneista 7 %:ssa syy oli edellisen työntekijän eläköityminen.

Työnantajien tarvitessa työvoimaa työelämän monimuotoisuuden huomioiminen on entistä tärkeämpää. Työelämän monimuotoisuudella tuloksiin Hämeen aluehankkeessa pureuduttiin mm. täsmätyökykyisten, vieraskielisten, yli 50-vuotiaiden ja ilman tutkintoa olevien henkilöasiakkaiden työllistämisen haasteisiin. Tärkeäksi nähtiin tiedon välittäminen työnantajille tarjolla olevista tukipalveluista, asennevaikuttaminen esim. väestökehityksen mukanaan tuomien trendien kautta ja konkreettisen tuen vieminen yrityksen johdon ja rekrytoinnin lisäksi myös laajemmin koko työyhteisölle.

Pk-yritysbarometrissa 71 % Forssan seutukunnan, 65 % Riihimäki-Hyvinkää alueen ja 53 % Hämeenlinnan seutukunnan pk-yrityksistä kertoi, että työvoiman saatavuus on yrityksen kasvun merkittävä este tai rajoittaa jossain määrin kasvua. Ongelmat työvoiman saatavuudessa näkyvät sekä työvoimapulana että kohtaanto-ongelmina. TEM työvoimatiekartta-aineiston mukaan ammattiteissa, joissa palkkataso tukee tulkintaa korkeasta kysynnästä, työvoimapula keskittyy etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiteihin. Sote-alan työvoimasta on pulaa koko maassa, joten alueellinen liikkuvuus ei juuri tarjoa ratkaisua. Työvoimapulaa on myös mm. opetusallalla ja ICT-alan ja prosessiteollisuuden (esim. elintarvike-, paperituote- ja metallituoteteollisuus) tehtävissä. Mediaaniansiot alittavia työvoimapula-ammattiteja ovat mm. vanhusten ja vammaisten kotipalvelun hoitajat ja kodinhoitajat. Muita esimerkkejä ovat puhelinmyyjät, ravintolatyöntekijät, jakelijat, teollisuuden kokoonpanijat, vartijat ja siivoajat. Monelta osin tehtävät ovat suhteellisen lyhyellä koulutuksella saavutettavia, joten keskeinen väylä työvoiman saatavuuden turvaamiseen on ylitarjonta-aloilta ammattisiirtymien tukeminen sekä ilman ammatillista erikoistumista olevan vapaan työvoiman kouluttaminen. Kohtaanto-ongelmissa ammatille on sekä kysyntää että tarjontaa, mutta nämä eivät kohta. Kohtaanto-ammattiteja löytyy mm. rakennus- ja ravitsemusalan tehtävistä. Suurimpia ylitarjonta-ammattiteja Kanta-Hämeessä ovat yleisihteerit ja myyjät. Työttömistä työnhakijoista suuri osa (39 %) tilastoituu ammattiteihin, joissa analyysin perusteella on ylitarjontaa. Osuus on suurempi kuin maassa keskimäärin. Noin 11 % työttömistä tilastoituu kohtaanto-ongelma-ammattiteiden alle. Työsuhteet ovat

tyypillisesti osa-aikaisia ja lyhytkestoisia, mikä heikentää paikkojen houkuttelevuutta. Työvoimapula-ammattien alle tilastoituu 14 % työttömistä työnhakijoista osuuden ollessa hieman suurempi kuin maassa keskimäärin.

Pk-yritysbarometrin mukaan tärkeimmät keinot osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi olivat panostaminen henkilöstön osaamisen kehittämiseen, alihankinta- ja toimittajaverkostojen hyödyntäminen aiempaa enemmän, lisätyövoiman palkkaus sekä työvoiman hankinta koulutussopimuksen/oppisopimuksen avulla. Koulutus- ja oppisopimuksen hyödyntämistä harkitsi 30 % kantahämäläisistä vastaajista, mikä on maan keskiarvossa (31 %). 9 % mietti ulkomaalaisen työvoiman hyödyntämistä valtakunnan keskiarvon ollessa 11 %. RekryKoulutusta harkitsi Kanta-Hämeessä 4 % ja koko maassa 5 %. Viime vuonna RekryKoulutuksella koulutettiin osaajia mm. elintarviketeollisuuteen, puunjalostukseen, rakennuslalle, ohjelmistokehittäjiksi sekä myynnin, markkinoinnin, viennin ja digitaalisen liiketoiminnan osaajiksi. Koulutuksia ei kuitenkaan toteudu erityisen paljon ja koronaa edeltävästä ajasta jäädään. Yksi syy on vaikeus löytää osallistujia.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Kanta-Häme	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	-	0	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan/nykytasolla, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Forssan seutukunta Forssa, Humppila, Jokioinen, Tammela, Ypäjä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan/nykytasolla, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			
Hämeenlinnan seutukunta Hattula, Hämeenlinna, Janakkala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	-	0	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan/nykytasolla, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			
Riihimäen seutukunta Hausjärvi, Loppi, Riihimäki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan/nykytasolla, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

8 Päijät-Häme

Taulukko 7. Avainluvut Päijät-Hämeessä.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	204 528	205 124	208 048	-0,3 %	-1,7 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	11 290	12 122	14 758	-6,9 %	-23,5 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	1 085	1 200	1 687	-9,6 %	-35,7 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	4 623	5 735	5 606	-19,4 %	-17,5 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	12,2	13,1	15,3	-0,9 %-yks.	-3,1 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	2 679	3 390	1 835	-21,0 %	46,0 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Päijät-Hämeen vahvuus on monipuolinen elinkeinorakenne, pk-yritysvaltaisuus, sijainti ja saavutettavuus. Perheyrittäjyys kattaa kaikki toimialat ja yritysten kokoluokat, ollen yleisempää kuin muualla Suomessa. Teollisuus työllistää edelleen huomattavasti enemmän kuin koko maassa kokonaistyöllisyyteen suhteutettuna. Täällä työskentelee vajaa 4 % Suomen työllistä ja alueella painottuvat erityisesti prosessi- ja kuljetustyöntekijät sekä rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät. Toimialoista korostuu prosessiteollisuus, jonka alla työskentelee yli 4 % alueen työllisistä, kun koko maassa osuus on alle 3 %. Alan merkitystä kasvattaa tulevaisuudessa Fazerin suunnittelema suklaatuotannon siirtäminen Lahteen. Keskimääräistä vahvempia työllistäjiä ovat myös rakennus- ja sote-ala.

Poikkeuksellinen maailmantilanne ja talouden epävarmuus näkyy suhdanneodotuksissa. Toteutuneet ja käynnissä olevat isot investoinnit ja erikoistuva huippuosaaminen luovat kuitenkin kysyntää ja työtä, ja myönteiset tapahtumat vahvistavat yritysten

toimintaympäristöä yli kuntarajojen. Merkittävät uudet investoinnit mm. elintarviketeollisuuteen ja kiertotalouteen tarjoavat tulevaisuuden kehitysmahdollisuuksia. Maakunta on kasvun tiellä. Vetovoimatekijöistä ympäristöpääkaupunkivuosi (2021) ja LUT-yliopisto ovat kirkastaneet alueen kuvaa yritysmaailmassa. Lahden yliopisto- ja opiskelijakaupunkistatus on vahvistunut ja korkeakouluopiskelijoiden määrä kasvaa tasaisesti kohti 10 000 opiskelijan tavoitetta vuonna 2030. LUT-yliopiston tulo ja laajeneminen on ollut maakunnalle iso mahdollisuus uuteen kasvuun ja elinkeinoelämän kehittymiseen sekä koulutustason nostoon. Sähköisen liikenteen klusterin kaltaisia alueellisia kehitys- ja osaamiskeskittymiä on saatu nostettua esiin kuten niihin kytkeytyvää tutkimus- ja innovaatio toimintaa, esimerkkinä Suomen ensimmäinen sähköisen liikenteen professuuri ja maisteriohjelma LUT-yliopistossa. LAB-ammattikorkeakoulu on saanut sähkö- ja automaatiotekniikan koulutusvastuun, ja uudella tutkinnolla vastataan sähköistyvän liikenteen merkittävästi kasvavaan työvoiman tarpeeseen. Samanaikaisesti LAB investoi sähkö- ja automaatiotekniikan laboratorioympäristöön yritysten kanssa tehtävän tutkimus-, kehitys- ja innovaatio toiminnan mahdollistamiseksi. LAB-ammattikorkeakouluun on vuonna 2024 valmistumassa Suomen ensimmäinen elintarvikelaboratorio, joka yhdessä kiertotalouslaboratorion kanssa muodostaa yrityksille ja korkeakouluille uudenlaisen tutkimus-, kehitys- ja innovaatioympäristön.

Alue kiinnosti viime vuonna yrityksiä mahdollisena sijoittumiskohteena selvästi enemmän kuin ennen. Kasvu suunta on jatkunut jo pitkään ja nyt ollaan ennätyslukemissa. Uusien yritysalueiden kehittämiseen investoidaan. Kujalan alue moottoritien kupeessa Lahdessa on yksi keskeisiä yrityksiä houkuttelevia alueita. Houkuttelevuutta ovat lisänneet myös esimerkiksi Pennalan alue ja Hollolassa eteläiseen kehätiehen kytkeytyvät alueet. EK:n tuoreessa kuntarankingissa, joka kertoo siitä, miten hyväksi toimintaympäristöksi yritykset kunnan arvioivat, Lahti nousi jo sijalle kahdeksan.

Myös ulkomailta haetaan kasvua. Lahden seudun kehitys (LADEC) kehittää kansainvälistä sijoittumismyyntiään eli ulkomaisten yritysten sijoittumista. Samalla aluetta myydään jatkossakin myös valtiovetoisen Invest in Finlandin kautta. Sijoittumismyynnin perustana ovat vahvat kärkiklusterit, kuten sähköinen liikenne ja urheiluteknologia. Nousussa on myös elintarvikeala, joka kytkeytyy jo muutenkin vahvaan viljaklusteriin. Kärkiklustereista löytyy huomattavaa kasvupotentiaalia ja synergiaa alueella olevien yritysten ja TKI-toimijoiden sekä tänne sijoittuvien yritysten välillä. Sama pätee kotimaisiin toimijoihin. Kärkiklusterit ovat jo vetäneet alueelle yritystoimintaa, ja niiden varassa sitä löytyy myös jatkossa. Lahden kaupunkiseudun kunnat luovat uusia edellytyksiä yritystoiminnalle seudun ja valtion MAL-sopimuksen mukaisilla toimenpiteillä.

Väestökehityksen laskeva trendi jatkuu. Positiivista on muutamien kuntien (Lahti, Asikkala) saama muuttovoitto. Viime vuonna väkiluku kasvoi vain Lahdessa. Kasvu perustui vieraskieliseen väestöön, sillä kotimaisia kieliä puhuvien määrä väheni. Maakunnan

vieraskielinen (78 %) ja ulkomaalainen (76 %) väestö keskittyy pitkälti Lahteen. Tilapäisen suojelun direktiivillä oleskeluluvan saaneet ukrainalaiset eivät vielä näy tilastossa, mutta kotikuntaoikeus tulee näkymään väestön kasvuna. Lahti on kerännyt listaa yrityksistä, joilla on kiinnostusta työllistää ukrainalaisia. Kiinnostuneita yrityksiä oli 150. Ukrainalaisia on työllistynyt jo aiemmin, mutta loppuvuodesta toteutetun kyselyn (Hämeen kauppakamari) mukaan työllistäminen oli vielä vähäistä. Vastanneista yrityksistä vain vajaa 7 % oli työllistänyt ukrainalaisen työntekijän tai työntekijöitä. Lukema oli pienempi kuin valtakunnallinen keskiarvo. Päijät-Hämeessä oli helmikuun lopussa runsaat 300 ukrainalaista työnhakijaa, joista työttömiä noin 140. Kaikkiaan ukrainalaisia on alueella lähes 1500.

Lähtökohtaisesti maakunnan tilanne on monilla aluetalouden mittareilla yhä haastava. Alueella näkyy korostuneesti rakennemuutoksen, matalan koulutustason, väestön ikääntymisen ja ylisukupolvisen syrjäytymisen vaikutukset. Raideliikenneasiat ovat tärkeä kehittämis- ja edunvalvontakohde. Savon oikorata Lahti–Heinola–Mikkeli toisi huomattavan lähes tunnin aikasäästön raideliikenteelle

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Poikkeuksellinen maailmantilanne heijastuu edelleen suoraan yritysten lähiajan näkemyksiin suhdannekehityksestä, ja odotukset ovat laskeneet voimakkaasti. Talouden suunta riippuu paljon esimerkiksi sodan, korkotason ja kustannusten kehityksestä. Toimintaympäristön ennustettavuus on heikentynyt nopeasti. Suhdannebarometrin mukaan (Hämeen kauppakamari ja EK) teollisuuden, rakentamisen ja palvelualojen yritysten suhdannetilanne heikkeni edelleen. Kuitenkin tammikuussa Hämeessä vastanneista yrityksistä 58 % odotti suhdanteiden pysyvän ennallaan tai paranevan. Yritysten kannattavuus heikkenee ja lähes puolet vastaajista piti hiipunutta kysyntää kasvun esteenä. Samanaikaisesti pula osaavasta työvoimasta heikentää edelleen hämäläisyritysten kasvunäkymiä. Näin vastasi yli neljännes. Toimialoitain ja yritysakohtaisesti on selkeästi suuria eroja.

Globaalin epävarmuuden keskellä myös pk-yritysbarometrin (Suomen yrittäjät, Finvera ja TEM) arviot heikkenivät huomattavasti syksystä ja vuodentakaiseen verrattuna. Päijäthämäläisten yritysten odotukset suhdanteiden osalta olivat myös hieman valtakunnallista tasoa negatiivisemmat ja laskeneet koko maan tapaan matalammalle kuin koronavuonna 2020. Vain 13 % arvioi suhdanteiden paranevan seuraavien 12 kuukauden aikana ja useampi kuin joka kolmas (34 %) heikkenevän. Myös arviot liikevaihdon, innovaatioiden kehityksen ja investointien arvon osalta olivat keskimääräistä negatiivisemmat. Pk-yritykset vähentävät investointejaan merkittävästi. Vain 9 % arvioi investointien arvon paranevan seuraavien 12 kk aikana ja 31 % heikkenevän. Positiivista on, että kannattavuusodotukset ja vakavaraisuusarviot pysyivät koko maata paremmalla tasolla. Kannattavuusodotukset ovat kuitenkin koko maan tapaan laskeneet heikommiksi kuin

koronavuonna 2020. Yritysten kasvuhakuisuus on trendinomaisesti laskenut reilun vuosikymmenen ajan myös Päijät-Hämeessä. Viimeisen kahden vuoden aikana kasvuhakuisten yritysten määrä on kuitenkin kääntynyt lievään nousuun poiketen positiivisesti koko maan luvuista.

Tulokset kertovat poikkeuksellisen haastavasta toimintaympäristöstä jo pidemmältä ajalta, joka todennäköisesti on lisännyt yritysten varovaisuutta ja harkintaa tulevien kulujen suhteen. Esimerkiksi sähkön hinnan nousu on vaikuttanut yrityksiin eri tavoin ja mahdollisuus siirtää kustannusten nousua tuotteisiin ja palveluihin vaihtelee toimialoittain. Suhdanne-tilanteen heikkeneminen näkyy mm. rakennusalalla lomautusten kasvuna heijastuen liitäntätoimialojen yrityksiin. Yksityinen rakentaminen hidastuu ja varattujen tonttien rakentamisen aloittamiset siirtyvät. Tämä liittyy ainakin osittain korkojen nousuun ja lainansaannin kiristymiseen. Pankit ovat varovaisia ja vakuuksien on oltava riittävät.

Positiivinen signaali on ELY-keskuksen yritysten kehittämisrahoituksen ja kehittämispalvelujen aktiivinen kysyntä. Hakemusten käsittelyajat ovat edelleen uuden tietojärjestelmän puutteitten takia pitkiä. Rahoituksen kohdentumisessa perinteisen perusteellisuuden rinnalla esimerkiksi it-ala kasvattaa osuuttaan. ELY-keskuksen Yrityspalveluiden tuotteita (analyysi, konsultointi, koulutus) käytetään aktiivisesti. Erityisen suosittu on ollut Kasvun ja kansainvälistymisen konsultointi, jolla on edistetty mm. yritysten omistajanvaihdoksia, toiminnan uudistamista ja laadittu kasvustrategioita. Maaseudun yritysrahoituksella investointeja ovat tehneet mm. elintarvikkeita jalostavat ja maaseutumatkailun yritykset. Maaseudun kehittämishankkeina rahoitettiin mm. vähähiilisyysratkaisuja tukevia hankkeita. Maatalouden investoinneissa energiainvestoinnit ovat kasvaneet huomattavasti, mutta investoinnit lypsykarjatalouteen hiipuneet hälyttävästi aikaisempiin vuosiin verrattuna. Myös sukupolvenvaihdokset ovat vähentyneet. Keskeisenä syynä navettainvestointien ja sukupolvenvaihdosten vähenemiseen on maatalouden kustannusten nousu. Starttirahalla perustettiin uusia yrityksiä viime vuonna selvästi edellisvuosia enemmän. Hyvä kehitys on jatkunut alkuvuoden aikana. Ilahduttava kehitys palkkatuen myöntämisessä yksityiselle sektorille jatkui. Erityisesti yrityksiin työllistäminen on kasvanut, mutta myös esim. oppisopimuksella työllistäminen on kasvussa. Finnveran kokonaisrahoitus kasvoi Päijät-Hämeessä vuodentakaisesta selittyen kuitenkin suurelta osin yksittäisten suurten rahoitusten vaikutuksella (esim. Koskisen sahainvestointi Kärkölässä). Käyttöpääomarahoitus tuplaantui edellisvuodesta, johtuen pääasiallisesti kahdesta syystä; yritykset halusivat vahvistaa kassavarojaan varmistaa riittävän maksukykyyn kustannusten kasvussa ja käyttöpääomarahoitusta myönnettiin myös yritysten liiketoiminnan uuteen kasvuun. Myös yritysten vientikauppoihin ja toimituksiin liittyvä rahoitus kasvoi. Luvut ovat hyviä ja kertovat alueen talouden nosteesta. Yrityskauppoja rahoitettiin Päijät-Hämeessä lukumääräisesti vuodentakaista enemmän. Toimialoista rahoitusta kohdistui eniten teollisille toimialoille. Matkailu- ja ravitsemusala selvisi vuoden aikana ilman merkittävää Finnveran kokonaisrahoista.

Käynnistyneet ja suunnitellut investoinnit, Fazerin suklaatehdasinvestointisuunnitelmien lisäksi mm. Viking Maltin uuden mallastamon rakentuminen ja vauhdikkaasti kasvava sähköajoneuvojen pikalatausratkaisujen tarjoaja Kempower, heijastuvat koko maakuntaan. Fazer ei ole vielä tehnyt varsinaista investointipäätöstä (esisopimus), mutta sijoittumispäätös on olemassa ja rakennusvalmistelut etenevät. Investoinnin toteutuessa työpaikkoja syntyisi noin 500. Sahateollisuudessa Koskisen Oy:llä on käynnissä yrityksen historian suurin investointi, ja tuotantomäärien kasvaessa lisää työvoimaa tarvitaan puun hankintaan, kuljetukseen ja jatkojalostukseen. Versowoodin Vierumäen yksikössä on tehty merkittäviä investointeja, mikä nostaa puuraaka-aineen monipuolista hyödyntämistä. Stora Enson Heinolan Flutingtehtaalla investoidaan yksikön energiankäytön ja siihen liittyvän prosessin uudistamiseen. Investointi tähtää kestävään kehitykseen ja biopolttoaineen tehokkaaseen hyödyntämiseen ollen yksi merkittävimmistä investoinneista tehtaan historiassa. Kierrätysyhtiö Kuusakoskelle rakentuu Heinolaan uusi integroitu käsittelylaitos alumiini- ja kuparipitoisille materiaaleille. Investointi lisää myös työvoiman tarvetta. Tavaraloketju Kärkkäinen suunnittelee Lahteen logistiikkakeskusta, jonka myötä uusia työpaikkoja syntyisi vähintään 200. Käynnissä on investointeja tuuli- ja aurinkovoimaan. Päijät-Häme on saanut tunnustusta matkailukohteena ja matkailuinvestointeja on käynnissä. Varsinkin kotimaanmatkailu on kasvanut, mutta myös ulkomaiset vierailijat ovat palaamassa. Isojen julkisuudessa olleiden investointien lisäksi myös pk-yrityksistä saadaan hyviä signaaleja.

NATO-jäsenyys on pienentänyt maariskiä, ja yrityksillä on kasvumahdollisuuksia NATO-hankinnoissa. Hämeessä on vahvaa puolustus- ja turvallisuusteollisuuden osaaamista. Vaikutukset näkyvät myös meriteollisuudessa. Jo nyt alueella on yrityksiä, jotka toimivat tiiviisti meriteollisuuden parissa. Käynnissä oleva energiamurros ja fossiilisista polttoaineista luopuminen aiottua nopeammin lisäävät työmahdollisuuksia. Esimerkki alan innovaatioista on Lahden Hartwallin tehtaalle valmistuva biokaasulaitos, joka tuottaa biokaasua oluenpanemisessa sivutuotteena syntyvästä mäskistä. Lahteen on suunnitteilla uusi polttoainelaitos, jonka tuotos korvaisi fossiilisia polttoaineita raskaassa maantielikenteessä. Tuoreen ilmastokyselyn (Hämeen kauppakamari) mukaan Hämeessä toimivista yrityksistä lähes 65 % kertoi, että ilmastotoimet ovat osa yritystoiminnan vastuullisuutta. Liki kolmannes kertoo ilmastotoimien olevan yritykselleen myös kannattavia ja yli neljännes arvioi ilmastotoimien vahvistavan yrityksen mainetta. Lähes 38 % pitää ilmastotoimia taloudellisesti kannattavina pitkällä aikavälillä ja 36 % näkee ilmastotoimet sekä kilpailuetuna että välttämättöminä markkinoilla pysymiseksi.

Uudet kansainväliset avaukset kiinnostavat yrityksiä sekä viennin että hankintojen näkökulmasta. Yrityksiä ovat kiinnostaneet erityisesti Yhdysvallat ja Pohjoismaat.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Työvoiman kysyntä on edelleen vilkasta, työllisten määrä kasvanut ja työttömien määrä vähentynyt. Epävarmat näkymät ovat kuitenkin heikentäneet odotuksia henkilöstön määrän kehityksestä. Pk-yritysbarometrin mukaan merkittävimmät työllistämisen esteet olivat se, että ei ole tarvetta työllistää, työvoiman saatavuus ja kysynnän riittämättömyys tai epävakaisuus. Työvoiman saatavuus ja kysynnän riittämättömyys työllistämisen esteenä oli yleisempää kuin valtakunnallisesti. Sen sijaan yrityksiä, joilla ei ole tarvetta työllistää, oli vähemmän kuin maassa keskimäärin.

Muutosneuvotteluja käynnistyy, mutta neuvottelujen määrä on laskenut vuodentakaisesta. Molempina vuosina teollisuus on ollut suurin muutosneuvotteleva toimiala. Pienemmissä muutostilanteissa vilkkainta on ollut kaupan alalla. Esimerkkinä muutosneuvotteluista Fazerin Lahden leipomolla käynnistyi neuvottelu uuden energiatehokkaan leipälinjan rakentamisen yhteydessä, mikä vaikuttaa henkilöstön määrään. Muutosneuvotteluja käydään myös myymäläleipomoissa.

Suhdannebarometrin (Hämeen kauppakamari ja EK) mukaan työllisyystilanne säilyy lähes ennallaan seuraavina kuukausina; 72 % vastanneista arvioi henkilökunnan määrän olevan seuraavan 3 kk aikana yhtä suuri kuin tammikuussa. TEM työnantajahaastattelussa 18 % Hämeen toimipaikoista kertoi suunnitelmista palkata lisää henkilöstöä seuraavan 12 kk aikana ja 8 % suunnitteli vähennystä. Myös pk-yritysbarometrissa epävarmat näkymät heijastuvat henkilöstöodotuksiin, vaikka lähes kolme neljäsosaa (73 %) aikoo säilyttää nykyisen henkilöstömääränsä. Päijät-Hämeessä ollaan koko maan tasoon verrattuna negatiivisempia. Vain 13 % pk-yrityksistä aikoo lisätä henkilökunnan määrää seuraavan vuoden aikana ja 14 % arvioi määrän vähentyvän. Rungas viidennes pk-yrityksistä (22 %) kokee tarvetta sopeuttaa toimintaa, kun vuosi sitten näin totesi 12 %. Arviot lomautusten, irtisanomisten, palkanalennusten tai muiden työvoimakustannusten karsimisen tarpeesta laskivat kuitenkin vuodentakaisesta. Tästä huolimatta 51 % ennakoi lomautuksia. Tarvetta irtisanomisiin arvioi vain 13 %, mikä on keskimääräistä vähemmän. Liiketoiminnan karsiminen ja keskittyminen yrityksen ydinalueelle sekä työaikajärjestelyt olivat sopeuttamiskeinoina nousussa.

Työllisten määrä kasvoi ylittäen myös pandemiaa edeltäneen tason. Vuodentakaisesta työllisyys kasvoi mm. tukku- ja vähittäiskaupassa, majoitus- ja ravitsemustoiminnassa sekä julkisessa hallinnossa. Pandemiaa edeltävään aikaan verrattuna (v. 2019) työllisten määrä on kasvanut eniten liike-elämän palveluissa. Myös rakentamisessa, majoitus- ja ravitsemustoiminnassa, julkisessa hallinnossa ja terveys- ja sosiaalipalveluissa työllisyys on lisääntynyt. Työllisyysaste (15–64-vuotiaat) oli sama kuin vuosi sitten eli 70,2 % ollen edelleen maan keskiarvoa (73,8 %) matalampi. 15–74-vuotiaiden työllisyysasteessa ero Päijät-Hämeen (58,6 %) ja koko maan (63,6 %) välillä on suurempi, mikä kertoo yli 64-vuotiaiden työllisyyden olevan keskimääräistä vähäisempää. Koko maan kehityksestä poiketen

työvoiman määrä väheni ja työvoimaan kuulumattomien määrä jatkoi kasvua. Työvoiman ulkopuolisten määrä ylittää pandemiaa edeltäneen tason. Työvoimaosuus (15–64-vuotiaat) laski 74,6 %:iin ollen maakuntien matalimpia. Nuorten työllisten (15–24-vuotiaat) määrä oli viime vuoden tasolla ja sama kuin ennen pandemiaa. Työvoimaan kuulumattomien nuorten määrä jatkoi kasvua. Nuorten työllisyysaste on keskimääräistä matalampi ja työvoimaosuus maakuntien matalin.

Työttömien määrä laskee edelleen ja alitti loppuvuodesta pandemiaa edeltäneen tason. Kuitenkin lomautettuja on yhä enemmän. Alkaneiden työttömyysjaksojen määrissä ei ole havaittavissa merkittävää muutosta, mutta lomautusjaksoissa on kasvua vuodentakaiseen verrattuna. Lomautusjaksoja on alkanut eniten rakentamisessa ja teollisuudessa mm. prosessityöntekijöillä. Työttömyysaste (TEM) on edelleen maakuntien ja keskuskaupunki Lahden työttömyysaste suurten kaupunkien korkeimpia. Ulkomaalaisten ja nuorten työttömyysasteen osalta asema on kohentunut, mutta toteumat ovat edelleen keskimääräistä korkeammat. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä on yhä maakuntien korkein, vaikka yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä on pudonnut viidenneksen vuodentakaisesta. Samanaikaisesti yli kolme vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleiden määrä kasvaa yhä sekä kuukausi- että vuositasolla. Joukossa on heitä, joilla työttömyys on alkanut tai pitkittynyt koronapandemian vaikutusten seurauksena. Korona lisäsi entisestään mielenterveydellisiä haasteita ja osa työnhakijoista on huonokuntoisia. Päihde- ja mielenterveyspalvelut eivät pysty vastaamaan haasteeseen. Haasteena on ylisukupolvinen työttömyys, joka vaivaa erityisesti Lahtea. Alueella toimii viidessä kunnassa Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilu.

Nuorten työttömyys on vähentynyt merkittävästi ja määrä on pienimmillään sitten vuoden 2008. Samanaikaisesti vastaava ikäluokka on pienentynyt. Päijät-Häme osallistuu kaksi-vuotiseen nuorten Start Up -hankkeeseen (That's my business), jossa tuetaan alle 30-vuotiaiden yrittäjiksi ryhtymistä. Vieraskielisten ja ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut vuodentakaisesta, johtuen erityisesti ukrainalaisten määrän kasvusta. Vieraskielisten ja ulkomaalaisten osuus kansalaisista on ennätyskellisen korkealla. Sekä osuus että määrät ovat tasaisessa kasvussa. Vieraskielisten osuus kansalaisista vuonna 2022 oli keskuskaupunki Lahdessa 8,3 %. Lahti oli 12 suurimman kaupungin vieraskielisten osuoksien vertailussa peräti kuudentena.

Tilastollisesti matala koulutus, työttömyyden pitkittyminen, korkea ikä, jokin sairaus tai vamma ja ulkomaan kansalaisuus pidentävät keskimääräistä työllistymiseen kuluva aikaa. Työ- ja elinkeinoministeriön työvoimatietokartta-analyysissä työttömistä työnhakijoista erotettiin henkilöt, joilla on vähintään kolme näistä työttömyysriskiä kasvattavista tekijöistä. He eivät usein ole välittömässä työmarkkinoiden käytössä, vaan työllistymiseen tarvitaan pelkän työnvälityksen tehostamisen lisäksi osaamisen tai työkyvyn tukemista erilaisin koulutuksin ja muiden tukitoimien avulla. Päijät-Hämeessä 9 %:lla työttömistä, joilla

on tilastoitu hakuammatti, on riskeistä vähintään kolme. Osuus on maan korkein. Myös yli 55-vuotiaiden, osatyökykyisten, perusasteen varassa olevien, pitkäaikaistyöttömien ja ilman ammattia olevien osuus työttömistä on suurempi kuin maassa keskimäärin.

Julkisessa työnvälityksessä ennätyksiä uusien avoimien työpaikkojen määrissä ei enää lyödä, mutta työvoimaa kysytään edelleen runsaasti. Viime vuonna kysyntää oli erityisesti sote-alalla, teollisuudessa konepaja- ja metalli- ja puu- ja sahatavarateollisuuden tehtävissä, rakentamisessa, ravitsemustoiminnassa, myynnissä, kuljetusalalla sekä rahdinkäsittelyssä ja varastoinnissa. Alkuvuoden aikana kysyntää on ollut etenkin sote-alalla, myynnissä ja ravitsemusalalla. TEM:in työvoimatietokartta osoittaa, että edellisen kahdeksan vuoden aikana työmarkkinatilanne on tiukentunut, koronan aiheuttamaa korjausliikettä lukuun ottamatta: työvoimaa etsitään entistä enemmän, mutta samaan aikaan työttömyysaste on laskenut. Kysynnän kasvua on ollut erityisesti sote-alalla, mutta myös teknologia- ja prosessiteollisuuden, liikenteen ja rakentamisen aloilla. Myös majoitus- ja ravitsemusalalla kysyntä on kasvanut, mutta samaan aikaan työttömyys on edelleen korkeammalla kuin vuonna 2019.

TEM:in tilaamien työnantajahaastattelujen mukaan valtaosa Hämeen toimipaikkojen rekrytoinneista (55 %) siirtyi tehtävään toisesta työpaikasta. Yleisimmät syyt työpaikkojen täyttöön olivat tarve lisähenkilöstölle (35 %), edellisen työntekijän siirtyminen toiseen työpaikkaan (24 %) ja sijaisuuden täyttö (20 %). Kun lisähenkilöstön tarpeeseen lisätään syynä uuden tehtävän täyttö, uusia työpaikkoja oli rekrytoinneista 40 %. Osuus oli vuodentakaisista korkeampi ja ylitti pandemiaa edeltäneen tason. Rekrytoinneista 7 %:ssa syy oli edellisen työntekijän eläköityminen. Työnantajien tarvitessa työvoimaa työelämän monimuotoisuuden huomioiminen on entistä tärkeämpää. Työelämän monimuotoisuudella tuloksiin Hämeen aluehankkeessa pureuduttiin mm. täsmätyökykyisten, vieraskielisten, yli 50-vuotiaiden ja ilman tutkintoa olevien henkilöasiakkaiden työllistämisen haasteisiin. Tärkeäksi nähtiin tiedon välittäminen työnantajille tarjolla olevista tukipalveluista, asennevaikeuttaminen esim. väestökehityksen mukanaan tuomien trendien kautta ja konkreettisen tuen vieminen yrityksen johdon ja rekrytoinnin lisäksi myös laajemmin koko työyhteisölle.

Pk-yritysbarometrin vastaajista yli puolet (56 %) kertoi, että työvoiman saatavuus on yrityksen kasvun merkittävä este tai rajoittaa jossain määrin kasvua. Ongelmat työvoiman saatavuudessa näkyvät sekä työvoimapulana että kohtaanto-ongelmina. TEM:in työvoimatietokartta-aineiston mukaan ammateissa, joissa palkkataso tukee tulkintaa korkeasta kysynnästä, työvoimapula keskittyy Päijät-Hämeessä erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin. Sote-alan työvoimasta on pulaa koko maassa, joten alueellinen liikkuvuus ei juuri tarjoa ratkaisua. Työvoimapulaa on myös mm. opetus- ja ICT-alan ja prosessiteollisuuden tehtävissä. Mediaaniansion allittavia työvoimapula-ammatteja ovat mm. kodinhoitajat (kotipalvelutoiminta) ja puhelinmyyjät. Monelta osin tehtävät ovat suhteellisen lyhyellä koulutuksella saavutettavia, joten keskeinen väylä työvoiman saatavuuden

turvaamiseen on ylitarjoa-aloilta ammattisiirtymien tukeminen sekä ilman ammatillista erikoistumista olevan vapaan työvoiman kouluttaminen. Kohtaanto-ongelmissa ammattilaisille on sekä kysyntää että tarjontaa, mutta nämä eivät kohtaa. Kohtaanto-ammattien kärkipäästä löytyy mm. ravitsemus- ja rakennusalan ammatteja ja lisäksi myös kasvihuoneviljelijät- ja työntekijät. Suurimpia ylitarjoa-ammattia ovat myyjät ja yleissihteerit. Työttömistä yli puolet (51 %) tilastoituu ammatteihin, joissa on ylitarjoa työmarkkinoilla. Osuus on merkittävästi suurempi kuin maassa keskimäärin. Noin 10 % työttömistä tilastoituu kohtaanto-ongelma-ammattien alle. Työvoimapula-ammattien alle tilastoituu 4 % osuuden ollessa keskimääräistä pienempi.

Pk-yritysbarometrin mukaan tärkeimmät keinot osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi olivat panostaminen henkilöstön osaamisen kehittämiseen, alihankinta- ja toimittajaverkostojen hyödyntäminen aiempaa enemmän ja työvoiman hankinta koulutus sopimuksen/oppisopimuksen avulla. Koulutus- ja oppisopimuksen käyttöä harkitsi 40 % pääjähämäläisistä vastaajista maan keskiarvon ollessa 31 %. Vastaajista 12 % harkitsi ulkomaalaisen työvoiman käyttöä, mikä on maan keskiarvossa (11 %). RekryKoulutusta harkitsi vain 2 % maan keskiarvon ollessa 5 %. Viime vuonna rekrykoulutettiin osaajia mm. elintarviketeollisuuteen, puunjalostukseen, rakennus alalle, ohjelmistokehittäjiksi ja myynnin, markkinoinnin, viennin ja digitaalisen liiketoiminnan osaajiksi. Koulutuksia ei toteudu erityisen paljon ja korona edeltävästä ajasta jäädään. Yksi syy on vaikeus löytää osallistujia.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Päijät-Häme Asikkala, Hollola, Iitti, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki, Hartola, Heinola, Sysmä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan/nykytasolla, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

9 Kymenlaakso

Taulukko 8. Avainluvut Kymenlaaksossa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	159 488	161 391	168 691	-1,2 %	-5,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	8 283	8 589	12 707	-3,6 %	-34,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	807	863	1 583	-6,5 %	-49,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	2 372	2 803	4 365	-15,4 %	-45,7 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	11,6	11,9	16,5	-0,3 %-yks.	-4,9 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	1 561	2 338	1 565	-33,2 %	-0,3 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Kymenlaaksossa asui joulukuun 2022 lopussa 159 488 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 1 903 henkilöä. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,5 % ja työttömiä työnhakijoita oli 8 332.

Teollisuudella on merkittävä rooli Kymenlaakson yritystoiminnassa. Maakunnan vahva vienti koostuu pääosin teollisuustuotteista. Metsä- ja biojalostusteollisuudella on rakennemuutoksesta huolimatta edelleen keskeinen merkitys etenkin bkt:n muodostumiseen. Maakunnassa on myös vahva logistiikan keskittymä. Käynnissä oleva rakennemuutos on monipuolistanut elinkeinorakennetta. Perinteisten alojen tukemisen ja uudistamisen ohella kasvua haetaan myös uudemmilta toimialoilta. Erityisesti keskitytään akkuklusteriin, älykkääseen logistiikkaan, ympäristö- ja energia-alaan, kiertotalouteen sekä data-talouteen, kyberturvallisuuteen ja pelillisyyteen. Haasteita on mm. väestörakenteessa, kansainvälistymisessä ja osaamisen varmistamisessa. Tavoitteena on parantaa alueen

elinvoimaisuutta sekä houkutella uusia yrityksiä, osaajia ja innovaatioita Kymenlaaksoon. Sijainti, saavutettavuus ja merkittävä logistiikkaketju ovat Kymenlaakson vahvuuksia. Venäjän hyökkäyssodan myötä sijainti rajamaakuntana voi näyttäytyä mainehaittana esimerkiksi asuntokaupassa, yritysten sijoittumisessa, investoinneissa tai matkailussa. Nato-jäsenyys tuo turvallisuutta ja mahdollisuuksia muuttamalla Kymenlaakson geopoliittista asemaa sekä lisäämällä paineita turvata elinvoimaista ja taloudellisesti vahvaa rajaseutua.

Viime vuonna väestökehitys oli negatiivista kaikissa Kymenlaakson kunnissa. Maakunnan väestö vähentyi kaikkiaan noin 1 900 henkilöllä. Maan sisäinen nettomuutto oli edellisvuotta negatiivisempaa. Maahanmuuton osalta maakunta on muuttovoittainen.

Kokonaistyöttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat edelleen laskussa. Työllisyysaste oli viime vuonna 71,9 % eli yli kaksi prosenttiyksikköä edellisvuotta enemmän. Etenkin Pohjois-Kymenlaaksoon kohdistuu suuriakin muutosneuvotteluja keskeisille toimialoille. Niiden vaikutuksien lieventämisessä auttaa mahdollinen äkillisen rakennemuutoksen rahoitus. Yleinen taloudellinen tilanne luo epävarmuutta niin yritystoimintaan kuin kuluttajien käyttäytymiseenkin. Yrityskentässä viime aikojen kriittisin kustannustekijä on ollut energian hinta ja sen saatavuus. Vaikka energiakriisi ei ollut toistaiseksi niin syvä kuin pelättiin, energian hinta on koetellut osaa yrityksistä ja pakottanut yrityksiä uusiin energiainvestointeihin. Raaka-aineiden kustannukset ovat edelleen melko korkealla tasolla, vaikka kustannusten tasaantumistakin on osin jo näkyvissä. Talouskasvu on hidastunut, kuluttajien luottamus heikkoa ja ostovoima inflaation ja korkojen nousun myötä supistunut. Taantumien odotetaan kuitenkin jäävän melko lyhyeksi ja inflaation laskevan loppuvuotta kohti. Vaikka Venäjän hyökkäyssodan suorat vaikutukset ovat jääneet pelättyä pienemmiksi, ovat vaikutukset edelleen merkittäviä monilla toimialoilla kuten matkailussa, metsäteollisuudessa ja logistiikassa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Pk-yritysten odotukset tulevan suhteen alkoivat laskea loppuvuodesta. Toimialoittaiset ja yritysکوhtaiset erot ovat kuitenkin suuria. Uusimman pk-barometrin mukaan Kymenlaakson yleinen suhdannenäkymä on suunnilleen valtakunnallisen keskiarvon tasolla. Sen sijaan arviot työllisyyden, liikevaihdon ja investointien arvon kehityksestä ovat hieman positiivisemmat kuin keskimäärin. Tuoreimpien konkurssitilastojen mukaan vireille pantujen konkurssien määrä viimeisen puolen vuoden aikana on korkeampi kuin edellisvuonna. Varovaisuus elinkeinoelämässä näkyy mm. starttirahahakemusten määrissä. Suunnitteilla on kuitenkin merkittäviä investointihankkeita.

Metsäteollisuus on suhdanteille herkkä ala. Heikentynyt painopaperin tilauskanta, korkeat tuotantokustannukset sekä vaikeasti ennustettava kysyntätilanne ovat johtaneet metsäteollisuuden muutosneuvotteluihin. Alkuvuoden UPM:n muutosneuvottelujen myötä Kymin paperitehtaan lomautustarpeeksi arvioitiin enintään 90 päivää. Muutosneuvottelut koskivat noin 350 työntekijää. UPM Kymin sellutehdas ei ollut neuvotteluiden piirissä. Stora Enso käynnistää muutosneuvottelut, jotka koskevat Anjalankosken tehdasintegraatin koko henkilöstöä. Tehdaskokonaisuuden muodostavat Inkeröisten kartonkitehdas ja Anjalan paperitehdas, joilla työskentelee noin 500 työntekijää. Yhtiö suunnittelee sulkevansa pysyvästi toisen Anjalan tehtaan paperikoneista ja keskittävänsä kirjapaperin valmistuksen yhdelle linjalle. Tämän arvioidaan tarkoittavan 110 työpaikan menettämistä. Sahoilla on edessään epävarmat ajat. Korkea inflaatio, energiakustannukset ja Venäjän aloittama sota Ukrainassa luovat huomattavan paljon epävarmuuksia alalle.

Metsäsektorille on viime vuosina tehty mittavia investointeja. Parhailtaan on menossa mm. KotkaMillsin uuden arkittamon sekä hake- ja puruseulomon rakentaminen. Investointeja on tehty myös metsäteollisuuden uusiin tuotteisiin kuten ligniiniin. Stora Enso on saanut valmiiksi ligniinin rakeistus- ja pakkauslaitoksen Sunilan tehtaalla Kotkassa. Laitos on maksanut 14 miljoonaa euroa. Siellä valmistetaan ligniiniä rakeina, mikä helpottaa sen pakkaamista ja käsittelyä. Lisäksi yhtiö suunnittelee kaupallisen mittakaavan kovahiilitehdasta Kotkan Sunilaan. Ligniinistä valmistettavaa kovahiiltä tarvitaan erityisesti akkujen ja paristojen valmistuksessa. Stora Enso ja ruotsalainen Northvolt alkavat kehittää yhteistyössä puupohjaisia akkuja, joita valmistettaisiin ligniinipohjaisesta kovahiilestä. Stora Ensolla on yhteistyötä myös sähköautovalmistaja Polestarin kanssa.

Puun tuonnin lakkaaminen Venäjältä on iso haaste (sellu- ja paperiteollisuus sekä hakelämpö). Korvaavien toimitusketjujen rakentaminen on lisännyt kilpailua kotimaisesta puusta. Logistiikkavirrat ovat muuttuneet ja raaka-aineiden kustannukset nousseet, sillä puuta tuodaan jatkossa aiempaa kauempaa ja kalliimmalla. Myös suoraan energiaksi käytetyn hakkeen, polttopuun sekä myös energijakeita sisältävän teollisuuspuun tuonnin keskeytyminen Venäjältä on nostanut kotimaisen energiapuun kysyntää ja hintaa. Puun kantohinnat ovat poikkeuksellisen korkealla ajankohtaan nähden. Toistaiseksi metsäyhtiöt ovat pystyneet korvaamaan tuontipuuta pääosin kotimaisella raaka-aineella, mutta puuta joudutaan myös tuomaan ulkomailta. Puun kuljetuksissa haasteena on ollut pula rautatievaunuista. Puun rautatiekuljetuksien haaste rautatievaunujen riittävyydestä helpotui Suomen salliessa ulkomaisten vaunujen käytön. Fenniarail on ajanut syksystä lähtien Suomen sisäisiä puukuljetuksia muun muassa UPM Kymin tehtaalle. Raakapuukuljetuksia siirtyy rautatielle myös pahenevan autonkuljettajapulan takia, mutta edelleen valtaosa puunkuljetuksista on autokuljetuksia.

Parveke- ja terassilasivalmistaja Lumon kävi jo viime vuoden puolella neuvottelut, joissa se haki mahdollisuuden 90 päivän lomautuksiin Kouvolan tehtaalla. Neuvottelut koskivat 220:tä työntekijää. Lumon on tehnyt viime vuosina useita suuria investointeja ja laajentanut ulkomaille. Tänä vuonna Kouvolassa tehdään noin miljoonan euron investointi, joka koskee alihankintaa ja komponenttien kasaamiseen liittyvän automaation lisäämistä.

Hamina LNG on ottanut käyttöön uuden Ing-terminaalinsa. Uusi LNG-terminaali on Suomen ensimmäinen suoraan kansalliseen kaasun siirtoverkkoon kytketty terminaali. Yhtiö tarjoaa 30 000 kuution varastokapasiteetilla Ing:n varastointipalvelua sekä höyrystys- ja verkkoonsyöttöpalvelua Suomen maakaasun siirtoverkkoon. Lisäksi yhtiö tarjoaa Ing-rekkojen lastausta, laivojen purkamista ja lastausta sekä laivojen bunkrausta. Syöttökapasiteetin nostaminen on seuraavaksi harkinnassa. Kymenlaaksossa käynnistyi syksyllä uusi biojalostamo, kun Fintoilin biojalostamo alkoi jalostaa sellun sivuvirtana syntyvää raakamäntyöljyä biopolttoainetuotantoon sekä kemian-, elintarvike- ja lääketeollisuuden tarpeisiin.

Uusia energiahankkeita on vireillä runsaasti. Kiinnostus aurinkoenergiaratkaisujen kehittämiseen on kasvanut selvästi ja useita aurinkovoimalaitoshankkeita on suunnitteilla. Kotkaan suunnitellaan suurta vihreän vedyn ja uusiutuvan metaanin laitosinvestointia. Kotkan Energia Oy ja Nordic Ren-Gas Oy ovat allekirjoittaneet hankekehityssopimuksen uusiutuvaan metaania, vihreää vetyä ja kaukolämpöä tuottavasta tuotantolaitoksesta. Hankkeen koko on kolminkertaistunut alkuperäisistä suunnitelmista, ja kokonaisinvestointi on noin 150 miljoonaa euroa. Hankkeen luvitus on aloitettu ja kaupallinen tuotanto voisi alkaa vuoden 2026 aikana.

Valtion omistama Suomen Malmijalostus on selvittänyt Kotkaan ja Haminaan suunniteltujen akkumateriaalitehtaiden talousvaikutuksia. Valmiit tehtaot työllistäisivät satoja henkilöitä. Tehtaiden tulo lisäisi työvoiman tarvetta myös esimerkiksi palvelu- ja teollisuusaloilla. Tehtaiden rakennusaikana työntekijätarve olisi moninkertaisesti suurempi. Akkumateriaalitehtaiden ympäristölupahakeminen on viivästynyt alkuperäisestä aikataulusta, mutta Haminan tehtaan osalta ympäristölupahakemus on nyt jätetty. Edellä mainittujen akkuhankkeiden lisäksi Suomen Malmijalostus on allekirjoittanut aiesopimuksen potentiaalisen kumppanin kanssa miljardiluokan kennotehtaan perustamisesta Kotkaan. Lopullista päätöstä mahdollisesta Suomeen sijoittumisesta odotetaan kuluvan vuoden aikana. Suomessa tehtaalle ei ole ajateltu muuta sijoituspaikkaa kuin Kotka.

Tulevia investointeja varten Fingrid investoi Kymin sähköaseman kapasiteetin kasvattamiseen 14 miljoonaa euroa. Samoin Haminan kaupunki on päättänyt perustaa Haminan Merivesilaitos Oy:n turvaamaan Haminan satama-alueella jo toimivien ja tulevien yritysten vedensaannin. Kotkan Energia investoi kaukolämpöverkon laajentamiseen akkuteollisuuden hukkalämmön hyödyntämiseksi kaukolämpöverkossa.

Sulzer Pumps Finland Oy:n laaja uudistus Karhulan pumpputehtaalla Kotkassa on valmistunut. Tehdas valmistaa prosessipumppuja, sekoittimia ja korkeanopeuksisia turbokompressoreita prosessiteollisuuteen. Tehdaslaitteita on automatisoitu ja digitalisoitu, mikä lyhentää tuotannon läpimenoaikaa merkittävästi. Kotkassa valmistettavien laitteiden määrän ennakoitaan kolminkertaistuvan. Yritys on rakentanut myös tehtaan viereen uuden logistiikkakeskuksen. Valmistunut investointi on suurin, mitä Kotkassa on tehty, mutta yhtiö ei kerro investoinnin kustannuksia.

Logistiikkatoimialan näkymät ovat varovaiset. Kuljetusyriyten kannattavuusodotukset ovat edelleen pääosin alhaisia, vaikka esimerkiksi kasvanut puunkuljetus paikkaa jonkin verran tilannetta. Polttoainekustannukset edelleen korkeita, ja ne heijastuvat muille toimialoille, kuten kauppaan ja teollisuuteen. Suurin investointi logistiikka-alalla on rautatie- ja maantietermiinali (RRT) Kouvossa, jonka ykkösvaihe Kouvolan Teholaan on valmistunut. Sen tavoitteena on toimia tavarajunaliikenteen ja rekkaliikenteen yhdyspaikkana. Alun perin termiinali tähtäsi Venäjältä tulevan ja sinne menevän tavarain tärkeimmäksi risteyskohdaksi. Nyt RRT etsii markkinoita pääosin kotimaasta. Tavoitteena on esimerkiksi palvella satamia ja kotimaista suurteollisuutta kuljetuksilla sekä puun ja kuivahakkeen varastoinnilla. Infrahankkeista meneillään on Kouvola-Kotka-radain peruskorjaus, jolla parannetaan yhteysvälin kantavuutta ja turvalaitteita. Jatkossa yhteysvälinä on mahdollisuus operoida lyhyemmällä, mutta raskaammilla junilla, jolloin operoinnin kustannukset laskevat. Hanke valmistuu kokonaisuudessaan vuonna 2025.

Helsinki-East-alueen suunnittelu ja kehittäminen etenee Pyhtäällä. Varsinaisen lentokenttätoiminnan lisäksi alueelle suunnitellaan muun muassa kehitys-, testaus-, koulutus- ja tuotantotoimintaa. Valtio on tukenut Helsinki-East Aerodromen kehittämistä.

HaminaKotkan sataman kokonaisliikenne kasvoi viime vuonna 12 % ja tulos olikin sataman historian toiseksi paras. Nousun taustalla on sekä kotimaan liikenteen että tuonnin kasvu. Vienti kasvoi 2 % ja tuonti peräti 42 %. Erityisesti raakapuun tuonti kasvoi. Saimaan kanavan liikennöinnin loppuminen on kasvattanut sataman merkitystä puun kuljetuksissa, ja metsäteollisuuden tuontipuukuljetuksia korvaavaa liikennettä on suuntautunut HaminaKotkan-satamaan. VR lopetti idänliikenteen vuoden 2022 lopussa. Junaliikenne Venäjän ja Suomen välillä kuitenkin jatkuu, sillä Operail Finland jatkaa liikennettä. Venäjältä tuodaan satamaan pääasiassa lannoitteita, jotka eivät ole pakotteiden alaisia. Alkuvuoden työmarkkinahäiriöiden jälkeen näkymät sataman liikenteen kehittymiselle jatkossa ovat melko suotuisat.

Vähittäiskaupassa myyntiodotukset ovat pessimistisiä etenkin kalliimpien tuotteiden osalta. Venäläisistä ostajista riippuvaisten itärajaseudun vähittäiskauppojen tilanne on erittäin haasteellinen. Virolahdella sijaitseva Zsar-ostoskylä on hakeutunut konkurssiin. Outlet-kylä avattiin vuonna 2018, ja sen pääkohderyhmänä olivat venäläiset ostosmatkailijat.

Konkurssin myötä noin 30 työntekijää irtisanottiin. Maakunnassa kuitenkin myös investoidaan, kun Kymen Seudun Osuuskauppa on aloittanut Kouvolan Prismakeskuksen uudistamishankkeen. Kokonaisinvestointi on yli 20 miljoonaa euroa. Myös Kotkan Jumalniemeen suunnitellun kauppakeskuksen rakennustyöt alkanevat kevään aikana.

Kouvolan ammattiopisto oy Edukon muutosneuvotteluissa haettiin yli 5 miljoonan euron vuosittaisia säästöjä. Koulutuksen järjestäjä irtisanoi 43 työntekijää. Irtisanomisia tehdään kaikissa henkilöstöryhmissä, mutta suhteellisesti vähiten irtisanoitaan opetushenkilöstöä.

Rakennusalalla on menossa mm. suuria toimitilahankkeita sekä sairaala- ja koulurakentamista. Suurimpia rakennustyömaita ovat Kotkan kampus ja tapahtumakeskus Sata-areena, joka valmistuu Kantasatamaan tulevana kesänä. Rakennusalan näkymät ovat varovaiset, vaikka esimerkiksi rakennuskustannusten nousussa on jo tasaantumista. Etenkin monet kunnat ovat joutuneet supistamaan tai viivästyttämään investointejaan. Kotkan opiskelija-asuntokortteli on saanut rahoituksen ja rakentaminen alkaa tänä vuonna. Kotkan opiskelija-asunnot ja Kymen seudun osuuskauppa toteuttavat yhteistyönä korttelin, johon tulee kolme asuintaloa ja päivittäistavarakauppa. Hankkeen kustannusarvio on noin 20 miljoonaa euroa. Parin vuoden sisällä on lähdössä liikkeelle melko mittavia rakennus- ja korjaushankkeita (mm. Kouvolan jäähalli ja teatteri, Kotkan koulurakentaminen). Kouvola on aloittanut uusi betonielementtitehdas Tenel Oy, joka valmistaa elementtejä rakennusteollisuuden tarpeisiin. Tehtaan tavoitteena on työllistää 30 työntekijää tämän vuoden loppuun mennessä. Tehdasinvestoinnin hintaa ei ole kerrottu julkisuuteen.

Kotimaanmatkailu on ollut viime aikoina nousussa. Matkailutilastojen mukaan yöpymiset majoitusliikkeissä kasvoivat viime vuonna 9 % (koko maa +26 %). Kotimaisten matkailijoiden yöpymisten määrä kasvoi 5 %, kun taas ulkomaalaisten yöpymisiä oli 73 % edellisvuotta enemmän. Valtaosa liikevaihdosta syntyy suomalaisista asiakkaista. Venäläisen tai aasialaisen matkailun varaan ei enää lasketa, vaan tavoitellaan kotimaisia, pohjoismaalaisia ja keskieurooppalaisia asiakkaita, mutta kilpailu etenkin keskieurooppalaisista matkailijoista on kovaa. Venäläisturismin loppuminen on alueelle iso taloudellinen menetys, ja se maksaa Kymenlaaksolle noin puoli miljoonaa euroa per päivä. Venäläisturismin loppuminen johti myös Kouvolan viisumikeskuksen muutosneuvotteluihin. Muutosneuvottelujen tuloksena vähennettiin noin 20 työntekijää.

Venäjän hyökkäyssodan myötä Pietari ei ole enää risteilyalusten pysähdyspaikka. Monet kansainväliset risteilyvarustamat vaihtoivatkin itäisimmäksi pysähtymispaikaksi Kotkan. Vahvistettuja risteilyalusikäyntejä on tiedossa ensi kesänä noin 20 eli saman verran kuin edellisvuonnakin. Investointiodotukset matkailussa ovat varovaisia ja varmistuneet investoinnit ovat melko pieniä (esimerkiksi Pyhtään Verssonkankaan lomamökkialueen kehittäminen). Kouvola Käyrälammen aluetta kehitetään noin 3,5 miljoonalla eurolla. Alueen asemakaava mahdollistaa monipuolisen kehittämisen. Uusien matkailusijoittajien

löytäminen on hankalaa. Esimerkiksi Kaunissaaren palvelujen kehittämiseen ei ole löytynyt ulkopuolista sijoittajaa. Kotkassa on pohdittu ratkaisuja majoituskapasiteetin lisäämiseksi. Majoituspaikkoja tarvitaan lisää Satama-areenan valmistumisen myötä. Kaupunki on toivonut Kantasatamaan hotellia, mutta rahoittajaa ei ole vielä löytynyt.

Ravitsemisala toipui koronashokista melko hyvin. Nyt kannattavuutta haastaa ennen kaikkea kustannusten nousu ja sitä myötä mahdollisesti vähenevä kulutus. Tapahtuma-ala alkaa vähitellen normalisoitua, vaikka etenkin pienempien tapahtumien järjestämistä harkitaan tarkkaan. Kotkan Meripäivät oli vuoden 2022 Suomen suurin taide- ja kulttuurifestivaali. Ensi kesänä Kouvolassa järjestettävä Kuninkuusravit on noussut yhdeksi Suomen suurimmista yleisötapahtumista. 2000-luvulla kilpailuja on seurannut paikan päällä keskimäärin yli 50 000 katsojaa. Iittiläinen ratayhtiö Kymi Ring on ajautunut konkurssiin. Ratakiinteistölle on kiinnostuneita ostajia, mutta ensi kesän tapahtumia ei voida vielä vahvistaa. Moottoriradalla mahdollisesti järjestetyt tapahtumat ovat tärkeitä myös Kymenlaaksossa erityisesti majoitus- ja ravintolapalveluja tarjoaville yrityksille.

Elintarviketeollisuudessa yrityskohtaista vaihtelua on paljon. Toimialalla on myös investointeja. Kouvolan Lakritsi perusti toisen lakritsitehtaan Kouvolaan, koska yhden tehtaan kapasiteetti ei riittänyt vastaamaan kasvaneeseen kysyntään. Viime vuonna yhtiön liikevaihto kasvoi lähes 30 prosenttia ja tälle vuodelle ennustetaan noin 10 prosentin kasvua. Fazerin Korian tehtaalla valmistetaan tulevaisuudessa vain kaurajuomia ja muita kaurapohjaisia tuotteita, minkä seurauksena meijeriliiketoiminta lakkaa elokuussa 2023. Muutosten seurauksena noin 80 ihmisen työsuhde päättyy. Fazerille viime vuosina maitoa Kaakkois-Suomessa tuottaneet maitotilat siirtyvät tuottamaan maitoa Arlan jalostettavaksi. Tehtaan laajennussuunnitelmat on toistaiseksi keskeytetty.

Peräkkäiset kriisit ovat koetelleet maaseudun yrityksiä ja heikentäneet niiden jatkuvuusnäkyviä. Tuotantokustannusten (esimerkiksi polttoaineet, sähkö, lannoitteet, rehut) nousu on ajanut monia maatiloja maksuvalmiuskriisiin. Lannoitteiden hinta on hieman laskenut korkeimmista hinnoista. Taustalla on parantunut raaka-aineiden ja lannoitteiden saatavuustilanne Euroopassa. Maatalous- ja puutarhayritysten määrä maakunnassa oli viime vuonna 5 % (65 kpl) pienempi kuin edellisvuonna. Suhteellinen muutos on suurinta maakuntien välisessä vertailussa (koko maa -2 %).

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Helmikuun 2023 tilastojen mukaan Kymenlaaksossa oli noin 8 300 työtöntä. Luku on 4 % edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa pienempi (koko maa -3 %). Lomautettuja oli maakunnassa lähes 1 000, joka on 10 % viimevuotista enemmän. Helmikuun lomautusluvussa näkyvät metsäteollisuuden lomautukset. Työttömiä (ilman lomautettuja) oli 5 % vuoden takaista vähemmän. Suurin työttömien ryhmä on ammatteihin luokittelemattomat

ryhmät, mutta seuraavaksi eniten työttömyys kohdistuu rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöihin sekä palvelu- ja myyntityöntekijöihin. Verrattuna edellisvuoteen prosessi- ja kuljetustyöntekijöiden työttömyys on kasvanut.

Työttömien osuus työvoimasta on pysytellyt valtakunnallista keskiarvoa korkeammalla. Osuus oli nyt 12 % (koko maa 10 %). Alle 25-vuotiaita työttömiä on Kymenlaaksossa noin 800 eli 6 % edellisvuotta vähemmän (koko maa -4 %). Kymenlaaksossa 15 % nuoresta työvoimasta oli työttömänä (koko maa 11 %). Naisten työttömyys on vähentynyt, kun miesten työttömyys on samalla tasolla edellisvuoden kanssa. Yli vuoden työttömänä olleita oli noin 2 400 henkilöä – tämä on 15 % vähemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa -18 %). Työttömyyden rakenneongelmat jatkuvat. Vaikka rakennetyöttömien määrä on vähentynyt, heidän osuutensa kaikista työttömistä on pysynyt korkeana (58 %, koko maa 55 %). Ulkomaan kansalaisia oli työttöminä työnhakijoina noin 800 henkeä. Ulkomaalaisten työttömyys (+5 %) on hieman kasvanut. Tämä selittyy ukrainalaisten kasvaneilla hakijamäärillä. Kaikkien ulkomaalaisten työttömyysaste oli 27 % (koko maa 23 %).

Työvoiman kysyntä on aikaisempaa hiljaisempaa. Työ- ja elinkeinotoimistoon ilmoitettiin syyskuun 2022 ja helmikuun 2023 välisenä aikana 23 % vähemmän uusia työpaikkoja kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa -16 %). Avoimia työpaikkoja oli eniten myyjille, lähihoitajille, avustaville keittiötyöntekijöille sekä toimisto- ja laitossiivoojille.

Vaikka avoimia työpaikkoja onkin ilmoitettu aikaisempaa vähemmän, osaajapula on edelleen vaikea ja koettelee laajasti eri toimialoja. Syksyn ammattibarometrin mukaan pula-ammattien määrä ei ole enää kasvanut, mutta pula-ammatteja on paljon ja ne kohdistuvat laajasti eri toimialoille. Lähes kaikki ammatit, joista on merkittävästi pulaa, ovat sosiaali- ja terveysalan ammatteja. KEVAN tutkimuksen mukaan sairaanhoitajapula on yli kaksinkertaistunut kahdessa vuodessa. Samassa tutkimuksessa todetaan, että peräti 69 prosenttia kymenlaaksolaisista päättäjistä katsoo, että hakijoita kuntasektorille on ollut liian vähän. Erityisesti tilanne koskee insinöörejä ja erityisopettajia.

Konetekniikan ja rakennusalan erityisosaajilla on paljon kysyntää. Työnjohtokoulutusta tarvitaan muuallekin kuin rakennusosalalle. Ravintoloilla on pulaa osaavista työntekijöistä, erityisesti ammattitaitoisista kokeista. Maakunnassa on laajasti pulaa pätevistä tekniikan ja liikenteen alan opettajista. S2-opettajien pula muodostaa jo pullonkaulan koulutuksen saatavuudelle. TEMin Työvoimakartta-aineiston mukaan kohtaanto-ongelmia on eniten avustavien keittiötyöntekijöiden sekä henkilö-, taksi- ja pakettiautonkuljettajien osalta. Yli-tarjontaa on etenkin myyjistä ja yleissihteereistä.

Osaamisen joustavaa päivittämistä tarvitaan monella eri alalla. Vihreä siirtymä kasvattaa erityisesti ympäristö- ja energia-alan asiantuntijoiden ja asentajien kysyntää. Työttömien osalta etenkin metallialalla, rakennusalalla sekä taloushallinnon ammateissa on tarvetta osaamisen päivittämiselle.

Uusilla koulutusavauksilla pyritään tukemaan muuttuvaa elinkeinoelämää. Lappeenranta-Lahden teknillinen yliopisto (LUT) aloitti tuotantotalouden DI-koulutuksen Kouvolassa syksyllä 2022. Ohjelman sisältöjen keskiössä ovat innovaatiot ja logistiikka. LUT aloittaa uuden elintarviketekniikan alan maisterikoulutuksen Kouvolassa syksyllä 2024. Koulutuksen keskeistä sisältöä ovat tuotantoprosessiosaaminen sekä prosessi- ja tuotekehitys.

Kevään 2023 yhteishaussa on Xamkissa tarjolla kaksi uutta ylempään AMK-tutkintoon johtavaa tradenomikoulutusta. Toinen keskittyy johtamiseen ja toinen kestävään liiketoimintaan. Molemmat ovat verkkototeutuksia. Kouvolassa alkaa syksyllä 2023 uusi elintarviketekniikan insinöörikoulutus. Opinnoissa perehdytään etenkin kasviperäisten raaka-aineiden prosessointiin ja tuotekehitykseen, turvalliseen käsittelyyn ja pakkaamiseen sekä tuotteistamiseen. XAMKiin sijoittuu myös maakunnan uusiin työelämäprofessori: kyberturvallisuuden työelämäprofessorissa yhdistyy kyberturvallisuuden ja logistiikan osaaminen.

Kotkan-Haminan seudun koulutuskuntayhtymän Ekamissa akkumateriaalitehtaiden työvoiman saatavuuden varmistamiseen panostetaan mm. lisäämällä koulutusmääriä sekä kehittämällä erityinen oppimisympäristö ja alueellinen tutkinnon osa alan yritysten tarpeisiin. Uutena koulutusavauksena Ekami on saanut tutkinnon järjestämisoikeuden mielen-terveys- ja päihdetyön erikoisammattitutkintoon. Sosiaali- ja terveysalan sekä matkailu- ja ravitsemisalan työvoiman tarpeeseen vastataan lisäämällä maahanmuuttajataustaisille kohdennettuja tutkinnon osista koostuvia koulutuksia (mm. hoiva-avustajakoulutus), joissa on opiskelijoille tarjolla laaja suomen kielen tuki. Koulutuksia lisätään erityisesti ukrainaisten työllisyyden edistämiseksi. Englanninkielisten koulutusten järjestäminen työnantajien tarpeiden mukaan on suunnitteilla. Kouvolan seudun ammattiopisto Edukossa ollaan kehittämässä erityisesti elintarvikealan koulutusta. Eduko on myös hakenut järjestämislupia englanninkieliseen koulutukseen.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Kymenlaakso	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät	-	-	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	-	-
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kouvolan seutukunta Kouvola	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät	-	-	-
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	-	-
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kotka-Haminan seutukunta Hamina, Kotka, Miehikkälä, Pyhtää, Virolahti	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	-	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

10 Etelä-Karjala

Taulukko 9. Avainluvut Etelä-Karjalassa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	125 353	126 107	129 865	-0,6 %	-3,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	6 325	6 262	9 303	1,0 %	-32,0 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	666	676	1 218	-1,5 %	-45,3 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	1 424	1< 647	2 854	-13,5 %	-50,1 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	11,4	11,2	15,6	0,2 %-yks.	-4,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	1 201	1 305	1 007	-8,0 %	19,3 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Etelä-Karjalassa asui vuoden 2022 lopussa 125 353 henkilöä. Vuoden aikana vähennystä oli 754 henkilöä. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 11,4 % ja työttömiä työnhakijoita oli 6 387.

Etelä-Karjalassa sijaitsee yksi Euroopan merkittävimmistä metsäteollisuuden keskittymistä. Metsäteollisuuden uusiutuminen on ollut ja on yhä Etelä-Karjalan aluetalouden kannalta keskeinen kysymys. Toimialan osuudet maakunnan tuotoksesta, arvonlisästä, työllisistä ja investoinneista ovat moninkertaisia maakuntien keskiarvoon verrattuna. Myös monet muut alueen vahvat toimialat, kuten koneiden ja laitteiden korjaus sekä varastointi ja liikennettä palvelevat alat, kytkeytyvät tiiviisti metsäteollisuuteen. Muita vahvoja toimialoja ovat mm. matkailu, kauppa, ICT-ala sekä ympäristö- ja energia-ala. Lappeenrannan elinkeinorakenne on Imatraa monipuolisempi.

Tulevaisuuden haasteet liittyvät elinvoimaisuuteen, osaamisen nostamiseen, työvoiman kohtaantoon sekä osaamispohjaisten kasvuyritysten mukaanpääsyyn globaaliin talouskasvuun. Etelä-Karjalassa yrityskehittäjä koostuu vahvasti mikro- ja pienyrityksistä sekä teollisuuden suuryrityksistä. Haasteena on houkutella yrityksiä sijoittumaan maakuntaan. Tähän tarvitaan eri elinkeinotoimijoiden yhteistä koordinoitua. Viime vuonna väestökehitys oli negatiivista lähes kaikissa Etelä-Karjalan kunnissa (pl. Rautjärvi ja Lappeenranta). Maakunnan väestö vähentyi kaikkiaan noin 750 henkilöllä. Maan sisäinen nettomuutto oli viime vuonna noin 300 henkeä negatiivisempi kuin vuosi sitten. Maahanmuuton osalta alue on muuttovoittoinen. Venäjän hyökkäyssodan myötä sijainti rajamaakuntana voi näyttäytyä mainehaittana esimerkiksi asuntokaupassa, yritysten sijoittumisessa, investoinneissa, matkailussa tai kansainvälisten opiskelijoiden sijoittumisessa. Nato-jäsenyys tuo turvallisuutta ja mahdollisuuksia muuttamalla Etelä-Karjalan geopoliittista asemaa sekä lisäämällä paineita turvata elinvoimaista ja taloudellisesti vahvaa rajaseutua. Yhteiskuntatieteellisen koulutuksen saaminen Lappeenrannan-Lahden teknillisen yliopiston (LUT) yhteyteen parantaa alueen vetovoimaa.

Työllisyysaste oli viime vuonna 70,9 %, mikä on lähes neljä prosenttiyksikköä edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa korkeampi. Naisten työllisyysaste on nyt selvästi miesten työllisyysastetta suurempi. Työttömyys on kääntynyt lievään nousuun. Pitkäaikaistyöttömyys laskee edelleen.

Yleinen taloudellinen tilanne luo epävarmuutta niin yritystoimintaan kuin kuluttajien käyttäytymiseenkin. Inflaation kiihtyminen sekä energian hinnan ja korkojen nousu ovat suoraan vaikuttaneet yritysten toiminnan kannattavuuteen sekä kotitalouksien käytettävissä oleviin varoihin. Yritykset ovat kuitenkin pääosin pyrkineet pitämään kiinni nykyisistä työntekijöistään. Yrityskentässä viime aikojen kriittisin kustannustekijä on ollut energian hinta ja sen saatavuus. Vaikka energiakriisi ei ole ollut toistaiseksi niin syvä kuin pelättiin, energian hinta on koetellut osaa yrityksistä ja pakottanut yrityksiä uusiin energiainvestointeihin. Raaka-aineiden kustannukset ovat edelleen melko korkealla tasolla, vaikka kustannusten tasaantumistakin on osin jo näkyvissä. Talouskasvu on hidastunut, mutta taantuman odotetaan kuitenkin jäävän lyhyeksi ja inflaation laskevan loppuvuotta kohti. Vaikka Venäjän hyökkäyssodan suorat vaikutukset ovat jääneet pelättyä pienemmiksi, ovat vaikutukset edelleen merkittäviä monilla toimialoilla kuten matkailussa, metsäteollisuudessa ja logistiikassa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Pk-yritysten odotukset lähiaikojen kehityksestä alkoivat laskea loppuvuodesta. Toimialoitteiset ja yrityskohtaiset erot ovat kuitenkin suuria. Yritysten toimintaympäristön epävarmuus heijastuu pk-barometrin tuloksissa. Sen mukaan Etelä-Karjalan yleinen suhdannenäkymä on suunnilleen valtakunnallisen keskiarvon tasolla. Kuitenkin työllisyys-

kehityksen näkymät ovat heikompia kuin koko maassa tai lähialueilla. Lappeenrannan seutukunnassa näkymät (saldoluku -9) ovat selvästi Imatraa (saldoluku -34) valoisimmat. Viimeaikaisissa konkurssiluvuissa ei ainakaan toistaiseksi ole nähtävissä nousua. Varovaisuus elinkeinoelämässä näkyy mm. starttirahahakemusten määrissä. Venäjän viennin päättymisen on voinut vaikuttaa yksittäisiin yrityksiin paljonkin, mutta laajemmassa kuvassa yrityskentässä ei ole sen suhteen suurta kriisiä. Maakunnan yritykset ovat selvästi vähentäneet vientikauppaa Venäjälle jo Krimin kriisistä lähtien. Viennin määrä EU-alueen ulkopuolelle on alkuvuonna ollut pienempi kuin parina edellisvuonna. Viennin määrään on vaikuttanut myös ahtaajien lakko.

Metsäteollisuus on suhdanneherkkä ala. Vaikka metsäyhtiöt kertoivat viime vuonna hyvistä tuloksista, on myös Lappeenrannassa jouduttu muutosneuvotteluihin. UPM:n muutosneuvottelujen myötä Kaukaan paperitehtaan lomautustarpeeksi arvioitiin enintään 90 päivää. Muutosneuvottelut koskivat noin 210 työntekijää. Syynä on loppuvuonna heikentynyt painopaperin tilauskanta ja vaikeasti ennustettava kysyntätilanne. Pidemmän aikavälin näkymien ennakoita olevan hyvät, ja esimerkiksi sellun hyödyntämisessä on suuria mahdollisuuksia. Puun tuonnin lakkaaminen Venäjältä on iso haaste (sellu- ja paperiteollisuus sekä hakelämpö) ja lisää kilpailua kotimaisesta puusta. Vähentynyt tarjonta on vaikuttanut erityisesti kuitupuun saatavuuteen.

Stora Enso on saanut valmiiksi investoinnit Imatran tehtaiden puunkäsittelyn keskittämiseen ja nykyaikaistamiseen. Noin 80 miljoonaa euroa maksaneessa uudistuksessa Kaukopäähän asennettiin kolmas kuorintalinjasto sekä parannettiin puuhakkeen käsittelyä ja varastointia. Investointi vähentää puun käsittelyyn kuluva vesimäärää merkittävästi. Uusista investoinneista on meneillään esiselvitys. Yhtiö suunnittelee maakaasukattiloiden korvaamista biokattilalla. Metsä Boardin Joutsenon tehtaalla on investoitu LNG-asemaan. Nesteytettyä maakaasua voidaan käyttää kemihierretehtaalla kuivauksen polttoaineena, jos putkimaakaasun tulo tehtaalle jostain syystä häiriintyy.

Uusiutuvan energian saanti on suuri ongelma koko itäisen Suomen teollisuuden ja tulevaisuuden kannalta. Vetytalous voisi tuoda maakuntaan merkittäviä teollisia investointeja. Etelä-Karjalassa on saatavilla runsaasti vedyn valmistukseen sopivia teollisuuden bioperäisiä hiilidioksidipäästöjä. Sähkön tarve kasvaa huomattavasti, sillä sen merkitys esimerkiksi vedyntuotannossa on kriittinen. Jos sähköä ei voida tuottaa riittävästi Itä-Suomen alueella, on satsattava sähkön ja vedyn siirtoverkkoihin. Maaliskuussa 2023 julkaistu selvitysmies Rädyn raportti Itäisen Suomen tuulivoimarakentamisen tehostamisesta ei lupaa nopeita ratkaisuja tuulivoimatuotannon lisäämiseksi Etelä-Karjalan alueella.

Maakunnassa on käynnissä laajasti uusia hankkeita tai kohteita, joissa siirrytään vihreämpiin energiamuotoihin. Pienten yritysten taloudelliset mahdollisuudet korvata esimerkiksi maakaasua ovat selvästi vähäisemmät kuin suurilla yrityksillä. Aurinkovoimahankkeita

on vireillä runsaasti. Lappeenrannan aurinkovoimala olisi toteutuessaan Euroopan suurin aurinkovoiman tuotantoalue. Lisäksi suunnitteluvaiheessa on muita isoja energiainvestointeja.

Gasgrid Finland Oy:n vedynsiirtohanke on ottanut askelen eteenpäin. Työ- ja elinkeinoministeriö on myöntänyt 9,5 miljoonan tuen projektille, jonka tavoitteena on rakentaa vetyputki Kemiran tehtaalta Joutsenosta Ovakon terästehtaaseen Imatralla. Hankkeen myötä Ovakon terästehtaassa maakaasua korvattaisiin vedyllä. Kyseessä on Suomen ensimmäinen teollisuusalueen ulkopuolinen vedyn siirtoverkkohanke. Samalla selvitetään mahdollisuuksia luoda skaalautuva ja monistettava malli vedyn putki-infrastruktuurille. Vetyputkistoa tarvitaan korvaamaan fossiiliset polttoaineet erityisesti teollisuudessa. Energiateollisuus St1 suunnittelee rakentavansa noin 125 miljoonan euron metanolitehtaan Lappeenrantaan. Se on ensimmäinen uusiutuvan metanolin tuotantolaitos Suomessa. Hanke on saanut työ- ja elinkeinoministeriön rahoitusta. Lopullista investointipäätöstä odotetaan alkuvuodesta 2024. Tavoitteena on, että laitos olisi toiminnassa vuonna 2026.

Yliopiston rooli vihreän siirtymän innovaatioissa sekä alueen TKI-verkostoissa on keskeinen. LUT koordinoi valtakunnallisesti vihreän sähköistämisen innovaatiotyötä vuosien 2023–24 aikana rakentaen kansallista yhteistyöverkosta ekosysteemisopimuksen puitteissa. LUTissa tehdään myös jatkuvaa tuotekehitystyötä. LUT-yliopisto on saanut neljän miljoonan euron rahoituksen uuden tutkimuslaboratorion rakentamista varten. Laboratoriossa tutkitaan vedestä ja hiilidioksidista valmistettavia synteettisiä sähköpolttoaineita ja -kemikaaleja. Niillä voidaan korvata fossiilisia polttoaineita. Kyseessä on P2X- eli Power-to-x-tutkimus, jossa vedestä tuotetaan sähkövirran avulla vetyä. LUT suunnittelee Suomen ensimmäistä pienydinvoimalaa Lappeenrantaan. Yliopisto on allekirjoittanut alustavan sopimuksen yhdysvaltalaisen yhtiön kanssa tutkimus- ja testireaktorin rakentamisesta. Sen avulla voitaisiin tutkia pienten reaktorien käyttämistä osana tulevaisuuden energiajärjestelmää.

Konepajateollisuudessa alkuvuoden näkymät viime vuotta vaimeammat, mutta yrityskohdasta vaihtelua on paljon. Alalla on suuret energia- ja logistiikkakustannukset. Raaka-aineiden hintojen nousu on tasaantunut viime vuodesta. Ensi vuodelle odotetaan valoisampia näkymiä. Energia-alan sekä saneerausrakentamisen investoinnit luovat mahdollisuuksia myös konepajateollisuuteen.

Rakennusalalla on epävarmuutta, joka hillitsee myös investointeja. Kustannukset ovat edelleen korkealla tasolla verrattuna aikaan ennen kriisiä. Vaikutukset ovat jo johtaneet jo suunniteltujen projektien siirtämisiin ja peruuntumisiin. Etenkin koulu- ja päiväkotirakentamisesta on karsittu. Asuntorakentaminen on hiljaista. Lappeenrannan keskustassa on useita rakennustyömaita, mutta kaupan murros, Venäjän hyökkäyssota sekä epävarma taloustilanne ovat nostaneet kynnystä joidenkin hankkeiden eteenpäin viemisessä.

Parhailaan käynnissä on mm. Lappeenrannan Weeran korttelin suunnittelu. Keskussairaalan alueelle nousee 30 miljoonan euron ravinto- ja välinehuoltokeskus. Myös ns. A-tornia remontoidaan. Lappeenrannan liikuntapaikkarakentamisen osalta Suomen ensimmäisen jääpallohallin tulevaisuus on avoin, sillä se jäi ilman valtionapua. Sisäliikuntahallin rakentaminen alkanee ensi vuonna. Lappeenrantaan suunnitellaan monitoimiareenaa, jossa järjestettäisiin urheilu- ja kulttuuritapahtumia. Keskustelu sijoituspaikasta jatkuu.

Suomen ja Venäjän väliselle rajalle rakennetaan yhteensä 200 kilometriä pitkä esteaita. Ensi kesään mennessä Imatran Pelkolaan rakentuu kolme kilometriä pitkä koeaita. Se on noin kuuden miljoonan euron investointi. Kokonaisuudessaan raja-aidan pitäisi olla valmis vuonna 2026 ja siitä suurin osa rakennetaan Kaakkois-Suomeen. Raja-aita maksaa kokonaisuudessaan noin 380 miljoonaa euroa.

Matkailutilastojen mukaan yöpymiset majoitusliikkeissä kasvoivat viime vuonna 12 % (koko maa +26 %). Kotimaisten matkailijoiden yöpymisten määrä kasvoi 6 %, kun taas ulkomaalaisten yöpymisiä oli 181 % edellisvuotta enemmän. Valtaosa liikevaihdosta syntyy suomalaisista asiakkaista. Venäläisen tai aasialaisen matkailun varaan ei enää lasketa, vaan tavoitellaan kotimaisia ja keskieurooppalaisia asiakkaita. Kilpailu keskieurooppalaisista matkailijoista on kovaa ja monille kansainvälisille asiakkaille pääsy Venäjälle on ollut aikaisemmin huomattava houkutin. Venäläisturistien puuttuminen maksaa maakunnalle vajaa miljoona euroa per päivä. Venäjän hyökkäyssota on peruuttanut myös matkailuinvestointeja. Venäjän-matkoihin ja risteilyihin erikoistunut yhtiö Saimaa Travel hakeutui konkurssiin alkuvuonna. Imatran kylpylän taloudellinen tilanne on haasteellinen, ja osa henkilöstöstä on ollut määräaikaisesti lomautettuna.

Matkailussa on edelleen kehittämispotentiaalia ja siinä panostetaan entistä selkeämmin yhteistyöverkostoihin ja Saimaan alueen tuotteistamiseen. Saimaan seudun matkailumarkkinoille etsitään uusia asiakkaita. Erillisen hankkeen avulla selvitetään mm. Saimaan seudun saavutettavuuden parantamista, sesonkien pidentämistä ja charter-lentojen käynnistämistä. Toiminnalla tähdätään myös vuoteen 2024, jolloin juhlitaan Euroopan ruokapääkaupunkivuotta (Saimaa European Region of Gastronomy) sekä Lappeenrannassa kulttuurin unelmavuotta. Uskoa matkailuun ilmentää myös Etelä-Karjalan osuuskauppa Eekoon suunnitelmat hotelli Lappeen laajennuksesta, joka muuttaa rakennuksen yhdeksänkerroksiseksi tornihotelliksi. Kyseessä on arviolta 20–30 miljoonan euron hanke. Ennen laajennusta Eekoo toteuttaa nykyisen hotellin laajan peruskorjauksen. Remontoitu Day Spa Lähde (entinen Lappeenrannan kylpylä) on avattu asiakkaille. Itäisen Suomen elinvoimaa on päätetty vahvistaa matkailua tukevilla toimenpiteillä. Kutilan kanavahankkeeseen on osoitettu 12,5 miljoonan euron rahoitus. Itä-Suomen tukipakettiin sisältyy myös esitys 6 miljoonan euron rahoituksesta Imatran Erämuseolle. Kyseessä on Suomen ensimmäinen museo, joka keskittyy luonnon virkistyskäyttöön, kuten metsästyksen, kalastukseen ja retkeilyyn.

Lappeenrannan lentoasema ei saanut valtionavustusta vuodelle 2023, mikä vaikeuttaa lentoaseman toiminnan suunnittelua. Kaupunki tukee lentokenttää vuosittain 1,3 miljonnalla eurolla vuosina 2023–2025. Tukea on saatu myös hallituksen talousarvion täydennyksessä. Lappeenrantaan tavoiteltiin kahta tai kolmea reittiä, mutta rahoitus järjestyi ainoastaan yhteen. Nykyiset lennot Lappeenrannan ja Italian Bergamon välillä jatkuvat ainakin maaliskuun 2024 loppuun asti.

Geopoliittisen tilanteen muutos ja talouspakotteet ovat vaikuttaneet liikenteeseen ja logistiikkaan, ja merkittäviä investointeja on peruttu. Rajalle johtavien väylien kehittämisen sijaan edunvalvonnan painopiste on maan sisäisen raideliikenteen kehittämisessä ja yhteyksien varmistamisessa läntiseen Eurooppaan. Luumäki–Imatra-ratahanke on jo loppusuoralla, ja sen pitäisi valmistua kesällä 2024. Suurin lähiaikoina käynnistettävistä hankkeista on Kouvola–Luumäki pohjoisen raiteen päällysrakenteen uusiminen (20 M€). Luumäki–Joutsenon välisen kaksoisraiteen ratasuunnitelma on tekeillä, mutta rakentamisen rahoittamisesta ei ole vielä päätöksiä.

Kuljetusyriyten kannattavuusodotukset ovat olleet vaisuja. Kannattavuutta alentavat erityisesti polttoainekustannukset, mutta myös esimerkiksi kaluston huolto on kallistunut. Positiivista on, että Imatran, Parikkalan, Rautjärven ja Ruokolahden pienet ja keskisuuret yritykset voivat nyt saada valtion alueellista avustusta tuotteidensa kuljetuskustannuksiin. Venäjän tilanne vaikuttaa logistiikkaklusteriin monin tavoin. Venäjää vastaan nostetut pakotteet estävät venäläisten ja valkovenäläisten rekkojen liikennöinnin Suomeen, mikä on vaikuttanut voimakkaasti raskaan liikenteen määriin. VR on vetäytynyt Venäjältä. Saimaan kanava on ollut merkittävä kuljetusväylä Itä-Suomen teollisuudelle ja kuljetukset ovat olleet kustannustehokkaita. Kanavassa liikkunut tavaramäärä vastaa yli 50 000 rekka-kuormallista tavaraa, joka on nyt siirtynyt Kaakkois- ja itäisen Suomen teille ja rautateille. Saimaan kanavan liikenteen häiriötilanne vaikuttaa rahtilaivojen puuttumisen takia koko Saimaan syväväylän rahtiliikenteeseen. Lappeenrannan Mustolan satamassa ja logistiikka-alueella yritysten välivarastointitarpeet ovat jo nyt kasvaneet ja tulevaisuudessa alueen rooli tulee myös korostumaan logistiikan solmukohtana.

Kaupan alalla eletään edelleen sopeutumisen aikaa. Kuluttajien ostovoiman kehitykseen vaikuttaa yleinen kustannustason nousu inflaation myötä. Tällöin säästetään muusta kuin aivan välttämättömästä kulutuksesta ja esimerkiksi elintarvikkeissa siirrytään ostamaan huokeampia ns. private label -tuotteita. Yleensäkin vähittäiskaupassa myyntiä odotukset ovat pessimistisiä etenkin kalliimpien tuotteiden osalta. Joidenkin alun perin venäläisille suunnattujen erikoisliikkeiden tilanne on haasteellinen. Kesko on investoinut maakunnassa, ja jatkossakin on luvassa merkittäviä kauppapaikkauudistuksia.

Kustannusten nousu näkyy myös elintarvikealalla. Maakunnassa on tehty investointeja, esimerkiksi Lantmännen Unibaken Joutsenossa on investoinut miljoonia uusiin linjastoihin. Toimialalle saatiin positiivisia uutisia, kun Fazer jatkaakin makeisten tuotantoa Lappeenrannassa. Fazer perustelee päätöstään muun muassa korkotason nopealla muutoksella, kuluttajakäyttäytymisen ja kysynnän muutoksilla sekä käynnissä olevan terveysverokeskustelun aiheuttamalla epävarmuudella. Makeistehtaalla työskentelee noin 400 työntekijää.

Alkutuotannolla on olennainen rooli maan huoltovarmuudessa. Peräkkäiset kriisit ovat koetelleet maaseudun yrityksiä ja heikentäneet niiden jatkuvuusnäkyviä. Tuotantokustannusten (esimerkiksi polttoaineet, sähkö, lannoitteet, rehut) nousu on ajanut monia maataloja maksuvalmiuskriisiin. Lannoitteiden hinta on hieman laskenut korkeimmista hinnoista. Taustalla on parantunut raaka-aineiden ja lannoitteiden saatavuustilanne Euroopassa. Maatalous- ja puutarhayritysten määrä maakunnassa oli viime vuonna 2 % (25 kpl) pienempi kuin edellisvuonna.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Helmikuun 2023 tilastojen mukaan Etelä-Karjalassa oli noin 6 300 työtöntä. Luku on 1 % edellisvuoden vastaavaa ajankohtaa suurempi (koko maa -3 %). Lomautettuja oli maakunnassa noin 700, joka on 6 % viimevuotista vähemmän. Työttömiä (ilman lomautettuja) oli 2 % vuoden takaista enemmän. Työttömien määrä oli kasvanut eniten rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöiden ammattiryhmässä.

Työttömien osuus työvoimasta on valtakunnallista keskiarvoa korkeampi. Osuus oli nyt 11,4 % (koko maa 9,7 %), kun vuosi sitten osuus oli 11,2 %. Alle 25-vuotiaita työttömiä on Etelä-Karjalassa noin 700 eli 1 % edellisvuotta vähemmän (koko maa -4 %). Etelä-Karjalassa 14 % nuoresta työvoimasta oli työttömänä (koko maa 11 %).

Verrattuna viime vuoteen miesten työttömyys on kasvanut ja naisten puolestaan vähentynyt. Ulkomaalaisten työttömien määrä kasvoi (+22 %). Kasvu selittyy ukrainalaisten kasvaneella hakijamäärällä. Ulkomaalaisten työttömyysaste (26 %) oli valtakunnallista keskiarvoa (23 %) suurempi. Yli vuoden työttömänä olleita oli noin 1 400 henkilöä – tämä on 14 % vähemmän kuin edellisvuonna (koko maa -18 %). Työttömyyden rakenneongelmat jatkuvat: rakennetyöttömiä oli 56 % kaikista työttömistä (koko maa 55 %).

Työvoiman kysyntä on edellisvuotta vain hieman pienempää. Työ- ja elinkeinotoimiston ilmoitettiin (syyskuun 2022 ja helmikuun 2023 välillä) noin 6 800 uutta työpaikkaa eli 0,3 % vähemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa -16 %). Alkuvuoden lukuja

saattavat vääristää vuotuiset vaihtelut esimerkiksi kesätyöpaikkojen ilmoittamisessa. Avoimia työpaikkoja oli eniten myyjille, toimisto- ja laitossiivoojille, kiinteistöhuollon työntekijöille sekä myyntiedustajille.

Osaajapula on edelleen vaikea ja koettelee laajasti eri toimialoja. Syksyn ammattibarometrin mukaan pula-ammattien määrä ei ole enää kasvanut, mutta pula-ammatteja on paljon ja ne kohdistuvat laajasti eri toimialoille. Merkittävä osa pula-ammateista on sosiaali- ja terveysalan ammatteja. Kevan tutkimuksen mukaan Etelä-Karjalassa on pulaa erityisesti sairaanhoitajista, lähihoitajista, psykologeista ja sosiaalityöntekijöistä, mutta myös erityisopettajista ja kiinteistöhuollon työntekijöistä. Kone- ja tuotantotekniikan ammattilaisista on maakunnassa pulaa. Tekijöitä tarvitaan eri teollisuusalojen valmistus-, asennus- sekä kunnossapitotehtäviin. Erityisosaamista vaativien asiantuntijatehtävien täyttäminen teollisuudessa ja rakennusalalla on ollut jo pitkään hankalaa. ICT-alan työvoimapula on hie-man rauhoittunut edellisistä vuosista. Varsinaisia ylitarjonta-ammatteja on vähän – lähinnä myyjistä ja yleissihteereistä on selkeää ylitarjontaa. TEMin Työvoimakartta-aineistosta saadaan samantyyppisiä tuloksia. Kohtaanto-ongelmia on eniten kiinteistöhuollon työntekijöiden sekä ravintola- ja suurtaloustyöntekijöiden osalta.

Koulutusratkaisuissa tulisi pyrkiä joustaviin ratkaisuihin (myös työn ohessa). Elinkeinoelämän nopeat syklit tarvitsevat ketterää koulutusjärjestelmää, joka pystyy tarjoamaan etenkin aikuisille täsmä- ja täydennyskoulutusta. Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymällä on koulutusavauksia ulkomaalaisten koulutusten osalta. Keniasta ja Kaukoidästä on tullut opiskelijoita niille aloille, joilla maakunnassa on kaikkein eniten työvoimapulaa, kuten lähihoitajia, kokkeja ja siivoojia. Tulijoilla on pohjakoulutus ja vuoden koulutuksella täällä suoritetaan suomalainen perustutkinto ulkomailla suoritetun koulutuksen päälle. Koulutuskuntayhtymä aloittaa turvallisuusalan perustutkintokoulutuksen tulevana syksynä.

OKM on myöntänyt Itäisen Suomen elinvoimaohjelmaan liittyen rahoitusta maakuntaan. LAB-ammattikorkeakouluun saatiin 30 lisäkoulutuspaikkaa sairaanhoitajakoulutukseen ja LUTiin 20 lisäpaikkaa kauppatieteiden koulutukseen (+10 lisäpaikkaa tohtorinkoulutukseen). Molemmille oppilaitoksille myönnettiin rahoitusta tutkimusinfran kasvattamiseen.

Korkeakoulusektori on kokenut viime vuosina isoja rakenteellisia muutoksia. LAB-ammattikorkeakoulussa on panostettu erityisesti joustaviin koulutusratkaisuihin, kuten täysin verkossa toteutettaviin sekä erilaisiin verkkopainotteisiin tutkintoihin. Uutena koulutuksena on alkamassa Hyvinvointipalveluiden johtaminen -asiantuntijakoulutus yhteistyössä LUTin kanssa. LUT-yliopistossa aloittava yhteiskuntatieteiden koulutus valmistaa yhteiskuntatieteilijöitä yksityissektorille liikkeenjohtoon sekä sen tutkimukseen. Yhteiskuntatieteen kandidaatin opinto-ohjelmaan valitaan 40 ja viestintätieteeseen 20 opiskelijaa. Vuotta

myöhemmin päästään etenemään myös maisteriopintoihin. Yliopiston tavoitteena on, että uusi tiedekunta voisi tuoda yliopistolle vuoteen 2030 mennessä noin tuhat uutta opiskelijaa ja sata uutta henkilökunnan jäsentä.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Etelä-Karjala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetken	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetken
Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Lappeenrannan seutukunta Lappeenranta, Lemi, Luumäki, Savitaipale, Taipalsaari	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetken	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetken
Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Imatran seutukunta Imatra, Parikkala, Rautjärvi, Ruokolahti	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetken	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetken
Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

11 Etelä-Savo

Taulukko 10. Avainluvut Etelä-Savossa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	130 451	131 688	138 822	-0,9 %	-6,0 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	6 064	6 124	8 850	-1,0 %	-31,5 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	644	702	1 194	-8,3 %	-46,1 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	1 633	1 875	2 637	-12,9 %	-38,1 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	10,9	10,9	14,3	0 %-yks.	-3,4 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	1 981	2 478	1 814	-20,1 %	9,2 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Etelä-Savon maakuntastrategian kärjet ovat metsä, ruoka ja vesi – luonnonvarat ja luontoarvot, niihin liittyvä osaaminen ja niiden kestävä hyödyntäminen. Nämä on valittu perustuen Etelä-Savon suhteelliseen kilpailuetuun Suomessa, Euroopassa ja maailmanlaajuisesti. Etelä-Savon metsät ovat hyväkasvuisia, runsaspuustoisia ja täällä myös hakataan vuosittain määrällisesti eniten puuta Suomessa. Puuta jalostetaan maakunnassa erityisesti mekaanisesti, päätuotteina vaneri ja muut kerrostetut tuotteet. Puun jatkojalostamisessa olisi maakunnassa tarvetta ja potentiaalia. Puunjalostuksen prosesseihin liittyvää, kansainvälisesti kilpailukykyistä laitevalmistusta on sekä kemiallisen että mekaanisen jalostuksen tarpeisiin. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kuitulaboratorio Savonlinnassa edistää metsä- ja teknologiateollisuuden kestävä kehitystä ja resurssien järkevää käyttöä.

Teknolgiateollisuus on mekaanisen puunjalostuksen ohella merkittävä työllistäjä Etelä-Savossa. Perusteellisuudessa on useita vahvoja yritysryppäitä, esim. konepajoja ja muovituotteiden valmistajia. Maakunta on sijainniltaan hyvässä paikassa, etäisyydet ja yhteydet Suomen talouskasvun vahvimpiin alueisiin sekä kansainvälisen toiminnan solmukohtiin ovat kohtuulliset. Erityisesti metalliteollisuuden yritykset investoivat kasvuun ja kansainvälistymiseen ja usealla yrityksellä on suunnitteilla tai meneillään mittavia investointeja. Hyvät logistiset yhteydet ja varsinkin raideliikenteen kehittäminen on tärkeää alueen teollisuudelle ja vihreän siirtymän edistämiseksi.

Vihreä siirtymä, satsaukset uusiutuvaan energiaan ja resurssitehokkuuteen näkyvät Etelä-Savossa käynnistyneissä tai valmistelussa olevissa yrityshankkeissa laajasti. Yritykset ovat panostaneet digiosaamisen kehittämiseen, toimintaympäristön muutoksien tuomiin haasteisiin ja vihreään siirtymään. Energiatehokkuus ja varsinkin aurinkoenergia kiinnostavat yrityksiä Etelä-Savon tärkeillä toimialoilla, erityisesti matkailuyrityksissä. Tuulivoiman rakentamisessa on ollut rajoituksia Itä-Suomessa, mutta kuitenkin Niinimäen tuulivoimahanke Pieksämäellä on siirtynyt rakennusvaiheeseen ja sen arvioidaan valmistuvan vuoden 2024 loppuun mennessä. Mikkelin on suunnitteilla tuotantolaitos, joka tuottaa uusiutuvaa synteettistä metaania, vetyä ja hukkalämmöstä tuotettua kaukolämpöä.

Ruokaan liittyvät vahvuudet perustuvat vahvaan raaka-ainepohjaan, erikoistuneeseen tuotantoon ja luomuun. Saimaan alueesta on kehittymässä Euroopan ruoka- ja kulttuuri-matkailun keskus, D.O. Saimaa -alkuperämerkki (Designation of Origin) kertoo, että tuote valmistettu Saimaan seudulla korkeita laatuksiteerejä noudattaen. Alue sai European Region of Gastronomy -tittelin vuodelle 2024. Työtä tehdään Etelä-Savon, Etelä-Karjalan ja Pohjois-Karjalan maakuntien laajalla ylimaakunnallisella yhteistyöllä. Valinta tuo Itä-Suomeen kansainvälisiä ja kotimaisia vierailijoita, uudenlaisia ruuan ja kulttuurin yhdistäviä tapahtumia sekä ruoka-alan kilpailuja.

Vesiteeman vahvuuksina ovat imagomielessäkin merkittävät ja puhtaat vesistöt sekä jätevesien käsittelyyn kytkeytyvä osaaminen. Vesiosaamisen puolella Blue Economy Mikkelin -osaamiskeskus kokoaa vesialan osaajat yhteen Mikkelin uuden jätevesilaitoksen yhteyteen keskittyen vesihuollon kiertotalouteen ja digitalisaatioon. EcoSairilan yritysalue tarjoaa kiertotaloutta hyödyntäville yrityksille monipuolisen toimintaympäristön. Teollisten ja yhdyskuntien jätevesien käsittelyyn erikoistuneita, korkeatasoisia yrityksiä on maakunnassa muutama.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja rajan sulkeutuminen ovat aiheuttaneet matkailijavirtojen vähenemisen ja haasteita raakapuun saatavuudessa Etelä-Savossa. Energiakustannusten ja hintojen yleinen nousu, raaka-aineiden ja komponenttien saatavuusongelmat, logistiikan muutokset, kiihtyvä inflaatio ja taantumien pelko aiheuttavat epävarmuutta yritysten toimintaan ja kansalaisille.

Maakunnan väestö sekä vähenee että vanhenee. Ilmiöllä on vakavia seurauksia. Paikallis-markkinat heikkenevät, vaikka matkailijat ja vapaa-ajan asukkaat erityisesti kesäkautena kysyntätilannetta parantavatkin. Markkinoiden heikko kehitys keskittää toimintoja entisestään, vähentää kilpailua sekä erikoistumisen mahdollisuuksia. Työpaikkakehitys on ollut noususuhdanteessakin laskevaa. Kuitenkin työvoiman saantivaikeudet haittaavat yritysten kasvua ja toimintaa. Sekä työikäisten että työllisten määrä laskee. Väestökehitys vaikuttaa myös julkisiin palveluihin. Edessä on näiden palvelujen (koulutus, sote ym.) sopeuttaminen, mikä vaikuttaa myös yksityisten palvelujen kysyntään.

Infrastruktuurin säilyttäminen nykytasollakin on haasteellista. Valtakunnallinen kilpailu julkisista investoinneista tulee olemaan kovaa, ja koko Itä-Suomella on vaikeuksia pärjätä siinä kilpailussa. Alueen kannalta erittäin tärkeää on Itä-Suomen raideliikenteen kehittäminen. Harvaan asuttu alue tarvitsisi uusia ratkaisuja logistisen kilpailukykyensä parantamiseen. Tietoliikenneinfrastruktuurissa kaupunkien keskustojen ulkopuolella on kuitenkin vain joitakin yksittäisiä saarekkeita, joissa maakunta voi katsoa olevansa kilpailukykyinen. Alueen elinkeinorakenne on monipuolinen, yritykset ovat pääasiassa mikro- ja pienyrityksiä. Suurten veturiyritysten vähäinen määrä aiheuttaa osaltaan sen, että alueen TKI-toiminta ja keskimääräistä vähäisempää.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Helmikuussa julkistetun pk-yritysbarometrin mukaan eteläsavolaisilla yrityksillä on huonommat odotukset tulevaisuuden suhteen kuin naapurimaakunnissa tai maassa keskimäärin. Myös työllisyyden, liikevaihdon ja investointien arvon näkymät nähdään huonompina kuin maassa keskimäärin. Kevään pk-yritysbarometrin mukaan valtakunnallisesti yrityksissä näkyy epävarmuutta. Etelä-Savossa halukkuus kasvuun ja kansainvälistymiseen on hieman noussut, mutta silti ei yllätä koko maan keskiarvoon.

Maidon ja naudan lihan hinnat ovat hienoisesti nousseet, mutta eivät kuitenkaan yhtä nopeasti kuin tuotantokustannukset. Merkittävimpien tuotantosuuntien (maito, naudanliha) uudisinvestoinnit olivat vuonna 2022 hyvin vähäisiä, koska meijereiden hinnoittelujärjestelmillä hillittiin tuotannon kasvua. Myös naudanlihan tuotannon uudisrakentamisen investointitukea on voitu myöntää hyvin rajoitetusti.

Alkutuotannon kausityövoiman tarve tulee kasvukaudella 2023 olemaan Etelä-Savossa, Pohjois-Savon ja Varsinais-Suomen jälkeen kolmanneksi suurin. Heinäkuussa tarvitaan noin 1 700 kausityöntekijää. Lisäksi maakunnan puutarhayrityksissä työskentelee useita satoja ulkomaalaisia, jotka ovat vakiintuneesti tulleet pääasiassa Ukrainasta ja Venäjältä. Maatilat ja puutarhat ovat olleet aktiivisia ja jopa hakeneet tuttuja perheitä Ukrainasta turvaan sodan jaloista. Kausityövoiman lisäksi työvoimapula koettelee maataloustuotantoa

laajemminkin. Tällä hetkellä kausityövoimaa käyttävät yritykset ovat aktiivisesti etsimässä työvoimaa. Viranomaiset ja sidosryhmät ovat myös suunnitelleet ja toteuttaneet toimenpiteitä kausityövoimaongelman ratkaisemiseksi.

Maatilat ovat investoineet melko aktiivisesti uusiutuvan energian tuotantoon. Erityisesti aurinkoenergian hyödyntäminen on kiinnostanut ja kiinnostaa edelleen. Intensiivisesti toimivan maatilalan energian kulutus on melko suurta ja energian hinnalla on suuri vaikutus tuotannon kannattavuuteen. Käynnistyvän CAP27-ohjelman myötä maatalojen ja puutarhojen investointeja voidaan tukea aika lailla samoin ehdoin kuin aiempinakin vuosina. Kannattavuus ja mm. ympäristö- ja ilmastovaatimusten täyttäminen mietityttävät maatalousyrittäjiksi aikovia uusia yrittäjiä. Nuorten viljelijöiden tukia myönnettiin Etelä-Savossa vuonna 2022 vähemmän kuin koskaan aiemmin eli vain kolme kappaletta.

Suuret metsäteollisuusyritykset ovat julkaisseet osin jopa ennätysellisiä tuloksia vuodelta 2022. Luonnonvarakeskuksen suhdannekatsauksen mukaan Venäjän hyökkäyssodan talousvaikutukset näkyvät Suomen metsäteollisuuden keskeisillä vientialueilla epävarmuutena ja talouskasvun hidastumisena. Heikentynyt talousnäkymä vaikuttaa metsäteollisuuden tuotteiden kysyntään sekä tuotantoon ja vientiin. Kotimaisen kokonaistuotantomäärän odotetaan kuitenkin kasvavan lisääntyneen kapasiteetin vuoksi. Toimialakohtaisesti voi suomalainen tuotanto saada jopa energianhinnoittelusta markkinaetua Keski-Eurooppaan verrattuna.

Venäjän hyökkäyssodan takia kotimaiselle puuraaka-aineelle on kasvava tarve. Etelä-Savon yksityismetsien hakkuuaikomukset ovat 2022 tehtyjen metsänkäyttöilmoitusten perusteella edellisvuoden tasolla. Vuoden 2023 alkupuolella hakkuuaikomuksia on kertynyt hieman edellisvuotta enemmän. Vuonna 2022 yksityiset metsänomistajat investoivat myönnettyjen kemera-tukien perusteella metsiensä puuntuotantoon aikaisempaa vähemmän. Vuonna 2023 puuntuotannon tukia on tarjolla kuitenkin noin kolmannes vuoden 2022 käyttöä enemmän ja luonnonhoidon toimiin jopa kaksinkertaisesti vuoden 2022 käyttöön nähden. Metsänhoitomäärien toteutumisessa suuri rajoittava tekijä on metsurityövoiman saatavuus, joka viimeisen vuoden aikana on heikentynyt Ukrainasta tulleen työvoiman vähentymisen myötä sekä yleisesti metsureiden ikääntymisen myötä.

Sahatavaran suhdannenäkymät kääntyivät nopeaan laskuun syksyllä 2022. Luonnonvarakeskuksen suhdannekatsauksen mukaan kotimaisen sahatavaran tuotanto kasvaa 2023 noin 4 %, vaikka vientinäkymät ovatkin muuttuneet edellisvuotta synkemmiksi. Erityisesti Euroopan markkinaan liittyy poikkeuksellisen paljon epävarmuustekijöitä. Etelä-Savon sahatavaran tuotanto on pyörinyt korkeilla kierroksilla. Vaikka hintojen palautuminen koronaa edeltävälle tasolle oli nopeaa syksyn 2022 aikana, on kokonaiskysyntää

sahatavaralle edelleen ollut. Tammikuun 2023 tilastoissa oli jopa nähtävissä positiivisia signaaleja kuluvalle vuodelle. Sahayrittäjyydessä sivutuotteiden rooli on noussut entistä merkityksellisemmäksi.

Vanerien vientinäköymät nähdään positiivisina, vaikka talouden epävarmuus luokin kysymysmerkkejä tulevaisuuteen. Tuotantomääriin ei odoteta merkittäviä muutoksia. Venäjän tuonnin loppuminen nostaa kysyntää erityisesti lujutta vaativissa rakenteissa käytetyssä koivuvanerissa. Myöskään havuvanerin Venäjältä tullutta osuutta ei ole täysmääräisesti vientimarkkinoilla korvattu kustannuksiltaan korkeammilla korvaavilla tuotteilla. Vuonna 2022 Etelä-Savossa laitosten tuotantoa kasvatettiin mm. paikallisella sopimisella käynti-astetta kasvattamalla. Tulevaisuuden haasteena vaneriteollisuudella on koivutukin saatavuus, sillä kotimaista tuotantoa tukeneen venäläisen koivutukin tuonti loppui vuoden 2022 aikana.

Venäjän hyökkäyssodan sodan myötä loppunut polttohakkeen tuonti sekä pidemmän ajan trendi fossiilisten polttoaineista irtaantumiseen on nostanut kotimaisen metsäperäisen biopolttoaineen tarvetta. AFRY:n selvityksen mukaan metsäteollisuuden sivutuotteiden niukkuus yhdistettynä edellä mainittuihin tarjontamuutoksiin aiheuttaa jo kuluvana vuonna turpeen ja metsähakkeen kysynnän ja tarjonnan epäsuhtaa. Etelä-Savossa kestävästi tuotettua metsänhoidon sivuvirtoihin perustuvaa pienpuu- ja latvusmassapotentiaalia on hyödynnettävissä nykyistä enemmän. Etelä-Savon lämmitysenergian tuotannon huoltovarmuustilannetta auttoi leuto talvi. Vaikka metsien hoitotarpeita on laskennallisesti hyödynnettävissä energiantuotantoon, luo kasvanut ylimaakunnallinen kysyntä sekä erityisesti kaluston ja työvoiman pula haasteita maakunnan lämpölaitosten toimintaan.

Vuonna 2022 puunkorjuuyrittäjien tilannetta leimasi nopeasti nousseet kulut sekä alkuvuoden työtaistelujen aiheuttamat häiriöt. Vaikka urakanantajien kanssa on neuvoteltu kulukompensatioista, aiheuttaa kustannusten nousu edelleen mietintää mm. kasvaneen rahoitustarpeen kautta. Ajankohtaisena haasteena on myös kalustoinvestointien toimituksiin liittyvät viivästykset sekä osaavan työvoiman pula. Etelä-Savossa on investoitu metsänjalostuksen sekä metsäperäisten tuotteiden jalostuksen tutkimukseen ja kehittämiseen. Luonnonvarakeskuksen Kasvu2 -kasvihuone ja tutkimustila lisäävät metsäpuiden geenivarojen suojelun, puiden perinnöllisten ominaisuuksien tutkimisen sekä kasvullisesti lisätyn taimiaineiston tuotannon mahdollisuuksia. Puurakentamis- ja kuitulaboratorio ovat jopa kansainvälisesti ainutlaatuisia tutkimuksen ja kehittämisen yksiköitä.

Teknologiaateollisuuden kysyntä on alkanut heikentyä. Tällä hetkellä aiemmin hankittu tilauskanta kantaa toistaiseksi ja euroina tarkasteltuna tilauskertymä on edelleen kohtuullisella tasolla. Tilauskertymän arvoa on kasvattanut osaltaan kohonneet tuottajahinnat, joten reaalisen tilauskertymän kehitys on melko vaatimatonta. Tarjouspyyntökyselyn saldoluku oli tammikuussa -12. Saldoluku on nyt heikentynyt kuusi perättäistä

vuosineljännestä. Tammikuun aikana kerätty tieto viestii siitä, että kysyntätilanne markkinoilla on jatkanut heikkenemistään. Selvää käännettä heikompaan ei ole vielä tarjouspyyntökyselyn perusteella nähtävissä, vaan kyse on jatkuvasta tasaisesta kysynnän hiipumisesta. Mahdollisuus löytää uusia markkinoita on tällä hetkellä kuitenkin vielä jotta-kuinkin kohtuullinen.

Palkkaratkaisu yhdistettynä korkojen nousuun ei helpota tilannetta. Yritysten kassaa heikensi kovimpina talvikuukausina sähkön hinnan budjetoitua korkeampi taso ja kun se alkoi helpottamaan, tulevat maksuun työntekijöiden palkkojen kertaerät (lisäkustannus, joka vastaa 1 % vuosipalkkakuluista). Kysynnän heikentyessä kustannusten nousujen saaminen hintoihin on haastavaa. Vaikka kustannustaso kohosikin aiempaa korkeammalle ja vaikuttaisi siltä, että kansainvälisesti tarkasteltuna kustannuskilpailukykyä ei ole menetetty, ei se poista sitä tosiasiaa, että monessa yhtiössä taloudelliset puskurit alkavat olla syöty. Tämä haastaa jatkossa investointikyvyn.

Näkymät yritysten välillä vaihtelevat todella paljon. Kuluttajien luottamuksen nopea lasku viime syksynä näkyy jo nyt rakentamisen ja erityisesti kuluttajamarkkinaan tuotteita tai niiden osia valmistavien yritysten tilauskertymissä eikä kuluttajien tunnelmien piristyminen kevättä kohden pahimman energiakriisin uhan väistyessä ehtinyt vaikuttaa näiden yritysten tilanteeseen. Osassa yrityksiä on parhaillaan sopeuttamistoimia meneillään. Jatkoa ajatellen iso kysymys on, johtaako kuluttajien tunnelmien ainakin hetkittäinen piristyminen yksityisen kulutuksen kasvuun ja esimerkiksi asuntokaupamäärien nousuun vai säikähtävätkö kuluttajat korkotason, energiaremonttien ja yhtiövastikkeiden nousua jääden odotamaan otollisempia aikoja tehdä suurempia hankintoja. Jos kuluttajat alkavat odotella hintojen laskemista, vaikuttaa se hyvin negatiivisesti yksityisen kulutuksen kehitykseen ja stagflaation uhka on ilmeinen. Toisaalta vihreä siirtymä ja niukkuus resursseista ajaa energia- ja resurssitehokkuutta sekä kiertotaloutta kohti. Tämä tukee suomalaisen teknologia-teollisuuden erityisesti elektroniikka- ja sähköteollisuuden kysyntää. Toimialakohtaisessa tarkastelussa tästä onkin jo selviä viitteitä.

Tällä hetkellä kokonaistilanne näyttää siltä, että alkuvuoden aikana ei nähdä ainakaan kovin vakavaa taantumaa. Odotettavissa on kuitenkin hyvin nihkeää nollakasvua tai pientä supistumista. Työllisyydessä on odotettavissa käänne heikompaan.

Rakentaminen hidastuu Etelä-Savossa vuonna 2023. Maakunnassa rakentamisen kokonaisvolyymi kääntyi laskuun loppuvuonna 2022. Etelä-Savossa asuntorakentaminen kohtaa korkojen nousun ja kuluttajien luottamuksen romahduksen asettamia haasteita. Etelä-Savon rakentamisen haastaa kunta- ja hyvinvointialuetalous. Kunnilta ja hyvinvointialueelta puuttuu rahoitusta, joka uhkaa myös julkisia palvelurakentamishankkeita. Maakunnan liike- ja toimistorakentamisen lasku jatkui ja myös orastanut elpyminen teollisuus- ja varastorakentamisessa taittui laskuun 2022. Savonlinnan seudulla rakennetaan aikaisempia

vuosia vilkkaammin, mutta kaupungin vuoden 2023 investointibudjetti pienempi kuin vuonna 2022. Matkailuinvestoinnit ovat haastavia rautaesiripun laskeuduttua Suomen itärajalta.

Rakennusten korjausvelka on kasvanut matalan investointitason aikana ja korjausrakentamisen volyyymi on kasvussa. Rakennusala vaivaa koko maakunnassa osaavien toimihenkilöiden pula ja tulevaisuuden rakentajien houkuttelemiseksi alalle tarvitaan kehitystyötä, jotta tulevat rekryointitarpeet saadaan täytettyä. Rakentamisen työllisyys Etelä-Savossa nousi 2022 kolmannella neljänneksellä korkeimmalle tasolle 2020-luvulla. Inflaatio, kuluttajien luottamuksen romahtaminen, korkojen nousu ja julkisen talouden haasteet aiheuttavat rakentamisen näkymiin suurta epävarmuutta vuonna 2023. Rakennuskustannusindeksi nousi yhä 6,4 % tammikuussa 2023 vuoden takaisesta. Rakennusmateriaalien saatavuus on parantunut alan ohitettua suhdannehuipun. Rakentamisen kustannustason laskua ei ole näköpiirissä ja investointien lykkääminen näyttää aiheuttavan vain kustannustason nousua.

Etelä-Savon matkailun näkymät ovat edelleen hyvin epävarmat koronapandemian jälkeisten vaikutusten, Venäjän rajan sulkeutumisen, kustannusten nousun ja työvoimapulan vuoksi. Talvi 2022–2023 on ollut haastava ja kesän 2023 onnistuminen on ensiarvoisen tärkeää yritysten tulevaisuuden kannalta. Kansainvälinen matkailu ei vielä palaa pandemiaa edeltävälle tasolle ja venäläisten matkailijoiden korvaaminen muilla kohdemarkkinoilla vaatii useiden vuosien pitkäjänteistä työtä. Tästä syystä kotimaan matkailun merkitys korostuu tänäkin vuonna.

Itä-Suomen matkailun kehittämiseen kohdennettu rahoitus ja Saimaan matkailun markkinointiin myönnetty 0,5 milj. euron rahoitus ovat hyvin tervetulleita tässä haastavassa markkinatilanteessa. Ongelmaksi on kuitenkin muodostunut sekä yritysten että matkailun kehittäjäorganisaatioidenkin näkökulmasta rahoituspäätösten viivästyminen. Uuden ohjelmakauden aloitukseen liittyvät ongelmat näkyvät mm. yritysten investointikustannusten nousuna, kansainvälisen markkinointityön katkeamisena ja rahoitusvaikeuksina. Yhdistettynä edellä mainittuun hyvin poikkeukselliseen markkinatilanteeseen yhtälö on hyvin raskas erityisesti matkailuyrittäjien näkökulmasta. Tällä tulee olemaan pitkäaikaiset vaikutukset mm. yritysten investointihalukkuuteen tulevaisuudessa.

Saimaan matkailun pitkän aikavälin näkymät ovat kuitenkin positiiviset. Pandemian jälkeisessä ajassa yhä useampi matkailija etsii kestävä matkailun kohteita ja arvostaa puhdasta luontoa, paikallista kulttuuria ja aitoja elämyksiä. Tunnistettuja kärkiteemoja tulee vahvistaa edelleen ja Saimaa-yhteistyötä tulee jatkaa ja laajentaa suunnitelmien mukaisesti. Kasvu edellyttää riittävää ja pitkäjänteistä resursointia, hyvää yhteistyötä ja jatkuvaa sisältöjen ja palvelujen kehittämistä yhteistyössä yrittäjien kanssa. Saimaan tunnettuus ja Saimaa-brändi on nostettu uudelle tasolle - myös kansainvälisesti- ja sitä työtä tulee jatkaa.

Samanaikaisesti painopistettä tulee siirtää myös myynnin edistämiseen ja kv-myynnin osaamisen vahvistamiseen. Etelä-Savon pitkän aikavälin näkymät ovat kuitenkin positiiviset ja Saimaan matkailu tulee olemaan merkittävä, kestäväällä tavalla kasvava matkailukohde Lapin ja Helsingin rinnalla Saimaan matkailustrategian tavoitteiden mukaisesti. Tätä visioita tukevat myös Savonlinnan uudet lentoyhteydet, mikä luo uskoa tulevaisuuteen.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Työssäkäyntitilaston vuoden 2021 tietojen mukaan 20–64-vuotiaiden miesten työllisyysaste oli Etelä-Savossa 70 % (koko maa 73 %) ja naisten 74 % (koko maa 74 %). Miesten työttömyysaste oli v. 2022 noin 4 prosenttiyksikköä naisten työttömyysastetta korkeampi. Tämä antaa perusteluja kannustaa suhdanneherkiltä aloilta työttömäksi jääviä miehiä naisvaltaisille aloille, mm. soten ammatteihin.

Etelä-Savossa oli vuonna 2022 rekrytointivaikeuksia vähiten koko maassa (44 %) Tilastokeskuksen ja TEM:n vuosittain toteuttaman Työvoiman hankinta toimipaikoissa –selvityksen mukaan. Rekrytointivaikeudet kasvoivat edellisvuodesta myös Etelä-Savossa, mutta osuus oli koko maan pienin ja ainoa alle 45 %:n.

Etelä-Savon työttömyysaste oli vuonna 2022 keskimäärin 9,8 % eli koko maan keskiarvoa (9,5 %) hieman heikompi. Etelä-Savossa oli helmikuun 2023 lopussa työttömiä noin 200 vähemmän kuin vuosi sitten. Etelä-Savossa ei ole pariin vuoteen ollut isoja irtisanomisia. Kesällä 2023 Mikkelistä siirtyy pois noin 20 henkeä työllistävä puunjalostusalan yksikkö, jolloin parikymmentä alan ammattilaista joutuu hakemaan uutta työtä. Lomautettuja oli helmikuun 2023 lopussa 868 eli yli 200 enemmän kuin vuosi sitten. Eniten lomautettuja oli puunjalostusteollisuudessa ja rakennustöissä.

Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä oli vuoden 2022 lopussa Etelä-Savossa 32 %, kun osuus koko maassa oli 38 %. Yli 55-vuotiaista työttömistä pitkäaikaistyöttömiä on 40 % (koko maassa 54 %) ja alle 30-vuotiaista työttömistä 18 % (koko maassa 19 %). Pitkäaikaistyöttömien osuus on korkeampi työttömyyskassoihin kuulumattomilla, joilla se on 39 % (koko maassa 44 %), kun se työttömyyskassojen jäsenillä on 20 % (koko maassa 27 %). Alle 30-vuotiaiden työttömien määrä laski Etelä-Savossa helmikuusta 2022 helmikuuhun 2023 yhteensä 108 henkilöä (9 %) ja yli 55-vuotiaiden 177 henkilöä (8 %).

Ulkomaalaisia työnhakijoita oli Etelä-Savossa vuoden 2023 helmikuun lopussa 1 158. Ulkomaalaistaustaisten työnhakijoiden määrä on noussut vuodessa noin 300:lla, lisäys on Ukrainan pakolaisia. Ukrainalaisia on ilmoittautunut työnhakijoiksi Etelä-Savon TE-palveluihin maaliskuun alun 2022 jälkeen yhteensä 377. Maaliskuun alussa 2023 heistä on

työttömiä 155 (41 %) ja koulutuksessa 171 (45 %). Ulkomaalaisten työttömien aktivointiaste on Etelä-Savossa helmikuussa 2023 53 %, Palveluista peräti 86 % on joko työvoimakoulutusta tai omaehtoista koulutusta työttömyysetuudella.

Metalliteollisuudessa hitsaajien ja koneistajien rekrytoinneissa on ollut vuosikausia vaikeuksia. Metallialan koulutukseen on kuitenkin viime aikoina hakeuduttu aiempaa paremmin. Rakennusala vaivaa koko maakunnassa osaavien toimihenkilöiden pula. Betonituoteteollisuus on noussut uudeksi rekrytointivaikeusalaksi. Rekrykoulutusta on käytetty ratkaisuna aiempaa enemmän. Sosiaali- ja terveystalvissa määrällinen pula on suurta lähihoitajista ja sairaanhoitajista, eikä tilanne ole helpottumassa. Tilanne on vaikein Pieksämäellä. Tämä näkyy myös siinä, että Pieksämäellä on hyvin aktiivisesti otettu vastaan Ukrainan pakolaisia ja heidän odotetaan tuovan helpotusta työvoimapulaan.

Matkailualalla valtaosa työpaikoista on osa-aikaisia ja määräaikaisia. Kausityövoiman saanti kesällä on hankalaa. Venäjän hyökkäyssota on vaikeuttanut maa- ja puutarhatalouden sekä metsänhoitotöiden kausityövoiman saantia.

Työvoiman saannin parantamiseksi Rekry- ja TäsmäKoulutuksia on markkinoitu vahvemmin. RekryKoulutusten määrä on kasvanut. Ajoittain niihinkin on ollut haasteellista löytää soveltuvia kiinnostuneita hakijoita. Työperäistä maahanmuuttoa ja kotoutumista kehitetään niin valtakunnallisesti kuin alueellisestikin.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Etelä-Savo	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Mikkelin seutukunta Hirvensalmi, Kangasniemi, Mikkeli, Mäntyharju, Pertunmaa, Puumala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Savonlinnan seutukunta Enonkoski, Rantasalmi, Savonlinna, Sulkava	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+
Työvoiman saatavuus	+	0	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pieksämäen seutukunta Pieksämäki, Juva	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöystoiminta	+	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

12 Pohjois-Savo

Taulukko 11. Avainluvut Pohjois-Savossa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	247 689	248 363	251 570	-0,3 %	-1,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	11 769	11 541	15 122	2,0 %	-22,2 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	1 372	1 383	1 999	-0,8 %	-31,4 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	3 909	4 718	5 071	-17,1 %	-22,9 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	10,5	10,3	13,2	0,2 %-yks.	-2,7 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	4 357	5 650	2 897	-22,9 %	50,4 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pohjois-Savon elinkeinoelämän vahvuutena ovat eri seutukuntien kansainväliset vientiyritykset. Pohjois-Savon maakuntaohjelma 2022–2025 sekä sitä täsmentävä toimeenpanosuunnitelma 2023–2024 linjaavat maakunnan vahvoiksi uudistuviksi elinkeinoaloiksi kone- ja energiateknologian, metsäteollisuuden ja elintarvikkeet sekä vahvistuviksi aloiksi hyvinvointiteknologian, matkailun, älykkään vesijärjestelmän sekä biojalostuksen.

Kuopion seudun menestyksen yhtenä osatekijänä on monipuolinen ja useampaan vahvaan toimialaan pohjautuva elinkeinorakenne. Ylä-Savon vahvuutena on seudun metalli- ja teknologia-alan veturiyritykset, joiden rinnalle on syntynyt mittava alihankintaverkosto. Ylä-Savon keskeisiä vahvuuksia ovat elintarviketeollisuus, panimoteollisuus ja maidontuotanto sekä maakunnan runsaita metsävaroja käyttävä puunjalostusteollisuus. Varkauden seudun vahvuudet ovat energiaosaamisessa ja tulevaisuuteen suuntautuvissa uusiutuvien energialähteiden kehittämisessä sekä tuottamisessa. Sisä-Savon seudun vahvuuksina

puolestaan ovat kasvuhakuiset puunjalostus- ja metallialan perheyrietykset sekä kasvava elintarviketeollisuus. Koillis-Savossa on muutamia, alueen työllistämisenkin kannalta merkittäviä, metalli-, kivi- sekä rakennusalan pk-yrityksiä.

Uhkakuvina, sekä Ylä-Savossa, Koillis-Savossa että Varkauden seudulla, voidaan nähdä elinkeinorakenteen yksipuolisuus, sillä seudut ovat kohtalaisen paljon muutamien veturiyritysten varassa. Yhtenä maakunnan yhteisenä heikkoutena, Kuopion seutua lukuun ottamatta, on maakunnan väestökehitys ja seutujen ikärakenne. Elinkeinoelämän kilpailukyvyyn ja erityisesti vientiyritysten näkökulmasta myös alueen saavutettavuus huolestuttaa. Maakunnan infrarakentaminen niin teiden, raideliikenteen kuin lentoliikenteenkin osalta nähdään tärkeäksi tulevina vuosina. Karjalan lennoston lentokenttäalueen laaja peruskorjaus alkaa mahdollisesti jo huhtikuun aikana. Valtion väyläverkon investointiohjelma vuosille 2023–2030 sisältää myös maakuntakeskusten välisten junayhteyksien matka-aikojen lyhentämiseen tähtäviä hankkeita (Kouvola–Kuopio matka-aikojen lyhentäminen 11 M€). Suurempi Itäradan esisuunnitteluvaihe on menossa.

Ennusteet vuodelle 2023 povaavat maakunnan yrityksille nollakasvua vaikkakin positiivinen usko parempaan on vahvasti läsnä. Haasteita on tällä hetkellä energian hinnassa, kuluttajainnoissa, materiaalien saatavuudessa, korkotasossa, yritysten investointihalukkuudessa sekä työvoiman saatavuudessa. Lisäksi investointihaasteita yrityksille on aiheuttanut myös kehittämisrahoituksen hakemisen järjestelmäongelmat.

Pitkittynyt epävarma tilanne on vaikuttanut maakunnan yrityksiin eri tavalla. Osa yrityksistä odottelee yhä omien investointi- ja rekrytointipäätösten tekemistä, osa on kuitenkin ryhtynyt purkamaan kertynyttä investointivelkaa. Myös investointihakemusten läpimeinoaika on tänä vuonna hidastunut merkittävästi. Rahoituksen kysyntä on tällä hetkellä vähäisempää viime vuoteen verrattuna ja pankit ovat tulleet valikoivammiksi omien asiakkaitensa ja rahoituksen kohdentamisen suhteen. Tämä tulee näkymään siinä, etteivät yritykset saa rahoitusta, ja että rahoituksen hintaerot yritysten välillä tulevat kasvamaan. Rahoituksen saatavuus vaikeutuu myös, jos investointi ei ole vihreää tai yritys vastuullinen. Rahoitusta on kuitenkin tällä hetkellä tarjolla, mutta se ei herätä investointeja. Käyttöpääoman tarpeet tulevat kuitenkin jatkossa kasvamaan, kun investoinnit lopulta aloitetaan.

Uusiutuviin energialähteisiin pohjautuvat hankkeet ovat kasvussa joka puolella maakuntaa. Tuulipuisto- ja biokaasuhankkeita on Ylä-Savossa, Sisä-Savossa, Varkaudessa ja Kuopiossa. Myös aurinkoenergiainhankkeita on käynnissä ja suunnitteilla erityisesti maakunnan eteläosassa Varkauden ja Sisä-Savon alueella. Ylä-Savossa Vieremällä avataan alkusyksystä biokaasuterminaali, joka toimii tuotantokäytössä sekä kaikille avoimena kaasutankkausasemana. Leppävirran Riikinnevan aluetta pidetään sopivana aurinkoenergian ja biokaasun tuottamiseen, tuulivoimatoimintaan, tekstiiliteollisuuteen ja vedyn jatkojalostamiseen.

Pohjois-Savon asukasluku on noin 248 400 ja se on asukasluvultaan Suomen kuudenneksi suurin maakunta. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan vuonna 2022 Pohjois-Savon väkiluku väheni 669 asukkaalla. Pohjois-Savon väestötappion taustalla on alhainen syntyvyys ja korkea kuolleisuus. Pohjois-Savo keräsi vuonna 2022 kuntien välistä muuttovoittoa 43 henkeä, kun vuotta aiemmin muuttovoitto oli 707. Kuopion ohella Tuusniemellä ja Rautavaaralla kuntien välinen nettomuutto oli positiivinen, kaikissa muissa negatiivinen.

Kuopion seutukunnan väkiluku kasvoi vuonna 2022 997 asukkaalla. Kuopion kaupungin väkiluku kasvoi 1 047 asukkaalla, vuonna 2021 kasvua oli 1 333. Ylä-Savon väkiluku laski vuonna 2022 841 hengellä, mikä on 260 henkeä enemmän kuin vuosi sitten. Ylä-Savossa suurin syy väestötappiolle on korkeasta ikärakenteesta johtuva kuolleisuus. Lisäksi kuntien välinen muuttotappio kaksinkertaistui vuodesta 2021. Sisä-Savossa väestö väheni 280 asukkaalla (vuosi sitten -115). Edellisvuonna seutu sai muuttovoittoa vielä 22 henkeä. Muuttoliikkeen ohella väestökatoa kiihdytti luonnollisen väestönkasvun heikkeneminen. Koillis-Savon seutukunnan väkiluku laski 151 henkeä, mikä oli 60 henkeä enemmän kuin vuotta aiemmin. Väestötappiota nosti muuttotappion kasvu ja syntyneiden määrä suhteessa kuolleisiin. Varkauden seudun väkiluku laski 394 hengellä (vuosi sitten 492).

Maakunnan kasvu nojaa pitkälti Kuopion runsaaseen muuttovoittoon. Ennakkotietojen mukaan tammi-helmikuussa 2023 Pohjois-Savon väkiluku laski 203 hengellä. Kuntien välinen muuttoliike oli 83 henkeä tappiollinen, mutta ulkomailta muuttovoittoa kertyi 105 henkeä. Alkuvuoden väestönmuutostietojen pohjalta ei voi vielä kuitenkaan tehdä päätelmiä kuluvan vuoden tulevasta väestönkehityksestä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Kevään Pk-yritysbaremetrin mukaan investointiodotukset, liikevaihto-odotukset sekä henkilöstön määrän kasvuodotukset ovat Pohjois-Savon seudulla koko maata heikommät, vaikkakin moniin lähialueisiin verrattuna melko lähellä keskimääräisiä näkymiä. Ainoastaan Varkauden seudulla näkymät ovat selkeästi yli koko maan keskiarvon. Elinkeinoelämän näkökulmasta alueen yritysten investoinnit riippuvat yleisen taloustilanteen kehityksestä, Ukrainan sodan pitkittymisestä sekä tulevasta Suomen hallituksen kokoonpanosta ja hallitusohjelmasta. Kuopion alueen kauppakamarin epäviralliset tulokset Pohjois-Savon veturivientirytyksistä kuitenkin kertovat, että seuraavalle viidelle vuodelle yrityksillä on suunnitelmissa investointeja ainakin 1,8 miljardin euron edestä.

Kuopio oli Suomen toiseksi vetovoimaisin kaupunki kolmatta vuotta peräkkäin T-Median tekemässä kymmenen suurimman kaupungin Vetovoima ja pitovoima -tutkimuksessa alkuvuonna 2023. Kuopion seudun vetovoima on hyvä ja kaupan, logistiikan ja teollisuuden alan toimitilojen ja yritystonttien kysyntä, myös maakunnan ulkopuolelta, on edelleen vilkasta. Kuitenkin uusien rakennuslupahakemusten suhteen on jo hiljaisempaa.

Kuopion asemakaavaohjelma on hyvin vahvasti elinkeinopainotteinen. Pienessä Neulamäessä laajennetaan yritysaluetta ja Tahkolla bungalowin alueen ja Tahkon keskustan asemakaava etenee. Haapaniemellä Tehdaskadun asemakaavoitus etenee tänä vuonna, jotta se mahdollistaisi palvelu- ja liiketoimistorakentamisen lisäämisen. Myös Kuopion torin länsilaidan asemakaavoitus menee eteenpäin. Kuopion seudulla on muita maakunnan seutuja enemmän erilaisia investointihankkeita, sekä meneillään että lähiajan suunnitelmissa. Savilahden kampusalueen rakentaminen etenee ja esimerkiksi puolustusvoimien entiseen luolastoon rakennettava liikunta- ja tapahtumakeskus avataan 2024.

Käytännössä rakentaminen on pysähtynyt maakunnassa kokonaan lukuun ottamatta Kuopion seutua. Rakennusalalle onkin kehityksessä vakava kannattavuuskriisi, sillä kannattavuus ei ollut aiemminkaan hyvällä tasolla. Useita konkurssseja ennustetaankin tapahtuvaksi rakennusalan pk-yrityksissä ja pörssiyrityksissä vuoden aikana. Töitä riittää vielä kuitenkin korjausrakentamisessa ja alalle on tulossa myös uusia toimijoita.

Sisä-Savon seudulla on viimeisten vuosien aikana investoitu runsaasti rakennuksiin, koneisiin ja laitteisiin, ja nyt yrityksissä odotellaan tuottavuutta ja kasvua. Ylä-Savossa on investoitu viimeisen vuoden aikana erityisesti julkisella puolella. Uimahallirakennus valmistui huhtikuussa ja useita kouluhankkeita on toteutettu ja toteutumassa. Uusien investointien, kuten kulttuurikeskuksen, ajoitusta vielä lykätään. Varkauden seudulla yritykset ovat tehneet viime vuosina isoja investointeja (mm. Andritz Warkaus Works Oy ja Finnforel). Positiivinen kehitys jatkuu, sillä uusi halli on rakennettu yksityisellä rahalla ja muitakin tonttivarauksia on yhä tehty. Koillis-Savossa alueen ikääntyneellä yrittäjäkunnalla ei ole enää juurikaan kasvu- tai investointisuunnitelmia.

Maataloudessa viljamarkkinat ovat tällä hetkellä alavireiset ja hinnat ovat puolittuneet viime syksystä. Lannoitteet ovat halventuneet alkuvuodesta merkittävästi ja kustannukset ovat kääntyneet laskuun. Mahdollisuus täysimääräisiin kylvöihin vähenee ja tällöin peltojen muut käyttömuodot lisääntyvät. Tämä taas voi vaikuttaa huoltovarmuuteen ja ruuan riittävyyteen.

Myös naudanlihan kulutus pienenee, koska hinnat ovat nousseet. Maatalouden heikko kannattavuus jatkuu eikä korjausta siihen ole nähtävissä. Kun tilat vähentävät tuotantoa ja lopettavat, omavaraisuus laskee ja myös huoltovarmuus heikkenee. Vienti onkin keskeisin keino lisätä maatalouden tuloja. 80 % maatalousyrittäjistä harrastaa yrittämistä ja hakee toimeentulonsa muualta. Lisäksi maataloustukien maksujen viivästyminen pahentaa tilojen akuuttia maksuvalmiusongelmaa. Maatilojen investointikynnys on korkea nykyisellä korkotasolla. Vuonna 2022 Pohjois-Savon ELY-keskuksessa maatilainvestointeja myönnettiin muun muassa biokaasulaitokseen, aurinkopaneelisiin, eläinten hyvinvointiin,

ympäristön tilan ja työympäristön parantamiseen. Aikaisempina vuosina maatalan investoinnit ovat painottuneet vahvasti karjatalouteen. Tällä hetkellä navettainvestointeja ei ole juuri lainkaan.

Kysyntä omaan puuhun on tällä hetkellä hyvä ja energiapuun hinta on korkealla tasolla. Tämä antaa mahdollisuuksia yrittämiseen myös maaseutu- ja koneyrityksissä.

Pohjois-Savossa on lähes neljännes Suomen kaikesta marjantuotannosta. Marjatilojen tulevan kesän työvoiman tarpeesta ole vielä kuitenkaan varmuutta. Eurooppalaisia poimijoita on tarjolla, mutta työantajat eivät ole juurikaan tehneet vielä rekrytointipäätöksiä.

Kaupanala investoi parhaillaan voimakkaasti. Osuuskauppa Peeässä rakentaa uudet kaupat Vesannolle, Tervoon ja Karttulaan. Kuopiossa Kesko on päättänyt aloittaa kolmannen K-Citymarketin suunnittelun Kuopion Haapaniemelle. K-ryhmä ottaa uudelleen omaan käyttöönsä omistamansa kauppakiinteistön Leväsenttiellä Kuopion Särkiniemessä. Uusittuihin tiloihin avataan ensi heinäkuussa Onninen Mega Express -myymälä, joka palvelee teknisen tukkukaupan yritysasiakkaita. Kespron noutotukku puolestaan avautuu vuoden 2024 alussa. Sen asiakkaita ovat esimerkiksi ravintola- ja kahvilayrittäjät. Kaupan alalla näkyy kuitenkin inflaatio ja hintamielikuva on tällä hetkellä kuluttajille merkittävä tekijä.

Kuljetusalalla suurimpana huolena tällä hetkellä on pääomakustannukset ja korkokustannusten nousu. Itä-Suomessa kolmen maakunnan barometrikyselyn perusteella on kuljetusmäärien kehityksessä keskivertoa positiivisempi näkymä. Energiapuun hinta on korkealla tasolla ja kysyntä suomalaiseen puuhun on hyvä. Vuonna 2025 kuljetusten kilometrimääräennuste on jo 90 miljoonaa kilometriä, joka on valtava kasvu ja aiheuttaa paineita tiestön kunnolle.

Teknolוגiateollisuudessa nykyinen tilauskanta on pitänyt tuotantoa yllä, vaikkakin tilauskannat ovat euromääräisesti lähteneet jo laskemaan. Nähtävissä ei ole kuitenkaan suurta romahdusta, vaikka työvoiman ja komponenttien saatavuudessa ja kysynnässä onkin ollut haasteita. Komponenttien haasteet ovat vähentyneet viime aikoina, mutta toimituksissa on edelleenkin ennakoimattomuutta mikä vaikuttaa myös työaikajärjestelyihin. Tällä hetkellä vanhat tilauskannat riittävät jopa syyskuulle asti.

Pohjois-Savossa matkailutoimialalla ovat tällä hetkellä vireillä ennätysmäiset investoinnit. Kuopion ja Tahkon matkailuun investoidaan 100 miljoonaa euroa. Yksi maakunnan merkittävistä alueista matkailun kehittämisen näkökulmasta on Tahkon alue, jonne on luvassa lisä- ja täydennysrakentamista. Osuuskauppa Peeässä investoi 28 miljoonaa Pohjois-Savon matkailun kehitykseen panostamalla Kuopiossa, Iisalmessa ja Tahkolla sijaitsevien hotelliensa kehitykseen. Isoimmat 17 miljoonan euron uudistustyöt tehdään Break Sokos Hotel Tahkolla. Tahkon hotellin uudistustyöt alkoivat alkuvuodesta 2023 ja niiden on tarkoitus

valmistua vuoden 2024 aikana. Myös Iisalmen Original Sokos Hotel Koljonvirta uudistetaan kesäkuuhun 2023 mennessä. Tahkolle sijoittuva Panorama Resort -hanke tulee sisältämään maisemahotellin ja metsäkylpylän. Päärakennus, johon sijoittuu uusi ravintola ja metsäkylpylä, avataan kesällä 2023. Ensimmäiset hotellin vieraan pääsevät majoittumaan syksyllä 2023.

Kuopioon satamaan suunnitellun järvimatkailukeskuksen on tarkoitus valmistua kesällä 2023. Kuopion Bellanrantaan on suunnitteilla rantasviittialue ja taidepuisto. Lisäksi Saanan viereen sijoittuva kuusikerroksinen hotelli on suunnitelmissa toteuttaa lähivuosina. Joroisissa oleva ylellinen lomakylä varakkaita kansainvälisiä matkailijoita ajatellen aukeaa kesäkuussa. Tervon luontomatkailukohde avataan päivittäiseen käyttöön vuoden 2023 aikana remonttien ja uuden rakennusinfraan valmistuttua.

Melko synkstäkin yleisestä tilanteesta huolimatta konkurssseja ei ole maakunnassa ollut normaalitilannetta enempää. Yritysten perustamisinto on pysynyt lähes ennallaan, mutta liikevaihdon, työllistämisen ja investointien tavoitteet ovat aiempaa vaatimattomampia. Varsinkin terveydenhoitoon liittyvä yrittäjyys on kasvanut. Myös rakennusalan pieniä remontointiin keskittyviä yrityksiä ja verkkokauppoja perustetaan edelleen. Maakunnassa on kuitenkin omistajanvaihdoksissa luopujia enemmän kuin jatkajia. Ylä-Savossa on ollut nähtävissä alkuvuonna vilkastumista alkavien yritysten ja omistajanvaihdosten neuvonnassa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Pohjois-Savon työllisyysaste on vuosittain noussut tasaisesti vuodesta 2016 alkaen, lukuun ottamatta vuotta 2020, jolloin työllisyysaste pysyi edellisen vuoden tasolla. Työllisyysaste vuonna 2022 oli 72,2 %, koko maan keskiarvon ollessa 73,8 % (vuosikeskiarvo). Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta Pohjois-Savossa oli helmikuussa 10,5 %, mikä on 0,2 prosenttiyksikköä viime vuotta korkeampi. Koko maan työttömien osuus työvoimasta oli helmikuussa 9,7 %.

Seutukunnittain tarkasteltuna työttömien määrät kasvoivat helmikuussa Varkautta (-5 %) lukuun ottamatta kaikilla muilla Pohjois-Savon seuduilla. Työttömien naisten määrä väheni vuoden takaiseen verrattuna 2,3 % ja miesten kasvoi 4,5 %.

Työttömien määrä maakunnassa on kasvanut koko alkuvuoden. Lomautettujen määrä on puolessa vuodessa kasvanut 325 %. Lomautetuista miehiä oli helmikuussa 86,1 % ja naisia 13,9 %. 52,3 % kaikista lomautetuista on rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöitä. Vuodessa kasvua tässä ammattiryhmässä on tullut 52,7 %.

Pitkäaikaistyöttömiä oli Pohjois-Savossa helmikuun lopussa 3 909 henkilöä, mikä on 17,1 % vuoden takaista vähemmän. Pitkäaikaistyöttömyys on laskenut kaikissa Pohjois-Savon seutukunnissa vuoden takaisen verrattuna. Myös pitkäaikaistyöttömissä suurin ammattiryhmä on rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät.

Helmikuussa ulkomaalaisia työttömiä työnhakijoita oli Pohjois-Savossa 924 henkilöä, vuotta aiemmin 528 henkilöä. Suurin kansallisuusryhmä on ukrainalaiset (354 henkilöä), toisena tulevat venäläiset (109 henkilöä). Maatiloilla on vakava työvoimapula ja ukrainalaisia on palkattu ratkaisuna tähän.

Pohjois-Savossa on pulaa erityisesti sote-alan osaajista. Hyvinvointialueisiin siirtyminen hankaloitti lääkärien ja muun hoitohenkilökunnan saatavuutta useissa kunnissa. Myös matkailun haasteena on ammattitaitoisen työvoiman löytäminen. Raskaan kaluston kuljettajista ja metsätöiden osaajista on myös maakunnassa pulaa. Pohjois-Savon ELY-keskuksessa vuonna 2022 yritysten kanssa yhteisrahoitteisten RekryKoulutusten ja TäsmäKoulutusten kysyntä oli suurta ja rahoitusta tähän käytettiin ennätysmäärä, yhteensä 3,3 miljoonaa euroa. Osaajia rekrytoitiin viime vuonna erityisesti kuljetusalan sekä teknologia-alan yrityksiin, kun vastaavasti edellisenä vuonna koulutuksia järjestettiin eniten sosiaali- ja terveysalalle. Kaikkiaan RekryKoulutusten avulla täytettiin lähes 300 työpaikkaa.

Myös toimistotyöhön on ilmaantunut yllättävää työvoimatarvetta Ylä-Savossa. Myös nuoria palkataan enenevässä määrin, jopa ilman alan koulutusta. Rekrytointi-ilmapiiiri on muuttunut aiempaa positiivisemmaksi myös ikääntyvien työntekijöiden kohdalla.

Sahateollisuuden kannattavuus on nopeasti heikentynyt, kun sahatavaran vientihinnat ovat laskeneet tuotantokustannusten kasvaessa. Lomautukset maakunnan yhtiöiden historiassa ovatkin poikkeuksellisia. Myös rakennusteollisuudessa lomautuksia on ympäri maakuntaa. Lomautukset ovat kuitenkin pääsääntöisesti määräaikaista eikä kyseessä ole juurikaan irtisanomistilanteita.

Työ- ja elinkeinoministeriön laatiman tilaston mukaan rekrytointiongelmia kokeneita yrityksiä Pohjois-Savossa oli vuonna 2022 47 %. Isoimpana rekrytointiongelmana koettiin hakijan kokemuksen puute (81,3 %). Se oli myös samalla suurin yksittäisen syyn saama prosenttiosuus, kun tarkastellaan kaikkia ELY-alueita.

Koillis-Savossa jatkuvat metalliteollisuuden rekrytointitarpeet. Myös puutuoteteollisuuden toivotaan tulevaisuudessa syntyvän uusia työpaikkoja. Sisä-Savossa yrityksillä ei ole tällä hetkellä henkilöstön vähentämisaikkeitä, vaikkakin alkuvuoden barometrit sitä kertovat. Tunnelmat ovatkin ristiriitaiset, sillä esimerkiksi teknologiateollisuudessa

osalla yrityksissä on sopeuttamistarvetta ja osalla työvoimapula. Ukrainalaisia on työskentelemässä maakunnassa muun muassa palvelualoilla, opetuksessa, maataloilla ja teollisuudessa. He eivät ole koulutusta vastaavassa työssä, mutta auttamassa alueen työvoimapulaan.

Osaavan työvoiman saatavuus ja työvoimapula ovat muodostuneet odotettua suuremmaksi työllisyyden kasvun esteeksi, mutta tällä hetkellä varovaisuus ja epävarmuus leimaavat tilannetta. Uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin Pohjois-Savon työ- ja elinkeinotoimistoon helmikuun aikana 4 357, mikä on lähes 1 300 vähemmän kuin vuosi sitten (-22,9 %).

Pohjois-Savossa haasteena on myös sukupolvien jatkumo työttömyydessä ja erilaisella hanketoiminnalla toivotaan myös tähän ratkaisuja. Pitkäaikaistyöttömiä ei valitettavasti nähdä ratkaisuna maakunnan työvoimapulaan. Voittavassa positiossa nähdään ne yritykset, jotka on pitkäjänteisesti luoneet kyvyn vastaanottaa ulkomaalaisia ja osatyökykyisiä työntekijöitä sekä purkaneet ammatteihin liittyvää sukupuolisegregaatiota. Toisaalta Pohjois-Savossa on voimavarana myös kansainväliset opiskelijat, joita ei osata käyttää alueella tarpeeksi hyvin. Kuopiossa on suunnitteilla myös englanninkielinen koulutuspolku, sillä tähän mennessä englanninkielinen yläkoulu on puuttunut alueelta kokonaan.

Erot yritysten kyvyissä vastata tulevaisuuden haasteisiin ja erityisesti uusien teknologioiden hyödyntämiseen tulevat kasvamaan. Iisalmelainen kaivosalan teknologiayhtiö Normet jatkaa investointeja sähköistysteknologiaan tehden kaivos- ja tunneliteollisuutta hiilidioksidipäästöttömäksi. Business Finland on tehnyt positiiviset rahoituspäätökset haastajaluokan veturiyrityksille, metsäkonevalmistaja Ponselle ja teknologiayhtiö Epecille. Ponsen FORWARD'27-ohjelman tavoitteena on kehittää ratkaisuja liikkuvien työkonoiden merkittäviin päästövähennyksiin, pienentää niiden energiankulutusta ja parantaa tuottavuutta. Tärkeässä osassa ohjelmaa ovat myös esimerkiksi kuljettajan työolojen helpottaminen avustavien toimintojen ja automaation avulla. Ponsse ja Epec lähtevät yhdessä investoimaan lähivuosina yli 25 miljoonaa euroa liikkuvien työkonoiden kestävään kehitykseen ja rakentamaan kehitystyön ympärille laajaa ekosysteemiä.

ICT-osaajapula nousee myös esiin yhtenä keskeisenä yritysten kasvua ja kansainvälistymistä hidastava tekijänä. Kuopioon suunnitteilla oleva yksityinen ja yritysveltoinen koodikoulu sai vahvan alkusäyksen, kun hankkeeseen sitoutuneet yritykset, Kuopion alueen kauppakamari ja Ylä-Savon koulutuskuntayhtymä YSAO perustivat Koodi / Sisu ry:n vuoden 2022 lopussa. Yhdistyksen tavoitteena on, että ensimmäisten opiskelijoiden haku koodikouluun voisi käynnistyä jo tulevana syksynä. Itä-Suomen yliopisto sai oikeuden tekniikan koulutukseen ja diplomi-insinöörien koulutus käynnistyy syksyllä 2023 kestävien materiaalien ja tuotteiden koulutusohjelmassa Joensuussa ja teknillisen fysiikan koulutusohjelmassa Kuopiossa.

Vaikka etätöiden mahdollisuus nähdäänkin positiivisena asiana osaajien houkuttelussa alueen yrityksiin, seutukunnissa on noussut esiin myös huoli etätöntekijöiden sitoutumisesta yritykseen ja alueeseen. Suuri etätöntekijöiden määrä saattaa heikentää jatkossa myös yrityksen sitoutumista omaan alueeseen. Alueen matkailun mielikuvien ja tapahtumien avulla onkin tärkeää uusien töntekijöiden houkuttelu ja juurruttaminen kunnissa viihtyviksi asukkaiksi.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Pohjois-Savo	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kuopion seutukunta Kuopio, Siilinjärvi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+
Työvoiman saatavuus	0	+	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Varkauden seutukunta Joroinen, Leppävirta, Varkaus	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Ylä-Savon seutukunta Iisalmi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Pielavesi, Sonkajärvi, Vieremä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Koillis-Savon seutukunta Kaavi, Rautavaara, Tuusniemi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	-	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	+	+
Työvoiman saatavuus	0	0	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Sisä-Savon seutukunta Rautalampi, Suonenjoki, Tervo, Vesanto	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+
Työvoiman saatavuus	0	+	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

13 Pohjois-Karjala

Taulukko 12. Avainluvut Pohjois-Karjalassa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	162 540	163 281	166 441	-0,5 %	-2,3 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	9 527	9 494	12 815	0,3 %	-25,7 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	1 026	1 046	1 504	-1,9 %	-31,8 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	3 199	3 661	4 260	-12,6 %	-24,9 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	13,4	13,3	17,2	0,1 %-yks.	-3,8 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	1 930	2 508	1 350	-23,0 %	43,0 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Poikkeuksellisissa oloissa on eletty nyt kolme vuotta. Aluekehityksessä ja erityisesti alueiden välisissä kehityseroissa kaksi tänä aikana koettua suurta toimintaympäristömuutosta ovat näkyneet jossain määrin eri tavoin. Siinä missä kevättalvella 2020 Suomeen rantautuneen globaalien Covid19-pandemian osalta Pohjois-Karjalassa selvittiin hieman palveluvaltaisempaa Etelä-Suomea paremmin, helmikuussa 2022 alkanut Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja sitä seuranneet pakotteet ja vastapakotteet ovat puraisseet itärajan maakuntaa keskimääräistä kovempaa. Pohjois-Karjala on kärsinyt sekä kansainvälisen matkailun että Venäjän viennin romahduksesta. Työttömyyden lasku on pysähtynyt ja haasteet osaan työvoiman saatavuudessa ovat kasvaneet. Energian saatavuus ja hintojen nousu ovat koko Eurooppaa koskevia ilmiöitä, mutta näkyvät yhtä lailla maakunnassa. Epävarmuus leimaa vahvasti tulevaisuutta.

Pohjois-Karjalan saavutettavuus on heikentynyt hälyttävästi. Tavara ei liiku Saimaan kanavalla ja lentoliikenteessä on ollut katkoksia. Tällä hetkellä valtion tukemalle lentoliikenteelle on varattu määrärahat kevääseen 2024 asti. Viimeisin erittäin hankala käänne on etelään vievän junaradan tuleva katkos. Syrjäsalmen sillan uusimisessa esille tulleet maaperäongelmat edellyttävät koko radan katkaisua arviolta helmikuusta syyskuuhun 2024. Se tarkoittaa noin 5 000 junavuoroa ja on erittäin vakava isku aluetaloudelle niin tavara- kuin henkilöliikenteen kohdalla.

Alue-erojen hienoinen tasoittuminen näyttää kääntyvän taas eriytymiseksi. Pandemian aikana Pohjois-Karjalan ja koko maan välinen ero työttömyydessä supistui. Elpymisen päästyä hyvään vauhtiin vuonna 2021 maakunnan ja koko maan välinen bkt-ero pieneni, ja myös yrityssektorin liikevaihto kehittyi Pohjois-Karjalassa suotuisammin kuin valtakunnallisesti. Vuoden 2022 tapahtumien myötä Pohjois-Karjalan ja koko maan välinen ero työttömyydessä kääntyi kuitenkin taas kasvuun ja vuoden alkupuoliskolla liikevaihdon kasvu Pohjois-Karjalassa (+10,5 %) jäi jo selvästi jälkeen koko maan kehityksestä (+17,2 %). Liikevaihto- yms. euromääräisiä lukuja tarkasteltaessa on lisäksi pidettävä mielessä, että hintojen nopean nousun takia euromääräinen kehitys ja volyymien määrän kehitys ovat eriytyneet. Esimerkkinä tästä on se, että Suomen vienti kasvoi vuonna 2022 euromääräisesti mitattuna peräti 20,5 %, mutta hintojen muutos (18,8 %) oli niin suuri, että viennin volyymi kasvoi vain 1,5 %.

Kuntien taloustilanne jatkuu Pohjois-Karjalassa haastavana. Odotuksia paremmat yhteisöverotuotot tuovat jonkin verran helpotusta. Terveystalouden siirtyminen pois kunnilta ja siitä seuranneet Siun Soten alijäämien kattaminen sekä palkkaharmonisointi merkitsevät huomattavia lisämenoja Pohjois-Karjalan kunnille.

Väestökehityksessä on viime vuosina nähty poikkeuksellisia lukuja. Vuonna 2021 Pohjois-Karjalan osalta maan sisäinen muuttotappio oli historiallisen pieni (-64), mutta jo vuonna 2022 palattiin tyypilliselle pandemiaa edeltäneelle tasolle (-570). Muuttovoitto ulkomailta on toisaalta vain jatkanut kasvuaan: vuoden 2022 maahanmuuttovoitto oli peräti 1 051 henkeä ja ylitti selvästi edellisenä vuonna syntyneen ennätyksen. Vaikka maan sisäisen ja kansainvälisen muuttoliikkeen summaava kokonaismuuttoliike oli 481 hengen verran voiton puolella, se ei riittänyt läheskään tasapainottamaan luonnollisen väestömuutoksen aiheuttamaa väestöntappiota vaan Pohjois-Karjalan väki väheni ennakkotietojen mukaan vuoden 2022 aikana kaikkiaan 738 hengellä. Luonnollinen väestömuutos (-1 225) heikentyi syntyneiden määrän (1 046) laskun ja kuolleiden määrä (2 271) kasvun myötä. Syntyneitä oli peräti 35,4 % vähemmän kuin esimerkiksi vuosikymmentä aiemmin. Vuoden 2023 kahden ensimmäisen kuukauden väestökehityksessä ei ole suurta eroa edellisvuoteen verrattuna.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Kokonaisuutena Pohjois-Karjalan yritysten sietokyky on ollut varsin hyvä kahden kriisin keskellä. Konkurseja on tullut yllättävänkin vähän. Venäjän aloittamasta hyökkäyssodasta huolimatta valtaosa vientiyrityksistä on löytänyt hyvin korvaavia markkinoita. Sodan vaikutusten lisäksi komponenttipula on vaikuttanut ja vaikuttaa useiden yritysten tuotantoon ja vaikeuttaa tuotannon optimointia. Tämä on omiaan nakertamaan kannattavuutta. Logistiset haasteet ovat vaikuttaneet erityisesti Saimaan kanavaa aiemmin hyödyntäneiden yritysten toimintaan lisäten merkittävästi logistiikkakustannuksia. Lisää kustannuksia ja logistiikkaongelmia on tulossa junaradan katkoksen myötä Syrjäsalmen sillan uusimisen ajaksi.

Kustannusten raju nousu sodan seurauksena on haastanut investointien lisäksi myös alueen yritysten operatiivista toimintaa. Markkinatilanne ei ole aina mahdollistanut kohonneiden tuotantokustannuksien siirtoa hintoihin tai se on tapahtunut merkittävällä viiveellä. Kevään palkkaratkaisut lisäävät osaltaan tätä painetta.

Talouden hiljenemisestä huolimatta kysyntä osaavalle työvoimalle on säilynyt hyvällä tasolla. Kysyntää on laajalti useilla eri toimialoilla erilaisen koulutustaustan omaaville työntekijöille. Osaavan työvoiman saatavuus onkin yksi keskeisimmistä Pohjois-Karjalan yritysten menestystä jatkossa määrittelevistä tekijöistä.

Sodan seurauksena kiihtynyt inflaatio ja Euroopan keskuspankin aloittama korkojen nosto ovat kuluneen vuoden aikana nostaneet merkittävästi rahan hintaa ja trendi näyttäisi jatkuvan. Vaikutukset alueen yrityksiin tuntuvat niin yksityisen kulutuksen kuin investointien näkökulmasta. Korkokehitys yhdistettynä korkeaan inflaatioon ja erityisesti rajusti kohonneeseen energian hintaan on omiaan vähentämään yksityistä kulutusta. Tällä on vaikutusta erityisesti alueen kaupan ja palvelun tuottajiin.

Yrityksille suunnattua kehittämisrahaa maakunnassa on tarjolla ennätysmäärä uuden ohjelmakauden alkamisen myötä. Valitettavasti EURA-järjestelmän ongelmat ja viivästykset haittaavat kehittämishankkeiden liikkeelle lähtöä. Tämä yhdistettynä inflaatio- ja korkotason nousuun vaikuttaa negatiivisesti yritysten investointi- ja kehittämishalukkuuteen.

Omistajavaihdoksien määrä tulee lähivuosina kasvamaan niin yrittäjien ikärakenteen kuin muuttuneen toimintaympäristön myötä.

Vuonna 2022 alkupuoliskolla maakunnan yritysten liikevaihto kasvoi 10,5 %, joskaan enää ei ylletty koko maan tason lukuihin (+17,2 %) kuten edellisenä vuonna. Tilanne myös heikentyi vuoden edetessä ja kun hintojen nousu samalla kiihtyi, reaalin kasvu supistui vuoden edetessä pieneksi.

Liikevaihdon kasvu oli vuoden 2022 alkupuoliskolla edelleen varsin laaja-alaista, liikevaihto kasvoi selvästi kaikilla päätoimialoilla. Maakunnan vientituotteille löytyi kohtuullisen hyvin korvaavia markkinoita, vienti kasvoi alkuvuonna 16,4 % (koko maa: 22,3 %). Toisaalta monet Venäjän vientiä harjoittaneet yritykset ovat alkuvuoden 2023 aikana kertonut heikentyneistä tuloksista ja käynnissä on myös yt-neuvotteluja.

Suurten yritysten ja vientiyritysten tilanne ja näkymät ovat tilanteeseen nähden säilyneet suhteellisen positiivisina. Pk-yritysten näkymät ovat heikentyneet kotimarkkinoiden hiljentymisen ja kasvaneen epävarmuuden myötä. Kevään 2023 Pk-yritysbarometrissa maakunnan yritysten yleisten suhdannenäkymien saldoluku oli -25. Luku oli yksi maan heikoimmista, joskaan ei tällä kertaa erottunut yleisestä linjasta niin selvästi kuin syksyllä 2022, jolloin Pohjois-Karjalan näkymät olivat yhdessä Hämeen kanssa maan heikoimmat. Sellaisten pk-yritysten osuus, joilla on tarvetta toimintansa sopeuttamiseen, on noussut vuodessa 20 %:sta 29 %:iin. Sopeuttamistoimissa korostuvat lomautukset ja työaikajärjestelyt. Samaan aikaan sellaisten yritysten osuus, jotka kokevat osaavan työvoiman saatavuuden olevan merkittävä kasvun este, on noussut 12 prosentista 16 prosenttiin.

Toimialoittain tarkasteltuna metsä- ja biotalous hyötyy vihreästä siirtymästä. Bioenergian (metsähake) kysyntä on kasvanut lähes räjähdysmäisesti – hinta on noussut ja etenkin polttopuupuolella on tuote loppunut. Vaikutukset ainespuun saatavuuteen metsäteollisuudelle voivat olla merkittävät, jos kuitupuusta saa paremman hinnan energiapuuna kuin sellun lähteenä. Biokaasun jalostus on päässyt paremmin käyntiin, BIO10 toimesta Kiteellä ja Pielisen Bio Oy:n toimesta Lieksassa. Tankkauspiste toimii jo Joensuussa ja avautuu Kiteelle. Pielisen Bio Oy tuottaa valmistuttuaan vuodessa 8 000 MW bioenergiaa osakkaidensa käyttöön. Merkittäviä askelia on otettu kiertotalouden jätteestä energiaa -liiketoiminnassa. Joensuun Biotien massiiviset investoinnit biohiiltämöön, vetytalon, aurinkoenergiaan ja hukkalämmön talteenottoon tuovat lisää työpaikkoja. Kiteen Puhokselle rakentuu Biotien kaltainen bioalue, johon on tulossa aurinkopuisto, puunjalostusta sekä ei-puuaineisten luonnontuotteiden jalostamista. Stora Enson 38 milj. euron investointi Enocellin tehtaalle valkaisuun sellun tuotantoon vahvistaa tehtaan tulevaisuudennäkymiä. Binderholz Oy investoi Lieksaan rakentamalla DIY-tehtaan ja pelletointitehtaan. Venäjältä puun tuonnin väheneminen on nostanut erityisesti sellu- ja kuitupuun kysyntää, mikä on tuonut alueelle kantorahatuloja ja työtä puunkorjuuyrityksille. Nykyinen tilanne voi toisaalta vaikeuttaa uusien puuta jalostavien toimijoiden markkinoille tuloa ja tuo epävarmuutta investointipäätöksille.

Energian siirrosta tulee todennäköisesti jo vuoden sisällä pullonkaula elinkeinotoiminnan kehittämiseen maakunnassa. Aurinkopuistoja on kaava- tai lupavaiheessa Joensuussa, Kontiolahdella ja Tohmajärvellä. Lisäksi alustavaa selvittelyä on kahdelle kohteelle Kiteelle. Energian siirtoverkko on nyt lähes täynnä ja muutama hanke varaa lopun kapasiteetin. Sen jälkeen on odotettava, että verkkoa vahvistetaan ja se ottaa 5–8 vuotta. Muutoin

Pohjois-Karjalan lähtökohdat vihreässä siirtymässä ovat hyvät, joskin muualla vahvasti merkitystään kasvattavan tuulivoiman rakentamisen osalta tilanne ei ole ratkeamassa lähiaikoina. Selvitysmies Arto Rädyn tuoreen raportin mukaan tilanteen paraneminen edellyttää tuulivoimarakentamisen nykyistä selkeämpää poliittista ohjausta, lainsäädännön kehittämistä, koordinoitua kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä sekä teknologian kehityksen maksimaalista hyödyntämistä. Metsäbioenergian hyödyntämiseen myönteinen uutinen oli EU-sopu kaikenlaisen bioenergian laskemisesta kokonaan uusiutuvaksi.

Matkailussa isoimpia asioita ovat Kolin hotellin valmistuminen kesällä ja Bomban investoinnin käynnistyminen. Liikematkustus Joensuussa on vilkastunut. Yöpymisten määrässä kotimaan matkailu on palautunut koronaa edeltävälle tasolle, mutta ulkomaalaisten yöpymiset jäivät vuonna 2022 noin puoleen.

Rakentamisen toimiala sakkaa, tonttikyselyt tuntuvat olevan esim. koko Joensuun seutukunnalla hyvin alhaiset. Kerrostalorakentamisessa on palattu huippuvuosien 2017–2019 jälkeen normaalimmalle tasolle, pientalojen rakentamisessa trendi on ollut laskusuuntainen jo vuosia. Liikerakentamisen osalta Joensuun keskustassa on meneillään kohtuullisen kokoisia hankkeita, mm. kauppahallin rakentaminen (6 milj. euroa) ja Citymarketin remontti (16–18 milj. euroa). Korkeiden ja hintojen nousut aiheuttavat rakentamisen hiipumista ja heikentävät yritysten kannattavuutta. Useita yrityksiä on joutunut haasteelliseen tilanteeseen, joten tämä tulee näkymään suoraan esim. rakennusalan opiskelijoiden työssäoppimispaikkojen vähenemisenä ja myös työllistyminen alalle vaikeutuu. Rakennusalan toiminnalla on suoria vaikutuksia myös maarakennus-, talotekniikka- ja sähköaloille, joten seurannaisvaikutukset voivat levitä laajemmalle.

Maatalous ja myös puutarha-ala ovat edelleen vaikeuksissa ja niitä rasittavat kulutuskysynnän lasku sekä korkeat tuotantokustannukset, etenkin energian ja lannoitteiden kohonneet hinnat. Maidon tuotannon lasku jatkuu. Erikois-, luomu- ja marjanviljelyssä kasvunäkymät ja paremmat tuotot ovat viennissä, mihin suunnataan pitkäjänteistä kehittämistyötä. Maatilojen tuettuja omistajanvaihdoksia tehtiin vain kaksi vuonna 2022. Tänä vuonna onneksi saattaa tilanne parantua, kun esim. Pielisen-Karjalassa on työn alla kolme maatilalan omistajanvaihdosta. Kausityövoimaa on saatu noin puolet aiemmasta, mikä lisää tilojen työtaakkaa muiden vaikeuksien lisäksi.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Syksyn 2022 aikana työttömien määrä on ollut hienoisessa laskusuunnassa. Ero koko maan lukuihin on silti kasvanut jo pidemmän aikaa. Alimmillaan touko- ja syyskuussa 2021 ero oli vain 2,3 prosenttiyksikköä. Helmikuussa 2023 ero suhteessa koko maahan oli 3,7 prosenttiyksikköä. Työttömiä työnhakijoita oli vuoden loppupuoliskolla keskimäärin noin 8 900 henkilöä, joka on 300 työtöntä vähemmän kuin edellisellä vuonna. Helmikuussa

2023 työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 13,4 %, kun se viime vuoden vastaavana ajankohtana oli 13,3 %. Näyttää siltä, että työttömyys kääntyy kasvuun kevään aikana.

Maan korkeimmasta työttömyydestä huolimatta avoimien työpaikkojen määrä on pysytellyt korkealla tasolla, helmikuun lopussa paikkoja oli auki 2 600. Työpaikkoja on ollut koko loppuvuoden 2022 ja alkuvuoden 2023 ajan haettavana hyvin lähelle saman verran kuin vuotta aiemmin. Tosin avoimien työpaikkojen määrä kääntyi vuoden 2022 loppupuolella laskuun erityisesti tuotannollisella puolella. Koko maahan nähden sosiaali- ja terveydenhuollon avoimia paikkoja on merkittävän suuri osuus, lähes kolmannes. Vuonna 2022 Pohjois-Karjalassa oli 4,3 työtöntä yhtä avointa paikkaa kohden, kun koko maan keskiarvo oli 2,4.

Pitkäaikaistyöttömyys on edelleen lievässä laskussa. Tätä selittää pääosin työnhakijoiden työmarkkinoilta poistuminen. Yli 55-vuotiaiden työnhakijoiden määrä väheni vuodessa yhteensä 9 % (312 henkilöä) ja heitä oli paljon myös pitkäaikaistyöttömien ryhmässä. 60–64-vuotiaat ovat selvästi suurin työttömien ikäryhmä. Tähän ryhmään kuuluu lähes 1 800 henkeä ja he poistuvat työmarkkinoilta lähivuosina.

Pohjois-Karjalassa nuorisotyöttömyys on ollut lievässä laskussa ja keskittyy Joensuun seudulle. Nuorista yli 84 % asuu Joensuun seutukunnan alueella.

Ulkomaisten kansalaisia oli työttömänä tammikuun lopussa 817 henkilöä. Vuoden takaiseen verrattuna määrä lisääntyi 254 henkilöllä (45 %). Kaikkien työnhakijana olevien ulkomaalaisten määrä (2 067 henkilöä) on kasvanut vuoden aikana merkittävästi (28 %, 456 henkilöllä), mikä on aiheutunut lähes kokonaan ukrainalaisten työnhakijoiden lisäyksestä. Maakunnassa olevat ulkomaalaistaustaiset henkilöt tuovat työvoimapotentialiaa, mutta heidän työllistymisensä on vaikeaa.

Alkuvuoden aikana lomautusten määrä on ollut suurempi kuin koko 2022 vuonna yhteensä ja näköpiirissä on lomautusten ja irtisanomisten lisääntyminen. Sekä korona-aika että Venäjän hyökkäys Ukrainaan ovat pakottaneet yritykset miettimään uusia ratkaisuja, innovaatioita, alihankintaketjuja ja varmuutta toiminnoille. Tästä on näkyvissä tietynlainen toiminnan ja toimintatapojen muutos.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden vaikea työvoimapula hankaloittaa Pohjois-Karjalassa jo alan yritysten toimintaa. Tällä alalla on alueemme selkeästi suurin työvoimapula ja maakunnan reuna-alueilla tilanne on jo erityisen huolestuttava. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaiseman Työvoimatietokartta-raportin mukaan sairaanhoitajan paikkoja oli Pohjois-Karjalassa auki vuonna 2022 keskimäärin 174 kappaletta, mutta työttömiä työnhakijoita vain 43 (pl.

korkean työttömyysriskin työnhakijat). Avoimista paikoista jäisi siis täyttämättä 131 kappaletta, vaikka kaikki alan työttömät työnhakijat työllistettäisiin heti. Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden eläköityminen ja alalta poistuminen heijastuu työntekijämäärään.

Työvoima vähenee nopeimmin Joensuun seudun ulkopuolella, joten osaajapula on myös alueellista. Esim. Pielisen-Karjalassa työvoiman saatavuudessa on haasteita elintarviketalalla. Suurta tarvetta on sairaanhoitajista, lähihoitajista sekä sosionomeista. Metallialalla on jatkuvaa tarvetta hitsaajista sekä kokoonpanon työntekijöistä. Ammattitaitoisista metsäkoneiden kuljettajista on myös pulaa. Ravintola-alalla on pulaa kokeista, tarjoilijoista sekä kausityöntekijöistä. Kuljettajille sekä asentajille on myös avoimia työpaikkoja. Puhtaanapildossa on myös jatkuvasti työpaikkoja auki.

Työvoiman supistuminen maakunnassa jatkuu tulevina vuosina ja siihen on syytä varautua monilla eri keinoilla. Tärkeimmät keinot ovat maahanmuutto, ylitarjonta-ammateista kouluttautuminen osaajapula-aloille ja jatkossa ehkä myös eläkkeellä työskentely. Koulutus- ja työperäisestä maahanmuutosta ei yksin ole työvoimapulaa ratkaisemaan, kuten konsulttitoimisto MDI:n arvio (YLE 23.3.2023) osoittaa. Vuoteen 2035 mennessä pitäisi Pohjois-Karjalaan muuttaa yli 17 000 työkäistä maahanmuuttajaa, että työkäisten määrä pysyisi nykytasolla. Arvioitu maahanmuutto olisi nykyvauhdilla reilu 6 000 työkäistä henkilöä. Suhteellisesti eniten tarvetta olisi Joensuun seudun ulkopuolella, mikä vaikeuttaa toteutumista entisestään.

Oppilaitokset ovat kasvattaneet osaajapula-alojen rekrytointia, samalla kun Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamat muutokset ovat ohjanneet opiskelijarekrytointia uusiin maihin, mm. Kaakkois- ja Keski-Aasiaan. Koulutukseen valittujen haasteena on ollut maahanmuuttoon liittyvien lupa-asioiden pitkät käsittelyajat.

Ammattiopisto Riveriassa käynnistettiin englanninkielinen kone- ja tuotantotekniikan koulutus. Koulutukseen valittiin 23 opiskelijaa, joista 12 on aloittanut opiskelunsa. Englanninkieliseen kone- ja tuotantotekniikan koulutukseen käynnistetään uusi opiskelijahaku vuoden 2023 aikana. Opiskelupaikkoja on tarjolla 20. Lisäksi vuoden 2023 alussa aloitettiin sosiaali- ja terveysalan lähihoitajakoulutus, jossa tutkintokoulutus ensiksi aloitetaan englannin kielellä, mutta koulutuksen tavoitteena on suorittaa tutkinto lopulta suomen kielellä. Koulutukseen oli yli 300 hakijaa, joka ylittää moninkertaisesti määrän, joka vastavaan normaalitoteutukseen olisi saatu. Uusimuotoisessa monikielisessä lähihoitajakoulutuksessa aloitti vuoden 2023 alussa 40 opiskelijaa. Vastaavia englannin kielellä alkavia koulutuksia on tulossa toteutukseen vuoden 2023 aikana myös kokkikoulutuksessa ravintola- ja catering-alalla sekä puhtauspalvelualalla. Karelia AMK:ssa alkaa syksyllä 2023 englanninkielinen tietotekniikan insinöörinkoulutus.

Keskeinen haaste on saada Pohjois-Karjalaan tulleet maahanmuuttajat ja opiskelijat myös jäämään koko maakunnan alueelle töihin valmistumisen jälkeen. Sitouttaminen on syytä aloittaa jo opiskeluvaiheessa ja työharjoitteluissa, mikä edellyttää koko maakunnan laajuisia yhteistyötä yritysten, oppilaitosten, kuntien ja työvoimaviranomaisten kesken. ELY-keskus on suunnittelemassa maahanmuuttoa laajaa hankekokonaisuutta maakunnan toimijoiden kanssa.

Työvoimatiekartta-aineiston perusteella Pohjois-Karjalan työnhakijoista 54 % on ylitarjonta-ammateissa. Kouluttautuminen työvoimaa tarvitseville ja kehittyville tulevaisuuden aloille on keskeisin keino vastata työvoimapulaan maahanmuuton ohella. Energiateollisuus tulee tarvitsemaan uusia osaajia tulevaisuudessa. Esim. lämpöpumppujen asentajien koulutus ja työllistyminen ovat kasvuvaiheessa. Vihreä siirtymä aiheuttaa mm. maankäytön uudelleen suunnittelua. Tämä tuo mukanaan esim. maanmittausalalle lisääntyvää työvoimatarvetta, joka näkyy jo nyt alalla. Uudet teknologiat (esim. dronet ja digitaalisuus) luovat uudenlaisia koulutustarpeita. Maanmittausalan opiskelijoille on tarjolla hyvin työpaikkoja koko maassa. Vihreä siirtymä aiheuttaa myös metsä- ja kaivosalalle uudenlaisia työvoima- ja koulutustarpeita.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Pohjois-Karjala	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	-	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Joensuun seutukunta Heinävesi, Ilimantsi, Joensuu, Juuka, Kontiolahti, Liperi, Outokumpu, Polvijärvi	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	0	-	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Keski-Karjalan seutukunta Kitee, Rääkkylä, Tohmajärvi	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pielisen Karjalan seutukunta Lieksa, Nurmes	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	0	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	0	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

14 Keski-Suomi

Taulukko 13. Avainluvut Keski-Suomessa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	272 437	272 683	273 779	-0,1 %	-0,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	15 334	15 320	19 599	0,1 %	-21,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	1 921	2 027	2 897	-5,2 %	-33,7 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	4 760	5 999	7 295	-20,7 %	-34,7 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	12,3	12,3	15,5	0 %-yks.	-3,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	2 414	3 566	2 040	-32,3 %	18,3 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Keski-Suomella on monialaista osaamista ja keskeinen sijainti. Maakunta on tunnettu vahvasta bio- ja kiertotaloudesta, ICT-alasta ja kyberosaamisesta sekä liikuntapääkaupungista, joka on syntynyt maan ainoan liikuntatieteellisen tiedekunnan ympärille. Metsätalous ja metalliteollisuus ovat vahvoja ja erityisesti kuituteknologian innovatiiviset ratkaisut avaavat Keski-Suomelle uusia tulevaisuuden näkymiä.

Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n tammikuussa 2023 tekemän Suhdannebarometrin mukaan keskisuomalaisten yritysten näkymät ovat viime syksyä hieman paremmat. Samoin kevään 2023 Pk-yritysbarometrin mukaan Keski-Suomen alueen yleinen suhdannenäkymä on valtakunnallisen keskiarvon tasolla.

EK:n Suhdannebarometrin mukaan hiipuva kysyntä ja kustannusten nousu vaikeuttavat yritysten toimintaa yhä laajemmin. Suuria lomautusaaltoja ei liene tulossa. Tuotannon ja myynnin arvioidaan kasvaneen hieman loka-joulukuussa, joskin tuotannon arvioidaan vähenevän hienoisesti lähikuukausina. Heikko kysyntä oli tammikuussa yleisin kasvun este 38 %:n osuudella ja ammattityövoiman puute oli ongelmana 34 %:lla vastaajista. Kannattavuus heikkeni hienoisesti verrattuna vuodentakaiseen tilanteeseen. Kevään Pk-yritysbarometrin mukaan arviot ensi vuonna liikevaihdon, kannattavuuden ja innovaatioiden kehityksen osalta ylittävät valtakunnallisen keskiarvon.

Finnvera myönsi Keski-Suomeen rahoitusta viime vuonna 33 miljoonaa euroa, laskua viime vuoteen on 17 %. Koronaa edeltävään vuoteen 2019 verrattuna rahoitus jäi neljänneksen pienemmäksi. Voimakkainta rahoituksen lasku verrattuna vuoteen 2019 oli Keski-Suomessa liike-elämän palveluissa, vain matkailutoimialan rahoitus pysyi vuoden 2019 tasolla.

Tällä hetkellä vallitsee varovaisen positiivinen vire, ja yritysten muuntautumiskyky muutoksissa on ollut erinomaista. Tulevaisuutta on vaikea arvioida edes lyhyellä aikavälillä, sillä muutokset tulevat yllättäen ja niiden vaikutukset ovat välittömiä.

Kuntien tilinpäätöstä ovat koetelleet mm. kiinteistöasiat ja sosiaali- ja terveydenhoidon budjetin ylitykset, millä voi olla laajempiakin vaikutuksia kuntien valtionosuuksien leikkautumiseen. Talouden tasapainotus ja säästöjen hakeminen ovat edessä.

Sijainti keskellä Suomea luo uusia mahdollisuuksia. Kolmen tunnin ajo- tai junamatkan sisällä on yli puolet Suomen väestöstä. Saavutettavuuden näkökulmasta mm. raideliikenteen kehittäminen Jyväskylä-Tampere välillä on tärkeää. Keskiössä on myös TEN-T-ydinverkkoon kuuluvan valtatie 4 palvelutason parantaminen. Jos Traficomien Nelostien Vaajakosken kohdan muutossuunnitelma saa lainvoiman, tiesuunnitelman hyväksyminen voisi tulla kyseeseen vuonna 2024. Hankkeen kokonaiskustannukset ovat 185 miljoonaa euroa. Metsäteollisuuden suuren merkityksen vuoksi myös alemman tieverkoston ylläpito ja korjaaminen ovat ajankohtaisia jatkossakin. Merkittävää on, että lentoliikenteen ostopalveluja jatketaan kevääseen 2024 saakka. Finavian Jyväskylän Tikkakosken lentoaseman matkustajamäärä kasvoi viime vuonna 139 % (7 573 matkustajaa). Suurin osa heistä oli kansainvälisiä matkustajia.

Kaupunkien ja seutujen sisäinen eriytyminen näkyy mm. asuntomarkkinoilla ja työvoiman vetovoimassa. Vahvat yritykset vetävät olemassa olevan työvoiman, ja alueelle jää työvoimapula työntekijöiden siirtyessä yrityksestä toiseen, millä on vaikutusta myös palkkojen nousuun. Etätö on jäänyt osaksi arkea. Automatisaatio- ja robotisaatio näkyvät investoinneissa, mikä liittyy osaltaan työvoiman saatavuushaasteeseen. Polttoaineen hinnalla on iso merkitys työllisyyteen pohjoisessa Keski-Suomessa, harvaan asutuilla seuduilla.

Keski-Suomen väestömäärä kääntyi viime vuonna laskuun. Haasteellista on se, että syntyvyys on erittäin alhainen ja samaan aikaan ikäluokkien toisessa päässä kuolleisuus on suurta. Ikäluokan molemmista päistä tapahtuva väheneminen vaikuttaa työvoiman saatavuuteen. Maaseutualueita koskee sama väestöllinen rakennemuutos ehkä vielä haasteellisemmin. Keski-Suomen Yrittäjien OmistajaKS-hanke on auttanut sukupolvenvaihdosasioissa. Puolitoista vuotta sitten ollut nopea rysäys sukupolvenvaihdoksissa on nyt tasaantunut, mutta haaste on ajankohtainen myös lähitulevaisuudessa. Maan sisäinen ja maan rajat ylittävä muuttoliike oli voitollista. Ukrainalaisten tulo ja kotikuntastatuksen saaminen näkynee jatkossa väestön nettomuutossa; tulevaisuutta ajatellen moni heistä haluaa palata kotimaahansa tilanteen salliessa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan vaikuttaa osaan toimijoista, etenkin välillisesti. Korokojen nousu heijastunee loppuvuonna useamman yrityksen toimintaan. Samaa aikaa inflaatio vaikuttaa kuluttajien ostovoimaan ja kysyntään. Myös rahoitusmarkkinoiden globaali epävarmuus heijastuu luottamukseen. Logistiikkaan ja raaka-aineiden hinnannousuun sekä saatavuuteen liittyvät haasteet ovat hieman helpottaneet. Talouden epävarmuus näkyy yritysten perustamisessa. Uusia yrityksiä on kuitenkin esimerkiksi Äänekosken seudulla perustettu viime vuotta enemmän.

Keski-Suomen viennin kasvun vahvana veturina on ollut maakunnan suurin vientisektori, teknologiateollisuus. Teknologiateollisuudella on ollut tilausten suhteen kohtuullisen hyvä tilanne. Teollisuuden toimialojen osuus viennin arvosta viime vuoden tammi-kesäkuussa laski eniten Keski-Suomessa (6,5 %).

Metsätalous ja -teollisuus ovat merkittävässä roolissa Keski-Suomen aluetaloudessa. Metsäalalla hakkuumäärät putosivat vähän pitkäaikaiseen keskiarvoon verrattuna viime vuoden ennätyksen jälkeen. Kuitupuun kysyntä työllistää, toisaalta koivuraaka-aineen saamisen haasteet näkyvät lomautuksissa. Metsäalalla tilauskanta on positiivinen ja yritysten tilinpäätökset viime vuodelta ovat hyviä. Toisaalta Honkarakenteella seuraavan 24 kuukauden kaupat ovat puoliintuneet ja Venäjän poisjääminen markkinoilta näkyy. Alalla (huolto ja korjaus, koneet ja laitteet) on haasteita puolivalmisteiden saatavuudessa. Työvoiman vaihtuminen alalla on suurta.

Sekä puu- että metallialalla on runsaasti käynnissä investointeihin liittyviä suunnitelmia. Epävarman tulevaisuuden vuoksi investointeja lykätään; suhde on iso: jos on kymmenen hanketta, niistä yhtä edistetään. Tilanne voi purkautua pian, jos maailman tilanne selkiintyy ja markkinat kehittyvät.

Metsäteollisuudessa tehdään vahvaa työtä jalostusasteen nostamisessa. Innovaatiot, sivuvirtojen hyödyntäminen ja kiertotalous ovat nostaneet alan uudelle tasolle ja tuoneet investointeja. Kerto LVL Metsä Groupiin kuuluva Metsä Wood suunnittelee uuden Kerto® LVL-tehtaan rakentamista Äänekosken laajentuvalla tehdasalueelleen. Investoinnin arvo olisi noin 200 miljoonaa euroa. Metsän Groupin 3D-pakkauspilotti on käynnistynyt viime vuonna yhteistyössä Valmetin kanssa. Metsä Fibre ja Veolia ovat tehneet pitkäaikaisen sopimuksen Äänekosken biotuotetehtaan sellunvalmistuksessa syntyvän biometanolin jalostamisesta. Veolia investoi biometanolin tuotantolaitokseen, investoinnin arvo on 40 miljoonaa euroa. Jalostuslaitos valmistuu biotuotetehtaan yhteyteen.

Kuituteknologiayhtiö Spinnova Oyj:n Woodspinnin 50 miljoonan euron tekstiilikuitutehtaan rakennustyöt Jyväskylässä valmistuivat viime vuoden lopulla. Vastaavasti Äänekosken Metsä Springin demotehdas testaa tekstiilikuituprosessin toimivuutta.

VTT rakentaa Jyväskylään kansainvälisesti ainutlaatuisen pilottiympäristön, jonka avulla vauhditetaan metsäteollisuuden uudistumista ja parannetaan resurssitehokkuutta. Kyseessä on noin 5 miljoonan euron kokonaisuus. Pilottiympäristön rakentaminen alkaa vuonna 2024 ja pilottilinja käynnistyisi vuonna 2025. Pilottiin etsitään 30 yrityskumppania. Iso osa investoinnista liittyy kuivan selluloosapohjaisen kuidun prosessointiin ja rainanmuodostukseen liittyvään laitteistoon. Vedetön rainausteknologia vähentää merkittävästi energian ja veden kulutusta tuotantolinjalla.

TKI-työhön liittyen Jyväskylässä kehitetään uudella teknologialla biokomposiitteja, joita voidaan käyttää mm. autoteollisuudessa, rakentamisessa ja huonekaluissa. VTT:n koordinoima projekti päättyy vuonna 2024.

Betsset on yksi Suomen suurimmista betonisten valmisosien valmistajista. Kyyjärveläinen Betsset rakentaa 4,5 miljoonalla eurolla vähähiilistä valmisbetonia tuottavan tehtaan Espooseen. Tuotanto alkaa kevään aikana. Uusi tuotantoteknologia vähentää tuotantoprosessin hiilidioksidipäästöjä merkittävästi.

Rakennusteollisuudessa huolestuttaa mahdollinen tuleva lama ja sen vaikutukset alaan. Viime vuonna myönnetyt rakennusluvut ennakoivat rakentamisen hiljentymistä. Toisaalta korkojen nousu ja koronan hellittäminen ovat lisänneet vuokra-asuntojen kysyntää. Pientalojen rakentaminen voi vilkastua, sillä puutavaran hinta on lähtenyt laskuun. Teollisuus- ja liikerakentaminen vähenivät Jyväskylässä tänä vuonna viime vuoteen verrattuna. Jyväskylän Eteläportissa yrityksillä on suunnitelmat yli 100 miljoonan euron investoinneista. Maailman epävarma tilanne, korkojen nousu ja rahoituksen saatavuuden tiukkeneminen aiheuttavat hankkeiden jäädyttämistä odottamaan markkinatilanteen paranemista. KTI Kiinteistötiedon mukaan Jyväskylän seudun kiinteistökauppavolyymi oli viime vuonna kaupunkiseuduista viidenneksi korkein. Vuoden 2023 alussa tehdystä

toimitilabarometrissä Jyväskylän paikalliset vastaajat ennakoivat liike- ja toimistokiinteistöjen kauppojen vähenevän, mutta tuotannollisten sijoituskiinteistöjen kauppojen arvioidaan pysyvän ennallaan tai jopa nousevan.

Investoinneissa näkyy tällä hetkellä kestävän energian saatavuuteen liittyvät investoinnit. Keski-Suomessa on meneillään joko yva-ohjelmavaiheessa tai yva-selostusvaiheessa kymmenen tuulivoimahanketta. Samoin suunnitteilla on kuusi tuulivoimahanketta. Huolta herättää energiayhtiöiden omistus pohja ja sen mahdolliset seuraukset tulevaisuuden energiantuotannolle. Myös aurinkovoimaan investoidaan, samoin hybridienergian tuotantoon. Lisääntyvä kapasiteetti lisää tarvetta Keski-Suomen läpi kulkevan Metsälinja-kantaverkon vahvistamiselle, mikä on Fingridin suunnitelmissa. Maatilojen biokaasutuotannon lisäämisestä on positiivisia signaaleja. PK-sektorin ja myös kuntien investoinneissa näkyvät uusiutuvaan energiaan ja energian säästämiseen liittyvät investoinnit. Samoin älykkään sähköverkon mittausratkaisulla on kysyntää.

Valmetin, Keski-Suomen suurimman teollisen työnantajan, tilauskirjat näyttävät hyviltä. Valmet on myös palkannut satoja työntekijöitä lisää Rautpohjaan, missä valmistetaan kartonki- ja paperikoneita. Metallialalla tilanne on vakaa. Yritykset ovat osanneet sopeuttaa tuotantoansa kysynnän vaihteluiden myötä. Raaka-aine- ja komponenttipulassa on edelleen haasteita; omavaraisuutta niiden suhteen vahvistetaan. Metsä- ja maatalouden sekä metalliteollisuuden tuotannon yhteisvaikutuksen merkitys näkyy vahvasti pk-kokoluokan maaseutuyrittämisessä (puunkorjuu, kuljetus, koneet, niiden huolto, uusiutuvan energian tuotanto).

Osaamisintensiiviset liike-elämän palvelut ovat olleet vahvan kasvun ala jo pitkään. Keski-Suomen yksi vahvuusalue liittyy kyberosaamiseen ja laajasti myös ICT-osaamiseen. Jamin kyberturvallisuuslaboratorio on ainutlaatuinen ja Jyväskylän yliopistossa on osaamista, tutkimusta sekä mm. IT-alan diplomi-insinöörikoulutus. Huhtikuussa Jyväskylään perustetun Suomen kyberosaamiskeskuksen visiona on kehittyä huippuluokan kansainväliseksi kyberturvallisuuden tutkimus- ja koulutuskeskukseksi. OKM on myöntänyt 3,4 miljoonan euron erityisrahoituksen kyberosaamisen kehittämiseen, koulutukseen ja korkeakoulujen väliseen yhteistyöhön. Myös maanpuolustuksellinen ulottuvuus liittyy kyberosaamiseen. Jyväskylän seudulla on 500 kyberalan yritystä ja noin 6 000 työntekijää. Kyberkeskittymä tukee kyberalan yritysten osaamistarpeiden kehittämistä ja sen myötä alueelle tulee lisää opiskelijoita ja uusia yrityksiä.

Matkailualalla on pärjätty hyvin, vaikka alan yritykset ovat pieniä. Investointeja on ilahduttavasti eri puolilla maakuntaa. Himokselle kaavaillaan neljää uutta mittavaa rakennushanketta ja mm. Keskimaa investoi 25–30 miljoonaa euroa Himokselle uudenlaiseen matkailukonseptiin. Matkailualan monilukuisten investointien taustalla on osaltaan rakennuskustannusten aleneminen. Kotimaanmatkailu on korvannut ulkomaanmatkailun

vajetta, ja taso jäänyt ylemmäksi kuin ennen koronaa. Kasvua on haettu myös Euroopasta uusista maista. Tuotteistamiselle ja ohjelmapalveluille on kysyntää. Digitaalisuus ja vastuullisuus näkyvät matkailun kehittämisessä. Tapahtuma-alalla näkyy kuluttajien ostovoiman heikkeneminen.

Elintarviketeollisuudessa on investoitu, vaikka korkea energian hinta on vaikuttanut voimakkaasti alaan. Energiatehokkuus näkyikin alan investoinneissa: Valio investoi Aura-juuston valmistukseen liittyvään tänä vuonna valmistuvaan juustojen kypsytyskellariin. Usean miljoonan euron investointi on Äänekosken tehtaan ja suomalaisen homejuuston valmistuksen näkökulmasta erittäin mittava hanke.

Ihmisten liikkuminen ja matkustaminen on lisääntynyt koronavuosien jälkeen, mikä on näkynyt kaupan alalla. Etätö näkyy pienillä paikkakunnilla kaupan ja palvelusektorin kysynnässä. Toisaalta käyttötavarapuolella näkyy hintojen nousu ja sen vaikutus ostajien varovaisuuteen hankinnoissa. Palvelualalla kysynnän riittämättömyys on suurin este. Tausalla ovat kohonneet hinnat (mm. energian hinta) ja samaan aikaan kuluttajien ostovoiman heikkeneminen (inflaatio). Polttoaineen hinnan nousu näkyy erityisesti kuljetus- ja logistiikka-alalla ja vaikuttaa siellä myös investointihalukkuuteen.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on nostanut maatalouden ja huoltovarmuuden erityiselle sijalle. Huoli maatalouden infran ja yrittäjien säilymisestä liittyy alan kannattavuuteen, sukupolvenvaihdoksiin ja nuorten jatkajien kiinnostukseen sekä yleisesti maatalouden imagoon. Maatalouden tuotantovälineiden ostohintaindeksi nousi 23 %, lannoitteiden hinnat 46 %, energian hinta 46 %, eläinten rehujen hinnat 35 % ja maatalouden investointien hinnat nousivat 10 % vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä vuoden takaiseen nähden. Kotieläintuotannossa maidon ja lihan tuottajahinnat ovat olleet viime kuukausina noususuunnassa. Säästöt tulevissa lannoitehankinnoissa näkyvät tulevan kesän satotasoisissa ja tuotantomäärissä, mikä heijastuu nurmiviljelyvaltaisella alueella myös kotieläinten rehuntuotantoon ja tuotantomääriin. Kiinnostus luomutuotantoon siirtymiseen on vähentynyt kannattavuussyistä. Tuotantotoimintaan panostamisessa ollaan varovaisia. Kotieläintilojen sukupolvenvaihdosten yhteydessä tyypillisesti luovutaan eläintuotannosta ja lopettamisalttius on kasvanut. Nähtäväksi jää, kuinka paljon löytyy viljelijöitä, joilla on halua ja luottamusta investoida maatalouteen EU:n uudella CAP-rahoituskaudella. Metsätaloudesta tulevilla tuloilla on suuri merkitys Keski-Suomen maaseudulle. Edellä kuvattut ilmiöt johtuvat osin sodan aiheuttamista markkinahäiriöistä, mutta on niiden takana myös pidemmän aikavälin kehitystä. Sodan vaikutuksesta ja kuivuuden lisääntyessä ilmastomuutoksen myötä kriittiset infrat näyttäytyvät merkittävässä roolissa ja niiden kansallisesta omistuksesta ja kunnosta on tärkeä pitää huolta.

Pohjoismaisten puolustusvoimien huoltovarmuuskohdat heijastuvat investointeihin Keski-Suomessa. Kansainvälinen puolustusvälinekonserni Nammo on päättänyt rakentaa uuden nallitehtaan Laukaan Vihtavuoreen. Investoinnin suuruus on 33 miljoonaa euroa ja uusi tehdas on tarkoitus saada kaupalliseen käyttöön vuonna 2025. Tehdas työllistää käynnistyttyään yli 50 henkilöä. Täyteen kapasiteettiin uusi nallitehdas on tarkoitus saada vuonna 2027. Jämsän Halliin rakentuu F35-hävittäjähankkeen myötä puolustus- ja ilmailuteollisuutta. Keväällä käynnistyy eturunkotehtaan rakentaminen ja henkilöstökoulutus uusiin tehtäviin alkaa. Patrian ympärille odotetaan myös pieniä toimijoita, jotka monipuolistavat kokonaisuutta.

Jämsän Kaipolan UPM:n tehtaan lakkauttamisen myötä jatkossa on haasteena monipuolistaa elinkeinorakennetta. Jämsän Kaipolaan sijoittumista suunnittelevien investoinnit ovat suuruusluokkaa 180–250 miljoonaa euroa ja henkilöstötarve 230–350. Investoinnit liittyvät aurinkovoimalaan, vedyn valmistukseen, sähkön varastointiin, puhdistamolietteen käsittelyyn biokaasuksi, rejektin kuivaukseen ja jalostukseen lannoitteeksi, biokaasun nesteytykseen ja jakeluun, kiertovesikalankasvattamoon, kipsijätteen kuivatukseen rakennusteollisuuden raaka-aineeksi, muovioöljyn tuotantoon muovin raaka-aineeksi, kuitujen kierrätykseen ja kangaskuitumateriaalin valmistukseen, puukuitueristeiden tuotantoon sekä hiilinegatiivisen biolujitteen valmistamiseen. Hallissa käynnistyy F-35-eturunkotehtaan rakennushanke lähiaikoina ja alueella on uutta innovatiivista ilmailuun liittyvää rittäjyyttä sekä kehittämiseen ja prototyyppiin liittyvä miljoonan euron hankesuunnitelmaakonaisuus. Koronasta toipumisen myötä kaupallisessa ilmailussa ei ole enää lomautuksia.

Yrityksillä on investointihalukkuutta ja suunnitelmia on runsaasti, mutta toimeenpanoa lykätään. Kaksi vuotta kestänyt koronapandemia, sen jälkeinen Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ja energiakriisi ovat kuluttaneet yritysten kassavaroja ja osa yrityksistä on investoinneissa pankkien varassa. Investointihalukkuuteen vaikuttavat myös inflaatio ja korkojen nousu. Lainojen omarahoitusosuuteen korot ovat korkealla, mikä vaikuttaa myös rahoituksen saamiseen. Omarahoitusosuuden lainoituksen hankaloituminen voi olla uhkakuva myös julkisen rahoituksen käyttämiselle. Ehdotetut Basel III -pankkisääntelyt vaikuttaisivat yrityslainoihin koventuneina pääomavaatimuksina ja se heikentäisi pankkien mahdollisuuksia rahoittaa yritysten investointeja. Taustalla on lisäksi asiakkaiden päätöksenteon hidastuminen vallitsevassa korkomarkkinassa. Edelleen energian, raaka-aineiden (erityisesti metallin) ja tarvikkeiden hintojen nousu ja saatavuus sekä epävarmat tulevaisuusnäkyvät vaikuttavat investointihalukkuuteen. Erityisesti start up -yritysten on haasteellista saada rahoitusta. Rahan hinta ja koron nostamiset sekä pankkien kiristyneet vakuusvaatimukset vaikuttavat myös yritysten perustamisiin.

Viesti varmemmista tulevaisuusnäkymistä voisi purkaa nopeastikin lykättyjen investointisuunnitelmien suman. Investointeja tukee se, että rakentamisen muut kustannukset ovat laskeneet. Julkista rahoitusta on saataville tulevalla rahoituskaudella hyvin. Vihreä siirtymä sekä JTF-rahoitus luovat toivottavasti uutta elinvoimaa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Keski-Suomen työttömyysaste on kehittynyt myönteisesti edellisen vuoden vastavaan kuukauteen verrattuna yhtäjaksoisesti huhtikuusta 2021. Lähes kaksi vuotta kestänyt myönteinen kehitys pysähtyi helmikuussa 2023 johtuen lisääntyneistä lomautuksista. Kokoaikaisesti lomautettujen määrä lisääntyi helmikuussa vuoden takaiseen verrattuna 29,7 %. Maakuntavertailussa Keski-Suomessa oli helmikuussa 2023 työvoimasta toiseksi eniten työttömiä työnhakijoita, 12,3 %. Keski-Suomen 22 kunnasta yhdentoista työttömyysaste oli yli 12 % ja kolmen alle 10 %. Suurten kaupunkien vertailussa keskuskaupunki Jyväskylä sijoittui 12,3 % työttömyysasteella toiseksi huonoimmaksi.

Pitkäaikaistyöttömien määrä oli helmikuussa 2023 laskenut Keski-Suomessa yhtäjaksoisesti vuoden ajan ja työttömien nuorten määrä yhtäjaksoisesti kahden vuoden ajan. Vuoden takaiseen verrattuna pitkäaikaistyöttömien määrä laski Keski-Suomessa 20,7 % ja heitä oli kaikista työttömistä työnhakijoista 31,0 % sekä koko maassa 33,0 %. Alle 25-vuotiaiden työttömien työnhakijoiden osuus maakunnan työttömistä työnhakijoista on 12,5 % maan keskiarvon ollessa 10,5 %. Jyvässeudun ulkopuolella työttömien nuorten määrän laskuun vaikuttaa osaltaan nuorten asukkaiden määrän väheneminen kokonaisuudessaan. Keski-Suomen työttömistä työnhakijoista miehiä oli helmikuussa 2023 61,7 % ja naisia 38,3 %. Miesten työttömyys nousi vuoden takaiseen verrattuna 3,4 %, kun naisten työttömyys laski 4,8 %. Eroa selittää kokoaikaisesti lomautettujen määrän nousu ja se, että heistä 83,8 % on miehiä.

Ulkomaalaisten työttömyys nousi helmikuusta 2022 Keski-Suomessa 39,9 % ja koko maassa 18,7 %. Tilapäisen suojelun tarpeessa olevia ukrainalaisia työnhakijoita oli helmikuussa 2023 vajaa 900 henkilöä, joista noin puolet Jyväskylässä. Työllistymisen suurimmaksi esteeksi on noussut kielitaidon puute sekä lastenhoito ja autottomuus. Keski-Suomen TE-palveluihin perustettiin tilapäistä suojelua hakeneiden palvelemiseen maaliskuussa 2022 Kaipolan tehtaan lakkauttamiseen liittyvän muutosturvaprosessin tapaan yhteisvastuullinen Ukraina-tiimi. Monialainen tiimi on yhteistyössä kuntien, yritysten ja koulutusta järjestävien tahojen kanssa pitänyt ukrainalaisille työnhakijoille yli 40 infoa, webinaaria, pop-up- ja rekrytointitilaisuutta eri puolilla maakuntaa. Hakijoista yli 700 on aloittanut omaehtoisen kotoutumiskoulutuksen tai työvoimakoulutuksen.

Avoimien työpaikkojen määrä väheni helmikuuhun 2022 verrattuna 27,0 % ja uusien avoimien työpaikkojen määrä väheni 32,3 %. Yrityksille tehtyjen kyselyjen perusteella työvoimapolua koetaan lähes kaikilla toimialoilla erityisesti Jyväskylän seudulla. Työvoimapula koskee koko Keski-Suomessa sosiaali- ja terveysalaa sekä siivousalaa. Lisäksi eteläisessä-lounaisessa Keski-Suomessa työvoimapolua on metalli- ja maanrakennusalalla, pohjoisessa Keski-Suomessa metalli-, rakennustuote- ja puutavarateollisuudessa sekä Jyväskylän seudulla ICT- ja myyntialalla. Jyväskylässä on vahvaa ICT-alan koulutusta, jonka lisäksi työvoimapolua on ratkottu useilla yritysten ja ELY-keskuksen yhdessä rahoittamalla yhteishankintakoulutuksilla, joita on järjestetty runsaasti myös siivousalalle. Kohtaanto-ongelma koettelee Keski-Suomessa erityisesti rakennusalaan sekä matkailu-, ravintola- ja majoitusalaan (MaRaMa). Koronan aikana MaRaMa-alalta jäi useita työttömiksi, jotka eivät ole palanneet alalle töihin avoimista työpaikoista huolimatta. Lisäksi rakennusalan epävarmat näkymät ja heikko kysyntä näkyvät lisääntyneinä lomautuksina.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Keski-Suomi	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Jyväskylän seutukunta Hankasalmi, Jyväskylä, Laukaa, Muurame, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	-	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0
Työvoiman saatavuus	+	+	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Jämsä Jämsä	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Keuruun seutukunta Keuruu, Multia	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Joutsan seutukunta Joutsa, Luhanka	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	-	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	+	+
Työvoiman saatavuus	0	0	+
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Saarijärven-Viitasaaren seutukunta Kannonkoski, Karstula, Kinnula, Kivijärvi, Kyyjärvi, Pihtipudas, Saarijärvi, Viitasaari	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	+	-
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			
Äänekosken seutukunta Konnevesi, Äänekoski	Nykyhetki verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

15 Etelä-Pohjanmaa

Taulukko 14. Avainluvut Etelä-Pohjanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	190 774	191 762	195 583	-0,5 %	-2,5 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	6 136	6 171	9 248	-0,6 %	-33,7 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	816	845	1 401	-3,4 %	-41,8 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	1 154	1 395	2 005	-17,3 %	-42,4 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	7,2	7,2	10,4	0 %-yks.	-3,2 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	2 435	3 177	1 605	-23,4 %	51,7 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Kolme vuotta kestäneet poikkeustilanteet vaikeuttavat edelleen näkymien arviointia, eikä paluuta normaalioloihin tunnu olevan näköpiirissä. Kokonaisuutena tarkasteltuna maakunnan sietokyky erityyppisiä kriisejä vastaan on ollut kohtuullisen hyvä, ja läntinen Suomi on kokonaisuudessaankin kärsinyt Ukrainan sodan vaikutuksista itäisiä maakuntia vähemmän.

Etelä-Pohjanmaan erityishaasteita ovat epäsuotuisa demografinen kehitys, työvoiman saatavuus, heikko kansainvälistymisaste ja korkea-asteen koulutuspaikkojen vähäisyys. Veto- ja pitovoimatekijöiden parantaminen on merkittävä tulevaisuushaaste, johon vastaaminen edellyttää uusia panostuksia myös maakunnan edunvalvontaan ja imagon kehittämiseen. Samaan aikaan pitäisi kyetä tekemään strategista kehittämisloikkaa elinkeinorakenteen uudistamisessa ja monipuolistamisessa, jotta maakunta pystyisi paremmin vastaamaan

alati kasvavaan muutosvauhtiin ja kilpailemaan osaavasta työvoimasta. On selvää, että korkeakoulupolitiikka on osa-alue, jonka merkitys tavoiteltavien muutosten aikaansaamisessa on hyvin oleellinen.

Käsillä olevan geopoliittisen tilanteen epävakaus ja suhdannenäkymien sumuisuus luovat haasteita ja erityyppisten kustannusten (energia, raaka-aineet, korot, etc.) äkilliset muutokset ovat pakottaneet yrityksiä ja kehittämistoimijoita miettimään tilannettaan uudelleen. Monilla yrityksillä moodi on ollut reaktiivinen, eikä kehittämistyötä ole kyetty tekemään aiemmin laadittujen strategisten askelmerkkien mukaisesti. Myös kansalaisten ja kuluttajien luottamuksen kehittyminen on muutosajuri, jota ei sovi aliarvioida millään yhteiskunnan sektorilla. Mahdollisuuksista on syytä nostaa esiin Suomen Nato-jäsenyys, joka avaa suomalaiselle teollisuudelle laajemman mahdollisuuden osallistua Naton tutkimus-, kehitys- ja yhteistyöprojekteihin. Globaalin mittakaavan osalta huolenaiheita aiheuttavat Ukrainan sodan kehittymisskenaariot, pankkijärjestelmän kestävyys ja Kiinassa tapahtuva poliittistaloudellinen kehitys.

Tilannekuvan kollektiivinen piirtäminen on tärkeää, mutta yhä tärkeämmäksi kysymykseksi on nousemassa se, millaiset eväät Suomella ja Etelä-Pohjanmaalla on tulevaan. Mikäli kuuntelemme ekonomisteja ja tunnustelemme poliittista ilmapiiriä, johtopäätöksenä saatetaan olla, että uuden kasvun eväät on syöty jo ennakkoon. On kuitenkin selvää, että kriisitilanteet avaavat myös mahdollisuuksia, jotka saattavat kääntää kehityskulkuja. Uusia kehityspolkuja auraavia kasvuhakuisia yrityksiä kaivataan, ja isommassa kuvassa myös eri toimijoiden kykyä kartoittaa yhä nopeammin muuttuvan maailman mahdollisuuksia. Myönteistä on, että uuden EU-ohjelmakauden tarjoamat rahoitusmahdollisuudet, sekä tutkimus- ja kehittämishankkeiden että kasvuun suuntaavaan yritysrahoituksen osalta, ovat erinomaisen hyvät.

Vihreän siirtymän tavoitteet ja Eurooppaa koetellut energiakriisi vaativat energijärjestelmien uusiutumista nopealla aikajänteellä. Tuulivoimayhdistyksen arvion mukaan Etelä-Pohjanmaalle on suunnitteilla lähes 30 tuulivoimapuistoa, karkean arvion mukaan suunnittelupöydillä ovat lähes kuuden miljardin euron investoinnit. Yhdistyksen tiedossa olevien tuulivoimahankkeiden määrä on maakunnassa maan kolmanneksi suurin. Toinen merkittävä investointiteema ovat aurinkovoimapuistot, joita suunnitellaan esimerkiksi tuotannosta poistuville turvetuotantoalueille. Julkisuudessa olleiden hankkeiden yhteenlaskettu investointiarvo on hieman yli miljardi euroa. On todettava, että uusiutuvaa energiaa koskevien hankesuunnitelmien etenemisen luotettavaan arviontiin ei ole rahkeita, mutta on selvää, että vain osa hankkeista etenee maaliin saakka. Vedyn hyödyntäminen on nouseva teema päästöjen vähentämisessä ja energian varastoinnissa. Vetytalouden mahdollisuudet vaativat vielä kirkastamista, mutta asiaan tulee varautua ja kartoittaa erilaisia sovelluslottuvuuksia.

Saavutettavuuteen ja tieverkon kuntoon liittyvät kysymykset herättävät maakunnassa huolta. Asutus- ja elinkeinotoiminta on Etelä-Pohjanmaalla varsin hajasijoittunutta ja korkean profiilin teollisuuskeskittymiä on myös reuna-alueilla. Alemman asteisten teiden kunto on heikentynyt jo pitkään ja tienpidon painopiste on ollut vilkkaasti liikennöidyillä osuuksilla. Nykytilanteessa, jossa rahoitus pienenee ja kustannukset kasvavat, on tilanteen korjaaminen hankalaa. Vähäliikenteisellä tieverkolla kunto heikkenee edelleen ja on odotettavissa, että väylien ikääntyessä tarve kalliimmalle peruskorjaukselle on tulevana vuosina suuri.

Väestökehityksen trendikäyrä on jo pitkään osoittanut maakunnassa huolestuttavaan suuntaan. Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan Etelä-Pohjanmaalla asui viime vuoden lopussa 190 803 henkilöä. Tietojen pohjalta väestömäärä väheni vuoden 2022 aikana lähes tuhannella henkilöllä, eli haasteet väestökehityksen osalta jatkuvat. 2010-luvun alusta lähtien tarkasteltuna Järviseudun ja Suupohjan seutukunnat ovat menettäneet väestöään suhteellisesti eniten, mutta myös Kuusiokunnissa väestö on vähentynyt selvästi. Seinäjoen seutukunnan väkiluku on kasvanut, jota selittää Seinäjoen kaupungin väestönkasvu. Väestökehityksen osalta juopa keskuseudun triangelin (Seinäjoki-Ilmajoki-Lapua) ja muun maakunnan välillä on kasvava. Suurimmat muuttotappiot syntyvät nuorista, jotka muuttavat opintojen perässä esimerkiksi yliopistokaupunkeihin. Etelä-Pohjanmaalla on selkeästi vähiten korkeakoulutuksen aloituspaikkoja suhteessa 15–24-vuotiaiden ikäryhmään, mikä on kärjistänyt muuttotappioita.

Ulkomaalaisten osuus väestöstä on edelleen valtakunnan alhaisin, mutta viime keväästä alkaen ulkomaalaisten määrä on kasvanut nopeasti. Maakuntaan on saapunut viimeisen vuoden aikana lähes 2 000 ukrainalaista tilapäisen suojelun perusteella. Virallisissa väestötilastoissa tulijoiden määrä tulee näkymään viiveellä. Huomionarvoista on, että maakuntaan saapuneet ukrainalaiset ovat tehneet eräänlaista pioneerityötä työllistyessään alueelle. Tämä on erittäin myönteinen ilmiö, jonka toivotaan tuottavan kauaskantoista rohkaisua pk-yritysten kansainvälisen työvoiman rekrytointiin. On selvää, että uusien asukkaiden ja työvoiman määrätietoinen houkuttelu ulkomailta on maakunnalle mahdollisuus, jota ei ole varaa jättää käyttämättä.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Etelä-Pohjanmaa tunnetaan yrittäjyydestä, vahvasta maataloussektorista sekä monipuolisesta kulttuuritarjonnasta. Vahvimpia toimialoja ovat teknologiateollisuus (pääpaino kone- ja metalliteollisuudessa), elintarviketuotanto, sekä puutuote- ja huonekaluteollisuus. Kaupan alan keskittymiä löytyy luonnollisesti maakuntakeskus Seinäjoelta sekä seutukuntakeskuksista. Voidaan todeta, että Etelä-Pohjanmaa näyttäytyy yleisilmeeltään varsin maaseutumaisena, ruuantuotantoon ja valmistavaan teollisuuteen nojaavana alueena.

Maakunnan yrityskentän uusiutuminen on perinteisesti ollut varsin hidasta. Eräänä kesto-
haasteena on vaimea kasvuhallukkuus, joka on laskenut trendinomaisesti jo vuosia. Myös
yrittäjäkunnan ikääntyminen on ollut haasteena jo pidemmän aikaa. Yritysten perus-
tamisaktiivisuus oli aiemmin hienoisessa nosteessa, mutta viime vuoden osalta tilanne
näyttää tasaantuneen ja lopettaneiden yritysten lukumäärä on kasvussa haasteelliselle
tilanteelle ominaisesti. Konkurssiin haettujen yritysten määrä on tuoreimpien tietojen
mukaan hieman kasvanut, mutta tilanteessa ei ole suurta dramatiikkaa.

Maakunnan pk-yritysten suhdanneodotukset ovat olleet eri barometreissä selvästi maan
keskimääristä heikompia ja odotukset tulevasta ovat olleet alavireisiä. Kiristynyt kilpai-
lutilanne, kustannustason roima nousu, ostovoiman heikkeneminen ja kroonistunut pula
osaavasta työvoimasta ovat vaikuttaneet selvästi odotusarvoihin. Alkuvuoden aikana jul-
kaistussa pk-barometrissa lähitulevaisuuden näkymiä arvioitiin pessimistisesti lähes kai-
killa osa-alueilla. Varovaisen myönteinen signaali oli, että yritysten arviot henkilöstön
kouluttamistarpeesta olivat positiivisia, mikä viittaa siihen, että osaavasta työvoimasta
halutaan pitää kiinni. Kokonaisuutena voidaan todeta, että pk-barometrin odotusarvot
ovat olleet tähänastista reaalikehitystä synkempiä. Rakentamisen hiipuminen on konkreet-
tinen ilmiö, jonka heijastusvaikutuksiin on syytä kiinnittää huomiota.

Elintarviketuotannon osalta lähivuosien kriisivaiheet ovat olleet merkittävä haaste. Kus-
tannustason määrittely ja ennustaminen on edelleen vaikeaa ja samat haasteet koskevat
kysyntäkäyttäytymistä. Elintarviketeollisuudella on edelleen painetta siirtää kustannusin-
flaation vaikutuksia myyntihintoihin, jotka ovat jo osin nousseet kipurajoille. Toisin sanoen,
liikevaihto kasvaa, mutta kannattavuuden kanssa kamppailu jatkuu. Vientiyritysten on kar-
toitettava uusia markkinoita, sillä geopoliittisen tilanteen selkiytyminen ja logististen rajoi-
tusten purkautuminen vie pitkään. Myönteisiä signaalejakin on, vaikka kokonaistilanteessa
riittää huolenaiheita. Elintarvikepuolella on syntynyt ja syntymässä uusia innovaatioita ja
tuotantoa. Esimerkiksi Atria toteuttaa parhaillaan historiansa suurinta strategista inves-
tointia: 155 miljoonaa euroa siipikarjatuotannon laajennukseen Nurmon tuotantolaitok-
sen yhteyteen. Investoinnin myötä Atria Suomen siipikarjan tuotantokapasiteetti lisääntyy
noin 40 %. Uuden tehtaan arvioidaan olevan kokonaisuudessaan valmis aikaisintaan vuo-
den 2024 aikana. Yhtiö on myös laajentanut Nurmon tehtaan läheisyydessä sijaitsevaa
Suomen suurinta aurinkovoimapuistoa ja tavoittelee suurempaa energiaomavaraisuutta
myös tuulivoimahankkeeseen osallistumalla.

Euroopan Unionin uudistunut maatalouspolitiikan kausi on lähtenyt liikkeelle. Kantaviin
teemoihin lukeutuvat aktiivinen ruuantuotanto, ilmasto- ja ympäristöviisas maatalous
ja uudistuva ja monipuolinen maaseutu. Kausi alkaa varsin haastavissa tunnelmissa, sillä
alkutuotanto kamppailee edelleen kannattavuuskurimuksessa, jossa tulevaisuususkoa on
koeteltu perinpohjaisesti. Toisin sanoen, erityyppisiin kriisitilanteisiin on syytä varautua
myös tukipolitiikan osalta. Näkymä tulevaan ei siis ole järin rohkaiseva, joten yrittäjätulon

ennustetaan pysyvän heikkona ja tilojen välisten erojen arvioidaan kasvavan. Haastava aika heijastuu tietenkin myös investointihalukkuuteen, vaikkakaan ei voida sanoa, että investoinnit olisivat kokonaan tyrehtyneet. Tulopuolen nousu ja tuotantopanosten hinnan asteittainen lasku saattavat tuoda helpotuksia joidenkin tuotantosuuntien osalta, mutta toiminnan rahoittamisessa on merkittäviä haasteita kautta linjan. Tilojen lopettamiset ja konkurssit ovat todennäköisiä myös lähitulevaisuudessa. Edellä kuvatun ongelmatiikan lisäksi myös työvoiman saatavuus maatalouteen on ollut merkittävä haaste.

Teknolgiateollisuudessa, josta kone- ja metallituoteteollisuus muodostaa leijonanosan, tilanne on monisyinen ja erot yritysten välillä ovat kasvamassa. Keskimääräisesti tarkasteltuna, ja tilanteen sumuisuus huomioiden, yritysten tilauskannat ovat kuitenkin vähintään kohtuullisella tasolla. Rakentamisen hiipuminen on vaikuttanut esimerkiksi teräsrakenteiden valmistukseen ja johtanut sopeuttamistoimiin. Epävarmojen näkymien lisäksi myös krooninen työvoimapula on vaikeuttanut yritysten toiminnan suunnittelua. Yritykset tiedostavat, että alan osaajia on haasteellista löytää, joten osaajista halutaan pitää kiinni. Panoksia on laitettu myös tuotannon automatisointiin, millä turvataan tulevaa pidemmällä aikajänteellä. Investoinnit eivät ole kuitenkaan täysin seisahtuneet ja merkittävistä investoinneista käydään vuoropuhelua rahoittajien kanssa, mikä on positiivista. Suunnittelu- pöydällä olevia asioita ja niiden aikataulutusta tarkastellaan kuitenkin kriittisesti.

Puutuote- ja sahateollisuudessa tilanteessa on kysymysmerkkejä ja toimijoiden väliset erot ovat kasvussa. Kulutuskäyttötymisen ja rakentamisen volyymin muutokset ovat tuotantokustannusten nousun ohella tekijöitä, jotka vaikuttavat näkymiin. Aiemmin peikkona on ollut työntekijöiden saatavuus tuotannollisiin tehtäviin sekä pätevien suunnittelijoiden löytyminen, mutta käsillä olevassa tilanteessa rekrytointeja on jäädytetty ja lomautusuhka on kasvanut. Sahateollisuudessa viime vuosien isot investoinnit ovat kasvattaneet tuotantokapasiteettia, mutta jatkossa keskitytään enemmän ydinliiketoimintaan ja toiminnan muiden ulottuvuuksien kehittämiseen. Sahateollisuuden markkinatilanteessa on haasteita, jotka viittaavat toiminnan sopeuttamistarpeisiin.

Kaupan ja palveluiden näkymät arvioidaan edelleen kohtuullisiksi, mutta rekrytointien osalta varovaisuus on noussut huomattavasti. Toisaalta itsepalvelukäytäntöjen laajentamiseen tähtäävät investoinnit ovat edelleen lisääntymässä. Lienee selvää, että kuluttajien luottamuksen ja ostovoiman heikkeneminen vaikuttaa tilanteeseen olennaisesti. On kuitenkin huomionarvoista, että isot toimijat ovat tehneet rohkeita linjauksia ja ylläpitäneet kehittämisaktiivisuutta. Esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan Osuuskauppa on uudistanut toimintaansa monilla sektoreilla ja eri toimipaikkoihin on luvassa myös uusia investointeja. Pienten palveluyritysten taloudellinen kestävyys tilanteessa, jossa yleistä hintatasoa nostavat kriisit seuraavat toisiaan ja kuluttajakäyttäytyminen muuttuu nopeasti, on kuitenkin

merkittävä huolenaihe. Kulujen hallinnan merkitys on energiakriisin myötä kasvanut ja vaatii myös jatkossa erityishuomiota. Verkkokaupan osalta olisi mielenkiintoista selvittää, millaisia kehitysloikkia sen suhteen on tapahtunut viime vuosina.

Matkailun osalta aluetason ikkuna tulevaan on jokseenkin toiveikas, mutta varovaisuutta on ilmassa enenevässä määrin. Suurimpana kysymysmerkinä on Ähtärin eläinpuiston tilanne ja pandakaksikon kohtalo. Viime vuosien kriisitilanteet ja kohonnut kustannustaso ovat tekijöitä, jotka aiheuttavat epävarmuutta. Kotimaan matkailun suosion lisääntyminen on ollut tekijä, jonka uskotaan tuovan mahdollisuuksia myös jatkossa. Myönteistä on, että maakunnan tapahtumakesä tulee olemaan taas kerran vilkas. Suurimpien massatapah- tumien osalta kustannustason voimakas nousu tuo järjestelyihin haasteita, sillä man- nerten välisiä konserttikiertueita on jouduttu perumaan kannattamattomuussyihin vedoten. Kustannuskysymykset vaikuttavat todennäköisesti myös massatapah- tumien kävijämääriin ja tapahtumien laajempiin aluetaloudellisiin heijastusvaikutuksiin. Tapahtumiin liittyvän matkailun ohella virkistys- ja luontomatkailu ovat teemoja, joiden nosteeseen on luotta- musta jatkossakin ja ne tarjoavat konkreettisia kehittämismahdollisuuksia erityisesti maa- kunnan reuna-alueilla.

Työmarkkinoiden näkymät

Maakunnan työllisyysaste on työvoimatutkimuksen perusteella kääntynyt hienoiseen las- kusuuntaan, jääden reilulla prosenttiyksiköllä valtakunnallisesta tavoitteesta (75 %). Eräänä huomionarvoisena trendinä on, että tehtyjen työtuntien määrä ei kasva, koska työvoima supistuu ja osa-aikaisten työsuhteiden osuus on kasvanut jo pitkään. Toisin sanoen, pel- kän työllisyysasteen tarkastelu ei anna läheskään riittävää kuvaa kokonaisuudesta. Työllii- syykehityksen ennakointi on siis haastavaa. Näkymät ovat sumuiset, mutta oletusarvona on, että suunta on jatkossa jonkin verran heikompaan, mutta dramaattisia muutoksia ei odoteta. Työpaikkoja oli viime vuonna avoinna ennätysellisen runsaasti, mutta elokuussa uusien avointen paikkojen kehitys kääntyi laskuun, josta oli viitteitä jo aiemmin teollisuu- den ja rakentamisen työpaikkatarjonnan hiipumisen muodossa. Myös alkuvuoden aikana työvoiman kysyntä on jonkin verran laskenut vuoden takaisesta.

Epävarmuudesta huolimatta osaavan työvoiman saatavuus on pysyväishaaste, joka ei häviä, vaikka suhdanteet viilenisivät. Etelä-Pohjanmaalla on maakuntien välisessä vertai- lussa vähiten työttömiä työnhakijoita avoimiin työpaikkoihin suhteutettuna. Toiveena on, että työnantajat pitävät henkilöstöstään kiinni ja löytävät keinoja kehittää osaamispää- omaansa myös haasteiden keskellä. Työvoiman saatavuushaasteiden kirjo on edelleen huomattava. Rekrytointihaasteet ovat kroonistuneet esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla, teknologiateollisuudessa, ICT-alalla ja palvelualoilla, erityisesti horeca-kokonaisuudessa.

Hyvinvointialueiden käynnistyminen on näkynyt sosiaali- ja terveysalan haasteellisen tilanteen kärjistymisenä, jonka ratkaiseminen ei ole helppoa. Hyvinvointialueiden ja yksityisten toimijoiden välinen markkinajako on vielä epäselvä ja se vaikuttaa alan työmarkkinoihin.

Ulkomaisten työvoiman tarve on maakunnassa ilmeinen. Kokonaistilannetta on pyritty helpottamaan neljän ELY-alueen yhteisellä työlupalinjauksella, jossa työlupien harkinnanvaraisuudesta on luovuttu laajasti. Haasteena on, miten alue pystyy menestyksellisesti kilpailemaan työvoimasta Euroopan talousalueella (EU- ja ETA-maat). Hakijoiden ja kysynnän kohtaamista haastaa myös se, että työvoimakoulutusten volyyymia ei kyetä nostamaan, koska tarjolla oleviin koulutuksiin ei useinkaan saada riittävästi osallistujia.

Työttömien työnhakijoiden määrä oli alkuvuonna hienoisessa laskusuunnassa vuodentakaiseen verrattuna, mutta kehityssuunnan kääntyminen on mahdollista. Lomautukset ovat olleet kasvussa jo usean kuukauden ajan, eli toiminnan sopeuttamistarpeet ovat lisääntyneet eri toimialoilla. Kevään korvalla muutosneuvottelut ovat lisääntyneet erityisesti rakennusalan piirissä. Helmikuun lopussa hakijarekistereissä oli noin 6 100 työtöntä työnhakijaa. Vuoden takaisesta vertailuajankohdasta määrä laski vain 35 henkilöllä. Työttömien työnhakijoiden osuus Etelä-Pohjanmaan työvoimasta oli 7,2 prosenttia, joka oli Manner-Suomen toiseksi alhaisin. Koko maassa työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli 9,7 prosenttia.

Työttömyys on ollut pääsääntöisesti laskussa kaikissa ikäryhmissä vuoden takaiseen verrattuna. Työnhakijapoolin rakenne on erityisen haastava, sillä eniten työttömiä työnhakijoita oli yli 60-vuotiaiden ryhmässä. Pitkäaikaistyöttömyys kuitenkin laski alkuvuonna, mikä on hakijarakenteeseen peilaten ja suhdannetilanteen epävarmuustekijät huomioiden jokseenkin yllättävää. Ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden määrä (450 hlöä) on viimeisen vuoden kuluessa lähes tuplaantunut, johon vaikuttaa luonnollisesti Ukrainan sota. Arvioiden mukaan maakuntaan on saapunut vajaat 2 000 ukrainalaista, mutta työnhakijaksi on tähän mennessä ilmoittautunut vasta murto-osa tilapäistä suojelua saavista. Ukrainalaisten työllistymispotentiaali nähdään kohtuullisen hyvänä, erityisesti, mikäli työnantajat joustavat suomen kielen osaamisvaatimuksista ja antavat heille mahdollisuuden näyttää osaamistaan.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Etelä-Pohjanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Seinäjoen seutukunta Ilmajoki, Isokyrö, Kauhava, Kurikka, Lapua, Seinäjoki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Suupohjan seutukunta Isojoki, Karijoki, Kauhajoki, Teuva	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Järvisseudun seutukunta Alajärvi, Evijärvi, Lappajärvi, Soini, Vimpeli	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kuusiokuntien seutukunta Alavus, Kuortane, Ähtäri	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

16 Pohjanmaa

Taulukko 15. Avainluvut Pohjanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	176 323	176 041	176 272	0,2 %	0,0 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	4 747	4 648	7 350	2,1 %	-35,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	518	489	1 000	5,9 %	-48,2 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	1 144	1 349	2 145	-15,2 %	-46,7 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	5,7	5,7	8,7	0 %-yks.	-3 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	2 360	5 233	1 409	-54,9 %	67,5 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pohjanmaa on energinen maakunta, jonka elinkeinoelämä on monipuolista ja työllisyys-tilanne maan huippua. Pohjanmaalla on selvitty hyvin koronakriisistä ja tulevaisuuden haasteisiin vastataan muun muassa vihreää siirtymää edistävillä hankkeilla. Maakunnan vahvuus on monipuolinen toimialarakenne, joka käsittää vientipainotteisen teollisuuden, alkutuotannon, kaupan ja matkailun sekä rakennusalan. Pohjalaisia teollisuusyrityksiä toimii monilla eri alatoimialoilla ja viennin osuus teollisuuden liikevaihdosta on suuri. Alkutuotanto ja elintarviketeollisuus ovat olennainen osa maakunnan elinkeinorakennetta, ja alueen maataloustuotanto on merkittävää koko Suomelle. Myös tukku- ja vähittäiskaupan ala sekä rakennusala työllistävät maakunnassa merkittävän määrän ihmisiä.

Alueella investoidaan tulevina vuosina ennätysmäärä uusin hankkeisiin erityisesti vihreään siirtymään liittyen. Pohjanmaan kauppakamarin laskelmien mukaan investoinnit ovat jopa 8 miljardia euroa vuosikymmenen loppuun mennessä. Tärkeä kehityskulku alueella

liittyy Vaasan Laajametsässä sijaitsevan GigaVaasa-akkutehdasalueen kehittämiseen. Vaasan akkuekosysteemin hankkeet kytkeytyvät osaksi laajempaa suuren osan maasta kattavaa akkuketjua aina akkumineraalikaivoksista akkutehtaisiin saakka. Naapurimaakunnassa Keski-Pohjanmaalla sijaitsevat Euroopan merkittävimpiin kuuluvat litiummalmivarat. Tuulivoimaa rakennetaan lisää kiihtyvällä tahdilla ja Pohjanmaalla on uusiutuvan energian tuotantohankkeita myös mm. vety-, metanoli- ja biokaasualalla. Lisäksi muillakin teollisuudenaloilla on käynnistymässä suuren luokan investointihankkeita.

Pohjalaiset suurhankkeet toimivat veturina koko Suomen viennin ja kilpailukyvyn kehittymiselle, minkä vuoksi niiden toteutumista tulisi edistää kaikin keinoin. Elinkeinoelämää haastavat tällä hetkellä kustannusten nousu, inflaation kiihtyminen sekä osaavan työvoiman saatavuuden haasteet. Viennin ja kilpailukyvyn parantamiseksi tulisi infrastruktuuriin panostaa entistä voimakkaammin ja monipuolisemmin. Elinkeinoelämän kehittymisen edellytyksinä ovat hyväkuntoinen tieverkko, kattavat satamat, kehittyneemmät raideyhteydet sekä vilkas lentoliikenne.

Maan parhaimmiston kuuluvan työllisyystilanteen käänttöpuolena on, että pohjalaisyrietykset kärsivät jatkuvasti työvoimapulasta. Monissa kunnissa vallitsee täystyöllisyys. Epävarma taloustilanne saattaa heijastua myös työmarkkinoille lyhyellä aikavälillä, mutta lähivuosina työvoiman kysynnän odotetaan kasvavan entisestään lukuisten suurinvestointien myötä. Maakuntaan tarvitaan tuhansia uusia työntekijöitä niin tehtaiden rakennusvaiheeseen kuin tuotantoonkin. Osaavan työvoiman saatavuuden haaste on todellinen ja ratkaisukeinoja on rakennettu maakunnan toimijoiden välisellä yhteistyöllä jo pitkään. Kansainvälisten osaajien merkitys on suuri ja käyttämätöntä potentiaaliakin on. Kaksikieliseltä alueelta osaajia muuttaa myös muihin Pohjoismaihin.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Pohjanmaan elinkeinoelämässä on historiallisen kova kasvuvauhti. Pohjanmaan Kaupapakamarin laskelmien mukaan vuosikymmenen loppuun mennessä alueelle on tulossa yksityisiä investointeja jopa 8 miljardin euron edestä. Kasvu keskittyy erityisesti vihreää siirtymää edistäviin hankkeisiin. Investointien myötä alueelle syntyy tuhansia uusia suoria työpaikkoja. Kuoppia kasvun tiellä ovat kohoavat kustannukset, vaikeudet osaavan työvoiman saatavuudessa sekä infrastruktuuriin ja saavutettavuuteen liittyvät ongelmat. Näiden haasteiden taklaaminen on elintärkeää uuden kasvun mahdollistamiseksi Pohjanmaalla ja koko Suomessa.

Venäjän Ukrainaan kohdistuneen hyökkäyssodan aiheuttama energian, kuljetusten ja raaka-aineiden kustannusten nousu, materiaalien ja komponenttien saatavuusongelmat ja inflaation kiihtyminen globaaleilla talousmarkkinoilla on vaikeuttanut yritystoimintaa useilla toimialoilla Pohjanmaalla. Todennäköisesti vuosikausien ajaksi pysähtynyt

Venäjän-kauppa on korvattava länsimaiden kanssa käytävällä kaupalla. Korona-aikana alkanut vaikea komponenttipula on hieman helpottanut, toisaalta tilanteeseen on myös sopeuduttu saatavuusongelmia ennakoimalla. Ukrainan sodan alussa huolena oli mahdollinen ulkomaisten yritysten varovaisuus investoida Suomeen, mutta nämä huolet eivät ole konkretisoituneet. Suomen Nato-jäsenyyden uskotaan stabiloivan tilannetta.

Kevään 2023 Pk-yritysbarometrin mukaan yleiset suhdannenäkymät ovat Pohjanmaalla negatiiviset, mutta eivät kuitenkaan yhtä synkät kuin naapurimaakunnissa sekä koko maassa keskimäärin. Myös Elinkeinoelämän keskusliiton tammikuussa julkaiseman Suhdannebarometrin mukaan suhdannetilanne olisi hiipumassa pohjalaismaakunnissa (Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa). Suhdanneodotukset ovat kuitenkin hieman kirkastuneet, vaikkakin ne ovat edelleen vahvasti miinuksella. Kannattavuus on heikentynyt, mutta tuotannon ja henkilökunnan määrän arvioidaan pysyvän ennallaan lähikuukausien aikana. Riittämätön kysyntä on noussut merkittävimmäksi kasvun esteeksi ohi ammattityövoiman puutteen ja kapasiteetin tai materiaalien aiheuttamat tuotantokapeikat ovat lieventyneet viime vuodesta.

Vaikka Pk-yritysbarometri ja EK:n Suhdannebarometri povaavat suhdannenäkymien synkenevän, on alueen toimijoiden tilannekuva elinkeinoelämän näkymistä paljon valoisampi. Erityisesti teollisuusyritysten tilauskirjat ovat täynnä ja liikevaihtoennusteet ovat ennätyskelliset. Venäjän-kauppa on hiljentynyt Ukrainan sodan myötä, mutta Yhdysvallat on noussut tärkeäksi kauppakumppaniksi energiateollisuudessa. USA:ssa vuonna 2022 hyväksytyn Inflaation vähentämissäpaketin (Inflation Reduction Act) kotimaisuusvaatimusten pelätään kuitenkin vaikeuttavan kaupankäyntiä.

Vaasassa toimii Pohjoismaiden suurin energiateknologian keskittymä EnergyVaasa, joka käsittää lukuisia kansainvälisiä suuryrityksiä sekä laajan joukon pienempiä alihankkijoita. Yhteensä 160 yrityksen yhteenlaskettu liikevaihto on vuosittain 5 miljardia euroa. Ukrainan sodan myötä fossiilisista polttoaineista irtautuminen on kiihtynyt, minkä vuoksi uusiutuvaan energiaan liittyvät kasvun mahdollisuudet ovat lisääntyneet ja alueella onkin käynnissä ennätysmäärä hankkeita muun muassa akkuteollisuuteen, vetytalouteen ja tuulivoimaan liittyen. Voimakkaasti kehittyvä teollisuus ja tulevat suurhankkeet tarvitsevat tulevaisuudessa paljon uusiutuvaa energiaa. Maakunnassa onkin käynnissä myös monia eri tuotantomuotoihin perustuvia uusiutuvan energian tuotantohankkeita. EU:n energiatehokkuusdirektiivin vaatimukset energiankulutuksen vähentämisestä riippumatta tuotantomuodosta ovat kuitenkin ristiriidassa energiantensiivisen vientiteollisuuden kehittämisen ja muun muassa vetytalouden edistämisen kanssa.

Alueella on pitkään pedattu laajassa yhteistyössä akkuteollisuuden asettumista GigaVaasa-alueelle, ja tällä hetkellä aiesopimuksia ja aluevarauksia on tehty useille toimijoille. Norjalainen FREYR Battery aikoo rakentaa alueelle akkukennotehtaan sekä

katodimateriaalitehtaan. Katodimateriaalitehtaan YVA-menettely on käynnissä. Anodi-materiaalitehtaita on tulossa kaksi, Epsilon Advanced Materialsin ja Suomen Malmijalostus Oy:n tehdas sekä Grafintecin ja Hensenin tehdas. Akkuteollisuuden voimakkaaseen kehitykseen ja muihin uusiutuvaan energiaan liittyviin tulevaisuuden osaamistarpeisiin on alueella jo ryhdytty vastaamaan mm. ammattikorkeakoulun ja yliopiston opintotarjonnalla ja tutkimushankkeilla.

Energian huoltovarmuuden kannalta pohjalaisten energiateknologian yritysten ja muun muassa alueella käynnissä olevien tuulivoimahankkeiden merkitys on suuri. Pohjanmaa on yksi Suomen edelläkävijöitä tuulivoiman hyväksikäytössä, maakunnassa onkin toiseksi eniten tuulivoimaloita (yli 200 kpl) heti Pohjois-Pohjanmaan jälkeen. Suunnitteilla on lähes 40 hanketta, ja maakuntaan on suunnitteilla myös merituulivoimaa mm. Korsnäsiin ja Pietarsaaren edustalle. Korsnäsiin sijoittuu ensimmäinen Suomen aluevesille rakennettava avomerituulivoimapuisto, ja investoinnin kokonaisarvo on 2–3 miljardia euroa. Uusien energiantuotantotapojen myötä myös kantaverkkoa täytyy kehittää. Fingridin mukaan uusia siirtolinjoja valmistuu vuosien 2027 ja 2028 loppuun mennessä.

Myös biokaasun, aurinkovoiman ja muiden uusiutuvien polttoaineiden ja energiamuotojen tuotantolaitoksia on alueella sekä toiminnassa että suunnitteluvaiheessa, mikä edesauttaa vetytalouden kehittymistä Suomessa. Vedyllä ennakoidaan olevan merkittävä rooli päästöjen vähentämisessä tulevaisuudessa ja siitä povataan myös uutta vientivalttia Suomelle. Vetyä voidaan käyttää energiavarastoinnissa ja siitä voidaan myös jalostaa muun muassa polttoainetta raskaan liikenteen käyttöön. Kristiinankaupunkiin on suunnitteilla vedyn tuotantolaitos sekä metanointiyksikkö, jonka kapasiteetti tulisi olemaan noin 200 megawattia. Investoinnin arvo on noin 450 miljoonaa euroa, uusia työpaikkoja syntyisi 25–30 ja suunnitelmien mukaan laitosta alettaisiin rakentaa vuonna 2024. Vaasaan taas on suunnitteilla EPV Energian, Vaasan Sähkön ja Wärtsilän yhteistyönä uusiutuvan vedyn tuotantoon perustuva Power-to-X-to-Power -järjestelmä (uusiutuvan energian varastointi- ja tuotantoratkaisu). H-Flex-E-hanke on saanut työ- ja elinkeinoministeriöltä 14 miljoonan euron investointituen ja sen on tarkoitus valmistua vuonna 2024. Pietarsaareen on suunnitteilla hanke, jossa tuotettaisiin vihreää metanolia uusiutuvalla energialla. Tehdas tulisi työllistämään yli 100 henkilöä ja sen odotetusta 70 000 tonnin metanolituotannosta valtaosan arvioidaan suuntautuvan vientiin, esimerkiksi teollisuuteen ja kuljetuksiin. Suomen valtion kaasuverkkoyhtiö Gasgrid Finlandin ja Nordion Energin yhteisessä Nordic Hydrogen Route -hankkeessa tavoitellaan vetytalouden luomista rakentamalla rajat ylittävä vetyinfrastruktuuri ja avaamalla avoin vetymarkkina Perämeren alueelle vuoteen 2030 mennessä.

Kolme pohjalaisyritystä on saanut rahoitusta merkittävässä Business Finlandin veturiyritysten haastekilpailussa. Wärtsilän nelivuotiselle Zero Emission Marine -hankkeelle on myönnetty 20 miljoonan euron rahoitus nollapäästöisen merenkulun edistämiseksi. Mirka, joka

on yksi maailman suurimmista hiomatuotteiden valmistajista, sai 10 miljoonan euron rahoituksen SHAPE-hankkeelle, jonka tavoitteena on kehittää vähähiilisiä ratkaisuja jällevalmistus- ja kunnostusteollisuudelle ja luoda eri aloja yhdistävä ekosysteemi. Tuorein veturiyrittäjä on Danfoss, jolle myönnettiin 10 miljoonan euron rahoitus teollisuuden ja liikenteen fossiilivapaisiin ratkaisuihin. Danfossin ohjelma liittyy huipputehokkaan älykkään tehoelektronikan käyttö sähköistämisen tarpeisiin, liikkuvien työkoneneiden sähköistämiseen, älykkäisiin energiavarastointiratkaisuihin ja latausinfrastruktuuriin sekä vihreän vedyn tuotannon tehokkuuden ja kustannuskilpailukykyyn parantamiseen.

Pietarsaaren seudulla toimii monipuolista, uusien investointien myötä kasvavaa teollisuustuotantoa. Mirka investoi edellä mainitun veturihankkeensa lisäksi tulevina vuosina kymmenillä miljoonilla euroilla uuteen tuotantohalliin sekä korkeavarastoon. Pietarsaaren seudulla on merkittävää elintarviketuotantoa ja viime vuosina toimintaansa ovat laajentaneet esimerkiksi lounassalaateistaan tunnettu Fresh Servant Oy sekä Lihatalo Snellman.

Kaskisiin sijoittuvan Metsä Boardin uuden taivekartonkitehtaan esisuunnittelu ja ympäristövaikutusten arviointi on käynnissä. Metsä Board arvioi, että mahdollinen investointipäätös voitaisiin tehdä ensi vuonna ja sen myötä tehdas olisi täydessä tuotannossa 2027–2028. Tehtaan vuosikapasiteetti olisi noin 800 000 tonnia, investointi noin miljardin euron luokkaa ja tehdas tulisi työllistämään noin 350 henkilöä.

Pohjanmaalla on monipuolista maataloustuotantoa. Alkutuotannon merkitys on suuri ja sen tärkeys korostuu entisestään huoltovarmuuskysymysten myötä. Alan toimintaa on kuitenkin menneen talven aikana vaikeuttanut alhaisten tuottajahintojen ja kasvaneiden kustannusten yhteisvaikutuksena syntynyt kannattavuuskriisi. Korkeiden tuotantokustannusten takia maatalouden tilanne on edelleen haastava. Uusi rahoituskausi CAP27 on alkanut 1.1.2023, mutta maatilojen investointitukien haku ei ole vielä auennut. Maanviljelijöiltä on kuitenkin tullut paljon yhteydenottoja ja odotettavissa on, että ensimmäiseen hakukierrokseen tulee runsaasti hakemuksia. Hakemukset tulevat koskemaan erityisesti energiainvestointeja, sekä suuria että pieniä hankkeita.

Suurin osa Suomessa tuotetuista tomaateista ja kurkuista tuotetaan Suupohjan rannikkoseudulla: Närpiössä ja sen lähikunnissa. Menneenä talvena kasvihuoneiden toimintaa vaikeutti sähkön hinnan raju nousu, ja osa kasvihuoneista joutui keskeyttämään tuotannon väliaikaisesti kylmimpien talvikuukausien ajaksi jättämällä yhden kasvukauden tuotannon väliin. Lomautuksia ei kuitenkaan tullut niin paljon, kuin pahimmissa skenaarioissa uumoiltiin. Merkittävä osa alueen kasvihuoneyrittäjistä on ulkomaalaisia, erityisesti vietnamilaisia. Myös kasvihuoneyritykset tulevat hakemaan paljon investointitukia, erityisesti energiainvestointeja.

Suomi on suurin sertifioitujen ketunnahkojen tuottaja maailmassa. Valtaosa Suomen turkistarhoista sijaitsee pohjalaismaakunnissa. Korona-aika hankaloitti myös turkistuottajien tilannetta ja ala on edelleen haasteellisessa tilanteessa. Maaliskuussa valtioneuvoston istunnossa maatilojen investointitukiasetukseen kirjattiin, että turkistuotannolle ei enää myönnetä uusia investointitukia.

Kaupan alalla on käynnissä lukuisia hankkeita, kun sekä Kesko että Osuuskauppa KPO laajentavat myymäläverkostoaan. Uusia ruokakauppoja avataan, vanhoja laajennetaan ja Vaasan keskustaan avautuu Sokos. Rakennusalalla ollaan toiveikkaita: Vaasan entisen linja-autoaseman tontille suunnitellun Wasa Station -monitoimikorttelin toteuttamissopimukselle on myönnetty jatkoaikaa.

Pohjanmaalla tarvitaan merkittäviä panostuksia liikenneinfrastruktuuriin elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantamiseksi ja huoltovarmuuden turvaamiseksi. Alueella jo sijaitsevat ja alueelle tulevaisuudessa sijoittuvat vientiyrietykset tarvitsevat toimivat yhteydet maailmalle ja satamat, tieverkko, rautatiet ja lentoliikenne ovat keskeisiä menestystekijöitä mittavan vientiteollisuuden ekosysteemin kasvulle ja kehitymiselle.

Erityisesti elinkeinoelämän, mutta myös matkailun osalta iloinen uutinen oli lentoyhtiö SAS:n keväällä 2023 käynnistämä suora lentovuoro Vaasasta Tukholmaan. Kevään aikana lentovuorojen määrä kohoaa viiteen viikossa. Yhteys on ollut todella kysytty sekä yritysten että yksityishenkilöiden näkökulmasta. Merenkurkun neuvoston FAIR-hankkeessa edistetään sähköisen ilmaliikenteen käyttöönottoa Merenkurkun alueella. Matkustajaliikenteen määrä kasvoi Vaasan Satamassa reilusti vuoden 2022 aikana uudehkon Aurora Botnia-matkustaja-autolautan sekä koronatilanteen helpottumisen myötä.

Kasvavien ja kehittyvien satamien Pietarsaassa, Kokkolassa, Kaskisissa ja Vaasassa tulee kaikkien kuulua osaksi eurooppalaista kattavaa verkostoa (TEN-T). Pohjalaissatamien liikennöintimäärät ovat lisääntyneet kiihtyneen tuulivoimarakentamisen myötä. Satamien pitkäjänteistä kehittämistä tulee jatkaa, sillä ne palvelevat koko Suomen huoltovarmuutta, vientiteollisuutta, ulkomaankauppaa, tuulivoimarakentamista sekä muun muassa kehityvää vetytaloutta. Merituulivoimarakentaminen vaatii satamilta muun muassa välivarastointi- ja esikokoonpanovalmiuksia.

Vaasan ja Uumajan satamia kehittää ja ylläpitää yhteinen satamayhtiö Kvarken Ports. Alkuvuodesta 2023 valtion lisätalousarviossa Vaasan meriväylän sisäosien leventämiseen saatiin neljän miljoonan euron rahoitus. Sataman toimintaa tehostaa myös rahtilaivoja vastaanottavan laiturin pidentäminen. Satamaan saakka olisi tarpeen saada myös sähköjuna.

Rapistuva tieverkon kunto heikentää alueen saavutettavuutta, teollisuuden toimintaedellytyksiä sekä uusien yritysten houkuttelua puhumattakaan monipuolisten yhteyksien tuomasta turvasta huoltovarmuuden kannalta. Huomiota täytyy kiinnittää myös alempiasteisen tieverkon kuntoon, sillä alueen kaikki merkittävät yritykset eivät sijaitse kaupungeissa. Seinäjoen ja Vaasan välinen rautatieyhteys on tärkeä ulkomaankaupan ja Merenkurkun laivaliikenteen kautta koko Suomelle. Pistoraitien rakentaminen Giga-Vaasa-alueelle palvelisi tulevia akkuteollisuusalueen kuljetustarpeita. Suupohjan radan kunnostaminen, jopa sähköistäminen, vähentäisi merkittävästi Metsä Boardin tehtaan kumipyöräkuljetusten tarvetta ja pienentäisi kuljetusten hiilijalanjälkeä. Tuulivoimainvestointeja jarruttavat lupakäytäntöjen lisäksi kantaverkon kapasiteetin riittämättömyys.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Pohjanmaan maakunnassa työllisyystilanne on perinteisesti ollut Manner-Suomen parhaimmista. Hyvän työllisyyden käänköpuolena osaavan työvoiman saatavuus on vaivannut alueen yrityksiä jo vuosikaudet. Rekrytointiongelmien muodostuneet todelliseksi kasvun esteeksi ja ammattitaitoisen henkilöstön puute vaivaa lukuisia eri toimialoja. Tulevaisuudessa työvoiman kysyntä tulee kasvamaan tuhansilla henkilöillä alueelle suunniteltujen suurhankkeiden edetessä rakennus- ja tuotantovaiheisiin. Työvoiman saatavuuden haasteiden ratkaisussa täytyy hyödyntää laajaa työkalupakkia.

Palautuminen korona-aikana heikentyneestä työttömyystilanteesta tapahtui nopeasti ja työllisyystilanne on jo jopa parempi kuin koronaa edeltävänä aikana. Vuonna 2022 Pohjanmaan työllisyysaste oli 79,4 %, koko maassa 73,8 %. Epävarmentuneen taloustilanteen myötä työttömyyden pienentyminen on kuitenkin taittunut ja työttömien määrä on lähentynyt hienoiseen kasvuun vuoden 2023 alussa. Siitä huolimatta helmikuussa 2023 työttömyysaste oli 5,7 %, mikä on Manner-Suomen alhaisin, neljä prosenttiyksikköä koko maan tasoa matalampi. Työttömiä työnhakijoita oli helmikuussa 4 800, mikä on 2 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin. Samaan aikaan työttömyys koko maan tasolla pienentyi, vaikkakin reilusti vähemmän kuin vielä kesällä 2022. Ammattiluokittain tarkasteltuna työttömiä oli helmikuussa 2023 eniten ammatteihin luokittelemattomien ryhmässä, joista suurin osa oli ammatittomia. Koulutustaustan mukaan tarkasteltuna työttömiä oli eniten toisen asteen suorittaneissa ja ikäluokista suurin oli 60–64-vuotiaiden luokka. Pitkäaikaisyöttömiä oli reilut 1 100, määrä on vähentynyt vuoden takaisesta 200:lla.

Pohjanmaalla on paljon ulkomaalaista työvoimaa erityisesti maaseudun kausitöissä. Viime vuosina kausityövoiman maahantuloa ovat vaikeuttaneet ensin korona-ajan rajoitukset ja sitten Ukrainan sota. Ulkomaalaisten työttömien määrä oli helmikuussa 60 prosenttia suurempi kuin vuotta aikaisemmin. Kasvu selittyy pitkälti Suomeen saapuneiden ukrainalaisten määrän voimakkaalla lisääntymisellä. Heitä on kuitenkin myös työllistynyt alueella runsaasti ja myös ilman TE-toimiston palveluita, jolloin he eivät näy tilastoissa.

Työvoiman kysyntä on vilkasta myös epävarmentuneessa taloustilanteessa. Helmikuussa 2023 Pohjanmaan maakunnassa oli avoinna yhteensä 7 900 työpaikkaa, eniten palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä. Avoimien työpaikkojen kokonaismäärä pienentyi vuotta aiemmasta, mutta muutosta saattavat selittää massiivisten kesätyöhakujen erilaiset hakuajankohdat.

Vaikeudet osaavan työvoiman saatavuudessa ovat vaivanneet Pohjanmaan maakuntaa pitkään. Ongelmat ovat nousseet esiin jälleen kerran tuoreissa tutkimuksissa ja mittauksissa, vaikka epävarman taloustilanteen myötä myös muut ongelmat ovat voimistuneet. Arviot rekrytointiongelmien vakavuudesta vaihtelevat eri barometreissa. Kevään 2023 Pk-yritysbarometrissa noin viidennes vastaajista kertoo, että työvoiman saatavuus on merkittävä yrityksen kasvun este ja lähes puolella vastaajista se rajoittaa kasvua jonkin verran. Elinkeinoelämän keskusliiton Suhdannebarometrissa ammattityövoiman puute on kasvun esteenä 35 prosentilla vastaajayrityksistä. Työ- ja elinkeinoministeriön tilaaman rekrytointiongelmatutkimuksen mukaan noin puolella Pohjanmaan ELY-keskusalueella työvoimaa hakeneista yrityksistä oli rekrytointiongelmia. Merkittävimmät rekrytointiongelmasyyt liittyivät hakijoiden koulutukseen ja työkokemukseen. Rekrytointiongelmatutkimuksessa pula-ammateista suurimmiksi nousivat rakennustyöntekijät sekä hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijät.

Työ- ja elinkeinoministeriön Työvoimatietokarttojen tietopalvelun mukaan työvoiman kysyntä on voimakkainta sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialalla, mutta kysyntään ei juuri löydy helpotusta alalle koulutettujen työttömien työnhakijoiden joukosta, sillä alan ammattilaisten työttömyysaste on hyvin alhainen. Kysyntä on korkealla myös rakennetun ympäristön sekä teknologiateollisuuden ja -palveluiden alalla, mutta osaavan työvoiman tarjonta on matalalla tasolla. Työmarkkinoilla on jonkin verran kohtaanto-ongelmaa majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalveluissa, joissa kysyntä on suurta ja työttömyys hie-man muita aloja korkeampaa, mutta silti hyvin matalalla tasolla koko maan tilanteeseen verrattuna.

Työvoimapulan ratkaisuun tarvitaan monipuolinen työkalupakki, joka koostuu muun muassa kansainvälisen työvoiman potentiaalain hyödyntämisestä, osaamisen kehittämisestä ja jatkuvan oppimisen edistämisestä sekä liikkuvuuden edistämisestä. Pohjanmaalla saman työkalupakin äärelle on koottu monia eri toimijoita, mutta yhteistyötä on kehitettävä edelleen.

Alueen oppilaitoksissa ja korkeakouluissa opiskelee runsaasti kansainvälisiä opiskelijoita. Heidän on kuitenkin vaikea saada harjoittelupaikkoja opiskelujen aikana ja ensimmäisiä työpaikkoja valmistumisen jälkeen, minkä vuoksi osa heistä muuttaa pois alueelta. Yritysten kynnystä työllistää ulkomaalaisia tulisikin madaltaa. Pohjanmaan ELY-keskuksen johtamalla Talent Coastline -työllä pyritään vähentämään ulkomaisen työvoiman työllistymisen

esteitä, hyödyntämään alueella jo olevien ulkomaalaisten osaamista, houkuttelemaan alueelle lisää kansainvälisiä osaajia sekä kehittämään alueen pitovoimaa. Ruotsin kieli luo yhteiset pohjoismaiset työmarkkinat, minkä seurauksena alueelta valitettavasti myös lähtee kaksikielistä työvoimaa muihin Pohjoismaihin, erityisesti Ruotsiin. Joillakin aloilla kielitaitovaatimukset jopa kolmen kielen osaamisesta aiheuttavat merkittävän haasteen rekrytoinnille.

Työttömien työnhakijoiden osaaminen ei aina vastaa yritysten tarpeisiin ja työnhakijoiden osaamista tuleekin kehittää paremmin työelämän tarpeita vastaavaksi jatkuvan oppimisen keinoin. Olemassa olevaa osaamista voidaan täydentää tehokkaasti lyhyillä koulutuksilla ja yritysten tarpeisiin räätälöidyillä koulutuksilla. Esimerkiksi TE-toimiston tarjoamat Rekry-Koulutukset ovat olleet yritysten keskuudessa suosittu ja hyviä tuloksia tuottanut keino kouluttaa räätälöidysti juuri heille soveltuvia työntekijöitä. Tulevaisuuden työvoimatarpeisiin pyritään alueella vastaamaan jo etupainotteisesti kehittämällä muun muassa akkuteollisuuden ja tuulivoimarakentamisen osaajia tuottavaa koulutusta. Alueen osaamistarpeet täytyy tunnistaa paremmin myös valtakunnan tasolla: Vaasan ammattiopisto Vamialle ei myönnetty opetus- ja kulttuuriministeriöstä järjestämislupaa englanninkieliselle sähköautomaatioalan perustutkinnolle, vaikka ala on Vaasaan tulevien investointien kannalta erityisen merkityksellinen ja työvoimaa tarvitaan alalle tulevaisuudessa tuhansia henkilöitä.

Työvoiman liikkuvuuden edistämiseksi on tarpeen lisätä pendelöinnin sekä monipaikkaisen työn mahdollisuuksia. Etätyön lisääntymisen myötä paikkariippuvuus on vähentynyt ja muun muassa maaseudulla asuminen mahdollistunut yhä useammalle.

Alueen kunnissa valmistaudutaan TE-palvelut 2024 -uudistukseen muun muassa suunnittelemalla työllisyysalueiden kokoonpanoa. Valtakunnan tasolla tulee ymmärtää alueen erityistarpeet, jotta voidaan satsata kehittämiseen ja kilpailukyvyn parantamiseen. Vaasa ei lähtenyt aikanaan mukaan kuntakokeiluun, vaan kaupungissa ryhdyttiin vuonna 2020 rakentamaan työllisyyden ekosysteemiä kaikkien toimijoiden kanssa, jotka vaikuttavat asukkaiden hyvinvointiin. Uusi yhteistyömalli palvelee paremmin niin yksityistä kuin julkistakin sektoria ja tarjoaa työnhakijoille selkeämpää polkua työllistymisen palveluihin.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Pohjanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	++	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	--	--	--
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Vaasan seutukunta Korsnäs, Laihia, Maalahti, Mustasaari, Vaasa, Vöyri	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	++	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	--	--	--
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Suupohjan rannikkoseudun seutukunta Kaskinen, Kristiinankaupunki, Närpiö	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	++	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	--	--	--
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pietarsaaren seutukunta Kruunupyö, Luoto, Pedersören kunta, Pietarsaari, Uusikaarlepyy	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittötoiminta	+	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	-	--	--
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

17 Keski-Pohjanmaa

Taulukko 16. Avainluvut Keski-Pohjanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	67 805	67 915	68 780	-0,2 %	-1,4 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	2 533	2 335	3 368	8,5 %	-24,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	361	277	567	30,3 %	-36,3 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	797	814	912	-2,1 %	-12,6 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	8,4	7,7	10,8	0,7 %-yks.	-2,4 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	923	1 875	417	-50,8 %	121,3 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Keski-Pohjanmaalla on monipuolinen elinkeinorakenne: alueella on vahvaa teollisuutta, monipuolista alkutuotantoa ja merkittävä kaupan ja palveluiden toimiala. Maakunnassa viriää uusia innovaatioita erityisesti vihreää siirtymää edistävillä toimialoilla, kuten akku-teollisuudessa ja vetytaloudessa. Keski-Pohjanmaalla on merkittävä rooli koko Suomen akkuarvoketjussa. Maakunnan tunnetut litiummalmivarat on arvioitu Euroopan merkittävimmiksi ja kaivos- ja akkukemikaaliyhtiö Keliberin tavoitteena on tuottaa akkulaatuista litiumhydroksidia omasta malmista vuonna 2024.

Kokkolassa sijaitsee Pohjoismaiden suurin epäorgaanisen kemianteollisuuden keskittymä, Kokkola Industrial Park (KIP), jossa toimii kymmeniä vientipainotteisia kemian- ja metallialan huippuyrityksiä ja jota pidetään kiertotalouden edelläkävijänä Suomessa ja koko Euroopassa. Kokkolan KIP-alueella toimii jo useita akkukemikaaleja tuottavia yrityksiä ja lisäksi lähialueelle on kaavoitettu Kruunuportin (Kokkola South) teollisuusalue. Kemian,

biotalouden ja mineraalitalouden osaamiskeskittymä Biolaakso taas on elinkeinoelämän, tutkimuksen, innovaatiotoiminnan ja koulutuksen keskittymä. Maakunnassa on koko maan mittakaavassa merkittävää veneteollisuutta ja suurimmat elintarviketeollisuuden yritykset ovat lihanjalostuksessa, meijeritoimialalla sekä virvoitusjuomien valmistuksessa. Rakennustoimialalla on aktiivisia yrityksiä, esimerkiksi talotehtaita. Kokkola on myös perinteinen kaupan alan keskus. Tukku- ja vähittäiskaupan toimipaikkojen osuus maakunnan kaikista yritystoimipaikoista onkin varsin suuri. Vaikka Keski-Pohjanmaalla sijaitsee lukuisia kansainvälisiä suuryrityksiä, valtaosa maakunnassa sijaitsevista yrityksistä on kuitenkin pieniä, alle 10 henkilöä työllistäviä yrityksiä.

Venäjän Ukrainaan kohdistuneen hyökkäyssodan kiihdyttämä maailmantalouden epävarmuus on heijastunut myös Keski-Pohjanmaan vientipainotteiseen elinkeinoelämään. Energian, kuljetusten ja raaka-aineiden kustannusten nousu sekä inflaation kiihtyminen ovat vaikeuttaneet yritystoimintaa useilla toimialoilla. Suurten vientiyritysten kautta vaikutukset heijastuvat myös pienempiin alihankkijoihin. Ukrainan sodan alussa pelättiin ulkomaisten investointien vetäytymistä Suomesta, mutta alueella ei ole tiedossa tästä syystä peruuntuneita investointihankkeita.

Ukrainan sodan myötä panostukset vihreän siirtymän edistämiseksi ovat lisääntyneet voimakkaasti EU:ssa. Keski-Pohjanmaalla on jo aiemmin oltu mukana vauhdittamassa vihreää siirtymää muun muassa pitkäjänteisen akkuekosysteemin kehittämisen kautta, mutta viime aikoina on julkistettu myös useita uusiutuvaan energiaan sekä vetytalouteen liittyviä hankkeita, joiden vaikutukset aluetalouteen ja työllisyyteen tulevat olemaan merkittäviä.

Maakunnan työllisyystilanne on koko maan tilanteeseen nähden erinomaisella tasolla, vaikkakin talouselämässä vellova epävarmuus on viime aikoina kääntänyt työttömyyden kasvu-uralle. Työvoimapula kuitenkin vaikeuttaa edelleen yritysten kasvua ja kustannusten nousun vuoksi yritykset voivat lykätä rekrytointeja. Näistä syistä työllisyys voi hieman heilahdella lyhyellä aikavälillä, mutta hieman pidemmällä tähtäimellä työvoiman kysyntä maakunnassa tulee kasvamaan voimakkaasti. Uutta työvoimaa tarvitaan perinteisille aloille, kuten sosiaali- ja terveystalouteen, mutta tulevien suurhankkeiden toteuttaminen luo runsaasti työpaikkoja esimerkiksi kaivosalalle ja teollisuuteen. Pitkän ajan ennusteet väestön vähenemisestä eivät lupaa hyvää työvoimapulan korjaantumisen kannalta. Alueen työvoimareservin täysimääräinen hyödyntäminen sekä veto- ja pitovoiman kehittäminen ovat tärkeässä roolissa työvoiman saatavuusongelman ratkaisussa.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Toimintaympäristön haasteista ja synkentyneistä barometrituloksista huolimatta yrityskentällä on alueen toimijoiden mukaan toiveikkaat tunnelmat. Suuren luokan hankkeet ovat edenneet ja alueelle on sijoittumassa lukuisia merkittäviä investointeja tulevien vuosien aikana. Erityisesti teollisuudessa vire on positiivinen ja kaivannaistaloudessa näkymät ovat valoisat.

Ukrainan sodan vuoksi energian, raaka-aineiden ja polttoaineiden hinnat ovat nousseet merkittävästi ja materiaalien ja komponenttien saatavuus on vaikeutunut. Tämä on viime aikoina hankaloittanut monien eri alojen toimintaa ja kannattavuutta ja aiheuttanut paineita hintojen korotuksille. Elinkeinoelämän toimintaa vaikeuttaa myös jatkuva työvoimapula.

Alkuvuoden aikana toteutettujen kyselyjen ja barometriin mukaan suhdannenäkymät ovat heikentyneet maakunnan pk-yrityksissä. Suomen Yrittäjien, Finnveran sekä työ- ja elinkeinoministeriön teettämän, kevättalvella 2023 julkaistun Pk-yritysbarometrin mukaan yleiset suhdannenäkymät ovat reippaasti pakkasen puolella, hieman koko maan tason alapuolella. Liikevaihdon, kannattavuuden ja investointien arvioidaan pienentyvän vuoden aikana, mutta henkilökunnan määrän suhteen ollaan selvästi koko maan keskiarvoa ja naapurimaakuntia optimistisempia. Työvoiman saatavuuden ongelmat rajoittavat yrityksen kasvua jonkin verran tai merkittävästi yli 60 prosentilla vastaajista. Myös Elinkeinoelämän keskusliiton tammikuussa julkaiseman Suhdannebarometrin mukaan suhdannetilanne on hiipumassa pohjalaismaakunnissa (Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa). Suhdannetilanne on heikompi, kuin lokakuussa tehdyssä kyselyssä, mutta odotukset ovat hieman kirkastuneet, vaikkakin ne ovat edelleen vahvasti miinuksella. Kannattavuus on heikentynyt, mutta tuotannon ja henkilökunnan määrän arvioidaan pysyvän ennallaan lähikuukausien aikana. Riittämätön kysyntä on noussut merkittävimmäksi kasvun esteeksi, ohi ammattityövoiman puutteen. Kapasiteetin tai materiaalien aiheuttamat tuotantokapeikat ovat lieventyneet viime vuodesta.

Pohjanmaan kauppakamarin jäsenyritykset erityisesti teollisuudessa ovat kuitenkin kertonut kasvunäkymistä, epävarmuuksista huolimatta. Monin paikoin kapasiteetti on loppunmyyty koko vuodeksi ja tälle vuodelle odotetaan jopa kaksinumeroisia liikevaihdon kasvuprosentteja. Myöskään heikentynyt kannattavuus ei kosketa kaikkia.

Ukrainan sodan myötä kasvaneet panostukset vihreään siirtymään tarjoavat kasvun ja kehittymisen mahdollisuuksia myös keskipohjalaisyrityksille. Keski-Pohjanmaalla sijaitsee lukuisia kansainvälisillä markkinoilla toimivia yrityksiä, erityisesti suuressa kemianteollisuuden keskittymässä. Osa näistä yrityksistä liittyy myös voimakkaaseen akkuteollisuuskehitykseen. Kokkolan ja Kruunupyyn rajalle kaavoitetulle uudelle Kokkola South-teollisuusalueelle on kaavoitettu teollisuus- ja varastorakennusten korttelialue, jolle saa

sijoittaa merkittävän, vaarallisia kemikaaleja valmistavan tai varastoivan laitoksen sekä kaksi noin kahden hehtaarin suuruista toimitilarakennusten sekä logistiikkatoimintojen korttelia.

Keliberin, joka on nykyään kaivosyhtiö Sibanye-Stillwaterin tytäryhtiö, akkumineraaleja tuottavat kaivoshankkeet ovat vihreän siirtymän kannalta tärkeässä asemassa. Yhtiön tavoitteena on olla Euroopan ensimmäinen omaan malmiin perustuvan litiumhydroksidin tuottaja ja litiumhanke käsittää viisi kaivosaluetta, Päivänevan rikastamon sekä Kokkolan suurteollisuusalueella sijaitsevan litiumjalostamon. Litiumjalostamon rakennustyöt ovat alkamassa. Rakennusvaihe tulee työllistämään enimmillään 500 henkeä, joista noin puolet tehtaan työmaalla. Kun jatkuvatoiminen tuotanto on täydessä vauhdissa, tehdas työllistää suoraan ja urakoitsijoiden kautta yhteensä noin 300 henkeä. Aluehallintovirasto on myöntänyt ympäristöluvan Rapasaaren kaivokselle ja Päivänevan rikastamolle.

Keski-Pohjanmaalla oli vuonna 2022 noin 80 tuulivoimalaa, mutta tuulivoimarakentaminen on vilkastunut. Hankkeita on eri vaiheissa lukuisia ja tuulivoimarakentamisen suosio kasvaa: koko maassa julkaistuista vuosien 2023–2025 investointipäätöksistä viidesosa sijoittuu Keski-Pohjanmaalle. Kokkolan ja Pietarsaaren edustalle suunnitellaan jopa suurta merituulipuistoa. Tuulivoima-alan osaamistarpeiden kasvu on huomattu ja alueella selvitetään tuulivoima-alan osaamiskeskittymän perustamista.

Joissain hankkeissa tuulivoimaan yhdistellään myös muita uusiutuvan energiantuotantotapoja. Toholammilla entiselle turvesuolle on suunnitteilla laitos, jossa tuuli- ja aurinkovoimalla tuotettua sähköä käytetään vedyn valmistuksessa, ja vety puolestaan parantaa maanviljelytuotteista valmistettavan biokaasun laatua. Halsuan ja Kokkolan alueella sijaitseville entisille turvetuotantoalueille suunnitellaan tuulipuistoa, johon liittyy myös aurinkovoiman tuotanto. Hybridihankkeissa saadaan tasaisempaa sähköntuottoa, kun eri tuotantomuodoissa tuotannon ajankohdat vaihtelevat. Maatiloillakin on toteutettu viime vuosina useita biokaasulaitosinvestointeja. Uusien energiantuotantotapojen myötä myös kantaverkkoa täytyy kehittää. Fingridin mukaan uusia siirtolinjoja valmistuu vuosien 2027 ja 2028 loppuun mennessä.

Uusiutuvan energian tuotantomuotojen lisääntyminen on perusedellytys vetytalouden kehittämiseksi Suomessa. Vedyn käytön arvioidaan kattavan lähes neljänneksen EU:n energiantarpeesta vuonna 2050. EU:n energiatehokkuusdirektiivin vaatimukset energiankulutuksen vähentämisestä riippumatta tuotantomuodosta ovat kuitenkin ristiriidassa energiantensiivisen vientiteollisuuden kehittymisen ja muun muassa vetytalouden edistämisen kanssa.

Ahvenanmaalainen Flexens kertoi marraskuussa suunnittelevansa Kokkolaan Suomen suurimman vedyntuotantolaitoksen rakentamista. Investoinnin suuruus on 700 miljoonaa euroa. Laitoksen päätuotteeksi on suunniteltu vihreää vetyä ja ammoniakkia. Laitos vastaa osaltaan myös koko Euroopan energiantarpeeseen ja vahvistaa lannoitteiden tuotannon omavaraisuutta. Kokkolaan suunnitellun tuotantolaitoksen tuottamaa vetyä voidaan jatkossa kuljettaa ja varastoida alueelle kehittyvässä vedynsiirtoverkossa, jonka rakentamisessa Suomen valtion kaasuverkkoyhtiö Gasgrid Finlandilla on keskeinen rooli, sillä yhtiöllä alkuvaiheen suunnitelmissa maan kattava vetyputkiverkosto. Osin investointeja on jo käynnissä vedyn tuotannossa. Tästä esimerkkinä Hycamite TCD Technologies, joka tuottaa vetyä ja puhdasta, teollisuuskäyttöön sopivaa hiiltä maa- ja biokaasun metaanimolekyylejä pilkkomalla. Yritys on investoinut noin 40 miljoonaa euroa pilottilaitokseen. Niin sanotulla Perämeren kaarella Kokkolan ja Uumajan välillä on lukuisia raskaan teollisuuden paikkakuntia, jotka olisivat vedyn tuotannon ja kulutuksen kannalta merkittävänä. Gasgrid Finlandin ja Nordion Energin yhteisessä Nordic Hydrogen Route -hankkeessa tavoitellaan vetytalouden luomista rakentamalla rajat ylittävä vetyninfrastruktuuri ja avaamalla avoin vetymarkkina Perämeren alueelle vuoteen 2030 mennessä.

Pitkjänteisillä investoinneilla kehitetty Kokkolan satama palvelee keskipohjalaista vientipainotteista teollisuutta ja sillä on tärkeä merkitys myös laajemmin Suomessa. Kokkolan Satama on Suomen suurin bulk-satama, suurin raideliikenne- ja transitoliikennesatama sekä kolmanneksi suurin yleissatama. Sataman kautta kulkee noin kahdeksan miljoonaa tonnia tavaraa vuodessa. Ennen Ukrainan sotaa sataman kautta kulki paljon transiitokuljetuksia Venäjälle, jotka tyrehtyivät sodan myötä, mutta korvaavaa liikennettä on syntynyt muun muassa tuulivoimakomponenttikuljetusten lisääntymisestä sekä bulk-liikenteestä. Satamaa kehitetäänkin erityisesti tuulivoimalakomponenttien kuljetuksia varten. Hopeakiven satamanosaan rakennetaan uusi laituri ja laiturin taustalle uutta lastinkäsittelyaluetta. Rahdin takamaakuljetuksia edistetään laajentamalla ja pidentämällä olemassa olevaa raitteistoa. Kantasataman satamanosaa kehitetään kumipyöräliikennettä varten. Uusi liikennemuoto tulee palvelemaan useita teollisuudenaloja sekä sataman läheisyydessä että laajemmalla alueella Keski- ja Pohjois-Suomessa. Kokkolan satamassa testataan tällä hetkellä myös sähkökäyttöisen rekan soveltuvuutta sataman sisäisen logistiikan siirtokuljetuksiin ja sataman ulkopuoliseen maantieliikenteeseen.

Keski-Pohjanmaalla on monipuolista maataloustuotantoa. Alkutuotannon merkitys on suuri ja sen tärkeys korostuu entisestään huoltovarmuuskysymysten myötä. Alan toimintaa on kuitenkin vaikeuttanut alhaisten tuottajahintojen ja kasvaneiden kustannusten yhteisvaikutuksena syntynyt kannattavuuskriisi. Vaikka maataloustuotteiden tuottajahinnat ovat nousseet viime aikoina, sekä kotieläintuotannon että kasvinviljelyn kannattavuus on pysynyt heikkona. Huonon kannattavuuden seurauksena maksuvalmius on heikentynyt monilla maatiloilla. Keski-Pohjanmaan alueella maidontuotannon rakennemuutos

noudattaa valtakunnallista laskevaa trendiä. Maatilojen lukumäärän vähenemisestä huolimatta lypsykarjatilojen koko kasvaa. Vaikka maatilojen lukumäärä on vähentynyt, peltoala on kuitenkin pysynyt ennallaan ja keskiala samalla kasvanut.

Epävarman turvallisuuspoliittisen tilanteen takia lannoitteiden, polttoaineen, sähkön ja rehukustannusten rajut hinnanvaihtelut ja mahdollinen saatavuuden heikkeneminen aiheuttavat jatkossakin kannattavuushaasteita maidon- ja lihantuotannossa. Viljelijät ovat huolissaan toimeentulostaan ja elinkeinon jatkuvuudesta. Suuria investointeja siirretään tai jätetään toteuttamatta epävarman tulevaisuuden vuoksi. Sen sijaan maatilat toteuttavat pienempiä pääomia sitovia investointeja, joilla parannetaan mm. eläinten ja työntekijöiden olosuhteita. Lainataakkaa pyritään vähentämään korkojen nousun takia. Omavaraisuus ja huoltovarmuus ovat nousseet koronan ja Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan vuoksi entistä tärkeämmiksi asioiksi, mikä on nostanut myös kotimaisen alkutuotannon arvostusta.

Maatalouteen syntyy uusia asiantuntija- ja konsultointitarpeita mm. laaja-alaisissa yritys- ja ympäristöjohtamisen konsultointi- ja sparrauspalveluissa, ympäristöpalveluissa (hiilensidonta ja hiiliviljely), digitaalisissa palveluissa, tuotantotalouden seurannassa ja analysoinnissa. Laaja ilmastonmuutos- ja ympäristökeskustelu jatkuu ja alan TKI-toiminnassa onkin meneillään monipuolisia kehittämishankkeita maatalouden hiilensidonnan ratkaisujen tuottamiseksi.

Suomi on suurin sertifioitujen ketunnahkojen tuottaja maailmassa. Valtaosa Suomen turkistarhoista sijaitsee pohjalaismaakunnissa. Keski-Pohjanmaalla esimerkiksi Halsualla sijaitsee suuri turkistarha. Korona-aika hankaloitti myös turkistuottajien tilannetta ja ala on edelleen haasteellisessa tilanteessa. Maaliskuussa valtioneuvoston istunnossa maatilojen investointitukiasetukseen kirjattiin, että turkistuotannolle ei enää myönnetä uusia investointitukia.

Turpeen energiakäyttö pyritään puolittamaan Suomessa vuoteen 2030 mennessä. Keski-Pohjanmaalla ja etenkin Kaustisen seutukunnassa turvetuotannon alasajolla on arvioitu olevan laaja-alaiset aluetaloudelliset vaikutukset. Turpeen noston vähenemisen pelätään supistavan toimipaikkoja ja työllisyyttä, tuotannon brutto- ja jalostusarvoa sekä kunnallisverotuloja. Työvoimaa täytyy ohjata ja kouluttaa uusiin tehtäviin. Energiaturvetuotannon väheneminen heikentää myös kasvu- ja kuiviketurpeen saatavuutta, mikä vaikuttaa maatalouteen ja kotieläintuotantoon.

Palveluala kärsii edelleen koronan jälkiseuraamuksista työvoiman osalta. Varsinkin ravintola-alan työntekijäpula on edelleen suuri, koska alalta poistuneet työntekijät eivät ole palanneet, eivätkä todennäköisesti palaa. On myös havaittu, että monet ravintolat ovat siirtyneet enemmän ulosmyynti- ja toimituspalveluihin, joiden kysyntä kasvoi pandemian

aikana. Tilaisuutta on käytetty uusien konseptien kehittämiseen ja uusien asiakasryhmien houkuttelemiseen. Kaupan alan odotukset ovat selkeästi positiivisia, sillä ihmiset ovat löytäneet pikkuhiljaa takaisin palvelujen pariin korona-ajan jälkeen. Keski-Pohjanmaalle ja Kokkolaan on perustettu uusia yrityksiä vilkkaasti ja uusia valtakunnallisia ketjuja on tullut kaupunkiin ja potentiaalista kiinnostusta erityisesti Kokkolaan kohtaan on edelleen olemassa.

Matkailu Keski-Pohjanmaalla painottuu Kokkolaan ja kesäkaudella Salamajärven kansallispuistoon Perhossa sekä maakunnan tapahtumiin, kuten Kaustinen Folk Music Festival. Talvikuukausina liikematkustus on vahvaa, mutta vuositasolla mitattuna vapaa-ajamatkustus tuo enemmän majoitusvuorokausia. Pandemian myötä herännyt kiinnostus kotimaanmatkailua kohtaan on ollut alueelle hyödyksi ja tunnettuus matkailukohteena on vahvistunut. Keski-Pohjanmaalla yöpyvistä matkailijoista noin 90 prosenttia on kotimaisia. Teollisuuden vahvan kehityksen myötä kysyntä laadukkaista majoitusliikkeistä, ravintoloista ja ohjelmalveluista on kasvanut. Palvelusektorilta odotetaan paikallisuutta, vastuullisuutta, laajoja aukioloaikoja sekä korkeaa tasoa. Kohonnut vaatimustaso haastaa nykyisiä toimijoita uudistumaan. Uusille toimijoille ja investoinneille on tarvetta, jotta palvelusektori kehittyy teollisuuden rinnalla.

Keski-Pohjanmaalla on vahvaa taloteollisuutta. Kova kysyntä ja Ukrainan sodasta aiheutuneet häiriöt toimitusketjuissa ovat nostaneet raaka-aineiden hintoja ennakoimattomasti. Hinnan nousuja ei ole mahdollista siirtää kuluttaja-asiakkaille maksettavaksi, vaan riski on jäänyt yritysten kannettaviksi. Taloudellinen taantuma ja korkojen nousu on vaikuttanut kysyntään negatiivisesti ja vuoden 2023 osalta tilauskanta on alan lähes puolet pienempi edelliseen vuoteen verrattuna. Tämän takia kilpailutilanne on erittäin kireä. Kuluttajien luottamus omaa talouteensa on heikompi kuin koskaan ja taloudelliset näkymät ovat synkät, minkä vuoksi talokauppojen toimitusmäärät vähenevät alalla yleisesti.

EAKR-rahoitus ja päätökset käynnistyivät vuoden 2022 puolella, mutta hankkeiden loppumaksatus ei ole vielä teknisesti mahdollista EURA-järjestelmässä. Arvioitu maksatusaikataulu on vuoden 2023 lopulla. Tämä viivästys vaikeuttaa erityisesti nuorten start-up-yritysten taloudellista tilannetta, kun yrityksissä on kehitetty toimintaa pitkäjänteisesti omalla pääomalla tai sijoittajien pääomalla.

Yrityksen kehittämisavustuksen (EAKR) rinnalla käynnistyy huhtikuussa Oikeudenmukaisen siirtymän rahoitus (JTF). Suuruudeltaan erittäin merkittävä rahoitus (vuonna 2023 noin 7,7 miljoonaa euroa) kohdentuu pk-yritysten kasvun, kansainvälistymisen ja innovointivalmiuksien (mukaan lukien liiketoiminta- ja markkinointiosaaminen), toimintaa uudistavien ja tuottavuutta lisäävien investointien sekä tuotteiden, palveluiden ja tuotantomenetelmien kehittämiseen. Osa JTF-rahoituksesta kohdennetaan suoraan turvetuotannosta poistuvien soiden ennallistamiseen sekä selvityksiin ja pilotointeihin niiden ennallistamisen ja

jälkikäytön edellytyksistä ja mahdollisuuksista. Ennallistaminen kattaa myös turvetuotannosta poistuvien soiden yhteydessä olevien vesistöalueiden kunnostamisen, mikäli niiden kunnostamisen tarve liittyy turvetuotannon loppumiseen.

Avustuksia suunnattaessa otetaan huomioon alueellisen siirtymäsuunnitelman ja Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategiassa (ÄES) tunnistetut kärkialat ja kehittämiskohteet.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Keski-Pohjanmaan maakunnan työllisyystilanne on maakunnittaisessa vertailussa erinomaisella tasolla. Työllisyysaste oli vuonna 2022 74,9 %, mikä on Manner-Suomen kolmanneksi paras Pohjanmaan ja Uudenmaan jälkeen. Koko maan keskiarvo työllisyysasteen osalta oli 73,8 %. Työttömyysaste oli helmikuussa 8,4 % Keski-Pohjanmaalla ja koko maassa 9,7 %. Hyvän työllisyystilanteen käänköpuolena maakunnan yrityksiä vaivaa työvoimapula, joka ulottuu useille eri toimialoille, lukuisiin ammattiryhmiin ja monille koulutustasoille.

Korona-aikana kohonneista työttömyyslukuista on palauduttu jopa pandemiaa edeltänyttä tasoa matalampaan työttömyyteen, mutta epävarmentuneen taloustilanteen myötä työttömyys on kuitenkin kääntynyt kasvuun vuodenvaihteessa 2022–2023. Helmikuussa 2023 työttömiä työnhakijoita oli maakunnassa 2 500, mikä on 8 prosenttia enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Samaan aikaan työttömyys koko maan tasolla pienentyi, vaikkakin reilusti vähemmän kuin vielä kesällä 2022. Alle 25-vuotiaiden työttömien sekä ulkomaalaisten työttömien määrä on kohonnut vielä yleistä työttömyyskehitystä ripeämmin. Ulkomaalaisten työttömyyden kasvu selittyy pitkälti ukrainalaisten määrän voimakkaalla kasvulla.

Työttömiä työnhakijoita oli ammattiryhmittäin tarkasteltuna eniten ammatteihin luokittelemattomien ryhmässä. Koulutustaustoittain suurin edustus oli toisen asteen suorittaneissa. Ikäryhmittäin tarkasteltuna eniten työttömiä oli 60–64-vuotiaiden ikäryhmässä. Pitkäaikaistyöttömien määrä on laskusuunnassa, yli vuoden työttömänä olleita oli 800. Avoimia työpaikkoja oli helmikuussa 2023 eniten avoinna palvelu- ja myyntityöntekijöiden ammattiryhmässä, erityisesti myyjien ammattiryhmässä. Avointen työpaikkojen kokonaismäärä pysyi lähestulkoon samana kuin vuotta aikaisemmin.

Matala työttömyys yhdistettynä kasvavaan työpaikkatarjontaan synnyttävät ongelmia työvoiman saatavuudessa. Ongelmat nousevat kerta toisensa jälkeen esiin myös monissa tutkimuksissa ja mittauksissa. Kevään 2023 Pk-yritysbarometrissa työvoiman saatavuus on merkittävä kasvun este 13 prosentilla vastaajista ja se rajoittaa kasvua jonkin verran 51 prosentilla vastaajista. Elinkeinoelämän keskusliiton Suhdannebarometrissa ammattityövoiman puute on kasvun esteenä 35 prosentilla vastaajaryyksistä. Työ- ja

elinkeinoministeriön tilaaman rekrytointiongelmatutkimuksen mukaan noin puolella Pohjanmaan ELY-keskusalueella (Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnat) työvoimaa hakeneista yrityksistä oli rekrytointiongelmia vuoden 2022 aikana. Merkittävimmät rekrytointiongelmasyyt liittyivät hakijoiden koulutukseen ja työkokemukseen. Pula-ammasteista suurimmiksi nousivat rakennustyöntekijät sekä hoivapalvelun ja terveydenhuollon työntekijät.

Työ- ja elinkeinoministeriön Työvoimatietokartat-tietopalvelun mukaan Keski-Pohjanmaalla työvoiman kysyntä on voimakkainta majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalveluissa. Alalla on jonkin verran kohtaanto-ongelmaa, sillä myös alan ammattilaisten työttömyysaste on toimialoista korkeimmalla tasolla – silti koko maan tilanteeseen verrattuna matalampi. Työvoiman kysynnän ja tarjonnan suhteen tilanne on hankalin sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialalla, jolla kysyntä on suurta ja tarjonta (työttömyysaste) hyvin pientä. Työvoimapula on vaikea myös teknologiateollisuuden ja -palveluiden sekä liiketoiminnan ja hallinnon toimialoilla.

Osaamistarpeiden kasvuun on varauduttava myös maakunnan kehittyviin toimialoihin, kuten akkuteollisuuteen ja tuulivoimaan, liittyen. Kokkolan suurteollisuusalueen tuotantolaitosten laajennusinvestoinnit työllistävät lähitulevaisuudessa. Suurteollisuusalueella sijaitsevilla tehtailla on tuotannon kasvattamisen investointipäätöksiä, jotka laajentavat Kokkolan alueen työntekijätarvetta sadoilla työpaikoilla. Kokkolan vetovoiman kasvattamiseksi on käynnissä *KokkolaWorks-kampanja*. Se on Kokkolan kaupungin, Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soiten ja Kokkola Industrial Parkin alueella toimivien yritysten yhteinen kampanja, jolla Kokkolan seudun työmahdollisuuksia ja elämänmenoa tehdään tutuksi kansallisesti kaikille. Keliberin kaivostoiminnan käynnistymiseen sekä lisääntyvään tuulivoimarakentamiseen liittyviä osaamistarpeita on pyritty ratkaisemaan uusilla koulutuksilla, joita on käynnistetty alueen oppilaitoksissa. Maakunnassa käynnissä olevassa TUOKES-hankkeessa tavoitteena on selvittää vaatimukset ja edellytykset tuulivoima-alan osaamiskeskittymän perustamiselle, sen toimintamallille sekä erityisesti siihen sisältyvän oppimisympäristön toteuttamiselle sekä tuulivoima-alan perus- ja muuntokoulutuksen kehittämiseksi Keski-Pohjanmaalla. Tulevaisuudessa maakunnassa tarvitaan kymmeniä asentajia rakentamaan ja huoltamaan yleistyviä tuulipuistoja. Myös TE-toimisto on ollut mukana järjestämässä kaivosalalle ja tuulivoimaloiden kunnossapitotöihin valmistavia koulutuksia. Syksyllä 2022 Kokkolassa Centria-ammattikorkeakoulussa käynnistyi Suomen ensimmäisten akkuinsinöörien koulutus. Kyseessä on muuntokoulutus kone-, sähkö-, kemian- ja prosessitekniikan insinööreille. Opintokokonaisuus nojaa Suomen kansalliseen akkustrategiaan.

Keski-Pohjanmaan väkimäärän ennustetaan pienentyvän tulevaisuudessa. Maakunta kuitenkin tarvitsee lisää työvoimaa muualta Suomesta sekä ulkomailta. Kansainvälisen työvoiman käyttöä edistetään Pohjanmaan ELY-keskuksen johtamalla Talent Coastline -työllä

esimerkiksi vähentämällä ulkomaisen työvoiman työllistymisen esteitä, hyödyntämällä alueella jo olevien ulkomaalaisten osaamista, houkuttelemalla alueelle lisää kansainvälisiä osaajia sekä kehittämällä alueen pitovoimaa. Alueella on myös vahva vetovoima kansainvälisille opiskelijoille. Kansainvälisten opiskelijoiden kohtauttamiseen yritysten kanssa ja opiskelijoiden pitovoiman kasvattamiseen on myös suunnitelmia oppilaitosten ja yritysten kanssa. Työvoiman liikkuvuuden edistämiseksi on tarpeen lisätä pendelöintiä, etätyötä sekä monipaikkaisen työn mahdollisuuksia. Lisäksi tärkeää on kehittää työnhakijoiden osaamista paremmin työelämän tarpeita vastaavaksi. Esimerkiksi TE-toimiston tarjoamat RekryKoulutukset ovat olleet pienten yritysten keskuudessa suosittu keino kouluttaa räätälöidysti juuri heille soveltuvia työntekijöitä ja näin ratkaista kohtaanto-ongelmaa muutama työntekijä kerrallaan.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Keski-Pohjanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	0	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kaustisen seutukunta Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi, Veteli	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittäjätoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	--
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kokkolan seutukunta Kannus, Kokkola	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	+	++
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+
Työvoiman saatavuus	-	-	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

18 Pohjois-Pohjanmaa

Taulukko 17. Avainluvut Pohjois-Pohjanmaalla.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	416 543	415 603	411 856	0,2 %	1,1 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	20 746	19 260	26 768	7,7 %	-22,5 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	3 093	2 701	4 358	14,5 %	-29,0 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	6 082	7 137	8 022	-14,8 %	-24,2 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	10,9	10,2	14,4	0,7 %-yks.	-3,5 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	6 629	8 609	3 461	-23,0 %	91,5 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Näköpiirissä oli jo syksyllä 2022, että kuluneen talven aikana talous Suomessa heikkenee, kustannukset ja inflaatio pysyvät korkeina ja rahoitusmarkkinat kiristyvät. Tämän arvioitiin näkyvän alueilla työllisyyden heikentymisenä. Näin on tapahtunut, myös Pohjois-Pohjanmaalla. Mitään dramaattista muutosta heikompaan ei ole toteutunut. Moni työnantaja on pystynyt ennakoimaan talouden muutosta ja sopeuttamaan työvoimatarpeensa siihen. Venäjän sotatoimet luovat edelleen huomattavaa kansainvälistä epävarmuutta. Sodasta on muotoutumassa pitkäkestoinen kulutusota, joka rasittaa eri kansantalouksia ja lukuisia elinkeinoja. Sodan eskaloituminen aiheuttaa suurta huolta.

Suomen Nato-jäsenyys luo elinkeinollista turvaa ja vahvistaa Suomen maakuva lisä-
ten investointivarmuutta. Turvallisuuteen ja varautumiseen liittyvät toimet lisäävät työtä
useille toimialoille. Toimintavarmuus edellyttää laajaa yhteiskunnallista varautumista yllät-
täviin muutoksiin ja kykyyn toimia häiriötilanteissa. Huoltovarmuus ja saavutettavuuden
varmistaminen edellyttävät kehittämistoimia koko Pohjoisen Suomen alueella.

Kotitalouksien ostovoima on heikentynyt kohonneiden kustannusten seurauksena ja moni
keskittää kulutuksensa välttämättömiin menoihin ja edullisiin vaihtoehtoihin. Eri alojen
palkkapäätökset piristävät osaltaan yksityistä kulutusta. Useissa talousennusteissa kasvun
ennakoidaan elpävän tämän vuoden loppupuolella. Lomautuksia ja työsuhteiden päätty-
misiä on odotettavissa ainakin syksyyn saakka.

Vaikka työvoimaa vapautuu markkinoille, ei määrä riitä paikkaamaan pikaisesti laajaa
työntekijäpulaa. Kaikkiin avautuviin työpaikkoihin ei edelleenkään löydy tekijöitä, paikkaa
hakevien määrä on usein suppea tai rekrytointiprosessit kestävät pitkään. Vaje osaajista
on jatkunut vuosia, eikä se ole sidoksissa talouden suhdannekiertoon. Pohjois-Pohjanmaa
on tunnettu nuorekkaasta ikärakenteesta moniin alueisiin verrattuna. Näköpiirissä on, että
nuorisoikäluokat ja työikäisten määrä pienenevät useissa kunnissa ja siihen pitää reagoida
ajoissa vetovoiman vahvistamiseksi. Moni korostaa työ- tai koulutuskeskeisen maahan-
muuton lisäystä keskeisenä keinona tasapainottaa työmarkkinoita.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Työantajat ovat pystyneet sopeutumaan matalasuhdanteeseen kohtuullisen hyvin, jos-
kin toimialojen ja yritysten välillä on eroa. Vähentynyt kysyntä ei ole näkynyt Pohjois-Poh-
janmaan yrityskannassa tai uusien yritysten perustamisaktiivisuudessa laajasti. Pienissä
kunnissa yrityksiä perustetaan maltillisesti, mutta muutamissa kunnissa kiinnostus yritys-
toimintaan on ollut suhdannetilanne huomioiden aktiivista. Eläköitymisistä johtuvia yritys-
myyntejä tarvitaan lisää.

Kohonneet korot sekä lainansaannin haasteet hidastavat yritysten suuria investointeja ja
sijoittajien varovaisuus on kasvanut. Kustannusten nousu on pakottanut yrityksiä etsimään
säästöjä mm. energian kulutuksesta. Raaka-aineiden käyttöä, tuotantoprosesseja ja kulje-
tuksia halutaan tehostaa. Yritysten ilmastotietoisuus sekä tahto siirtyä vihreämpiin tuotan-
totapoihin on lisääntynyt. Moni yritys kasvatti varastojaan korona-ajan toimitusongelmien
vuoksi. Osalla varastot ovat purkamatta. Varastojen pienentäminen aiheuttaa yrityksille
merkittäviä taloudellisia paineita.

Maatalouden kustannus- ja kannattavuuskriisi jatkuu ja näkymät ovat vaikeat, vaikka lan-
noitteiden hinnoissa on hieman laskua tänä keväänä ja sähkön huippuhinnoista on tultu
alas. Tuotantopanosten hinnat ovat pysyneet korkealla pitkään. Kohonneita kustannuksia

on saatu siirrettyä tuotteiden hintoihin kohtalaisen hyvin. Tuottajahinnat ovat kuitenkin kääntyneet laskuun ja tämä asettaa lisäpainetta niin kotieläintiloille kuin kasvinviljelytiloille. Viljelijät miettivät tarkkaan minkä viljely on kannattavaa tulevana kesänä.

Energiakriisin takia maatilat ja maaseutuyritykset ovat investoineet merkittävästi aiempaa enemmän mm. aurinkosähköjärjestelmiin, bioenergiaan ja biokaasuun. Esimerkiksi investoinnit aurinkosähköjärjestelmiin nousivat aiemmasta vuosittaisesta noin 25–30 investoinnista yli sataan investointiin vuonna 2022. Biokaasuinvestoinnit olivat myös kasvussa, joskin pitkien suunnittelu- ja lupaprosessien takia osa vireillä olevista hankkeista siirtyi tulevalle ohjelmakaudelle.

Raahen Laivakankaan kultakaivos on ollut viime vuosina niin toiminnassa kuin ylläpitotilassa. Kultatuotantoa ei ole saatu kannattavaksi ja toimintaa pitkäkestoiseksi. Kaivoksen uusi omistaja on ilmoittanut, että tuotanto alkaisi kesään mennessä. Alkuun työstetään jo louhittua kiviainesta, jonka tuotoilla arvioidaan toiminnan käynnistyvän. Ranualla suunnitellaan Suhangon kaivoshanketta (mm. palladium, platina, kupari, nikkeli, kulta). Tavoite on käynnistää rakennustyöt vuonna 2024 ja tuotanto vuonna 2026. Hankkeen työllistävä vaikutus on huomattavan suuri ja sen uskotaan luovan työmahdollisuuksia myös Pohjois-Pohjanmaalle.

Aluekyselyn perusteella maakunnan teollisuusyrityksillä menee kohtuullisen hyvin. Yritysten välillä on toki vaihtelua. Kysyntää tuotteille on, useilla yrityksillä tilauskannoissa ei ole tapahtunut merkittävää pudotusta ja uusia tilauksia saadaan. Lainarahan kallistuminen lisää investointiharkintaa. Tuotantokoneiden ostaminen on yhä haaste pitkien toimitusaikojen, komponenttipulan ja kohonneiden hintojen vuoksi. Valmistavassa teollisuudessa alihankintatoimintaa on tuotu takaisin Suomeen. Monilla yrityksillä löytyy rohkeutta investoida.

Maakunnan metalliklusterin kokonaisliikevaihto on ollut kasvussa, mutta viime vuonna, varsinkin vuoden loppupuoliskolla, yritysten liikevaihto taittui pudotukseen. Muiden muassa teräksen kysyntä on vähentynyt Euroopassa. Myynnin heikentyminen ei näkynyt loppuvuonna vielä henkilöstömäärissä. Useilla alan yrityksillä on kasvuhalu ja suunnitelmia lisätä tai uudistaa tuotantoaan ja etsiä uusia markkinoita. Monissa metalli- ja konepajayrityksissä on huutava pula osaavista tekijöistä. Apua tilanteeseen haetaan myös kv.rekrytoinneilla – esim. käynnistyneessä seutukaupunkien pilotissa pyritään rekrytoimaan hitsaajia ja CNC-koneistajia Intiasta. SSAB:n Raahen tehdas uudistuu täysin tulevina vuosina ja muutostöillä on suuri työllistävä vaikutus. Suunnitelmissa on poistaa vuodessa 1,2 milj. tonnia kivihiiltä käyttävä koksamo sekä masuunit ja sulatto. Tilalle nousee sähköllä toimiva valokaariuuni ja tuotannosta tulee päästötön. Menetelmä nojaa uusiutuvan energiantuotantoon ja vedyn hyödyntäminen on keskiössä.

Tilastokeskuksen tietojen mukaan maakunnan puualan yritysten liikevaihto ja henkilöstömäärä ovat laskussa. Selkeä taite heikompaa toteutui viime vuoden loppupuoliskolla. Saha- ja puutuotteiden kysynnässä on laskua ja alan toimijat sopeutuvat muutokseen lomautuksilla, myös irtisanomisilla. Puuteollisuudessa on meneillään tai vasta valmistunut useita investointeja mm. Oulussa, Utajärvellä, Pudasjärvellä ja Taivalkoskella. Mikäli poistuvat työntekijät hakevat työpaikan muilta toimialoilta, yrityksillä voi olla haastavaa saada työntekijöitä nousun alkaessa. Rakentamisen väheneminen ei heijastu kaikkiin puuteollisuuden toimijoihin – alan yrityksissä on myös halua toiminnan kehittämiseen sekä uusien toimintamallien selvittämiseen. Stora Enson Oulun tehtaan muutostyöt ovat käynnissä. Oulun valmistuu toinenkin kartonkilinja – uudistushankkeen arvo on noin miljardi euroa. Jatkossa puuntarve lisää työtä arvoketjun alkupäässä. Pelkästään Stora Enson tuotantoliikkeen arvioidaan tuovan puunhankintaan 200 uutta työpaikkaa.

Vihreän siirtymän ja fossiilittoman energian suunnitelmia ja hankkeita viriää pikavauhdilla ja julkista tukea suunnataan huomattavasti siirtymän vauhdittamiseen. Pyhäjoen ydinvoimahankeeseen kariutuminen synnytti tarpeen määrittää energiatuotannon uusia mahdollisuuksia Pyhäjoen alueella ja hahmottaa kuinka tehtyjä rakenteita ja verkostoja voitaisiin hyödyntää jatkossa. Kokonaisnäkyä hahmottavalle selvityshankkeelle on saatu rahoitus. Pyhäjärven entiselle kaivosalueelle suunnitellaan pumppuvoimaan perustuvaa energiavarastoa ja hankkeelle on merkittävä energiatuki. Lähes kaikissa maakunnan eteläosan kunnissa on vireillä hankkeita biotuotelaituksen rakentamiseksi. Suunnitelmissa on luoda uusia tuotteita erilaisista sivujakeista ja jätteistä. Aurinkovoimatuotantoa on vireillä useissa kunnissa – niin omille alueille kuin integroituna tuulivoimapuistoihin. Isoja energiatukipäätöksiä ovat saaneet mm Callio-Hitura Solarpark Oy aurinkovoimalainvestointiin (12,1 milj. euroa), Nokian Oulun yksikkö uudelle energiakeskukselle (12 milj. euroa), Utajärven Solarpark Oy aurinkosähkövoimalan ja sähkövaraston hankkeeseen (13,3 milj. euroa) sekä Raahen Monivoima Oy vedyn ja uusiutuvan sähkön tuotannon ja varastoinnin kokonaisratkaisuhankkeelleen (5,8 milj. euroa – Raahen ja Kokkola).

Tuulivoimatuotannossa Pohjois-Pohjanmaa jatkaa maamme kärjessä. 40 prosenttia maamme tuulivoimaloista sekä tuulivoiman tuotantokapasiteetista sijaitsee maakunnassa. Suuren kokoluokan tuulivoimahankeita tulee YVA-prosessiin tasaisena virtana. YVA-prosessi on vireillä noin 30 tuulivoimahankeella ja esisuunnittelussa on lähes 60 hanketta. Hankkeiden suuri lukumäärä ja suuret kokoluokat edellyttävät huolellista yhteensovittavaa ja yhteisvaikutukset huomioivaa maakäyttösunnittelua niin maakunnallisella kuin kunnallisella tasolla. Tuotantoalueet ja sähkön siirtoverkot valtaavat huomattavia maa-aloja ja useilla alueilla paine alkaa kohdistua asutuksen läheisyyteen. Tällä hetkellä hankkeita viriää maakunnan sisäosiin, erityisesti eteläosan kuntiin. Merituulivoimaa on myös vireillä. Merituulivoiman tekniset ja rahoitukselliset valmistelut ovat maatuulivoimaa haastavammat ja suunnitteluprosessit ovat siksi pitkiä. Maakuntaan tarvitaan uutta sähköintensiivistä teollisuutta hyödyntämään kasvavaa energiatuotantoa.

Merkittävä sähkötuotannon lisäys vaatii siirtoyhteyksien vahvistamista ja sähkön toimitusvarmuuden turvaamista. Nykyinen kantaverkko ei riitä uusille tuotantoinvestoinneille ilman siirtokapasiteettirajoituksia tai vaarantamatta käyttövarmuutta. Fingrid suunnittelee sähkön siirtoyhteyksien kehittämistä väleillä Kalajoki-Alajärvi, Vaala-Laukaa ja Vaala-Hyrnsalmi. Kaikissa hankkeissa YVA-prosessit ovat menossa – ensin mainitussa hankkeessa ympäristöviranomaisen loppulausunto saadaan tänä keväänä. Kaikki hankkeet ovat elinkeinollisesti ja työllisyyden näkökulmasta merkittäviä investointeja tulevina vuosina.

Vetytalous on kuuma käsite ja Pohjois-Pohjanmaalla varsinkin Raahen seudulla on suurta kiinnostusta ja hankkeita selvittää vetytalouden edellyttämää infrastruktuuria ja kehittää yritysten valmiuksia vetytalouden tarjoamiin liiketoimintamahdollisuuksiin. VTT:n julkistaman esiselvityksen mukaan Pohjois-Pohjanmaalla pystyttäisiin tuottamaan vetyä koko Suomen vedyntuotantotavoitteiden saavuttamiseksi. Päästöttömän vedyn tuotantoa tukee alueen suuri tuulivoimakapasiteetti. Tulevaisuudessa Pohjois-Pohjanmaa suunnitellaan kytkettävän Euroopan kattavaan vetykaasuputkiverkoston.

Maakunnan ICT-klusterilla menee edelleen hyvin niin yritysten liikevaihdolla kuin henkilöstömäärillä mitattuna. Useissa yrityksissä tilanne näyttää vakaalta ja tilaus- ja projektikanta ovat hyvällä tasolla. Huolta herättää, että innovatiivisten kasvuhakuisten ICT-yritysten määrässä on havaittu vähennystä aiemmasta. Terveysteknologia-alalla toimivilla yrityksillä on investointisuunnitelmia ja kehittämistoiminta on piristynyt. ICT-sektorilla on huomattava osaajapula – työtä olisi runsaasti tarjolla, mutta tekijöitä ei löydy helposti.

Rakentamisen, erityisesti asuntorakentamisen, näkymät ovat heikentyneet selvästi aiemmasta. Asuntokauppa käy tahmeasti, myymättömiä kohteita on paljon tarjolla ja uusia asuinrakennuskohteita avataan aiempaa vähemmän. Suunniteltuja asuntokohteita on laitettu myös jäihin. Epävarmuus jatkuu, jos korkotasoa pysyy korkeana, rahoituksen ehdot tiukkana ja talouden epävarmuus ei hälvene. Rakennusalan yrityksiä on lopettanut toimintansa, yrityksiä on selvitystilassa tai ajautunut konkurssiin. Vähentynyt rakentaminen näkyy rakennustuoteteollisuuden yritysten tuotannossa. Useilla talotehtailla on normaalia heikompi tilauskanta. Työvoimapula on hieman hellittänyt rakentamisessa ja rakennustuoteteollisuudessa. Välituotteiden, osien ja laitteiden saatavuudessa on yhä haasteita (mm. talotekniikan laitteiden ja kodinkoneiden toimitukset).

Isoja rakennuskohteita on kuitenkin käynnissä ja alkamassa. Monissa kunnissa valmistuu julkisia tiloja (mm. koulut, päiväkodit). Rakennuskustannusten ja lainarahan nousut ovat toisaalta siirtäneet tai supistaneet suunniteltua tuotantoa. Maakunnallisesti isoja hankkeita ovat mm. uusi Nokia-kampus Oulussa, Oulun pääpoliisiaseman ja vankilan yhteishanke, Vaalan uusi vankila ja Raahen SSAB:n uusi tutkimuskeskus ja hallintorakennus. Oulun tulevan asuntomessun maapohjatyöt ovat käynnissä ja rakentaminen käynnistyy lähitulevaisuudessa. Oulun yliopistollisen sairaalan uudistaminen työllistää vielä

vuosia. Tulevaisuuden suunnitteluhankkeita Oulussa ovat esim. Raksilan monitoimiareena, Aseman seutu, Terwa Tower ja Heinäpään jalkapallostadion. Hailuodon kiinteä yhteys -hankkeelle on myönnetty rahoitus ja suunnitelmien osalta se on käynnistyskelpoinen. Pergertie-sillat -yhteys aiotaan toteuttaa allianssimallilla. Hallinto-oikeus hylkysi hankkeen vesilupapäätöksestä tehdyn valituksen. Hallinto-oikeuden päätökseen on haettu valituslupaa korkeimmasta hallinto-oikeudesta helmikuussa 2023.

Pohjois-Pohjanmaan matkailuyritysten liikevaihto- ja henkilöstökehitys ovat olleet hyvin vaihtelevia viime vuodet. Isossa kuvassa suunta on kuitenkin nousujohteinen. Matkailua kurittaneet rajoitteet ovat poistuneet ja matkailijamäärä on kasvussa. Laajasti kohonneet kustannukset hillitsevät kulutusintoa. Pohjois-Pohjanmaalla investoidaan vahvasti matkailun kasvuun. Keskeinen tavoite on tasoittaa kausivaihtelua uusilla palveluilla hiljaisille jaksoille (mm. pyörämatkailu) ja lisätä myös kansainvälisten matkailijoiden vierailuja. Ouluun tarvitaan lisää majoituskapasiteettia - useita suunnitelmia on vireillä. Kuusamon Ruka ilmoitti uusista rinteistä ja hissikapasiteetin lisäyksestä. Kalajoella Hiekkasärkillä rakentuu erityisesti Marinan alue ja Oulun Hietasaari tulee muuttumaan entistä monipuoliseksi matkailu- ja virkistysalueeksi lähitulevaisuudessa. Lisääntyvä matkailu edellyttää uusia lentoyhteyksiä vaihtoehtojen monipuolistumiseksi. Työntekijäpula vaivaa edelleen monia matkailuun liittyviä toimialoja.

Pohjois-Pohjanmaan kaupan toimiala on kasvanut viime vuodet niin kokonaisliikevaihdossa kuin henkilöstömäärässä. Lähes kaikissa tuoteryhmissä hinnat ovat kohonneet samalla kun kuluttajien ostovoima on heikentynyt. Harkinta erikoistavaroiden hankinnassa on kasvanut ja elintarvikkeissa moni ostaa ketjujen edullisimpia vaihtoehtoja. Kokonaisuutena kaupan myynti on edelleen hyvällä tasolla.

Kohonneet hinnat ja kuluttajien vähentynyt ostovoima vähentävät yksityisten palveluiden käyttöä, mutta selkeää pudotusta palveluyritysten kokonaisliikevaihdossa ei ole nähtävissä. Palveluyrityksillä kauppa käy aktiivisesti. Yksityisten hoivapalvelujen tarve ja käyttö kasvavat ja uusia yksiköitä avataan. Laaja tekijäpula vaikeuttaa hoivatöiden organisointia. Uusi hyvinvointialue edellyttää yritysten yhteistyötä, kun palvelujen järjestämisaalueet laajenivat.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Työttömyys kääntyi Pohjois-Pohjanmaalla kasvuun syksyllä 2022 ja työttömien määrä on jatkanut kasvua alkuvuodesta 2023. Isoa äkillistä työttömyyden lisäystä ei ole kuitenkaan tapahtunut ja muutamalla seudulla lisäys on vähäinen. Työnantajat sopeutuvat asteittain heikentyvään talouteen. Moni työnantaja käyttää määräaikaisia lomautuksia keinona alentuneeseen työntekijätarpeeseen.

Pohjois-Pohjanmaalla on ollut alkuvuonna keskimäärin vajaa 21 000 työtöntä kuukausittain ja työllistymistä edistävissä palveluissa on ollut noin 7 500 henkilöä. Määräaikaisesti lomautettuja on ollut maakunnassa kuukausittain reilut 2 000 ja lomautettujen määrä on kasvussa. Maakunnan työttömyysaste on pysytellyt pidempään kansallisen keskiarvon yläpuolella – keväällä ero on noin yhden prosenttiyksikön. Maakunnan sisällä työttömyys vaihtelee suuresti: alhaisen työttömyysasteen kunnissa taso on 6–7 %:n tuntumassa – toisessa päässä työttömyysaste kohoaa 15–16 %:n tienoille.

Pitkäaikaistyöttömiä on Pohjois-Pohjanmaalla reilut 6 000 ja pitkän aleneman jälkeen suunta on kääntynyt pieneen nousuun. Pohjois-Pohjanmaalla työttömyys painottuu nuoriin ja eläkeikää lähestyviin ikäryhmiin. Määrällisesti nuorten työttömyys keskittyy Ouluun. Talouden nousukaudella erityisesti osa-aikaiset- ja määräaikaiset työsuhteet lisääntyivät. Talouden hyytyessä näitä työsuhteita päättyy ja ne koskettavat monia nuoria. Nuorten yrittäjähaluja tuetaan Nuorten start up -hankkeella, jossa pilotoidaan alle 30-vuotiaiden yrittäjyyden edistämisen palveluja, palveluohjausta ja tarvittavia tukitoimia.

Pohjois-Pohjanmaalla on reilut 1 600 ukrainalaista ja heistä noin 400 on TE-palvelujen asiakkaana. Ukrainalaisia saapuu edelleen maakuntaan, mutta ei enää samaa tahtia kuin aiemmin. Moni ukrainalainen voi jo hakea tilapäistä suojelua ja saada kotikunnan. Tämä lisää työttömien ulkomaalaisten määrää alueella.

Alueella on käynnissä tai alkamassa useita kotoutumiskoulutuksia mm. Oulussa, Raahessa, Kuusamossa, Pudasjärvellä ja Utajärvellä. Myös ukrainalaisia ohjataan työvoimakoulutuksena järjestettäviin kotoutumiskoulutuksiin. Työvoimakoulutuksena järjestettävän kotoutumiskoulutuksen rahoitus ei riitä alueen kasvaviin tarpeisiin. Ukrainalaisille on hankittu myös muita työllistymistä edistäviä palveluita, esim. ammatillisesti suuntautunut Suomen kielen alkeita työhön -koulutus, jossa tukikielenä on Ukraina ja Venäjä.

Tavoitteena on toteuttaa koulutus Oulussa, Raahessa ja Ylivieskassa. Työpaikkasuomea-koulutuksen tunnettuus on parantunut ja sitä on hankittu kolmen yrityksen työntekijöille.

Avointen työpaikkojen määrä on vähentynyt useissa ammattiryhmässä vuoden takaiseen verrattuna, mutta tarjonta on edelleen runsas. Alkuvuonna Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston alueella oli avoinna keskimäärin 13 000 työpaikkaa kuukaudessa, joista uusia paikkoja oli vajaa 7 000. Useissa kunnissa työttömien reservi ei riitä täyttämään avoimia paikkoja. Hakemuksia avoiimiin paikkoihin ei aina saada, useilla hakijoilla työkyky on alentunut ja työssä tarvitaan tukea. Välityömarkkinapaikkoja tarvitaan lisää. Yrityksissä on myös tarjolla paikkoja, joita ei ole julkistettu eri kanavissa. Piilotyöpaikkojen ja työnhakijoiden kohtamisia tarvitaan lisää. Ammattia vailla olevat tulee saattaa opintoihin tai työllistymistä edistäviin palveluihin.

Rekrytointivaikeudet koskettavat laajalti samoja aloja ja ammatteja kuin aiemmin. Tilastokeskuksen tietojen mukaan puolella Pohjois-Pohjanmaan yrityksiä on vaikeuksia työvoiman hankinnassa. Tilanne on hieman helpottanut aiemmasta, mutta edelleen ongelma on laaja ja koskettaa kaikkia seutuja. Työvoimapulaa esiintyy eri ammattinimikkeissä rakentamisen, terveys- ja hoivapalvelujen, sosiaalipalvelujen, metalli- ja konepajateollisuuden, varhaiskasvatuksen, ICT:n, ravitsemisen, kuljetuksen, kone- ja laitekorjauksen ja taloushallinnon aloilla. Työvoiman ylitarjonta keskittyy Oulun seudulle (mm. sihteerit, eräät opetusalan ammatit). Myös useissa kulttuurin ja luovien alojen ammateissa esiintyy ylitarjontaa edelleen.

Työvoimatiekartta-hankkeen mukaan ammattien kohtaanto-ongelmien taustalla on usein epätyypillisten työsuhteiden korkea osuus ja matala ansiotaso. Työllistymisen riskitekijöitä ovat mm. pitkäaikaissairaudet, riittämätön koulutus, ulkomaan kansalaisuus, yli 55-vuoden ikä ja pitkittynyt työttömyys. Osatyökykyisten osuus on Pohjois-Pohjanmaalla suurempi kuin Suomessa keskimäärin. Yli 55-vuotiaille suunnatun muutosturvakoulutuksen hankintaprosessia on kehitetty Pohjois-Pohjanmaalle - hankintoja ei ole vielä tehty.

Erilaiset koulutukset ovat merkittäviä keinoja lisätä ja päivittää osaamista ja vähentää osaajapulaa. Tarjolla on koulutuksia, jotka räätälöidään yritysten kanssa ja ne toteutetaan nopeasti. RekryKoulutuksen suosio on pysynyt korkeana metalli-, kuljetus- ja ICT-alan osaajien löytämiseksi. Muutamilla aloilla kysyntä on vähentynyt (esim. rakennusala).

Useissa sote-ammateissa on merkittävä työvoimapula. Esimerkiksi Kevan selvityksen mukaan Pohjois-Pohjanmaalla on noin tuhannen sairaanhoitajan vaje eri aloilla ja tehtävissä. Diakonia-ammattikorkeakoulu (Diak) aloittaa Oulussa uuden koulutuksen, jossa lähihoitajataustaiset opiskelijat valmistuvat sairaanhoitajaksi puoli vuotta tavoiteaikaa nopeammin. Koulutus alkaa ensi syksynä. Hoiva-avustajakoulutuksen määrä on lisääntynyt alueella ja koulutuksia on järjestetty Oulussa, Oulaisissa ja Raahessa. Koulutuskuntayhtymä OSAO toteuttaa maahanmuuttajille suunnatun hoiva-avustaja-koulutuksen. Sote-alan osaajille on järjestetty täydennyskoulutusta sote-alan logistiikan tehtäviin.

Vihreä siirtymä ja energiatuotannon uudistukset edellyttävä ketteryyttä koulutusorganisaatioilta, jotta tehtäviin saadaan riittävästi paikallisia tekijöitä ja jo alalla olevat pystyvät lisäämään osaamista. Erilaisille sähkö- ja akkutekniikan koulutuksille on kasvava tarve ja esim. akkutekniikan muuntokoulutusta tarjotaan Centria AMK:ssa. Maakunnassa suunnitellaan uudenlaisia uusiutuvan energian koulutuspolkuja eri koulutusasteiden välillä – tavoitteena on nopeuttaa siirtymistä ammattiopistosta ammattikorkeakouluun ja edelleen yliopistoon. Yksi suunnitelma on ns. vauhtiväylä, joka mahdollistaisi seuraavan koulutusasteen opintojen suorittamisen etujassa. Digitalisaatiota ja vihreää siirtymää tukevia hankkeita ovat myös mm. Kohti vihreämpää valmistusta, Vihreä siirtymä kuljetus- ja

logistiikka-aloilla, Kestävän matkailun osaamismerkkit (valtakunnallinen), Vetytalouden opintokokonaisuudet (valtakunnallinen) ja Jatkuva oppiminen digitalisoituvassa yhteiskunnassa – JODY.

Oppilaitosten tutkintotavoitteisen koulutuksen vetovoimaa pitää lisätä. Potentiaalinen työvoima ei aina hakeudu eniten työvoimaa tarvitseville aloille. Esimerkiksi saha- ja puutuoteteollisuus ovat Pohjois-Pohjanmaan kasvualoja, mutta koulutusten vetovoima ei ole riittävä. Opiskelijajoukko oppilaitoksissa on moninainen – monille yksilöllinen tuki ja oma polku ovat välttämättömiä. Useilla aloilla (esim. maataloustyö, teollisuustuotanto, siivous, hoivatyö) on tarve kohottaa imagoa ja innostaa alasta kiinnostuneita. Yritysten positiivinen työnantajabrändi on vahvuus osaavan työvoiman houkuttelussa. Yrittäjien ja työnhakijoiden kohtauttamiset ovat tarpeen (esim. rekrytointitilaisuuksina) - pienet yritykset tarvitsevat apua rekrytointiin.

Pohjois-Pohjanmaalle tarvitaan lisää kansainvälisiä opiskelijoita ja työntekijöitä. Opiskelijoille pitää löytyä maakunnasta harjoittelupaikkoja ja valmistumisen jälkeisiä työpaikkoja. Tämä vaatii myös tukea työnantajille, jotta kielelliset ja kulttuuriset rajoitteet hälvenevät. Koulutuksen järjestäjille tulee lisätä mahdollisuuksia kouluttaa englannin kielellä – ammatilliseen koulutukseen tarvitaan lisää englanninkielisen koulutuksen järjestämislupia. Teknologiset murrokset ja uudet investoinnit tarvitsevat suuren määrän kyvykkäitä ammatillisia perusosaajia – ei pelkästään korkeakoulutautuneita T&K-asiantuntijoita. Yritysten ja oppilaitosten tiivis yhteistyö lisää molemminpuolista tuntemusta, ylläpitää ajantasaista opetusta ja edistää koulutusalojen vetovoimaa.

Yritykset ja työnantajat selviävät talouden notkahduksen yli pääosin lomautuksilla sekä määrä- ja osa-aikaisten työntekijöiden poistumalla. Työttömien määrä nousee vielä tänä vuonna, mutta vuoden päästä talouskasvu lisää työvoiman kysyntää. Monilla aloilla kilpailu osaajista on matalasuhdanteessakin kireä - kyvykkäistä tekijöistä ei helpolla luovuta. Talouden elpyminen kiristää jälleen kilpailua osaavista tekijöistä.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Pohjois-Pohjanmaa	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Oulun seutukunta Hailuoto, Kempele, Liminka, Lumijoki, Muhos, Oulu, Tyrnävä	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Koillismaan seutukunta Kuusamo, Taivalkoski	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	-	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Oulunkaaren seutukunta li, Pudasjärvi, Utajärvi, Vaala	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	+
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Raahen seutukunta Pyhäjoki, Raahe, Siikajoki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Nivalan-Haapajärven seutukunta Haapajärvi, Kärsämäki, Nivala, Pyhäjärvi, Reisjärvi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittöystoiminta	+	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Haapaveden-Siikalatvan seutukunta Haapavesi, Pyhäntä, Siikalatva	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	-	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			
Ylivieskan seutukunta Alavieska, Kalajoki, Merijärvi, Oulainen, Sievi, Ylivieska	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	-	+
Työvoiman saatavuus	+	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

19 Kainuu

Taulukko 18. Avainluvut Kainuussa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	70 521	71 255	73 959	-1,0 %	-4,6 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	3 022	3 059	4 709	-1,2 %	-35,8 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	313	309	564	1,3 %	-44,5 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	551	750	1 259	-26,5 %	-56,2 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	9,8	9,9	14,2	-0,1 %-yks.	-4,4 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	1 485	1 478	669	0,5 %	122,0 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Yleinen taloustilanne on haastava ja se näkyy myös kainuulaisissa yrityksissä. Matalasuhdanteen odotetaan kuitenkin olevan melko lyhytaikainen ja mahdollisesti jo loppuvuonna tilanne paranee. Pula osaavasta työvoimasta on edelleen merkittävä ja todennäköisesti pahenee tulevana vuosina. Edelleen tarvitaan paljon konkreettisia toimenpiteitä osaavan työvoiman turvaamiseksi. Kasvava työvoimapula on saanut kainuulaiset yritykset tarkastelemaan veto- ja pitovoimatekijöitä osaavan työvoiman löytämiseksi ja säilyttämiseksi. Kansainväliseen rekrytointiin panostetaan Kainuussa mm. hanketuella ja EURES-yhteistyöverkoston avulla. KV-rekrytoinnin ja sitä tarjoavien palveluiden tehostaminen lisää Kainuun vetovoimaa ja tuo esille alueen tarjoamia työmahdollisuuksia ulkomaisille työnhakijoille.

Merkittävimmät teolliset investointisuunnitelmat Kainuussa kohdistuvat biotalouteen ja kaivannaistoimintaan. Muita merkittäviä toimialoja investointien näkökulmasta ovat teknologiateollisuus ja matkailu. Työvoimatarpeena suunnitellut investoinnit tarkoittaisivat arviolta yli 2 500 henkilöä suoraan sekä välillisesti ja rakennusaikana jopa yli 3 000 henkilöä. Osaavan työvoiman saatavuus on tosin riski myös investointien kannalta. Esimerkkejä Kainuussa jo toteutuneista suurista investoinneista ovat CSC datakeskuksen suurteholaskennan tietokone Lumi Kajaanissa, Terrafame Oy:n akkukemikaalitehdas Sotkamossa ja Kainuun uuden keskussairaalan rakentaminen. Kainuun ratojen parannustyötä toteutetaan parhaillaan. Muita investointeja on tehty tai suunnitteilla mm. matkailuun ja elokuvateollisuuteen. Suomen NATO-jäsenyyden myötä ulkomaisten sijoittajien investointihalukkuuden odotetaan vahvistuvan myös Kainuussa. Uudet investoinnit ja yritysten kehityshankkeet ovat toivottavia Kainuun kehityksen turvaamiseksi.

Myös suunnitelmat KaiCell Fibers Oy:n biotuotetehtaasta ja tuulivoimahankkeet ovat Kainuun kehityksen näkökulmasta merkittäviä investointeja. Kainuussa on kaksi toimivaa tuulivoimapuistoa ja vireillä kymmenen tuulivoimahanketta, joissa ympäristön vaikutusten arviointimenettely (YVA) on käynnissä. Tämän lisäksi kolmelle tuulivoimahankkeelle on tehty YVA-tarveharkinta. Kainuun tuulivoimamaakuntakaavassa 2035 on esitetty alustavasti noin kymmenen tuulivoimahanketta lisää.

Kainuulaiset yritykset hyödyntävät koulutustarjontaa ja oppisopimuskoulutusta osaavan työvoiman saamiseksi. Yritysten ja oppilaitosten välinen yhteistyö kohdistuu pääosin työpaikalla tapahtuvaan oppimiseen. Kainuun koulutustarjontaan on odotettavissa kipeästi kaivattua kehitystä, kun opettajankoulutus palaa Kajaaniin syksyllä 2024. Opettajankoulutus vahvistaa maakunnan korkeakoulutustarjontaa, jota tarvittaisiin edelleen lisää.

Monipaikkaisuuden lisääntyessä saavutettavuuden kehittyminen tulee Kainuussa olemaan entistä tärkeämpää alueen kilpailukyvyyn säilyttämiseksi. Hyvä saavutettavuus on useiden alueen kehittyvien yritysten välttämätön toimintaedellytys. Pysyvä lentoliikenneyhteys maakuntaan lisää alueen vetovoimaa, vahvistaa matkailutoimialaa ja yritysten kasvu- ja kehitysnäkymiä. Monipaikkaisuutta hyödynnetään useissa organisaatioissa valtakunnallisesti, mikä toimii Kainuulle positiivisena kehitysnäkymänä lisäten majoitusvuorokausien määrää etätyötä tekevien osalta.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Loppuvuonna 2022 toteutetun pk-yritysbarometrin mukaan energian hinnan nousu on selkeästi hidastanut kainuulaisten yritysten kasvu- ja kannattavuusnäkymiä. Kannattavuus ja kysyntä markkinoilla on heikentynyt ja lopputuotteiden hintoja on jouduttu nostamaan. Investoinnit tai investointiaiheet ovat vähentyneet ja henkilöstöä on jouduttu sopeuttamaan. Työllisyyden kehityksen kainuulaiset pk-yritykset näkevät positiivisempänä

eikä lomautusten uhka ole yhtä suuri kuin maassa keskimäärin. Vaikka pk-yritysbarometrin mukaan yritysten näkymät olivat varsin heikot ja selkeästi muuta maata heikommät, on alueella selvitty pandemian sekä energia- ja polttoainekriisin aiheuttamista haasteista ilman konkurssiaaltoa. Kainuussa ei ole myöskään työttömyyden suurta nousua, mutta työvoimapula on edelleen iso haaste.

Yritysten kehittämishalukkuus Kainuussa on näyttäytynyt varsin maltillisena aiemminkin ja tarve herättää yritysten investointi- ja kehittämishalukkuutta korostuu entisestään. Kainuussa vain 19 % yrityksistä on kasvuhakuisia, kun koko maassa osuus on 36 %. Ero valtakunnalliseen keskiarvoon on kasvanut merkittävästi. Matala kasvuhakuisuus selittää myös vähäistä rahoituksen kysyntää Kainuussa. Ainoastaan 22 % alueen yrityksistä on tarvinnut ulkopuolista rahoitusta viimeisen vuoden aikana, mikä on selvästi vähemmän kuin valtakunnallisesti (34 %). Rahoitusta haetaan pääosin kone- ja laiteinvestointeihin sekä yrityksen kasvuun ja kansainvälistymiseen. Rahoituksen saatavuus Kainuussa on pysynyt varsin hyvänä verrattuna muuhun maahan ja vain hyvin harva yritys kertoo rahoituksen saatavuuden estäneen hankkeiden eteenpäin viemistä. Pk-yritysbarometrin tuloksista on havaittavissa, että epävakaa maailmantilanne jarruttaa investointeja ja erityisesti ulkopuolisen rahoituksen hankkimista.

ICT-alalla puhuttaa tekoälyn vaikutus työelämään automatisaation yleistyessä. Robotiikan ja automatisaation kehittyessä siirtyy ihmistyön painopiste tuottavasta työstä luovaan työhön. ICT-alan kehitys vaikuttaneekin siis monen muun alan kehitykseen työvoimatarpeen vähentyessä. Toisaalta robotiikan ja automatisaation parissa työskentelevistä, koulutetuista osaajista, tulee olemaan kysyntää. ICT-alan vauhdikas kehitys näkyy etenkin hyvinvointialalla, jossa digitalisaatio, kansainvälisyys ja osaavien työntekijöiden saatavuus puhuttavat.

Kaivannaistoiminnan, erityisesti Terrafame Oy:n merkitys Kainuun aluetaloudelle on suuri. Terrafame Oy suurimpana yksityisen sektorin työnantajana työllistää suoraan lähes 800 työntekijää (Q4/2022). Kainuun bkt:stä noin 13 % syntyy Terrafame Oy:n ansiosta. Suomen metallimalmien louhinnasta 51 % tapahtuu Terrafamen kaivoksella. Terrafame Oy on toimittanut toimintaa koskevat ympäristövakuudet Kainuun ELY-keskukselle. Uraanin talteenotto aloitetaan vuoden 2024 aikana. Kaivostoiminnan laajentamiselle tullaan hakemaan ympäristölupaa, mutta kaivostoiminnan ulottamisesta Kolmisoppi-järven alueelle alkuvaiheessa on luovuttu.

Kaivannaisalan lisäksi metallialan toimijoita huolestaa toimialojen imago erityisesti nuorten keskuudessa ja ihmisten kyky ymmärtää alojen vaikutukset myös vihreässä siirtymässä. Kainuussa tehdään aktiivista työtä toimialojen tunnettuuden ja imagon vahvistamiseksi. Metallialalle koulutetaan myös ulkomaista työvoimaa, jotka työllistyvät yleensä alueen suurimpiin metallialan yrityksiin. Kysyntää osaaville tekijöille on.

Matkailualalla on tehty toimia, joilla pyritään korvaamaan venäläisten matkailijoiden jättämää aukkoa. Kainuussa suunnitellaan matkailua edistäviä hankkeita, joista pääosa sijoittuu Sotkamoon. Suunnitteilla olevan Vuokatin rinteiden laajennushanke veisi Vuokattia ja koko Kainuuta eteenpäin matkailun toimialalla. Myös ulkomaisia avauksia Kainuun matkailun kehittämiseksi on tehty ja alustavasti suunnitellut charter-lennot toisivat Kainuun matkailuun toivottua kehitystä. Matkailijoita ja paikallisväestöä palveleva Sotkamon elokuva-keskus toteutuessaan toisi työpaikkoja arviolta viideksi vuodeksi useille sadoille työntekijöille. Hanke on herättänyt kiinnostusta ulkomaisia osajia myöten.

Raakapuun kysyntä on jatkunut vilkkaana ja puun hinnat ovat pysyneet viime vuoden aikana saavutetulla tasolla. Etenkin energiapuuhun kohdistuu edelleen kova kysyntä ja sen hinta tulee edelleen nousemaan. Kainuulaisen sahayritykset ovat viime vuosina investoineet tai investoivat tuotantolaitoksiinsa ja siten niiden valmiudet toimittaa sahatava-
raa vientimarkkinoille ovat jatkossakin hyvät. Pölkky Oy:n myynti ulkomaiselle toimijalle vahvistanee yhtiön Kajaanin sahan toimintaedellytyksiä tulevaisuudessa. Kemiallisen metsäteollisuuden kannattavuus on säilynyt maassamme erinomaisella tasolla, ja se pitää toteutumassa olevien merkittävien investointien myötä kuitupuun kysynnän korkealla tasolla. Kuitupuun hinta on noussut viime vuoden aikana merkittävästi. Varsinkin koivukuitupuusta on pulaa. Suunnitellun biotuotetehdas KaiCell Fibers Oy:n ympäristölupapäätökseen on haettu valituslupaa korkeimmasta hallinto-oikeudesta, ratkaisua asiaan ei ole vielä tullut.

Kainuulaisten maitotilojen talous pysyi maksuvalmiuden osalta siedettävällä tasolla tuottajahintojen nousun myötä. Myös lihan tuottajahintaan tuli korotuksia, mutta viljan hintahuipun katsotaan olevan ohi. Maataloustoiminnan kannattavuuden kehitys on kuitenkin edelleen heikkoa. Polttoaineiden, lannoitteiden ja rehujen hinnat ovat korkealla tasolla. Kuitenkaan minkään tuotantopanoksen kohdalla ei tällä ole hetkellä saatavuusongelmia. Kasvihuoneviljely on notkahtanut kustannuskriisin seurauksena. Nykyiset tuotantosopimukset ovat leikanneet myös kainuulaista maidontuotantoa ja maidontuottajien määrä väheni 4 %:lla. Lihantuotannossa vasikkapula näyttää kääntyneen vasikoiden ylitarjonnaksi loppukasvatuspaikkojen vähenemisen ja tuotannosta luopumisten takia.

Tuottajien ahdinkoa on yritetty lievittää hallituksen tekemien kriisitukitoimien avulla. Olennaista kannattavuuskriisin hoitamiseksi olisi saada maataloustuotteille edelleen lisähintaa markkinoilta. Kiristyvät ilmasto- ja ympäristövaatimukset, tuotannon sopeuttaminen uusiin vaatimuksiin ja sitoumuksiin haastaa myös kainuulaisia viljelijöitä. Uhkana on rakennemuutoksen nopeutuminen ja etenkin eläintuotannon osittainen lopettaminen, jota on vaikeaa aloittaa uudelleen. Kiinnostus näennäisviljelyyn, jossa ei tuoteta ruokaa, kasvane, koska se vaatii vähiten panoksia.

Maakunnassa aloittaneiden yritysten määrä on ollut kasvussa vuodesta 2018 alkaen ja vuonna 2021 yrityksiä perustettiin enemmän kuin kertaakaan Tilastokeskuksen ensimmäisen tiedon eli vuoden 2013 jälkeen, yhteensä 360. Viime vuoden kolmella ensimmäisellä neljänneksellä määrä pysyi edellisvuoden tasolla. Konkurssreja pantiin viime vuonna vireille 28. Määrä lisääntyi vuoden 2019 normaalitilanteeseen verrattuna, mutta useimpina vuosina 2010-luvulla konkurssreja oli enemmän. Monien yritysten tilanne on haastava jo kolme vuotta jatkuneen poikkeusajan vuoksi, mutta merkkejä laajasta konkurssiaallosta ei ole. Lopettaneiden yritysten määrä oli vuonna 2021 edellisvuosia korkeampi ja pysyi viime vuoden kolmella ensimmäisellä neljänneksellä samalla tasolla. Kuitenkin yrityskanta on kasvanut tasaisesti jo vuodesta 2018 asti eikä koronakriisikään pysäyttänyt kehitystä.

Kainuulaisista yrittäjistä yli kolmasosa on vähintään 55-vuotiaita ja eläköitymisiä on tulossa runsaasti seuraavan viiden-kymmenen vuoden aikana. Omistajanvaihdosten tulee lisääntyä huomattavasti nykyisestä tai paljon kannattavia yrityksiä lopettaa toimintansa. Haasteena on usein, että omistajanvaihdoksen valmistelu aloitetaan liian myöhään, odotukset oman yrityksen arvosta ovat epärealistia eikä prosessissa hyödynnetä ulkopuolista asiantuntijaosaamista. Finnveran vuonna 2022 rahoittamien omistajanvaihdosten määrä laski edellisvuoteen sekä vuoden 2019 normaalitilanteeseen verrattuna. Pk-yritysbarometrin mukaan alle kolmasosa alueen pk-yrityksistä on suunnitellut omistajanvaihdosta seuraavaan viiden vuoden aikana, noin puolet ei ole suunnitellut omistajanvaihdosta lainkaan. Puolet pk-yrityksistä seuraa aktiivisesti yrityksen arvon kehitystä.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Kainuun työttömyys on laskenut vuoden takaiseen verrattuna yhtäjaksoisesti maaliskuusta 2021 alkaen. Useimpina kuukausina pienentyminen on ollut merkittävää, mutta viime kuukausina työttömyyskehityksessä on ollut havaittavissa käännettä lievästi heikompaan suuntaan etenkin lomautusten kasvun vuoksi. Helmikuun 2023 lopussa työttömiä työnhakijoita oli 3 000, mikä on 1 % vähemmän kuin vuotta aiemmin. Koronakriisiä edeltävästä vuoden 2020 helmikuusta työttömyys väheni edelleen 9 %, eniten ELY-keskusalueista.

Suurta työttömyyden nousua ei ole näköpiirissä mutta tulevina kuukausina voi tulla pientä lisäystä edellisvuoteen verrattuna. Heikentyneen tilanteen taustalla ovat etenkin yleiset talouden näkymät, inflaatio, huonontunut kuluttajien luottamus ja rakennusalan kasvanut työttömyys. Loppuvuodesta työttömyyden supistuminen todennäköisesti jatkuu.

Maakunnan työttömyyskehitys on ollut erinomaista viimeisen reilun viiden vuoden aikana. Vuoden 2016 helmikuusta työttömyys on pienentynyt huimat 47 %. Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Kainuussa pitkään maan heikoimpien joukossa, mutta helmikuun lopussa osuus oli 16 ELY-keskusalueesta kahdeksanneksi paras, 9,8 %. Positiivisen kehityksen taustalla on erityisesti väestön ikärakenne. Nuorten ikäryhmien koko

on työmarkkinoilta eläköityviä selvästi pienempi ja työvoimasta eläköityy samanaikaisesti sekä työttömiä että työssä olevia, joiden työpaikat avautuvat nuoremmille ikäluokille. Edelleen helmikuun lopussa työttömistä työnhakijoista yli 60-vuotiaita oli 20 % ja yli 50-vuotiaita 47 %, joten pitemmällä aikavälillä työttömien määrä vähenee vielä pitkään. Kehitystä ei silti voi laittaa pelkästään eläköitymisten piikkiin vaan työllisyysaste on parantunut huomattavasti, työpaikkoja on ollut jo pitkään paljon tarjolla ja esimerkiksi kaivannaistoiminnan henkilöstömäärä on kasvanut vuoden 2015 500:sta vuoden 2021 1 400:aan.

Kainuun työllisyysaste oli viime vuonna 69,7 %, mikä on 0,4 prosenttiyksikköä edellisvuotta enemmän ja enemmän kuin kertaakaan Tilastokeskuksen Työvoimatutkimuksen ensimmäisen tiedon eli vuoden 2011 jälkeen. Edelleen kuitenkin koko maan keskiarvoon oli matkaa 4,1 prosenttiyksikköä, ja ELY-keskusalueista tulos oli toiseksi matalin. Maakunnan työllisyysastetta on laskenut jo pitkään suuri työvoiman ulkopuolella olevien ja etenkin työikäisten eläkeläisten määrä. Työikäisten eläkeläisten määrä on laskenut viime vuosina merkittävästi heidän saavutettuaan eläkeiän, mutta edelleen työikäisiä eläkeläisiä on selkeästi enemmän kuin työttömiä. Vuoden 2021 lopussa 10 % 18–64-vuotiaista oli eläkkeellä, kun koko maassa osuus oli 6 %. Sote- ja etenkin mielenterveyspalveluihin panostaminen on tärkeää, jotta saadaan ensinnäkin ehkäistyä työikäisten joutumista eläkkeelle mutta myös eläkkeellä olevia palaamaan työelämään. Työllisyysasteen nostamiseksi erityistä huomiota kiinnitetään työllisyyden parantamiseen ryhmissä, joissa se on nyt alhainen, mutta joissa on suurin potentiaali nousulle. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevat, ikääntyneet, osatyökykyiset, pitkäaikaissairaat ja maahanmuuttajataustaiset.

Vieraskielisiä työnhakijoita oli Kainuussa helmikuun lopussa 900, joista työttömiä 210. Ulkomaalaisten aktivointiaste on ollut Kainuussa maan paras jo vuodesta 2015 ja vuosittain noin kaksi kertaa maakunnan keskimääräistä aktivointiastetta suurempi. Palveluilla onkin keskeinen rooli kotoutumisen ja osaamisen edistämässä. Maahanmuuttajien työllisyysaste oli vuoden 2021 lopussa 57,6 % eli selkeästi koko maakunnan työllisyysastetta matalampi, mutta viime vuosien kehitys on ollut hyvää ja 21 hyvinvointialueesta tulos oli 13. paras. Lisäksi työllisyysaste nousee huomattavasti maassaoloajan mukaan, vähintään kymmenen vuotta maassa olleiden maahanmuuttajien työllisyysaste oli 64,9 %.

Ukrainalaisia pakolaisia on maakunnassa hieman yli 500, joista oli helmikuun lopussa työnhakijana 200 ja työttömänä 50. Ennen Venäjän hyökkäyssotaa ukrainalaisia työnhakijoita oli vain reilut kymmenen. Ukrainalaisia oli viime kesänä kausitöissä, ja iso osa heistä on nyt työnhakijana. Pakolaisilla on monipuolisesti osaamista, mutta erityisesti kielitaito vaikeuttaa työllistymistä, suurin osa heistä ei osaa englantiakaan. Ukrainalaisten kotoutumista on edistetty muun muassa järjestämällä kotoutuskoulutuksia ja pitemmällä aikavälillä heidän työllistymisnäköymänsä ovat hyvät.

Pitkäaikaistyöttömyys lisääntyi pitkän pienentymisen jälkeen huomattavasti koronakriisin ensimmäisen vuoden ajan, mutta oli suurimman osan viime vuodesta jo pandemiaa edeltävää tasoa matalammalla. Helmikuun lopussa pitkäaikaistyöttömiä oli 550, mikä on vähiten Työnvälitystilaston ensimmäisen tiedon eli vuoden 2006 jälkeen ja 6 % vähemmän kuin vuoden 2020 helmikuussa. Vuoden takaisesta pitkäaikaistyöttömyys laski 27 %. Työttömistä 18 % oli pitkäaikaistyöttömiä, kun koko maassa osuus oli peräti 33 %. Tulevina vuosina pitkäaikaistyöttömien määrä laskee edelleen jo pelkästään ikärakenteen takia; helmikuun lopussa pitkäaikaistyöttömistä vähintään 60-vuotiaita oli 37 % ja vähintään 50-vuotiaita 63 %. Pitkäaikaistyöttömien lisäksi on paljon työttömiä, joiden työllistyminen avoimille työmarkkinoille kokoaikaiseen työhön on epätodennäköistä. Syitä ovat muun muassa puutteellinen koulutus ja osaaminen, terveydelliset rajoitteet ja elämänhallinnan ongelmat.

Työvoiman kysyntä oli Kainuussa vuonna 2021 ennätyksellistä ja jatkui vilkkaana viime vuoden alkupuolella mutta hiipui tämän jälkeen. Uusia avoimia työpaikkoja ilmoitettiin viime vuonna TE-toimistoihin ja kuntakokeiluihin 13 200, mikä on peräti 56 % enemmän kuin vuonna 2019 mutta 6 % vähemmän kuin vuonna 2021. Joulukuusta alkaen paikkamäärä on kääntynyt jälleen kasvuun ja helmikuussa uusia työtehtäviä tuli avoimeksi enemmän kuin kertaakaan Työnvälitystilaston historiassa, 1 500. Parin viime vuoden suuri paikkamäärä johtuu etenkin huomattavasta lisäyksestä työllistämistoiminnan toimialalla, johon kuuluu työnvälitystoiminta, työvoiman vuokraus sekä muu henkilöstön hankinta. Lisäksi työpaikkoja ilmoitetaan aiempaa herkemmin julkiseen työnvälitykseen tekijäpulan vuoksi. Lähikuukausina uusien avoimien työpaikkojen määrä voi laskea hieman haastavan yleisen taloustilanteen vaikutuksesta, mutta tulevina vuosina työvoiman kysyntä jatkuu luultavasti vähintään parin viime vuoden tasolla. Viime vuoden paikoista 3 900 oli palvelu- ja myyntityöhön ja 2 800 rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijöille.

Alalla kuin alalla onkin pulaa tekijöistä, ja useissa ammattiryhmissä työttömiä työnhakijoita on vähemmän kuin TE-palveluihin ilmoitettuja avoimia työpaikkoja. Viime vuonna työttömiä työnhakijoita oli keskimäärin 2,2 per avoin työpaikka – esimerkiksi vielä vuonna 2016 lukema oli 10,9. Ammattibarometrin viimeisen vuoden arvioissa suurin pula tekijöistä on sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä metalli-, ICT-, metsä- ja ravintola-aloilla. Näiden lisäksi ammattiryhmittäin tarkasteltuna erityisen kovaa pulaa on opettajista ja siivoojista.

Tilastokeskuksen työnantajatiedusteluun viime vuonna vastanneista kainuulaisista työvoimaa etsineistä työnantajista 57 % koki rekrytointiongelmia edeltävän 12 kuukauden aikana. Tämä oli ELY-keskusalueista kolmanneksi eniten, vuosina 2018–2021 Kainuun rekrytointiongelmien olivat koko maan vaikeimmat. Pula tekijöistä on pahentunut ympäri maata, joten ero muihin alueisiin on pienentynyt. Koko maan keskiarvo oli viime vuonna 53 %. Erityisen huolestuttavaa on, että työntekijää ei löytänyt edellisen vuoden aikana

Kainuussa 34 % työvoimaa etsineistä ja koko maassakin 28 %. Kevään pk-yritysbaromet-rissa 13 % kainuulaisista pk-yrityksistä arvioi työvoiman saatavuuden merkittäväksi kasvun esteeksi (koko maa 16 %), 39 %:lla se rajoittaa jonkin verran kasvua (koko maa 42 %).

Työvoiman kysyntä ja tarjonta eivät siis kohtaa ja taustalla on laajasti erilaisia syitä, kuten työvoiman heikko liikkuvuus, kannustinloukut, lyhytkestoiset ja osa-aikaiset työsuh-teet sekä kasvanut vuokratyövoiman käyttö. Ehkä merkittävin syy on kuitenkin työvoi-man osaamisen ja nykyajan työelämän vaatimusten kohtaanto-ongelma, johon vaikuttaa maakunnan koulutusmahdollisuuksien rajallisuus sekä yliopistotasaisen koulutuksen vähäisyys. Työnhakijoiden, työssä olevien ja yrittäjien osaamistason parantaminen sekä koulutustarjonnan monipuolistaminen on elintärkeää osaavan työvoiman riittävyyden ja yritysten kehittymisen kannalta. Osaamistarpeiden ennakkointiin panostetaan vahvasti ja koulutusta kehitetään yhteistyössä yrityselämän kanssa, jotta yritysten muuttuviin osaa-mistarpeisiin pystytään vastaamaan. Oppimisesta merkittävä osa tapahtuu työpaikoilla oppisopimuskoulutuksissa, työssäoppimisjaksoilla sekä yhteishankintakoulutuksissa. Lisäksi pitää parantaa kv-opiskelijoiden työllistymistä alueelle ja saada kovimmasta työvoi-mapulasta kärsiviä aloja houkuttelevammaksi nuorille. Työnantajien rekrytointi- sekä työn-antajaosaamisen kehittäminenkin on tärkeää ja toisaalta monien työnantajien odotusten vastavalmistuneiden osaamisesta tulisi olla realistisempia sekä palkan vastata työn vaa-tivuutta. Myös valtakunnan tason uudistukset ovat välttämättömiä, muun muassa tulee helpottaa ulkomaisen työvoiman saantia, poistaa työn vastaanottamiseen liittyviä kannus-tinloukkuja ja pidentää työuria.

On silti selvää, ettei Kainuun väestömäärä riitä vastaamaan työvoimatarpeeseen, ja teki-jäpula pahenee entisestään tulevina vuosina. Viimeisen kymmenen vuoden aikana maa-kunnan 15–64-vuotiaiden määrä on laskenut 17 % ja Tilastokeskuksen ennusteen mukaan se vähenee edelleen 20 % vuoteen 2040. Mikäli väestöennuste toteutuu, edes työllisyys-asteen nousu 83 %:iin vuonna 2040 ei riitä pitämään työllisten määrää nykytasolla. Pel-kästään kotimaisella työvoimalla ei ratkaista haasteita vastaisuudessakaan, etenkin kun suurimmassa osassa muutakin maata työikäisten määrä vähenee ja osaavan työvoiman pula on vaikea. Maahanmuuton huomattava lisääminen on välttämätöntä. Kainuussa onkin kehitetty kansainvälisiä rekrytointeja tukevia palveluja ja asettautumispalveluja, ja työtä jatketaan aktiivisesti eri toimijoiden kanssa.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Kainuu	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+
Osaavan työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kajaanin seutukunta Kajaani, Paltamo, Ristijärvi, Sotkamo	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+
Osaavan työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kehys-Kainuun seutukunta Hyrynsalmi, Kuhmo, Puolanka, Suomussalmi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	0
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	+	+
Osaavan työvoiman saatavuus	0	0	-
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

20 Lappi

Taulukko 19. Avainluvut Lapissa.

	Tuoreimman tiedon ajankohta	Tuorein tieto	Vuosi sitten	Viisi vuotta sitten	Muutos vuodessa	Muutos viidessä vuodessa
Väkiluku	2022	175 795	176 494	179 223	-0,4 %	-1,9 %
Työttömät työnhakijat laskentapäivänä	helmikuu 2023	8 241	8 882	12 367	-7,2 %	-33,4 %
Alle 25-v. työttömät työnhakijat	helmikuu 2023	775	918	1 368	-15,6 %	-43,3 %
Pitkäaikaistyöttömät	helmikuu 2023	2 237	2 847	3 784	-21,4 %	-40,9 %
Työttömien työnhakijoiden %-osuus työvoimasta	helmikuu 2023	10,3	11,0	15,0	-0,7 %-yks.	-4,7 %-yks.
Uudet avoimet työpaikat kuukauden aikana	helmikuu 2023	3 489	5 321	2 385	-34,4 %	46,3 %

Yleiskuva alueen tilanteesta ja näkymistä

Pohjoisen investointipotentiaali, rikkaat luonnonvarat ja turvallisuuden kannalta keskeinen logistinen sijainti tulee huomioida Suomelle tärkeänä kasvualustana. Vientitoiminta ja globaali kehitys näkyvät Lapin maakunnan elinvoiman kehityksessä. Venäjän hyökkäyssota, Suomen Natoon liittyminen ja pohjoisen alueen investointipotentiaali ovat kääntäneet katsetta koko Suomessa pohjoiseen ja pohjoisen toimijat näkevät Ruotsi- ja Norja -yhteistyön uudessa valossa. Hävittäjähankinnat ja Natoon liittyminen tulevat heijastumaan Lapissa puolustusvoimien harjoitusalueiden ja infran merkittävänä investointitarpeina.

Lapin Kauppakamari on tehnyt selvityksen ja toimenpideohjelman pohjoisen potentiaalista. Selvitysten mukaan Lappi on kokoansa suurempi vientimaakunta ja matkailu tulee nähdä tärkeänä osana vientituloja. Yhteistyö ja kanssakäyminen läntisten naapurimaiden kanssa edellyttää toimivia yhteyksiä. Pohjoisten väylien painoarvo tulee entisestään

kasvamaan muuttuneen toimintaympäristön myötä. Suomen kokonaisturvallisuuden ja huoltovarmuuden näkökulma sekä pohjoisen strategisen merkityksen kasvu tulee näkyä selvemmin valtakunnallisissa investointiohjelmissa.

Suomi toimii Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajanaan vuosina 2021–2023. Neuvoston ja sen liikenne- ja logistiikkatyöryhmän työohjelmassa on nostettu esille tarve edistää maiden välistä yhteistyötä läntisellä Barentsin alueella ja sujuvoittaa rajat ylittävää liikennettä. Lapin ELY-keskus on saanut rahoitusta Barentsin läntisen alueen painopisteiden toteuttamiseen ulkoministeriöltä. Hankekokonaisuudessa selvitetään vaihtoehtoisten energiamuotojen käyttöpotentiaalia, kapasiteettitarvetta ja saatavuutta sekä vaadittavaa infrastruktuuria. Hankkeessa kootaan myös tietopohjaa ja analyysiä, jonka avulla Barentsin alueen kuljetussektoria voidaan tarkastella ja kehittää kokonaisuutena. Hankkeen tärkeimmät toimenpiteet kohdistuvat esiselvityksiin ja analyysiin liittyen sähkölatauskapasiteettiin ja -tarpeeseen sekä infrastruktuuriin, maakaasu-, LNG- ja vetytoimija-/jakeluverkostoon, raskaan liikenteen ja työkonoiden biopolttoaineisiin, poikittaiseen sähköiseen lentoreitti- ja lentoasemaverkostoon sekä liikennepalvelujen vaihtoehtoisten käyttövoimien mahdollisuuksien hyödyntämiseen.

Aluekehitysrahoille, niin kansallisille kuin EU-rahalle, on asetettu tärkeä rooli tukea alueen elinvoiman kehittymistä, puhtaan teknologian ja hiilineutraalisuuden tavoitteita. Sovitut kestävän kehityksen tavoitteet haastavat Suomen edistämään useita kestävyysmurroksia. Perinteisten rahoitusten rinnalle on tullut uutena oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF). Rahoitusta voidaan hyödyntää, kun vähennetään turpeen energiakäyttöä ja vauhditetaan vihreää siirtymää.

Lapissa energian tuotantoon ja energiaan liittyy suuria mahdollisuuksia. Teollisuus tarvitsee toimiakseen ja sijoittuakseen alueelle varmaa ja edullista energiaa. Alan uskotaan tuovan ratkaisuja toiminta- ja huoltovarmuuteen sekä ratkaisevan ilmasto- ja ympäristötavoitteita. Energian tuotanto liittyy usein luonnonvarojen käyttöön ja heijastuu luonto- ja ympäristökysymyksiin. Energialla on myös huomattavia aluetaloudellisia vaikutuksia.

Lapin sähköverkko on rakennettu pääosin 1960- ja 70-luvuilla. Sähköverkon uudistaminen on parhaillaan käynnissä ja jatkuu 2030-luvun puoleen väliin asti. Myös siirtokapasiteettia pohjoisesta etelään tarvitaan lisää. Lapissa on monipuolinen energiatuotantokapasiteetti. Tuulivoimarakentaminen jatkuu voimakkaana. Hyvien säätöominaisuuksiensa ansiosta vesivoimalla on tärkeä rooli sähköntuotannon ja kulutuksen tasapainottamisessa. Vesivoiman säätömahdollisuudet palvelevat myös alueellisesti tulvasuojelua. Kunnallisten energialaitosten rooli on keskeinen alueellisissa ratkaisuissa. Myös teollisuus tuottaa energiaa kansalliseen verkkoon, esimerkiksi Metsä Fibren uusi tehdas tuottaa sähköä 2,5 kertaa

yli oman tarpeen. Metsäenergialla on merkittävä rooli Lapin energiantuotannossa. Myös hankevaiheessa on paljon erilaisia aihioita energian tuottamiseen ja varastointiin, mm. aurinko- ja pienydinvoima ja erilaiset hybridiratkaisut.

Pandemiat, erilaiset kriisit ja äkilliset rakennemuutokset ovat vahvistaneet ELY-keskusten roolia ja kykyä reagoida ketterästi toimintaympäristön yllättäviin muutoksiin ja tarjoamaan varsin laajasti eri välineitä, jotka vastaavat asiakkaiden ja kohderyhmien tarpeita. Esimerkiksi äkillisen rakennemuutostuen vaikutuksesta Kemi-Tornion seudulle syntyy satoja uusia työpaikkoja. Elinkeinoelämässä on kuitenkin yleisesti havaittavissa korkojen nousun ja inflaatiopaineiden myötä varovaisuutta investointihalukkuudessa.

Väestökehitys on kääntynyt Lapissa myönteisemmäksi. Vuonna 2022 väestö väheni kuitenkin 700 henkilöllä. Maahanmuuton lisäksi kuntien välinen nettomuutto oli vuonna 2021 ensimmäisen kerran vuosikymmeniin positiivinen. Viime vuonna kuntien välinen muuttoliike päättyi miinukselle, vaikka oli Rovaniemen lisäksi seitsemässä muussa kunnassa positiivinen. Asuntopula vakituisissa ja sesonkiluontoisissa asumistarpeissa muodostaa työvoiman saatavuuden ja jopa yritystoiminnan kasvun esteen useassa Lapin kunnassa. Lappiin muuttaville tarvitaan kohtuuhintaisia ja hyvätasoisia asuntoja.

Lapissa toimivissa viidessä vastaanottokeskuksessa on yhteensä 1 800 majoituspaikkaa, joista on käytössä 70 %. Valtaosa vastaanottokeskuksen kirjoilla olevista on tilapäistä suojelua saavia ukrainalaisia, joita oli maaliskuussa 16 Lapin kunnan alueella, yhteensä runsas 1 100 henkilöä. Heistä noin 500 henkilölle tulee kevään aikana vuoden Suomessa olon myötä oikeus hakea kotikuntaa Lapista tai muualta Suomesta. Vaihtoehtona heillä on jäädä edelleen vastaanottokeskuksen palveluiden piiriin.

Elinkeinoelämän tilanne ja näkymät

Vihreän siirtymän teollisen kasvun tukeminen vaatii Suomelta rajat ylittävää yhteistyötä. Pohjois-Suomen, Pohjois-Ruotsin ja Pohjois-Norjan yhteenlaskettu investointipotentiaali seuraavalle kymmenelle vuodelle on noin 160 miljardia euroa. Lapissa tehdyn vientiselvityksen mukaan vajaalla kolmanneksella vientitoimintaa harjoittavista yrityksistä viennin tai ulkomaisten asiakkaiden osuus on liikevaihdosta yli 70 prosenttia. Voimakkaimmin kasvuhaluista yrityksiä oli eniten teollisuus- ja kaivostoiminnassa. Kansainvälistymispalvelujen tulisi tavoittaa lappilaiset yritykset paremmin. Lapissa toimii aktiivisia pk-yrityksiä, jotka ovat voineet kansainvälistyä ja saada referenssikohteita kotimarkkinoilla. Merkittävintä toiminta on naapurimaissa, mutta erikoistuneet ja laadukkaat toiminnot ovat taanneet asiakkuuksia myös Euroopassa ja esimerkiksi Kanadassa.

Kevään 2023 pk-yritysbaremetrin mukaan Lapin mikro- ja pk-yritysten suhdannenäkymät laskevat lähes samalle tasolle kuin koronavuonna 2020. Suurin muutos suhdannenäkymissä on viime syksyyn verrattuna rakentamisessa. Myös pk-yritysten kasvuhakuisuus on laskusuunnassa, mutta edelleen runsas kolmannes pk-yrityksistä on kasvuhakuisia. Yleinen epävarmuus on vähentänyt ulkoisen rahoituksen käyttöä ja pankkien luottopolitiikka on kiristynyt. Lapissa rahoitustarpeet kohdistuvat pääasiassa kone- ja laiteinvestointeihin. Pk-yrityksistä 43 % suunnittelee omistajanvaihdosta seuraavan viiden vuoden aikana.

Lapin yritysten kiinnostus kehittämisrahoitukseen on ollut hyvää. Rahoitettuja hankkeita on ollut monipuolisesti eri toimialoilta ja kaikista Lapin seutukunnista. Vuonna 2022 erityinen painopiste oli äkilliseen rakennemuutokseen saatu rahoitus, jota ELY-keskus on myöntänyt 52:een pk-yrityksen investointi- ja kehittämishankkeeseen. Hankkeilla luodaan uutta yritystoimintaa, merkittävää kasvua ja uusia työpaikkoja ÄRM-tilanteessa Kemi-Tornion seudulle. Vuonna 2023 Lapissa on käytettävissä poikkeuksellisen suuri määrä yritysten investointi- ja kehittämishankkeisiin suunnattua rahoitusta, kun myös oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) myönnettävien yritystukien haku on avautunut.

Lapissa panostukset TKI-toimintaan ovat selvästi alemmalla tasolla kuin keskimäärin Suomessa. TKI-panostukset ovat myös sektoreittain painottuneet eri tavalla kuin hyvin menestyvillä alueilla. Lapissa panostukset ovat noin 1 % BKT:stä ja yritysten osuus tästä on vain kolmasosa. Lapissa laajapohjainen johdon strategiafoorumi on kiinnittänyt asiaan erityistä huomiota. Tavoitteena on määritellä askelmerkit, kuinka tasoa saadaan kasvatettua suhteessa BKT:hen ja lisättyä yksityisen puolen panostusta. Tämän tueksi muodostetaan 'pyöreä pöytä' eri sektorien edustajista.

Teollisuuden näkymät ovat lähitulevaisuuteen hyvät. Metsä Fibren jättihanke on rakennusvaiheesta siirtynyt asennus- ja testausvaiheeseen ja toiminta tulee käynnistymään kuluvan vuoden loppupuolella. Uudenaikaisen tehtaan myötä on odotuksia uusien sivuvirtatuotteiden syntymiseen. Yhtiön mukaan tuotantolaitoksista syntyy vuosittain kymmeniä miljoonia tonneja puuperäisiä sivuvirtoja. Maaliskuun lopulla julkaistiin tiedote, jossa Fortum ja Metsä Group ilmoittivat selvittävänsä hiilidioksidin talteenottoa. Teknologian kehittyttyä se voisi yhtiön mukaan mahdollistaa jopa miljardiluokan biotuoteliiketoiminnan.

Stora Enson sellutoiminnan loputtua Kemissä on Veitsiluodon saarelle löytynyt useita kiinnostuneita tahoja. Paikallinen elinkeinoyhtiö Digipolis Oy on tehnyt intensiivisesti töitä aluemarkkinoinnin eteen. Suurin uusi toimija alueelle on tekstiilien kierrätykseen erikoistunut Infinited Fiber Oy. Yhtiö on käynnistänyt valmistelutyöt ja rekrytoimassa avainhenkilöitä. Uusin tulokas on teräksen kierrätykseen erikoistunut Kuusakoski Oy, joka näkee Pohjois-Suomen ja Pohjois-Ruotsin markkinat valtavana mahdollisuutena.

Lapissa toimivia metallimalmikaivoksia ovat Kittilän kultakaivos, Sodankylän Kevitsa (kupari ja nikkeli) ja Kemin kaivos (kromi), joilla on tehty toiminnan laajentamiseen liittyviä toimia, jotka jatkuvat vuonna 2023. Toimivat kaivokset tuottavat yhteiskunnan kannalta tärkeitä raaka-aineita ja niiden maailmanmarkkinahinnat ovat pysytelleet korkeina. Malminetsinnän painopiste kohdentuu Itä- ja Pohjois-Suomeen. Viime vuonna Lapin osuus Suomen malminetsinnästä oli 81 %, kun malminetsintään Suomessa käytettiin noin 80 miljoonaa euroa. Malminetsinnästä on kehittynyt merkittävä ala, jossa automaation ja digitalisaation kehitys näkyy vahvasti pk-yritysten toiminnassa.

Merkittäviä kaivoshankkeita Lapissa on kuusi. Sakatin (Sodankylä) kaivoshanke on etenemässä YVA-selostuksen täydennyttämisen kautta perustellun päätelmän laatimisen vaiheeseen. Samassa yhteydessä annetaan lausunto Natura-arvioinnista. Soklin kaivos (Savukoski, fosfaatti ja harvinaiset maametallit) on tulossa uuden toimijan myötä alustavan kannattavuusselvityksen vaiheeseen. Suhangon (Ranua, palladium jne.) kaivoshankkeen suunnittelu eteni vuonna 2022 mm. purkuputken YVA-menettelyllä ja rakentamisen arvioidaan lähtevän liikkeelle 2024 vuoden loppupuolella. Hannukaisen kaivoshanke (Kolari, rauta) on ympäristö- ja vesitalouslupavaiheessa ja Ikkarin kaivoshanke (Sodankylä, kulta) on tulossa YVA-ohjelmavaiheeseen. Rajapalojen kaivoshankkeen (Ylitornio-Rovaniemi raja-alue, kulta ja koboltti) YVA-prosessin käynnistämistä valmistellaan. Rakentuvilla kaivoksilla on merkittävä vaikutus alueen infra- ja teollisuusrakentamiseen.

Useilla Lapin pienillä paikkakunnilla on menossa erilaisia teollisuuteen- ja matkailuun liittyviä hankkeita. Esimerkiksi Ranualla toimiva malminetsintäyhtiö on laajentanut toimintoja. Irlantilainen yhtiö on suunnittelemassa Ranualla vihreän metanolin tehdasta. Hankkeen koko olisi noin 800 miljoonaa euroa. Ylitorniolla on matkailussa löydetty uusia kv-yhteyksiä, ja odotukset Aavasaksan alueen kehittymiseen ovat toiveikkaat. Laskettelu-keskus on saanut hyvää palautetta, vapaa-ajan tonteille on kysyntää ja alueella on vireillä hotelliprojekti. Alueen pk-teollisuusyritykset toimivat osana mineraaliklusteria ja isompien toimijoiden imussa heijastusvaikutukset näkyvät Ylitorniolla pieninä investointeina. Enontekiön Kilpisjärvellä on paljon hyödyntämätöntä potentiaalia. Alueelle valmistuneet kaksi uutta ympärivuotisesti toimivaa hotellia huomioivat toiminnoissa ja sisustuksessa arktisen luonnon, hiljaisuuden ja revontulet.

Lapissa on käynnissä erilaista rakennustoimintaa noin 200 miljoonalla eurolla. Rakentamisessa on nähtävissä hiljenemistä mm. Rovaniemen asuntorakentamisen uusien hankkeiden vähenemisen ja Kemin biotuotetehtaan valmistumisen myötä. Teollisuus- ja kaivosrakentamisessa odotellaan päätöksiä uusien hankkeiden käynnistymisestä ja toimintojen laajentamisesta. Matkailukeskuspaikkakunnilla näkyy tie-, asunto- ja lomamajoitusrakentaminen. Julkista rakentamista on meneillään ja käynnistymässä eri puolilla Lappia. Rakennustyöt Laurila–Tornio–Haaparanta radan sähköistämiseksi ovat käynnistyneet.

Tervolan sillan peruskorjaustyöt toteutetaan vuosien 2023 ja 2024 aikana. Kolarin Ylläsjärvellä rakennetaan kävely- ja pyörätietä noin kilometrin matkalle ja työt valmistuvat loka-kuun loppupuolella.

Majoitusalan myynti ja käyttöaste on noussut selvästi viime vuodesta. Alkuvuodesta Rovaniemen ja Kittilän käyttöasteet olivat yli 80 prosenttia. Kansainvälisten asiakkaiden määrät ovat lisääntyneet uusien suorien lentoyhteyksien myötä. Tammi-helmikuussa koko maassa rekisteröitiin 1,1 miljoonaa ulkomaalaisten yöpymistä, joista Lapin osuus 55 %. Lapin talvimatkailukeskuksissa talvisesonki on ollut erittäin hyvä ja useissa kohteissa on tehty ennätyksiä kävijämäärissä. Varaustilanne tuleviin kausiin on hyvä ja uusia lentoyhteyksiä on Eurooppaan aukeamassa. Lapin matkailussa panostetaan vahvasti ympärivuotisuuteen ja Lapin kesän markkinointiin. Sallan kansallispuiston avaaminen on jo antanut esimakua positiivisista vaikutuksistaan mahdollistaen Sallan kehittymistä entistä vahvemmin ympärivuotiseksi kohteeksi.

Rakennemuutos jatkuu Lapin maataloudessa ja uuden rahastokauden maaseutuohjelma haastaa tuottajia, koska tilakohtaiseen kohdentumiseen tulee muutoksia. Lapissa maatalous on pääasiassa maidon ja naudanlihantuotantoa, josta lähes puolet tuotetaan lounaisessa Lapissa. Lisäksi on vähäisessä määrin lammastaloutta, perunanviljelyä ja erikoiskasvituotantoa. Nuorimmat yrittäjät ja suurimmat tilat ovat nautakarjatilaja ja vanhimmat yrittäjät ja pienemmät tilat ovat yleensä nurmitiloja. Tiloja poistuu aktiivisesta tuotannosta, mikä näkyy jo tuotetun maidon kokonaismäärässä. Naudanlihan tuotantomäärä on alentunut merkittävästi. Maatalouden tuotantopanosten hinnan nousu on aiheuttanut tiloille suuria vaikeuksia, vaikka maataloustuotteiden tuottajahinnatkin ovat nousseet. Myös porotaloudella on suuri merkitys aluetalouteen. Kiinnostus erikoiskasvituotantoon on kasvanut ja vaatii uusia kehittämistoimia. Lappi on tunnettu myös luonnontuotteistaan. Yritystoimintaa on marjojen välityksestä korkean jalostusasteen lääkevalmisteisiin ja ravintolisätuotteisiin. Pitkäjänteisellä kehittämistyöllä suuntaa on saatu muutettua pelkkien raaka-aineiden myynnistä pidemmälle jalostettujen tuotteiden markkinointiin.

Puun kysyntä ja kilpailu puusta on lisääntymässä. Puuston tilavuus on lisääntynyt ja taimikonhoito- ja ensiharvennustarpeita on moninkertaisesti enemmän kuin viime vuosina on tehty. Lapille merkittävän metsätalouden toimintaedellytyksiä haastaa ajoittain kärjistyväkin metsäkeskustelu. Monimuotoisuudelle tärkeä kuollut puusto on vähentynyt, mutta sitä on selvästi enemmän kuin muualla Suomessa. Valtio on merkittävä metsämaiden omistaja Lapissa ja Lapissa on runsaasti luonnonsuojelualueita. Lapin metsätalouden erityispiirre on, että yhteismetsiä on yli sata. Toisaalta tilojen sirpaloituminen jatkuu ja pienten tilojen määrä on kasvussa. Metsäpalveluyrittäjyys tarjoaa maaseudulle työmahdollisuuksia ja se on viime vuosina monipuolistunut mm. yhteistyöllä luonnontuotealan yritysten kanssa metsien luonnontuotteiden keruutoiminnassa.

Työmarkkinoiden tilanne ja näkymät

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan laaja-alaisine vaikutuksineen toi viime vuonna uuden epävarmuustekijän työmarkkinoille. Vaikutukset työllisyyteen ja työttömyyteen ovat kuitenkin jääneet pelättyä vähäisemmiksi. Loppuvuodesta 2022 myös työllisyysaste ylitti koronapandemiaa edeltävän vuoden 2019 lukemat. Työllisyysastekehitys on kuitenkin ollut Lapissa koko maata vaisumpi ja koko vuoden 2022 osalta työllisyysasteessa päästiin vasta vuoden 2019 tasolle. Työllisten määrä jäi vielä loppuvuodestakin alemmaksi ja työvoimaan kuulumattomien määrä oli edelleen korkeampi kuin vuonna 2019.

Työttömyyden myönteinen kehitystrendi on jatkunut, mutta työttömyyden vähenemisessä on nähtävissä hidastumista. Työttömien määrä on Lapissa ollut jo vuoden ajan alempi kuin vastaavana kuukautena ennen koronapandemiaa ja alempia lukuja on nähty viimeksi yli 30 vuotta sitten. Alimmillaan työttömien määrä on alittanut 8 000, mutta lomautettujen määrä on kuitenkin jäänyt aiempaa korkeammaksi. Alkuvuonna ilmoitettujen muutosneuvotteluiden määrä on ollut korkeampi kuin viime vuonna. Eniten muutosneuvotteluesityksiä on tullut teollisuudesta, kaupasta ja rakentamisesta ja lomautuksia koskevat neuvottelut ovat lisääntyneet.

Matkailukauden pidentyminen ja hyvä kausi näkyvät työllisyydessä ja työttömyyden vähenemisenä erityisesti Tunturi-Lapin ja Pohjois-Lapin sekä Rovaniemen seutukunnissa. Heikoin kehitys on ollut Itä-Lapissa. Positiivista on, että nuorten lisäksi myös yli 50-vuotiaiden työttömyys laskee keskimääräistä enemmän. Pitkäaikaistyöttömyys kääntyi laskuun kesällä 2021.

Ulkomaalaisten työttömien määrää on nostanut työnhakijaksi ilmoittautuneet tilapäisen oleskeluvan saaneet ukrainalaiset. Maaliskuussa työnhakijaksi ilmoittautuneita ukrainalaisia oli 300, joista kolmannes työttömiä, vajaa kolmannes työssä olevia ja yli kolmannes koulutuksessa. Lappiin tulleita ukrainalaisia on työllistynyt mm. rakennus-/metallialalle sekä majoitus- ja ravintola-alalle.

Työvoiman kysyntä on jatkunut vilkkaana. Viime vuonna TE-palveluihin ilmoitettiin avoimia työpaikkoja ennätysellinen määrä, 50 000. Avoimeksi ilmoitettujen työpaikkojen määrä on edelleen aiempiin vuosiin verrattuna korkea, vaikkakin viime kuukausina vuodentakaisia huippumääriä alempi. Työvoiman kysynnässä näkyvät uusien työpaikkojen ja määräaikaisten toistuvasti avoimeksi tulevien työpaikkojen lisäksi eläköitymisestä ja työpaikan vaihtamisesta johtuva rotaatio työmarkkinoilla. Alustavien poistumalaskelmien mukaan vuosina 2024–2029 Lapissa eläkkeelle siirtyä työllisistä 11 400 ja vuosikymmenen loppupuolella poistuman osuus on Lapissa suurempi kuin koko maassa.

Pk-yritysbarometrin mukaan henkilökunnan määrässä ei odoteta tapahtuvan muutoksia lähimmän vuoden aikana. Henkilöstön määrän kehitysnäkymät vaihtelevat toimialoittain ja joka kolmas yrityksistä koki tarvetta toiminnan sopeuttamiseen, esim. lomautuksiin ja työaikajärjestelyihin. Työnantajahaastattelussa työvoiman määrän kehitysarvio on samansuuntainen: 69 % arvioi työvoiman määrän pysyvän samana ja 18 % arvioi olevan henkilöstön lisästarvetta.

Kemin biotuotetehdashankkeen rakentamisvaihe työvoimatarpeineen on loppusuoralla ja tuotanto käynnistyy tehtaalla vuoden 2023 kolmannella neljänneksellä. Puunhankintaketjun tarvitseman uuden työvoiman rekrytoinnin tukena on mm. Metsä Groupin ja sopimusyrittäjien yhteinen Tervetuloa metsään -kampanja, jonka tavoitteena on saada 300 uutta kuljettajaa metsäalalle ja töihin pohjoiseen Suomeen. Uusia teollisuus- ja kaivoshankkeita on käynnistymässä vuonna 2024. Kemin Veitsiluotoon suunniteltavan tekstiilikierätystehaan rakentamisvaiheen työllisyysvaikutus on 120 työpaikkaa ja tehdas työllistää 270 henkilöä vuodesta 2025 alkaen. Myös Kuusakoski Oy:n hiilivapaan teräksenkierrätyslaitoksen rakentaminen on tarkoitus käynnistyä ensi vuoden aikana. Toiminta alkaa vuonna 2025 ja uusia työpaikkoja syntyy 20. Mikäli Suhangon kaivoshanke etenee suunnitellusti, vuonna 2024 alkava rakentaminen työllistää jopa tuhat henkilöä ja kaivos työllistää valmistuttuaan 400–500 työntekijää ja yhtä monta välillisesti. Kaivoksen käynnistymiseen liittyen on myös varauduttava nykyisillä kaivoksilla työvoiman siirtymiseen lähemmäs työntekijöiden asuinpaikkaa.

Työvoiman saatavuus nähdään kaikkien toimialojen ja toimijoiden yhteiseksi haasteeksi. Työvoiman saatavuus kytkeytyy vahvasti myös omavaraisuuteen ja huoltovarmuuteen. Työvoimakapeikat muodostavat huoltovarmuusriskin. Työnantajahaastattelun mukaan yli puolet työnantajista ilmoittaa kokeneensa rekrytointiongelmia työvoiman hankinnassa. Työnantajista 28 % ilmoitti työntekijän jääneen saamatta ja kaikkiaan Lapissa jäi saamatta viime vuonna lähes 3 000 työntekijää. Kokemuksen ja koulutuksen lisäksi rekrytointiongelmiin syyksi arvioitiin koko maata yleisemmin työmatkat ja työajat.

Teollisuuden vihreä siirtymä ja Pohjoiskalotille suunnitellut ja toteutumassa olevat suurinvestoinnit tarvitsevat tuhansia uusia työntekijöitä ja yhteisiä toimenpiteitä kansainvälisessä osaajamarkkinoinnissa työvoiman saatavuuden varmistamiseksi pohjoisilla alueilla. Osana yhteistyötä Suomen työvoimatarpeiden esille tuominen on tärkeää, koska riskinä on, että osaava työvoima valuu Suomesta naapurimaihin. Rajaneuvonta Ruotsi-Suomi-Norja tiedottaa työvoiman mahdollisuuksista liikkuu pohjoisten alueiden rajojen yli. Rajaneuvonnan palvelutarjontaan on tärkeää saada kiinnitettyä Ruotsin ja Norjan lisäksi Eures-asiantuntija myös Suomesta.

Lapin ELY-keskus laati viime vuonna yhdessä aluekehittäjien, elinkeinoelämän ja oppilaitosten kanssa osaavan työvoiman saatavuuden toimenpidesuunnitelman. Suunnitelman jalkauttamiseksi on perustettu kolme keskeistä toimijoista koostuvaa työryhmää. Kohtaannon työryhmän tavoitteena on pureutua rekrytointiongelmien ja löytää uusia keinoja työvoimapotentiaalin hyödyntämiseen. Osaamisen työryhmä kehittää lappilaista osaamista muuttuvan työelämän tarpeisiin. Pito- ja vetovoiman sekä infran edistämiseen keskittyvä työryhmä puolestaan huolehtii uusien ja nykyisten asukkaiden edellytyksistä asettua Lappiin pysyvästi. Työvoiman saatavuuden tueksi tarvitaan viestintää Lapin työmahdollisuuksista ja Lapista asuinpaikkana sekä konkreettisia tekoja asuntopulan ratkaisemiseksi.

Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton edistäminen on keskeinen osa osaavan työvoiman tarpeisiin vastaamista. Lapin maahanmuuttostrategian jalkauttamistilaisuudet käynnistetään kevään 2023 aikana eri puolilla Lappia. ELY-keskus on mukana valtakunnallisen Talent Boost toimintaohjelman lähtömaakoulutus -piloteissa, joilla tähdätään erityisesti sotealan sekä teknologiateollisuuden osaajien rekrytointiin EU/ETA-maista. Rekrytoinnin edistämiseksi toteutetaan virtuaalisia infotilaisuuksia ja kehitetään International House of Lapland -verkkoportaalia kansainvälisen työvoiman rekrytoinnin, viranomaisyhteistyön ja kuntien asettautumispalveluiden tueksi. Metsä Fibren tehdashankkeen kansainvälisten osaajien halukkuutta jatkaa työskentelyä Lapissa tehtaan valmistumisen jälkeen kartoitetaan kyselyllä.

Lapin koulutustarjonnassa monimuoto- ja etäopiskelumahdollisuudet tukevat koulutuksen saatavuutta. Osaamisen kehittämisessä korostuu jatkuva oppiminen ja sen mahdollistaminen työssä oleville. Kevään yhteishaussa alueen toisen asteen, AMK- ja yliopistokoulutukseen on ollut hyvin hakijoita. Haasteena on muualta Lappiin opiskelemaan tulevien kiinnittäminen Lapin työmarkkinoille ja toisaalta lisätä muualla opiskelleiden hakeutumista töihin Lappiin. Toisaalta monipaikkaisuus ja etätö lisäävät lappilaisten työntekijöiden työvoiman saatavuutta tilanteissa, joissa työn tekeminen on mahdollista ainakin osin etänä muualta Suomesta tai ulkomailta käsin.

Työelämän kehittäminen on yksi keskeinen väline työvoiman saatavuuden ja pysyvyyden edistämiseksi. Lapin ELY-keskuksessa on käynnistynyt kolmivuotinen ESR-rahoitettu valtakunnallinen työelämän kehittämisen koordinaatiohanke, joka tukee strategista työelämän kehittämistyötä ja auttaa valtakunnallisia hankkeita löytämään synergiaetuja ja toimimaan vaikuttavammin yhdessä. Viestinnän kautta levitetään hyviä käytänteitä alueellisista ja valtakunnallisista hankkeista.

Kehityssuuntia koskevat arviot

Lappi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Itä-Lapin seutukunta Kemijärvi, Pelkosenniemi, Posio, Salla, Savukoski	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	-	0	0
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Kemi-Tornion seutukunta Kemi, Keminmaa, Simo, Tervola, Tornio	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yrittömyys	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Pohjois-Lapin seutukunta Inari, Sodankylä, Utsjoki	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	++	+	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

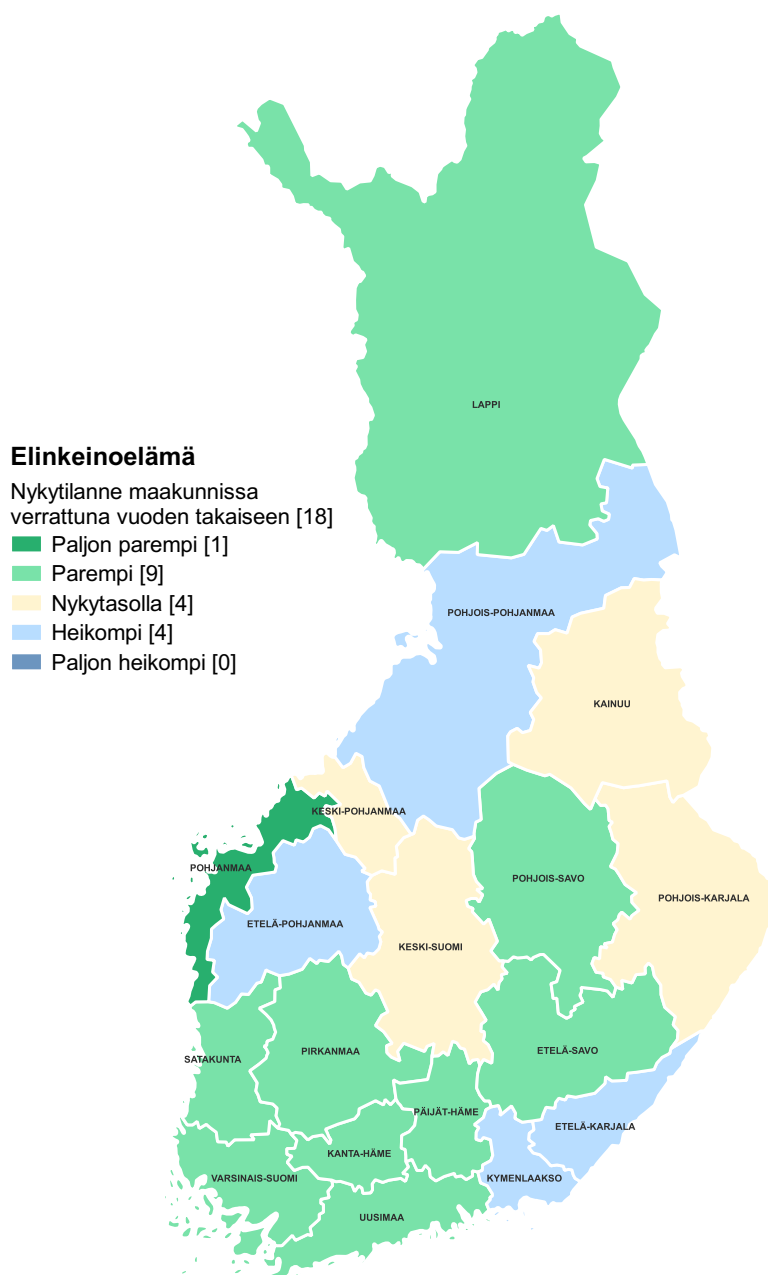
Rovaniemen seutukunta Ranua, Rovaniemi	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	0	0	+
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Torniolaakson seutukunta Pello, Ylitornio	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	0	0	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	+	0	+
Työvoiman saatavuus	0	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

Tunturi-Lapin seutukunta Enontekiö, Kittilä, Kolari, Muonio	Tilanne nyt verrattuna vuoden takaiseen	Tilanne 6 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen	Tilanne 12 kk kuluttua verrattuna nykyhetkeen
Elinkeinoelämä ja yritystoiminta	+	+	+
Työttömyyden määrä ja rakenne	++	+	+
Työvoiman saatavuus	-	0	0
Arviointiasteikko: (++) paljon parempi, (+) parempi, (0) ennallaan, (-) heikompi, (--) paljon heikompi			

LIITTEET

Kartat: Elinkeinoelämä ja yritystoiminta⁵

5 Karttapohjat: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

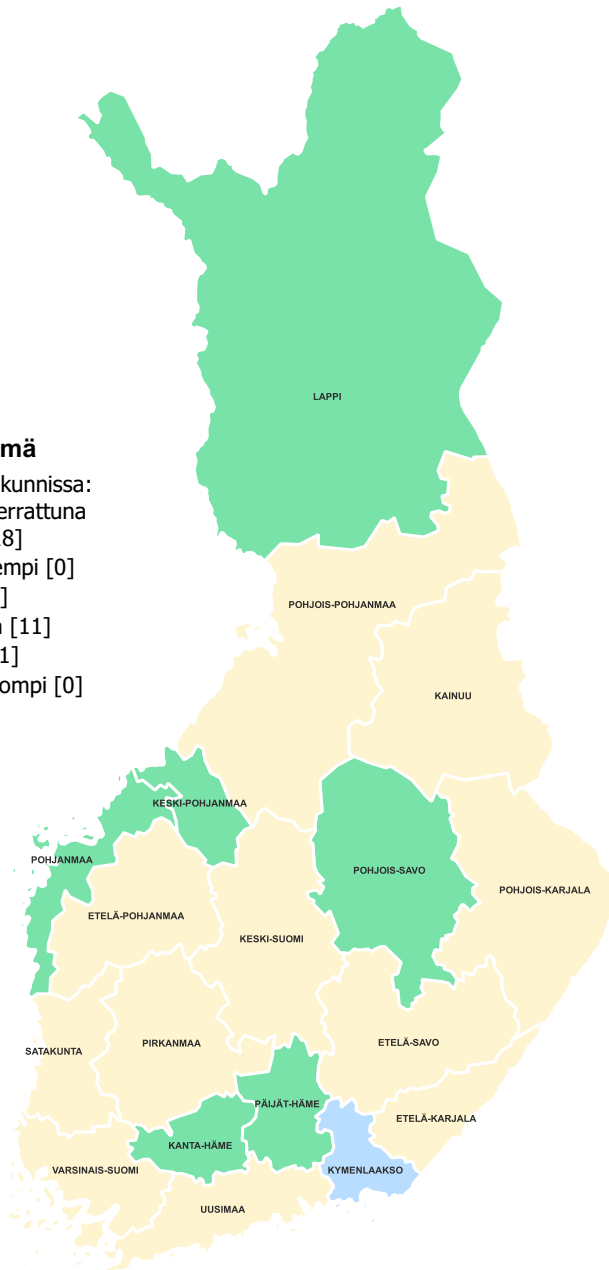

Elinkeinoelämä

Odotukset maakunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

- Paljon parempi [0]
- Parempi [6]
- Nykytasolla [11]
- Heikempi [1]
- Paljon heikempi [0]

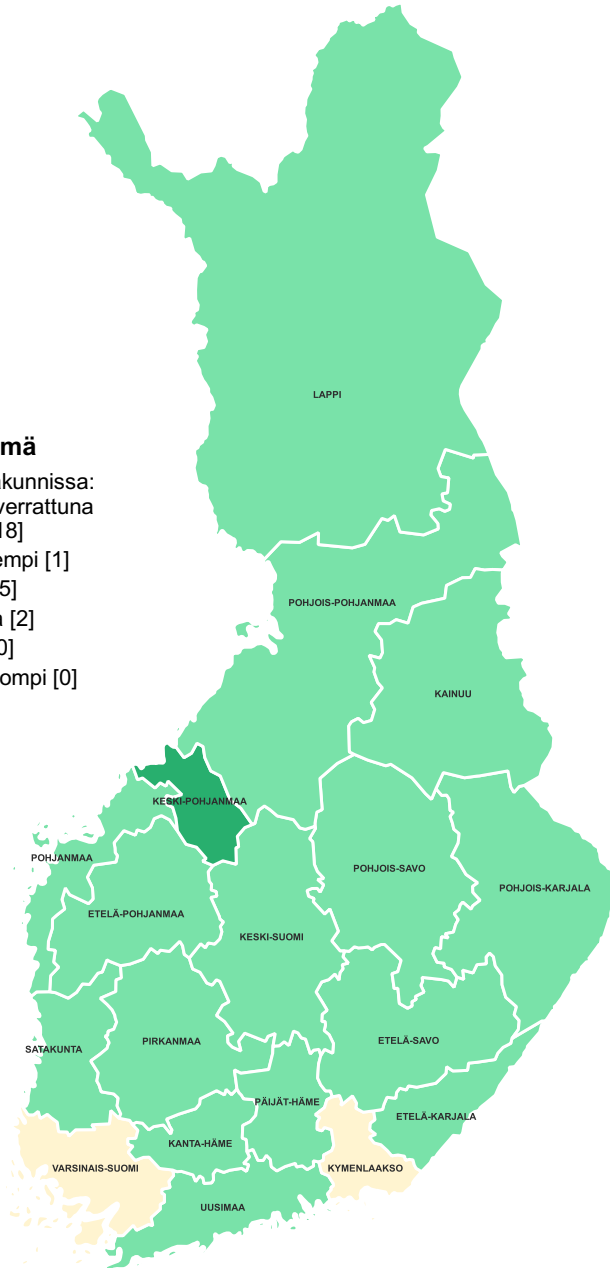

Elinkeinoelämä

Odotukset maakunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

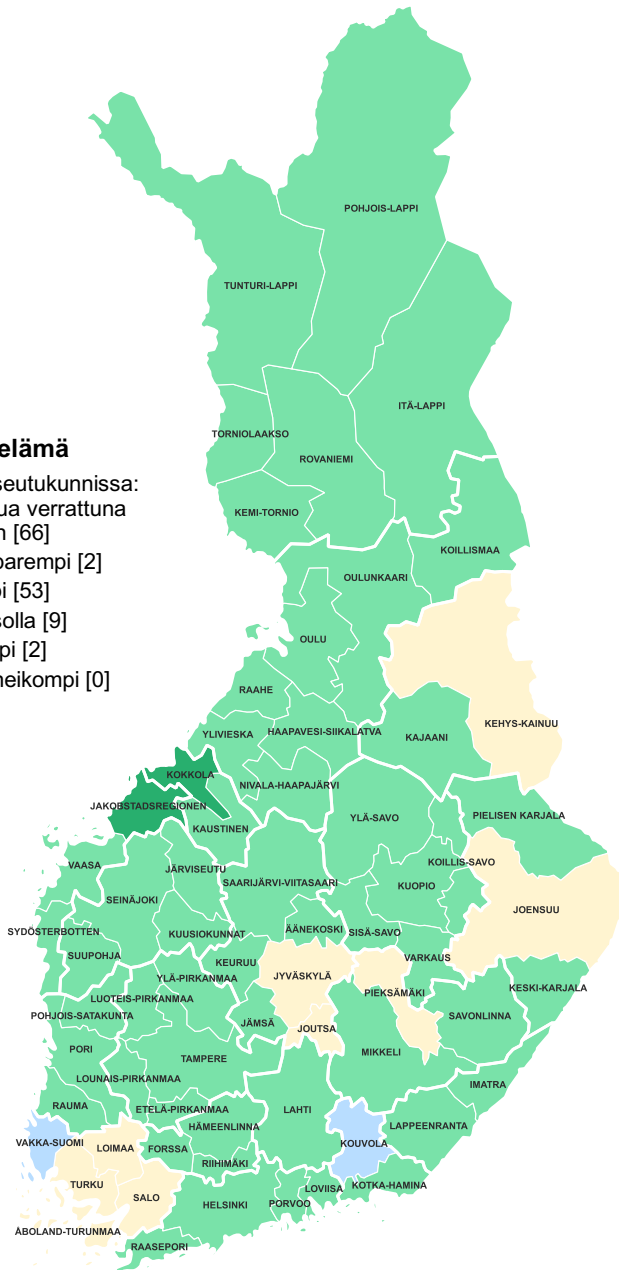
- Paljon parempi [1]
- Parempi [15]
- Nykytasolla [2]
- Heikempi [0]
- Paljon heikempi [0]

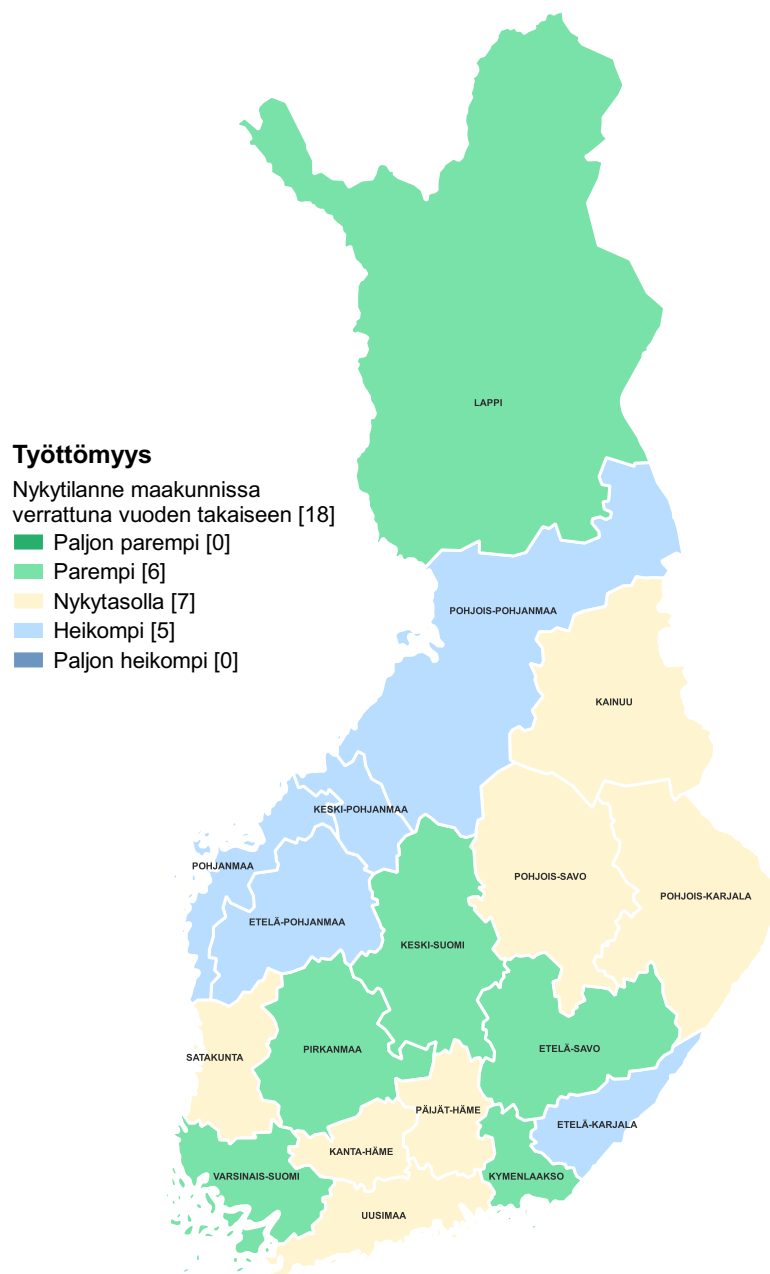
Elinkeinoelämä

Odotukset seutukunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [66]

- Paljon parempi [2]
- Parempi [53]
- Nykytasolla [9]
- Heikompi [2]
- Paljon heikompi [0]

Kartat: Työttömyyden määrä ja rakenne⁶

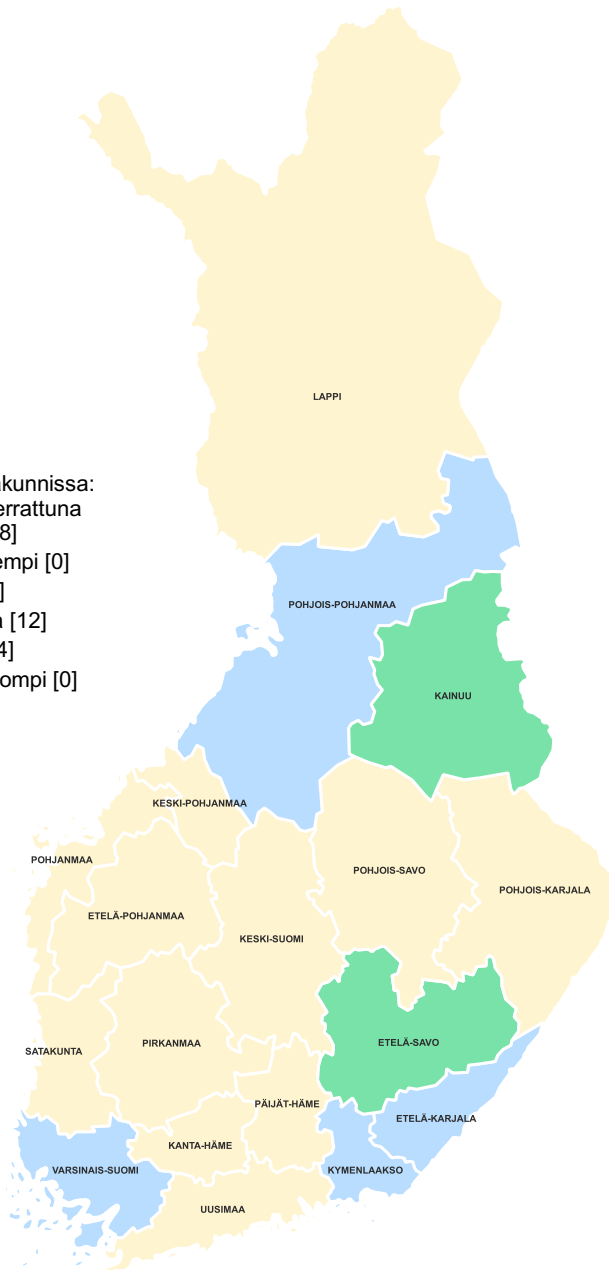
6 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Työttömyys

Odotukset maakunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

- Paljon parempi [0]
- Parempi [2]
- Nykytasolla [12]
- Heikempi [4]
- Paljon heikempi [0]

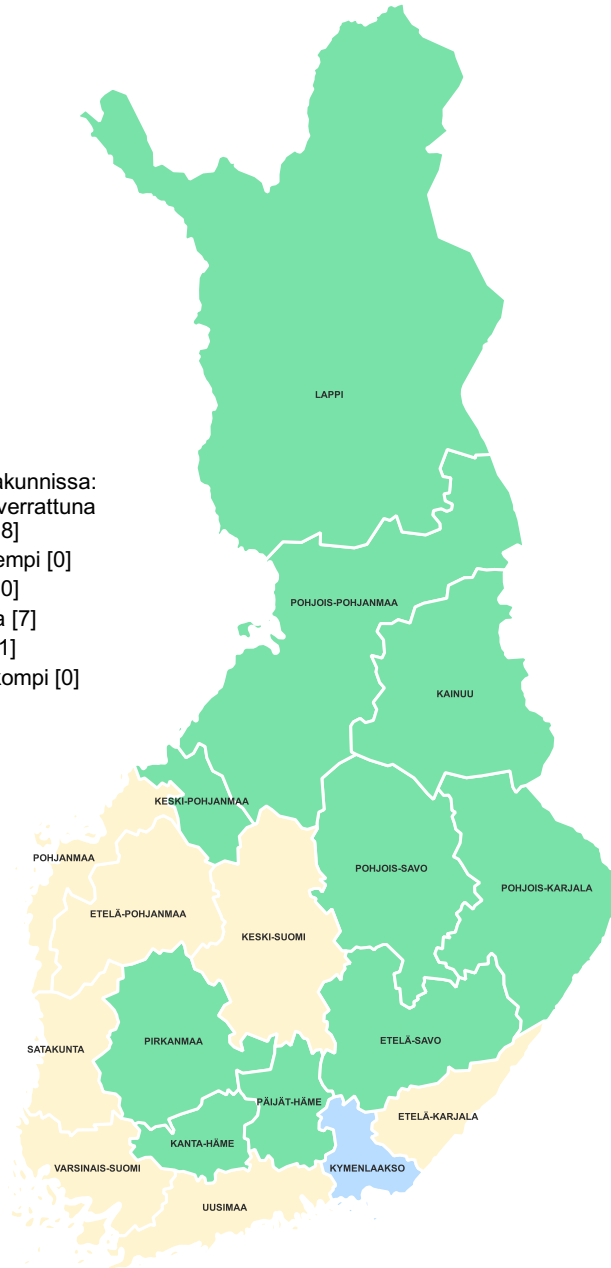

Työttömyys

Odotukset maakunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

- Paljon parempi [0]
- Parempi [10]
- Nykytasolla [7]
- Heikempi [1]
- Paljon heikempi [0]

Kartat: Työvoiman saatavuus⁷

Työvoima

Nykytilanne maakunnissa
verrattuna vuoden takaiseen [18]

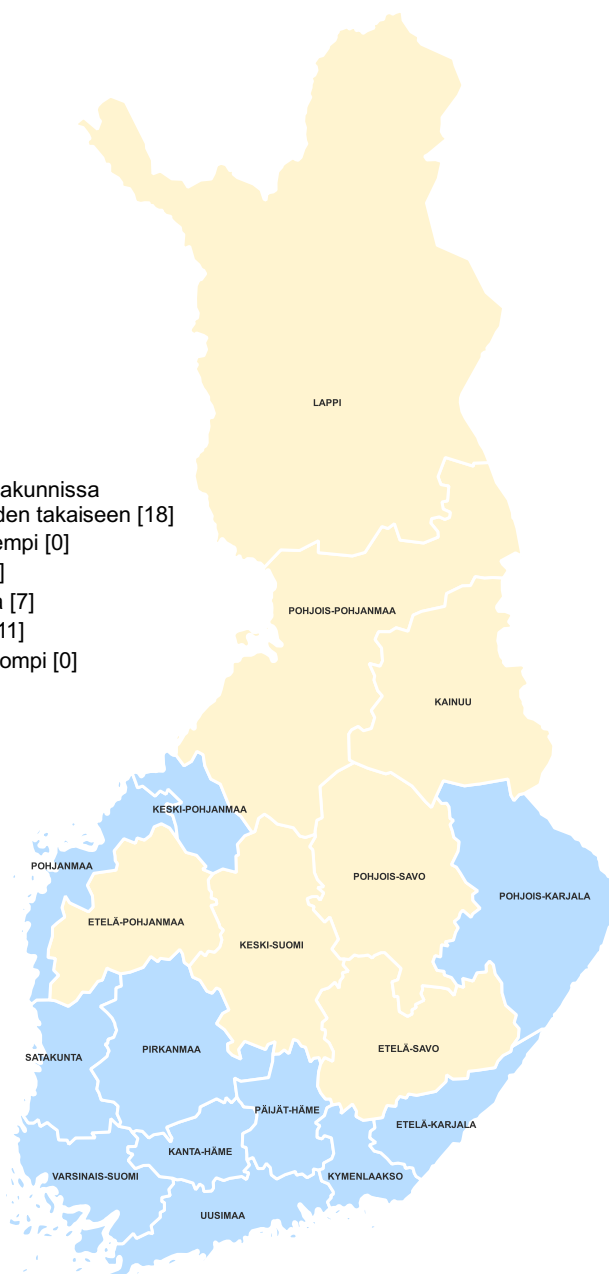
■ Paljon parempi [0]

■ Parempi [0]

■ Nykytasolla [7]

■ Heikompia [11]

■ Paljon heikompia [0]

7 Karttapohja: Kuntapohjaiset tilastointialueet, aineisto on ladattu Tilastokeskuksen rajapintapalvelusta 21.2.2023 lisenssillä [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Työvoima

Odotukset maakunnissa:
6 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

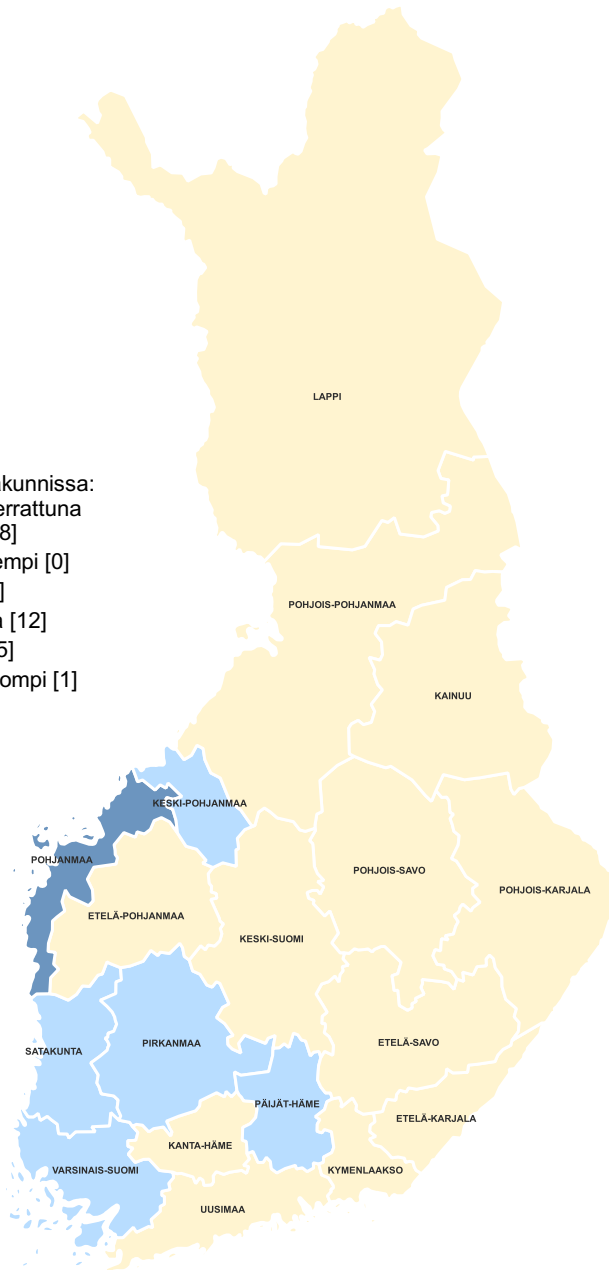
■ Paljon parempi [0]

■ Parempi [0]

■ Nykytasolla [12]

■ Heikempi [5]

■ Paljon heikempi [1]

Työvoima

Odotukset maakunnissa:
12 kk kuluttua verrattuna
nykyhetkeen [18]

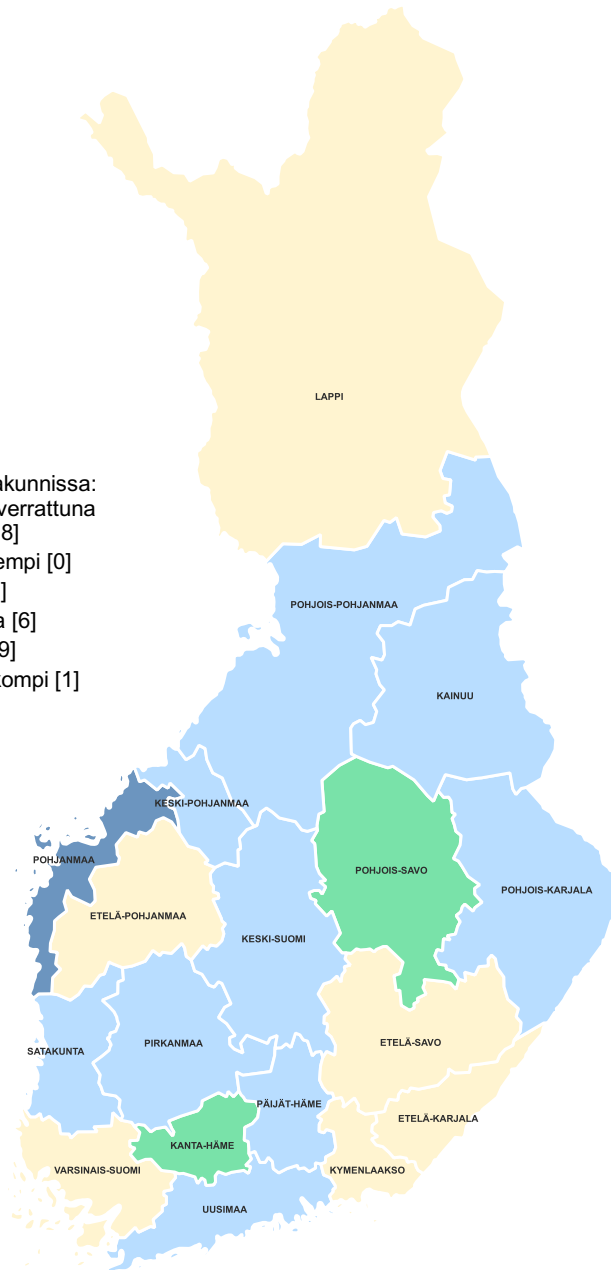
■ Paljon parempi [0]

■ Parempi [2]

■ Nykytasolla [6]

■ Heikempi [9]

■ Paljon heikempi [1]

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-830-1

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi